GUSTAF JANSONS SKRIFTER

MINNESUPPLAGA

GUSTAF JANSON

ÖN BERÄTTELSER OCH SKISSER

STOCKHOLM ÅHLÉN & ÅKERLUNDS FÖRLAG

UTKOM FÖRSTA GÅNGEN 1908

Nordiska Boktryckeriet, Sthlm 1926

Förord till den elektroniska utgåvan

Ön utkom första gången 1908. Denna utgåva från 1926 digitaliserades i juli 2018.

DJUPNÄS

När ångbåten, efter att under flera timmar ha letat sig fram genom krokiga sund, plaskat vid halvruttna bryggor och sneddat över solglittrande fjärdar svänger runt en udde, bakom vilken en liten smal tornspira skymtar bland lövverket, möter den plötsligt vidare vatten. Som genom ett trollslag är allt ändrat. Luften blir märkbart kärvare, vårvinden biter skarpare i skinnet och stränderna maka sig längre från varandra. Det leende och ljusa har hastigt blivit allvarligare och några nyanser mörkare. Gräsmattan räcker nu ej ner till vattenbrynet; i stället är det, där icke bergen stupa tvärbranta, ett bälte kullerstenar som förmedla övergången från land till sjö. Furan har efterträtt lövskogen och på avstånd te sig öarna som svarta bälten, över vilka någon enstaka tall eller gran höjer sin risiga krona.

Ångbåten paddlar vidare utåt en av skärgårdens största fjärdar. Hunnen tillräckligt långt ut finner den i kransen av öar och holmar ett brett sund, varigenom man snarare anar än ser havet. Den kilar rättöver sundet, rundar en holme och anlöper en brygga. Så backar den igen, vänder, smyger oroväckande nära ett par kala klippor, som höja sina våta hjässor ur vattnet, och styr söderut. Bakom den breder sig fjärden kantad av barrskogens tandade silhuett, framför vinkar ön, målet för färden denna gång. Men mellan ligger en rad holmar — här ute, där allt är stort tilltaget kallas de holmar, längre in äro de öar. — Det blir att kryssa hit och dit en stund, tills öppet vatten ånyo möter. En blinkfyr, som dygnet om visar väg, står ensam på en klipphäll, ett vitt sjömärke skymtar vid en strand, och en ejderflock flyr huvudlöst piskande vattnet med vingarna. Ångbåten har vänt bogen rakt mot ön.

Ju närmare den kommer, desto lättare blir det att urskilja föremålen därpå. Det som först var en enda sammanhängande rand av skog visar mindre luckor, varest röda eller grå stugor ligga. Åkrar och ängar skära här och var ut liksidiga stycken ur skogen, stela klippor bryta dess enformighet och lövträdsdungar stå som ljusa stänk i allt det allvarliga och dystra. Båten följer en strand, från vars krön några smutsiga får förundrade och skrämda se ner på vattenvidundret, vänder kring en udde, hittar inloppet till en vik och anlöper en rankig brygga.

Det första intrycket är nedstämmande. Djupnäs är allt annat än vackert. — Alarna stå kvistiga och böja sina

grenar i underliga krumbukter och nära nog hälften av tallarna på backen ovanför ha topparna9

brutna, ett minne från föregående vinter, då snömassornas tyngd bräckte stammarna. Tångränderna vid stranden äro sotsvarta och en frän lukt stiger från dem. Allt synes kargt och ogästvänligt och de många murkna plankorna i bryggan mana till försiktighet.

En medelålders karl i blå sjömanskavaj tager emot förändan och hälsar passagerarna som stiga i land. Hans leende inger sympati och lyckas man fånga hans blick, något, som till en början möter svårigheter, känner man sig varm därav. Som representant för öborna är han den bäste som kunnat sändas. Han rör sig irriterande sävligt och talar ännu långsammare. En pipa med mycket kort skaft sitter fastgrodd i ena mungipan och när man hör honom tala utan att den flyttas, frestas man ovillkorligen att undra, ifall han icke möjligen också äter och sover med sin snugga. Det gör han nu inte, det förefaller endast så.

»Jaså, herrskapet ä här nu», säger han och simulerar en rörelse mot mössan. »Välkomna till vårt då!»

Det skramlar i backen ovanför och en brungul häst släpar en skrinda genom en grönmålad grind. Körsvennen är en trogen kopia av karlen på bryggan och sedan han i sin tur önskat sommargästerna välkomna, upplyser han, att de två äro bröder. — »Pojkarna österman, som herrskapet hyr utåv, vet jag.» — Egentliga yttre skillnaden mellan bröderna är, att den äldre bär pipan i vänstra mungipan, den yngre i högra. Andra olikheter finnas nog, men det tar tid att upptäcka dem.

Flyttsakerna ha emellertid burits från båten, och10

bröderna lyfta dem tigande på skrindan. Då lasset är färdigt erhåller den gulaktiga hästen en uppmuntrande pisksläng jämte ett par i all sin otålighet vänliga uppmaningar att röra på hasorna. Han tycks anse det hela som ett tämligen misslyckat skämt och vänder huvudet frågande mot husbonden. — »Jo, jo», skrattar denne, »det var allt meningen, att du skulle hugga i lite!» — Hästen begriper att det verkligen är allvar och sätter sig i rörelse. — »Ett okristligt klokt kreatur», säger husbonden beundrande. »En kan få'n till vad som helst, bara en talar vänligt med honom. Men kom inte med skrik och svordomar, då står han allt där han står, då.»

»Å det gör han rätt i», säger brodern.

Vägen pekar uppåt och hästen måste kröka ryggen ett par gånger, innan han når backkrönet. Där ligger stugan med alla fönstren på vid gavel och dörrarna öppna.

»Stadsbor tycker ju om det så», menar den äldre brodern litet tvekande. Och när hyresgästen för sommaren uttrycker sin tacksamhet, slår han till ett kort, belåtet skratt och säger: »Jag tror vi ska komma överens. Det låter mest så.»

Från backen har man en präktig utsikt. I norr blånar fjärden, under vars stränder det inbrytande mörkret redan ligger. Själv står man mellan de båda vikarna på landtungan, efter vilken det lilla samhället tagit sig namn. Med ett par smärre holmar och en tre, fyra kobbar ligger den större viken nedanför slutt-11

ningen, lovande ypperliga metplatser och soliga badställen. Det är ingen brist på tvärbranta klipphällar och långgrunda sandstränder, det finns att välja på efter behag. Utanför höja sig talrika kobbar över den lugna vattenytan och genom tystnaden tonar en kör av fågelsnatter.

»Ähja, fisk å vilt ä de gott om», säger den yngre av bröderna Österman. Han har varje år hört sommargästerna högt ropa ut sin förtjusning över möjligheterna till jakt och fiske, men han har aldrig sett dem göra någon skada i ena eller andra avseendet. Han är fullkomligt fri från avund, sedan han sett, att ingen bössa tagits med bland flyttsakerna. Vad metningen angår vet han, att en sommargäst av genomsnittstypen vanligen mister lusten för spönas intensivare användande, sedan han ett par timmar rott omkring i solhetta eller motvind.

Åt söder ligger ön med sina fält, ängar och gärden. Om skogen är det bäst att ej tala, med den ha bönderna farit hårt fram. Det var en tid, då det lönade sig att hugga och frakta den till Stockholm, sådant gav reda pengar. Nu är det just ingenting kvar, men om en mansålder eller två kan ett nytt släkte sätta en ny skövling i gång.

Nedanför klamrar sig ångbåtsbryggan fast vid öns västra strand, som här buktar sig i en åt tre sidor skyddad, mindre vik. För nordanvinden är det lilla samhället fredat av en långsträckt halvö, som hänger samman med ön genom det näs, varpå byn ligger. Det12

kräver en dryg timmes styv rodd att hinna runt halvön, medan det blott tar en, högst två minuter att gå över näset från den ena viken till den andra. Det är därför de flesta Djupnäsborna ha dubbel uppsättning båtar. Och som sällan mer än en är använd, kunna sommargästerna alltid få låna, vad de behöva för sina utflykter.

Det är något av vad man kan se strax efter ankomsten. Och långt borta vid en av infartsvägarna till skärgården blinkar fyren sin outtröttliga varning.

Så snart flyttsakerna förts under tak, sätter sig den nya sommargästen på trappsteget. Bernhard österman, den yngre av bröderna, kommer och stannar bredvid. För honom är den stort tilltagna tavlan i den leende försommarkvällen något gammalt och vanligt. Men man har hört andra hyresgäster uttala sin pliktskyldiga förtjusning däröver och är som artig värd beredd att instämma samt lämna en mängd upplysningar. Efter varannat visar han de olika byggnaderna vid viken och nämner deras ägare vid namn.

Först pekar han med ena tummen bakom sig över skuldran. Där står ömans snygga och om välmåga vittnande stuga med gaveln mot viken.

»Han ä nog den bästa fiskaren här. Förr i tiden var han läsare. Men nu är det si å så med relijonen, för nu super han rätt snällt emellanåt.»

Så följer i ordningen Östermans båda hus högst uppe på näset och hundra steg åt höger ligger Anderssons gård i en aspdunge.13

»Han har pengar å ä läsare, så den ska man akta sej att göra affärer med.»

Närmare viken åt ångbåtsbryggan och på bottnen av en sandgrop finns en liten ryggbruten låda med små fönster och en dörr för dvärgar.

»Där bor gumman Westergren med sina döttrar och deras ungar. Ska herrskapet ha något tvättat kan dom nog göra det. Men räkna kläderna två gånger, för... ja, jag säger inte mer.»

Bortom Anderssons ägor skär en grund vik, en syster till den större, in i ön. Den kallas »fladen» och nödgar till en större omväg när man över land skall begiva sig åt detta håll. Hela sommaren surra moln av mygg över starrgräset kring dess stränder och är vattnet lågt, jäser slammet och sprider vida omkring en stank av ruttnande växtlämningar. På »fladens» bortre sida reser sig ett gammalt fallfärdigt tvåvåningshus, vars fönster sitta bedrövligt oregelbundet men likväl inge en föreställning om hemtrevnad.

»Det är Nords. Han har inte varit mors bästa barn i unga dar, men nu ä' han läsare. Han hyr ibland ut om sommaren å bor själv i sjöboden. A där borta på kobben ä Betulanders. Han super å ä konstig. Å så kan han latin å sånt där.»

Nu vet sommargästen redan en del om människorna vid Djupnäs och som han hört endera, ibland bägge upprepas vid nästan varje namn känner han de makter, som regera här ute: brännvin och läseri. Han tillhör emellertid de nyfikna och fortsätter ytterligare14

en stund att utvidga området för sitt vetande. Bakom en bergknalle ser han rök stiga upp och pekar ditåt.

»Det ä Hagen. Dom ä splitt galna där. Ä Pettersson riktigt i tagen ska man hålla sej undan för honom. Men på andra sidan träsket ligger Österhagen. Där lever gubben Mårtensson. Det ä en, som kan ligga i det. Sen ä det inga fler åt den här sidan å dom andra på ön ha vi ingenting att göra med.» Bernhard Österman har tröttnat och gäspar.

Sommargästen ser tankfull bortåt de karga markerna. Något oklart och dimmigt om djupsinniga studier och psykologiska utredningar föresvävar honom, när han säger »god natt» till den ene av sina värdar för sommaren.

Det tog månader innan han ens delvis lyckades sätta sig in i öbornas tänkesätt. Han hade funnit en värld, där allt mättes med andra mått än dem han visste brukas, och först när han många somrar vistats bland människorna på ön, började han en vinterdag skriva ned litet av historierna om några bland dem där borta i avkroken. JORDEN

Redan som lotslärling kallades österman »gubben». Och ju äldre han blev desto mindre anledning var det att ändra ett redan från början passande namn. Han behöll det till döddagar och mådde ej sämre för det. Sönerna kallade man »pojkarna» — det låg ju nära till hands — och fastän också de åldrades, såg man däri ingen orsak att benämna dem annorlunda. På ön ingick det i allmänna medvetandet, att de skulle kallas så, och liksom fadern fingo sönerna behålla öknamnet livet igenom.

Gubben österman var en mager, genomblåst figur, som ständigt gick klädd i en halvsliten lotskavaj. Varifrån han tog sina gamla kläder var en hemlighet, som ingen genomträngt, säkert var, att man aldrig sett honom begagna nya.

Sönerna liknade fadern endast med den skillnaden, att de voro kortare till växten. De hade hårda, liksom i trä skurna ansikten med djupa rynkor från näsvingar till mungipor. De tuggade från morgon till kväll var sin väl inrökta pipsnugga och skötte för övrigt lånt-16

bruket och fisket som hela karlar. När Alexander fyllt 30 år och Bernhard 26 började de för första gången på allvar reflektera över tillvaron.

Det var Bernhard som med ungdomlig otålighet tog upp tråden och nystade av. Som en äkta skärgårdsbo ägnar och anstår, gick han ej rakt på målet.

»Håken va' strömmingen gav förra hösten», sade han.

Alexander stoppade betänksamt sin pipa, tände och nickade. Han undrade inom sig, varthän brodern ville komma men förrådde inte ens med en blinkning sin nyfikenhet.

»En har haft, så en kunnat vinterföda sex fullvuxna i stället för tre å ändå skulle det blitt ett par tunnor över att sälja.»

Den äldre brodern nickade stillsamt.

»Vi har ju sålt», sade han.

»Det har vi förstås. Men om vi nu varit fler i huset så ...»

Alexander gjorde en rörelse och Bernhard tystnade genast. Efter en stunds funderande sade den äldre:

»Jag tycker, att vi har det bra, som vi har det.»

»Det har vi nog på ett vis», medgav Bernhard, varefter samtalet avstannade för den gången.

Det var tidigt på våren och marsaftonens dallrande ljus vek just för nattens mörker. Det blåste svagt från viken vid ångbåtsbryggan, men röken steg rätt upp ur skorstenarna.17

Bernhard knackade ur pipan mot trappsteget bredvid sig och gick in.

»Joo, för all del, visst har vi det bra», sade han än en gång, lågmält och sävligt. Men Alexander trodde sig märka, att broderns stämma darrade, som om han ej varit riktigt säker på sin sak.

Nästa morgon fann bröderna vid arbetet. Alexander gjorde rent i ladugården och Bernhard plöjde upp åkern på sluttningen mot ångbåtsbryggan. Gubben hade gått inåt ön och skulle troligen ej återvända förrän efter mörkrets inbrott. Han var ständigt på rörlig fot och dök oväntat upp än här, än där. Han deltog oombedd i alla familjerådplägningar och gav med några få, korthuggna ord fingervisningar, som man mycket ofta följde. Den kvällen tog han genast efter hemkomsten fram sin sparbanksbok, ritade med en trubbig blyertspenna några siffror i marginalen på en gammal tidning, smålog belåtet och sade:

»Pettersson i Hagen säljer.»

»Skogsbiten vid kärret?» frågade Alexander.

Gubbens leende blev bredare.

»Åtta hundra», upplyste han.

»Det kan snyten vara värd. Köp!»

Fadern nickade om igen, han hade tänkt det.

Under sommarens lopp köpte gubben Österman skogslotten vid kärret. På senare tid hade det så att säga ingått i hans vanor att årligen tillhandla sig en ängsbit eller ett stycke hagmark. Gården, som från början varit en av de mindre, hade småningom utvid-

2 ön.18

gats och efter hustruns död fördubblats. Far och söner levde gott på dess avkastning och lotspensionen användes samvetsgrant till inköpen. Alla visste, att Österman »hade pengar», och gällde det, vände man sig ofta till honom. Han lånade likväl aldrig ut ett öre, icke ens mot säker borgen, men ett stycke mark köpte han när som helst. På så sätt växte ägorna, och efter varje inköp gick han omkring för sig själv, småpratade och skrattade torrt. Till sönerna sade han vid dylika tillfällen:

»Det enda, det ä att ha gård å grund.»

De hade hört orden upprepas så ofta, att de nitats fast i deras medvetande.

»Att ha jord», kunde de emellanåt säga till varandra, »det är... ja min själ...» Så nickade de och skrattade rasslande torrt men nytert.

Till följd av det ständiga umgänget med fadern hade deras sätt erhållit något gubbaktigt. De voro sävligare än andra bönder på ön, men de arbetade det oaktat bättre.

På hösten samma år som Bernhard börjat det aldrig avslutade samtalet, tog Alexander upp den brustna tråden. Det var återigen efter en strävsam arbetsdag, men nu sutto de inne i stugan, ty det blåste skarpt utanför.

»I år har strömmingen inte gått till», sade han nästan förebrående.

Bernhard smålog tungsint.19

Alexander lät litet aska falla ur sin pipa på spisel-stenarna och fortfor:

»Då ä det bra att inte vara fler än tre.»

»Kan nog så tyckas, men ...»

»Joo», avbröt Alexander kärvt.

Bernhard sväljde. Så kom det efter en stund sakta och grötigt ur hans strupe:

»En kan väl ändå inte jämt vara utan kvinnfolk i huset.»

Alexander reste sig, såg ringaktande ned på den fyra år yngre brodern och svarade:

»Det är nu tolv år sedan mor dog, vi har kunnat det sedan dess.»

Bernhard sväljde ännu ett par gånger men sade ingenting mer den kvällen.

Alexander kände sig plötsligt gripas av ett varmt medlidande för denne oregerliga ungdom, som tänkte på förändringar och nyheter. Han förstod honom och ville säga några tröstande ord men fann inga. Då inskränkte han sig till att ruska på huvudet och med ena tummen peka över axeln mot kammaren där fadern sov.

Bernhard suckade och teg. Hans tystnad om saken räckte till nästa höst.

Det var en augustieftermiddag under bärgningstiden. Fadern körde hemåt med ett lass och bröderna gingo bakom skrindan.

»Du», började Bernhard oförmodat, »nu borde en väl ändå tänka på...»[20]

Av hans ton, i vilken både längtan och gråt fanns, förstod Alexander, att det, som två gånger varit på tal mellan dem, ånyo skulle tagas upp. Flera månader hade förflutit sedan den kväll bröderna sist växlade ord i frågan, men den äldre erinrade sig genast vad som då sagts. Han delade icke broderns tankar, men han höll av den, som tänkte dem, och för att icke göra meningsbytet onödigt långt, sade han:

»Så länge far lever, blir det ingenting utav.»

»Det vore väl också en håle!» for Bernhard ut. »Ä vi inte gamla karlar bägge två, va'?»

»Far ä äldre.»

Bernhard sänkte huvudet och gick tigande vidare.

Under vintern vandrade gubben Österman en dag över till öns sydsida för att se på en ängslott. Det stormade styggt ute på viken och snögloppet piskade. Bröderna sutto efter slutat dagsverke i köket och stirrade in i spiselelden. Vinden tog livtag med tallarna i backen utanför och stundom förirrade sig en kåre till stugan och bände i en knut eller pep i en springa. När de lyssnat till vindens tjut en timme, insågo de, att fadern skulle stanna borta över natten.

Bernhard ruskade på sig och spottade i askan.

»Fy för en håle att sitta så här ensam hela kvällen!» utbrast han otåligt.

Alexander harskade länge och omständiga och när förberedelserna avslutats, sade han på sitt sävliga sätt:

»Vi är ju två, vet jag. Å annars har vi gubben med, så noga taget ä vi tre.»[21]

Bernhard teg fem minuter för att sedan inställsamt och nästan bedjande yttra:

»Nog skulle det väl ändå vara rart att ha ett kvinnfolk i huset, säj !»

Alexander såg fundersam rätt fram, som hade han funnit saken värd ett övervägande.

»Vi har ju gamla Malin till hjälp i la'gårn. Å när det behövs skurar hon å ett som annat i den vägen, så...» Han brydde sig ej om att fortsätta utan sjönk gäspande tillbaka mot stolens ryggstöd.

Bernhard sneglade från sidan på brodern och när han begrundat sina ord fem minuter till, kom det nästan hetsigt från honom:

»Det må gå hur som helst, men nu talar jag med gubben.»

»Gör'et inte!» avrådde Alexander.

»Jo, så min själ...»

»Akta dej!»

»Nej, nu ä de slut med vänta, för nu vill jag.»

»Gubben vill också. Få se vilkens vilja som ä starkast.»

»Det vore väl...» Bernihard hejdade sig mitt i meningen och fortsättningen dog bort i ett otydligt mumlande.

I Alexanders trähårda drag kom något vekt och vackert. Han betraktade brodern med blicken hos en gammal klok man, som prövat mycket och lärt därav.

»Jag har en gång talat med honom om det där jag ock», yttrade han lugnt.[22]

Bernhard skuggade med handen för ögonen och väntade en stund.

»Nåå ?» frågade han slutligen.

Alexander höjde på axlarna, det var ingenting att säga om saken. Bernhard blinkade mot ljuset från spiselelden,

som om det besvärat honom. En halvtimme senare reste han sig och sade grumligt:

»Nänej.» — Han gick med en kort nick. Men Alexander tyckte, att hans rygg var rakare än eljes.

Det dröjde veckor och månader, innan Bernhard vågade tala med fadern, men en aprildag, då det sjöng och jäste överallt, tog han mod till sig.

»Hör nu, far», började han osäkert och trevande.

Den gamle såg från sidan på honom.

De stodo vid ladugårdens gavelvägg och slipade yxor. Bernhard drog och fadern höll eggjärnen mot stenen.

»Det ä ensamt här på gården», fortsatte sonen.

»Tre karar?» — Fadern skakade sitt huvud.

»Men inget kvinnfolk.»

»Ä det där skon klämmer? Då ska jag säja dej, va' jag sa bror din en gång, när han ryckte på samma sträng.» — Gubben gjorde ett uppehåll och synade yxans egg. — »Dra på du! Man kan gott höra ändå. Nåå, minns du mor din, gosse?»

Bernhard slutade att veva. Faderns eljes pipiga och hesa stämma hade blivit fulltonig och stark.

»Ja, låt vara med stenen», sade den gamle. »Stunden, vi tala om mor, kan det gott väntas med arbetet.23

Det är länge sedan hon gick bort, men du var ju stora pojken, när det skedde. Minns du hennes ögon? Hur som helst, nog om det. Å nu vill jag bara du ska veta, att så länge jag ä i levande livet kommer inget kvinnfolk i mitt hus. Det finns ingen, som går upp mot mor din.»

Bernhard hade sänkt huvudet och stirrade i marken framför sig.

»Nu för tiden ä det bara hams och slams med flickorna», återtog gubben. »Inte kan di sätta opp en väv å knappt duger di till att nacka ett dussin skotar. Men styra ut sej med rosetter å bjävs, det vill di. Va det ska bli av, vet inte jag å inte rör det mej heller, för jag hänger näppeligen i länge nog att få se det. Men det säjer jag dej än en gång, inom våra dörrar kommer med min vilja ingen, som är mindre golik än mor din. Å sådant kvinnfolk finns inte mera. — Dra nu jämt, så vi får yxorna brynade till middagen !»

Hela den sommaren var Bernhard ovanligt tyst och sluten. Så ofta han ägde en stund ledig från arbetet i ladugården eller på fälten, tog han roddbåten och gav sig ut på viken. När han hunnit så långt, att han skymdes undan bakom näs och kobbar, drog han in årorna, och lade sig på rygg. Med ögonen riktade mot det blå ovan sig låg han timmar igenom, medan båten drev vind för våg.

Ur drömmerierna och grubblet värkte fram en blyg lust att möta ett av livets stora äventyr. Men Bern-24

hard visste ej, vari ett sådant bestod, och en hemlig fruktan att möjligen låta förleda sig till en dumhet följde alltid i bredd med hans längtan. Och liksom för att dämpa sin oro anställde han jämförelser. De gifta grannarna hade det otrevligt. De rörde sig i en atmosfär av hårda ord och fientliga ögonkast. Bernhard spottade ringaktande över lä reling och sökte intala sig, att det var nog bäst som det var.

Under hösten domnade hans stillsamma längtan bort. Men med vintern och dess ensamhet väcktes ånyo begäret efter ändringen. Han blev tyst och sluten och satt halva dagar orörlig på en stol, stirrande i väggen. Fadern och brodern gingo undan, då de märkte hans dystra blickar, och Bernhard misstänkte dem för att bakom hans rygg hålla hemliga rådslag. Han retade ibland upp sig till vrede, men hans blida natur avhöll honom från orden, som skulle låtit de andra veta tankarna.

När våren, som kom sent det året, var inne, visste Bernhard, att nu skulle det ske, nu eller aldrig. Som vanligt vände han sig först till brodern.

»Du», sade han grumligt, »gubben talade en gång med dej.»

Alexander nickade sävligt.

»Å han sa, att i hans hus skulle aldrig någon kvinna träda in.»

Alexander nickade om igen.

»Jag ser inget som hindrar mej att bygga eget hus.25

Skog ha vi, å pengar fattas inte. Ä skaffar jag hjälp, ä vi snart färdiga.»

För handfallen att kunna svara något, tog Alexander ett steg tillbaka, liksom fruktade han att smittas av den andres upproriska tankar. Hans ögon flackade hjälplösa omkring och underkäken tuggade en varning men ägde ej styrka att bära fram den. Slutligen hade han hämtat sig och mumlade:

»Har du talat med far?»

»Inte än. Men min själ skall det inte vara gjort före kvällen.» — Bernhard kände, att obeslutsamheten försvunnit. Han var djärv och stark, han ville något. Redan samma dag talade han med fadern och mot förmodan hörde denne tigande på. När anförandet var slut, svängde gubben runt på hälen och kastade föga olikt en ilsken hunds morrande över axeln bakom sig:

»Bygg du!»

Bernhard önskade, att tillåtelsen givits i en annan ton, men hans stolthet var väckt. Han började på egen hand med grundgrävningen, men insåg snart att bygget krävde både medhjälpare och pengar. Som hade han befarat ordbyten och dispyter lämnade fadern villigt den ena hundrakronsedeln efter den andra men lät ingenting förmå sig att komma sonens bygge närmare än på tjugo stegs avstånd. Lika tyst som fadern tog Bernhard emot pengarna, han tycktes inte se den gamles ovilja. Han mumlade visserligen något, men ingen hörde orden. I stället arbetade han för tre och26

långt efter sängdags hörde Alexander hans verktyg gnissla, liksom han också fann brodern vid hyvelbän-ken, innan andra stigit upp på morgonen.

Sent på hösten hade Bernhard tillfredsställelsen att se sitt hus färdigt. Mitt på näset mellan vikarna reste sig stugan med sitt röda tegeltak och sina vita knutar.

»Nå, nu ska du väl ha invigningskalas också?» frågade fadern liknöjt.

»En hinner nog», brummade Bernhard försagd. När takpannorna lagts på och sista spiken slagits i vägg hade hans handlingskraft tagit slut. Han föll i en dåsig undran över sig själv och det han gjort.

Gubben blinkade åt Alexander, och denne sökte anlägga en slug min. Fadern blinkade på nytt, han skrattade till och med. Alexander instämde, men det var ingen klang i hans flinande.

Några dagar senare hölls ett litet invigningskalas i den nya byggningen, men gubben Österman var värd och sönerna gäster. När tre koppar kaffe druckits sade den gamle lugnt men med lätt begriplig undermening.

»Ja, bås har du, Bernhard, å det ett som duger ändå.»

Yngste sonen vred sig på stolen.

»Har en bara bås, nog får en ko alltid», svarade han slutligen.

Alexander hjälpte brodern genom att småle, men fadern satt oberörd. Han tycktes plötsligt växa, ryggen blev rakare, huvudet lutade bakåt och ett isande27

strängt uttryck lade sig över hans av väder och vind sönderplöjda ansikte.

»Så vill jag bara säga er, pojkar, att i år har vi inte köpt någon jord.»

Bröderna hoppade till och sågo upp.

»Å gud vet om vi gör'et nästa heller. Den gamle reste sig, drack på stående fot ur sista kaffeskvätten och gick.

Bröderna sutto kvar och stirrade framför sig. Bernhard var blodröd över hela ansiktet och långt ned på halsen. Alexander hade blivit blek med en krans med svettpärlor vid hårfästet. Förut icke berörda strängar inom dem hade vibrerat med sällsam styrka och båda voro mycket ängsliga. Alexander lugnade sig först och såg bort till brodern.

»Nänej», sade han sakta och innerligt, »det blir nog ingenting nästa år heller.» Han reste sig och Bernhard, som i smyg betraktade honom, tyckte att han liknade fadern, där han stod och fumlade med sin kaffekopp. När Alexander druckit gick han, skakande sitt huvud.

Bernhard satt orörlig. Det hettade och stack i an-siktshuden och han kände blygsel och förvåning.

År gingo undan och pojkarna Österman närmade sig medelåldern. Vecken i deras ansikten voro djupare och ögonen hade erhållit det sökande uttrycket hos människor, vilka äro vana att rikta blicken mot avlägsna föremål. Deras ryggar voro kullriga och de gingo framåtlutade, som duktiga arbetare göra. Och28

arbeta kunde de. Sedan hösten, då nya stugan byggts var det, som ett våldsamt raseri gripit dem. De spände varje sena och muskel och från tidigaste morgon till senaste kväll voro de i verksamhet. De hade röjt ett stort stycke hagmark, brutit upp stubbarna, plöjt och sått. I den feta myllan växte havren, så att det sjöng på åkern. Det blev dubbelt mot vanligt att skörda och tröska, men bröderna insågo, att mycket måste gott-göras. Sista resan båten gjorde före jul for Alexander in till huvudstaden med fyrtio tunnor havre.

Vid hemkomsten följande dag sluddrade han betänkligt på målet och knäade under vägen uppför backen. Varken fadern eller brodern låtsades se det och icke heller sades något, fastän Alexander trots många ord ej lyckades redogöra för en tiokronors sedel som fattades i slutsumman. Gubben österman låste i sin gamla bukiga chiffonjer in de pengar han mottagit, nickade och gick. Alexander prövade ett ursäktande flin, men mötte broderns ögon och såg åt sidan. —

Nästa år togo bröderna i kraftigare än någonsin, och när vintern kommit och Bernhard en decemberdag med snödusk och mörker i sin tur gjorde färden till staden lågo femtio tunnor havre under presenningen på ångbåtens fördäck. Vid hemkomsten gick han stadigt, men blicken var skygg. Alexander log både tillfredsställd och missnöjd. Han var glad åt, att brodern icke druckit, men tyckte ej om uttrycket i hans ögon. Så snart Bernhard hunnit inomhus slängde han den stora skinnpungen på bordet och utbrast ansträngt:29

»Det fattas femton kronor.»

Fadern vände icke ens på huvudet, men Alexander såg nyfiket upp.

»Det var en jänta i ett bushål vid en gränd... hon tog slantarna.» — Bernhard vred sin stol, så att han satt med ryggen åt de båda andra. Han hörde, att det knäppte hårt i chiffonjerlåset, sedan fadern lagt pengarna på sin plats, och han drog ned huvudet mellan axlarna därvid. — »Har inte I också varit ung en gång, far?» sade han sakta efter en stund.

På det gavs aldrig något svar. —

De följande åren såldes havren till nämndeman Bo-lén på öns sydsida. Det blev visserligen en femtioöring mindre på tunnan, men sönerna gjorde inga invändningar sedan fadern sagt, att de hädanefter skulle göra så. De voro tvärtom tacksamma därför, ty bägge hade fattat ett djupt och varaktigt agg till staden.

»Mej kallade dom bondknöl, fast jag betalade som en herrekarl», sade Bernhard en dag fram på våren, när samtalet under en vilostund kommit att beröra de misslyckade stadsresorna.

»Här lika dant», svarade Alexander med trygg humor.

Bröderna nickade åt varandra och smålogo, som om de tyst givit ett löfte att hålla ihop i alla väder. Sedan fortsatte de sitt arbete. —

Åter gingo några år i de vanliga hjulspåren. Och så kom förändringen, oväntat överraskande bröderna. En dag funno de fadern liggande på rygg vid en30

dikesren. Han hade varit sysselsatt med att hugga bort buskarna kring de nyröjda åkrarna och träffats av slaganfallet mitt under arbetet. Sönerna buro hem den gamle och lade honom till sängs. Därpå rodde de två mil för att hämta läkare.

När denne verkställt undersökningen och mött brödernas frågande ögon, höjde han på axlarna och sade, att det snart skulle vara slut.

»Ja, ja, han är ju inemot nittio år», mumlade Alexander. »Det är väl inte stort annat att vänta.»

Det sista gubben Österman sade, innan han på allvar bröt upp, var:

»Det ä skräp me' fisket nu för tiden, bry er inte om det!» Han orkade inte mer än öppna ena ögat och talade blott ur högra mungipan med ett litet barns stammande och osäkra röst. »Håll er till jorden, pojkar. Den ger ...»

Sönerna sväljde gråten och nickade trofast, de skulle det.

»Jorden», sade fadern på nytt och vred huvudet mot väggen. Sedan var det ingenting mer.

Begravningen blev hedersam och sådan som det anstod en förmögen lots. Bröderna hade gjort upp en lista över släktingarna och med oändlig möda ritat till några dussin bjudningsbrev. På utsatt dag anlände gästerna dels med ångbåten, dels roende eller seglande, utom nämndeman Bolén som kom åkande i sin trilla, den enda på ön. I notboden nere vid stora viken stod gubben österman och hela släkten gick runt kistan för31

att taga avsked. Kvinnorna gräto som kvinnor böra och skola på en begravning och männen mumlade, medan de hårt valkade bussarna:

»Jo, jo, vi ska alla den vägen vandra.» Bolén och grannen Öman, jämte sex lotsar i uniform buro kistan ombord på ångbåten, som förhyrts att frakta den döde under hans sista resa. Så backades ut från bryggan och färden styrdes mot det lilla kapellet, vars tornspira man såg från höjden mellan vikarna, när det var god sikt.

Efter jordfästningen följde kalaset. Stora bräd-skivor hade lagts på bockar och man åt under bar himmel, eftersom stugorna voro för trånga att rymma alla. Det gick mycket högtidligt och allvarligt till, ty gamle österman hade åtminstone sista åren föraktat brännvinet och sönerna ville hedra hans minne genom att icke slå i mer än två supar åt var gäst. Själva läppjade de knappt på sina glas. De voro ytterst stela i sina nya kläder, rörde sig sakta och sävligt och hade intet annat än ett hövligt: vars go'! att säga. Deras sätt gjorde gästerna stillsamma och man talade hela aftonen med dämpade röster.

Det var vid bordet Bernhard mötte Ingrids ögon. Han visste, att han ägde flera kusiner på Storön, där mostern, som var gift med en hemmansägare, bodde. För tjugufem år sedan, eller kanske det var trettio — man räknade inte så noga ute i havsbandet, där tiden ibland tycktes stå stilla — hade Bernhard besökt släktingarna på Storön. Då fanns inte Ingrid till och nu32

var hon en storväxt flicka på några och tjugu år. Under aftonen såg Bernhard ofta över till henne, men de kommo ej till tals med varandra.

De gäster, som ej bodde på ön, lågo kvar över natten, kvinnfolken i stugorna och männen ute i ladugården. Tidigt på morgonen reddes till uppbrott. Lotsarna seglade söderut mot stationen, de övriga kryssade åt motsatt håll förbi häset och ut på fjärden där de skulle få medvind. Folket från Storön dröjde längst. Mostern tycktes anse sig skyldig att taga litet hand om dessa båda gamla ungkarlar, som hela tiden gått tafatta och främmande och inte ens nu skulle ha sagt något, såvida hon ej börjat.

»Nåå, pojkar, hur tänker ni att ställa för er?» frågade hon rakt på sak.

»Åh, alltid blir det väl någon råd», menade Alexander.

»Ja, ja, men väntar ni för länge, vete den fule, hur det går.» — Mannen hade fått båten i ordning och ropade henne. — »Ja», fortfor hon brådskande, »ett kvinnfolk måste ni ha i huset.»

Bernhard såg ofrivilligt bort till Ingrid, som satt i segelbåtens för, och mostern, som märkt blicken, inföll raskt:

»Endera utav er skall gifta sej, å det i rödaste rappet ändå. Inte kan man sköta ett så stort jordbruk å allt som ska vara utan hustru i huset. — Ja, jag kommer allt va* jag hinner», vände hon sig mot mannen, som ånyo ropat henne.33

Bernhard följde till båten, och under vägen sade hon:

»Vet ni inte själva, hur ni ska ställa er, så kom över till vårt. Jag ä ju närmast att råda å hjälpa syster mins söner.» Hon krånglade sig i båten och tog plats vid masten.

Bernhard gick ut i vattnet för att giva båten fart och därunder ämnade han säga Ingrid ett avskedsord, som skulle stanna i hennes minne. Hur det nu kom sig, fann han ingenting. Och när han äntligen trodde sig ha funnit, var han för blyg att yttra något. Det blev endast en kort, nästan ovänlig nick åt alla och ett kärvt: »Adjö då!»

Han gick långsamt tillbaka mot stranden och ställde sig att betrakta de bortfarande. Alexander hade redan tänt sin pipa och inväntade brodern.

»Ja, nu ska en väl gå opp å ställa undan», sade han efter en stund.

Bernhard spratt till och såg sig överraskad omkring, han tyckte sig ha hört faderns stämma.

Sommaren efter den gamles död var den arbetsammaste i brödernas liv. De erforo ett starkt behov att döva sina tankar och det enda medel de kände var oavbruten verksamhet. Nämndeman Bolén, som på höstsidan ett par gånger åkt över till Djupnäs, kom detta år körande för att köpa havren, innan den ännu tröskats. Han fastnade halvt mot sin vilja för ett parti klöver och två kor samt blev tillfrågad, vad han ville ge för några hundra sågtimmer. 3 ön.34

»Inte var väl begravningen så dyr?» frågade nämndemannen misstroget.

»Jo, det var håken, va' det gick åt», sade Alexander och hans eljes orörliga ansikte erhöll ett bekymrat uttryck.

Bolén såg uppriktigt deltagande ut och lovade ett anbud längre fram, timret blev ju inte sämre av att stå på rot en vinter till.

Alexander nickade, stoppade in de sedlar han mottagit och skildes belåten från nämndemannen, som tankfull vände om hem.

Bernhard kom ut från inre rummet, där han väntat.

»Tänker du sälja skogen?» sade han förebrående.

»Nää», ljöd det trygga svaret. »Men vi har väl en sexhundra rejäla sågtimmer därborta, å de ä pengar det.»

»Ja visst, men ...»

»Schy!» Alexander såg sig omkring, innan han fortsatte. »Pettersson i Hagen har snart supit opp både gård å grund.»

Bernhards min var mer oförstående än någonsin.

»När hans tid kommer, kan det vara bra, att en har några tusenlappar till hands.»

»Tänker du ...»

»Schy, pojke! Inte ett ord till en levande käft om det!» i

Bernhard rodnade som en skolgosse. Han tyckte sig stå framför en noggrann kopia av fadern, och35

som han fordom böjt sig för denne, föll han nu undan för brodern.

»Kors!» stammade han överraskad.

»Du såväl som jag vet, att det enda riktiga å rejäla det ä att ha jord», sade Alexander tryggt.

Bernhards huvud böjdes framåt, som om han stått inför en myndighet, vars vilja det aldrig kunde falla honom in

att motsätta sig.

Vintern blev kortare än någon föregående. Nämndeman Bolén hade köpt skogen och bröderna själva höggo den.

»Ska vi leja folk till avverkningen, blir det ingen förtjänst att tala om», påstod Alexander.

Han behövde ej säga mer, för att Bernhard skulle förstå. Bröderna arbetade också som män, vilka ha ett stort mål i sikte. De lade sig dödströtta varje kväll. Den vintern hann Bernhard icke tänka och han glömde alla önskningar, som fordom satt hans blod i svallning.

Våren och sommaren blevo ej mindre ansträngande. Bröderna hade nu blivit så vana vid tungt arbete, att söndagarna med sin nödtvungna vila skrämde dem. Detta rastlösa verksamhetsbegär väckte grannarnas undran, och det sades man och man emellan, att pojkarna österman voro snåla. Alexander, som i sin hjärna tycktes ha burit ett tomrum, dit faderns alla åsikter och tankar vid den gamles bortgång lagts, smålog däråt. Deras arbete gav inkomster, vilka i sin ordning medförde anseende; han var nöjd.36

Följande vinter blev tystare och lugnare och lämnade många tillfällen till reflexioner. Det var vid jultiden Bernhard vaknade en natt och kände sig utvilad. Medan han låg och stirrade ut i mörkret kring sig, kommo alla hans gamla förut tänkta tankar, en efter en, och de sista åren voro på fem minuter strukna ur hans minne. En beklämmande ängslan smög sig på honom och under intrycket därav, tyckte han det ljusna på en fläck långt borta i rummet. När han ansträngt sina ögon en stund, upptäckte han, att det var ett runt, solbränt flickansikte, vars läppar drogos till ett svårmodigt men vänligt leende.

»Herre Gud... Ingrid!» utbrast han hjälplöst.

Dagen därpå och sedan hela veckan drev han omkring utan att lyfta en hand till något. Broderns menande hostningar och buttra ögonkast inverkade ej på honom. Och när han slutligen hörde den andre mumla om latryggar och struntkarlar, höjde Bernhard endast på axlarna.

»Nåå?» sade Alexander en kväll, när han ansåg sig ha väntat länge nog.

Det var inte lätt att tyda uttrycket i broderns ögon och han undrade, vad som skulle följa.

»Jo, vet du, nu tycker jag det kan vara på tiden, vi får ett kvinnfolk i huset», utbrast Bernhard onödigt hetsigt.

Alexander sysslade länge och omständigt med sin pipa. När han omsider fått den tänd, kom det sävligt från honom:3 ?

»Vill du gifta dej då?»

Det dröjde en stund, innan Bernhard svarade.

»Varför kan du inte göra det? — Du ä äldst, dur»

»Det är jag förstås. Men gifter jag mej, så blir det väl barn å då måste vi göra arvskifte. Nu ä gården stor nog, men delar vi den, har ingendera av oss mycke' att säja till om.»

Bernhard föll ihop, på det hade han ej tänkt.

En månad senare tog han upp samtalet på nytt.

»Du», sade han, »om du gifter dej, ska jag inte begära skifte.»

»Gott å väl, men släkten?»

»Jag ger släkten en håle! Har den inte brytt sej om oss förut, kan den lämna oss i fred nu ock.»

»Tror folk det finns något att ärva, kommer dom min själ okallade.»

»Kan en inte göra papper på det?»

»Nog tror jag, att man kan det. Å vill du gifta dej — för det ä väl ändå du, som ä mest hågad — ska jag skriva, att min andel i arvet efter föräldrarna går till dej å de dina.»

Bernhard tyckte sig oväntat se Ingrids solbrända ansikte och log. Men så rätade han upp sig.

»Nej», sade han hårt. »Rätt iska vara rätt.»

Alexander nickade.

»Då blir det heller ingenting utav.»

Bernhard reste sig så häftigt, att stolen föll omkull.

»Nå så för en håle!» svor han mellan tänderna.38

»Det här är som att ro i motström å inte komma ur fläcken.»

»Ställ upp stolen och sätt dej igen!» sade Alexander lugnt. »Jag har tänkt lite' på det här, jag ock. Ett kvinnfolk, som lagar ordentlig mat å håller rent i huset bättre än Malin, skulle inte vara galet att ha ... nej bevars. Men lag å förordning måste en lyda, för annars går det åt helsicke.» Han tystnade och höjde på axlarna, som om han ämnat säga: vad tjänar det till att tala om det här, jag ser ändå ingen utväg.

Bernhards huvud sänktes begrundande framåt. Han funderade så att hjärnan värkte, men han fann heller ingenting.

Under förvåren kom avgörandet. Bernhard hade burit ned sädessäckar från spannmålsvinden och det värkte ännu i rygg och knäveck efter arbetet, då han tog upp samtalet.

»Nu borde vi väl ändå göra slag i saken, om det ska bli något av.»

Alexander hostade torrt.

»Synd ä det att dela gården å orätt ä det att ta emot va som ä en annans, medan han lever», fortfor den yngre brodern brådskande. »Men endera utav oss ska väl en gång gifta sej, han som andra.»

»Gör'et du, får du si!»

»Det ä väl inte så tvärsäkert, att det blir jag.»

»Näppeligen blir det jag.»

Alexander begrep, att brodern ämnade framställa ett förslag.39

»Vi kunde ju spela 'tolva' om det», sade Bernhard svävande på målföret.

»Jaså på det viset.» Alexander knep med ögonen och funderade skarpt. »Få si, hur jag tycker i kväll.»

Bröderna återvände till arbetet. Efter aftonmåltiden tog Alexander fram bläck, penna och papper, Bernhard rodnade därvid, ty han förstod, att brodern fattat sitt beslut.

»Ja, det blir väl ingen annan råd än att ge sej ombord på galejan», började Alexander. »Å efter som vi ä på det klara med den saken, så tar vi väl å bringar ordning å reda i affärerna först. Nu skriver vi så, att den, som förblir ogift, på den gifta brodern å hans efterlevande överlåter sin andel i gården jämte löst och fast, som annars under livstiden kan tillfalla honom. Skriv du, som har redigare stil än jag!»

Bernhard lade åt sidan en flottig kortlek, som hjälpt bröderna att fördriva många vinterkvällar. Han hade litet svårt att komma i gång men lyckades småningom efter många otympliga försök forma de första bokstäverna. Den aftonen hunno ej bröderna avfatta handlingen så, att det vann bådas gillande, men mot veckans slut voro de färdiga därmed. När Alexander läst igenom allt, nickade han lugnt och sade:

»Ta fram korten, du!» — Och så snart de lågo på bordet tillade han: »Nu bestämmer vi, att den som förlorar gifter sej.»

Bernhard kände sig rädd och förlägen. Visserligen längtade han på sitt stillsamma sätt efter den för-40

ändring, en kvinnas inträde i huset skulle medföra, men i jämbredd med detta smög en fruktan, som inför avgörandet växte till skräck.

»Ett parti ä för litet», invände han modstulen. »Vi tar väl tre.»

Alexander funderade, som han alltid plägade, och så kom svaret:

»Kyss till! Den som förlorar två eller tre tag, den blir det.»

»Annars tänkte jag, att den som vann ...» Bernhards stämma dog bort i en ohörbar viskning.

»Pass vackert, gosse lilla!» inföll Alexander. »Då kunde du ju rent utav fuska och spela så illa, att jag vann.»

Bernhard rodnade. Hade ej hans rättskänsla hindrat det, skulle han föreslagit överenskommelsens upphävande. Nu viskade han brådskande och hårt inom sig: sagt är sagt, å en karl står vid sitt ord.

De lyfte mycket allvarligt om given och Alexander fick förhand. Han tog hem första sticket och mälde genast trumf. Bernhards motståndslust väcktes av broderns tur och han bemödade sig ärligt att jämna ut skillnaden. Men Alexander satt hela tiden med goda kort och vann utan svårighet.

»Nu får det vara nog för den här gången», mumlade Bernhard och reste sig, när partiet var slut.

»Det var jag som vann», sade Alexander tryggt.

»Ja, för jag har oflax», knotade Bernhard. »Vänta till i morron får vi se.»41

»Det ä ingen särskild brådska, så det går för sej.»

När bröderna följande dag efter kvällsvarden togo plats vid bordet, var det Bernhards oryggliga beslut att vinna. Alexander mötte hans blick med något blankt och utmanande i ögonen.

»Jag ger väl på mån vinst», sade han vasst.

Han gav första gången och Bernhard vann efter mycket kiv och många anmärkningar.

»Hi hi hi», flinade han överlycklig. »Vi står lika.»

Alexander gick bort till hörnskåpet och tog en stor sup för att få mod. Bägge bröderna hade samma förslag på tungan: ska vi låta vara å inte bry oss om'et ? De visste båda, att blott endera sagt det, skulle den andra genast givit sitt bifall, men stoltheten avhöll dem.

Vid tredje partiets slut hade Alexander vunnit. Han såg triumferande över till brodern, som satt orörlig och sökte ordna sina tankar.

»Nåå, har du funderat på någon särskilt?» frågade den äldre efter en längre stunds tystnad.

Bernhard hade i sin tur gått bort till hörnskåpet. Så fort han druckit, sade han med mödosamt tillkämpat lugn:

»Inte precis det inte.»

»Annars tänkte jag, att kusin Ingrid på Storön...»

»Ska det bli någon, ä det hon», avbröt Bernhard.

De talade inte mer om saken, förrän de ämnade gå till sängs. Då slängde Alexander ut i rymden:42

»När tycker du vi ska segla över och språka med moster?»

»Nog hinner vi det», fräste Bernhard. »Sommaren är lång, vet jag.»

»Så han gör sej till», tänkte Alexander och log.

»Nu ä han glad åt att ha fått mej fast», tänkte Bernhard förargad.

Pojkarna Österman voro kända för sin tystlåtenhet, men denna sommar öppnade de icke ens sina munnar till en hälsning. Surmulna och vresiga gingo de ur vägen för alla och låtsades varken höra eller se.

»Di sir ut att ha sålt smöret å tappat pengarna», sade gumman Westergren, vars tunga var fruktad på hela ön.

»Och målföret har dom visst också blivit av med», inföll Öman. Han stod och hängde vid gärdesgården kring sin nothage och som han just upptäckte Alexander borta på backen ropade han åt honom:

»Kom hit får jag säja dej något!»

Alexander brummade ett otydligt svar och slank undan i ladugården.

»Att bli klok på den ä inte lätt», sade Öman.

Gumman Westergren gick beskäftigt närmare.

»Min tro ä, att pojkarna kommit ihop sej om boskiftet», viskade hon. »Inte talar di med sina grannar å inte säjer di ett ord te varann. Han ska få sanna mina ord, Öman, di ä okontanta.»

Öman visslade gällt och långdraget.

»Varför skulle di annars gå så där å tjura?»43

»Anfäkta å regera, hon säjer någe, mor lilla.»

Gumman klippte med ögonen, förtjust över lovorden.

»En ä väl inte värre bakomtagen än att en begriper va som händer å sker mitt framför ett par goda ögon.»

Ännu en stund stodo mor Westergren och Öman vid gärdesgården och nästa dag var historien om pojkarna Östermans process ute. Att den aldrig b1ev av minskade icke gumman Westergrens anseende.

När han väntat ett stycke in i augusti, förlorade Alexander tålamodet. Han hade redan hostat sitt »nå?» utan att det medfört resultat och en kväll utbrast han:

»Om söndag tar vi väl ändå över till Storön?» Han tyckte, att Bernhard betraktade honom med en blick, som var svår att förstå, och blev tankfull för en stund. Så skrattade han till på sitt rasslande torra sätt och sade för sig själv. »Kors i alla mina dar, gamla karlen måtte vara blyg.» Så snart han insett det lovade han tyst att hädanefter som hittills redigt bistå brodern och bättre än förut dölja sin motvilja för ett giftermål, som hotade att bringa så mycket nytt in i deras lugna liv.

Alexander höll ord som alltid och då bröderna en byig morgon togo plats i båten, sken han av belåtenhet. Bernhard däremot var tyst och stel.

»Ska ni åstad å fria, ni ä så ovåligt fina?» ropade gumman Westergren, som enkom gjort sig ärende ned till stranden för att söka snappa upp ett ord.44

Ingendera av bröderna brydde sig om att svara. De gjorde tigande loss och styrde ut ur viken.

»Var lagom högfärdiga, ni!» knotade gumman bakom dem. »Hut går väl hem en gång, ska ni få si.»

Alexander såg leende på Bernhard, men denne vände sig ifrån honom, som hade han varit stött över något. Den äldre brodern skakade sitt huvud och spottade tankfull i vattnet. Bernhard skötte rodret och ägnade hela sin uppmärksamhet däråt. När halvön rundats och de stucko ut på fjärden, hostade han inledande.

Alexander blinkade, som om solskenet besvärat. Han var grymt nyfiken på vad som skulle komma.

»Du ä glad du», sade Bernhard vresigt.

Hans ton gjorde brodern tveksam.

»Ä inte du det då?» frågade han undvikande.

»Va en håle skulle jag vara det för?»

Alexander visste inte längre, vad han borde tro. Han sökte ord, lämpliga till ett svar, men fann inga. I sin nöd tog han fram tobakspungen och började stoppa pipan, men när han ville tända den, släckte blåsten den ena svavelstickan efter den andra. Det gav honom en osökt anledning att genom en rad svordomar uttrycka sin missbelåtenhet. I stället för att, som han väntat, skratta åt hans otur, instämde Bernhard med verklig övertygelse.

Seglatsen fortsatte en timme, under vilken endast lösryckta eder och otåliga fnysningar hördes i båten, ty Alexander envisades alltjämt att gagnlöst förbruka sina svavelstickor. Bröderna befunno sig mitt på fjär-45

den, då Bernhard äntligen tog bladet från munnen och började:

»Med den här vinden ä vi framme till middan.»

»Vi ä nog det», medgav Alexander försiktigt.

»Å sen kan du vara nöjd, din håle.»

»Kan jag?» Alexander flyttade sig närmare brodern. »Gosse, du menar väl ändå inte, att ja hittat på det här?»

»Nog ä det väl lika mycket du som jag.»

Alexanders små ögon blevo större. Han gapade som en fisk på land och tappade därvid pipan. Då den smällde mot bottenbrädan återvann han jämnvikten.

»Herre Gud!» utropade han hjälplöst. »Du kom ju opp med det!»

»Men du var genast med om saken.»

»Det var jag förstås.» Alexander funderade en stund och småningom begrep han att ett stort misstag blivit begånget. »Säj mej nu rent ut: vill du eller vill du inte?» »Vill du!»

»Nää, svara mej först!»

»Rätt ska vara rätt, å om du ...»

»Bevara mig väl, pojke, du vill inte!»

Bernhard såg från sidan på honom med en snabb blick. Då han märkte det spända uttrycket i broderns ögon, bekämpade han sig att tillstå sanningen.

»Nä, nu vill jag inte längre.»

»Lägg om rodret!» kommenderade Alexander, och när brodern lytt, satte han sig att strängt och ihärdigt46

betrakta honom. »Pojke... pojke», sade han ett dussin gånger. Det var både gråt och skratt i stämman och Bernhard kände sitt hjärta svälla i bröstet, ty med den tonen hade ännu aldrig någon talat till honom. Det lade sig liksom en hinna över hans ögon och genom den såg han brodern sitta framåtlutad och skratta. Då ansåg sig Bernhard böra bjuda på ett försök till förklaring.

»Sir du, först ville jag nog. Men när det aldrig blev av så ...»

Alexander hade sträckt handen efter fånglinan. Han mätte ut ungefär två fot därav och sedan han tagit noggrant sikte, gav han brodern ett par ordentliga nyp över smalbenen, medan han alltjämt både gråtande och skrattande sade:

»Du lilla himlahund... du sabla fäben ... du sylt-fot... du din ärkelymmel...»

Det sved efter slagen och orden föreföllo honom underligt valda, men Bernhard tänkte minst av allt därpå, han hade ännu aldrig hört någon tala till sig i en så vacker och kärleksfull ton.

»Sir du», äminade han fortsätta sin förklaring, men Alexander avbröt med ett: »Håll käften, din rackar-kropp!» sagt med den mjukaste röst och ledsagat av ett rapp med tågändan, som kom Bernhard att hoppa högt. Han gjorde en grimas av smärta men log samtidigt med glädjetårar i ögonen och frågade.

»Varför, din håle, kunde du inte säja det här förut ?»47

Alexander drog en suck av lättnad och släppte tågändan.

»Gott att det blev rättat i tid», sade han långt nere i bröstet. Sedan vände han sig om och såg åt det håll, där Storön låg. »Den här gången blev det ingenting utav, så mycket ni vet det.»

Bägge bröderna brusto i skratt. De tyckte, att luften med ens blivit högre och lättare och att solen sken klarare.

Följande år köpte bröderna Österman Hagen av »Tok-Frans», som gårdens ägare kallades. En så stor affär hade i mannaminne ej avslutats på ön, och grannarna, som inbillade sig att villkoren varit särdeles fördelaktiga, erhöllo en välkommen anledning att visa sin avund. Bernhard plågades därav, men Alexander log förnöjd.

»När dom pratar lort på ens rygg, visar det att man ä styvare karl än di», sade han. »Å som vi nu gjort det mästa vi väl kunna, borde vi rent utav fara in till stån å ha oss en glad dag, va?»

Bernhard samtyckte strax, emedan han numera alltid sade ja till broderns förslag.

En vacker höstmorgon klevo de ombord på ångbåten. Längst i norr tycktes vattenytan höja sig, så att öarna sågo ut att vila på kullar av kristall.

»Jaså, vi får blåst», sade Alexander med en blick ditåt.

Bröderna stodo på fördäck, då ångbåten lade ut.48

Det var så länge sedan de gjort en resa, att den lilla färden på några timmar lovade bli en stor händelse.

»Vi ska väl ner å ha oss en jamare att börja med», föreslog Alexander, sedan näset dubblerats.

Bernhard nickade och de gingo ned i försalongen. En stund senare kommo de upp på däck igen, torkande sig om läpparna med rockärmarna.

»Nej men ... nej men ...!» utbrast Bernhard plötsligt.

»Vad då!» Alexander såg, att han var orolig.

Bernhard pekade rätt akter över.

»Jag ser inte ön», pustade han ansträngt.

Den djupa klangen i hans röst kom en sträng i den äldre broderns inre att vibrera.

»Jag ger stån å va däruti finns en håle», fortfor Bernhard, som om han sökt övertala brodern till något.

I detsamma blåste båten för bryggan vid Kyrkviken. Alexander hade redan förstått. Han nickade lugnande, böjde sig efter kappsäcken och sade:

»Det ä inget särskilt vi har i stån att beställa. Vi stiger av vid korkan.»

Bernhard betraktade honom med en vacker blick, och Alexander log vänligt överseende.

»Vi har varit där bägge två», återtog han och började en rad förklaringar, varför de icke borde fara till Stockholm just nu.

Bernhard hörde honom ej. Han stod och stirrade49

akterut för att se, om det inte var möjligt att mellan holmarna på andra sidan fjärden upptäcka en skymt av ön.

*

Efter resan som aldrig blev av, ha några år gått. Den sällsamma oro, som gripit dem, så snart de tänkt lämna gården för blott ett enda dygn, har lärt bröderna, hur starkt fästade de äro vid sin ö. Färden har heller icke upprepats, i stället är den nya byggningen på näset uthyrd varje sommar.

»Det ger skälig ränta på pengarna», säger Alexander och liksom för att trösta brodern, vilken alltid rodnar, då talet faller på stugan, tillägger han: »Det var inte så dumt av dej att bygga den där.»

Deras behov av umgänge fylles genom främlingarna, som de dagligen se några månader. Sedan leva de hela vintern på sina minnen. Medelåldern ha de bakom sig och gå mot gubbåren med samma trygga säkerhet, som ständigt utmärkt dem. Det kan hända, att Bernhard någon gång faller offer för den oro, som fordom hemsökt honom. Men han saknar ingenting av det som varit och längtar icke efter något nytt. Tar han vid dylika tillfällen

en båt och ror ut på viken, ser Alexander överseende därpå. För att det likväl ej skall kunna sägas, att en hel arbetsdag kastas bort, lägger han bössan på toften bredvid brodern och gör ingen anmärkning, då denne tomhänt vänder hem igen. 4 ön.50

Förhållandet mellan bröderna är det vackraste man kan se. De äro alltid av samma mening och den enes löfte är bindande för den andre. På ön vet man det, men människor äro sig överallt lika och man ruskar betänkligt på huvudet åt något, som man ej fattar.

»En får väl si, hur det går i längden», har Andersson sagt. Han kan inte glömma, att »pojkarna» österman och icke han köpte Hagen. Gumman Westergren är av samma åsikt och för en tid sedan berättade hon i största hemlighet, att bröderna tagit livtag och ruskat varandra tappert ute på en trädesåker. Som naturligt spreds historien — gumman Westergrens historier ha den egenheten — men till brödernas öron nådde den ej.

Det finns en gnista sanning i hennes påstående, sommargästen kan intyga det. Han hade varit och plockat svamp och kom med årets första skörd därav till gärdesgården kring trädan. Just som han stod i begrepp att klättra över, upptäckte han Bernhard ute på åkern. Han låg framstupa och hade trätt ned båda händerna i myllan. Det föreföll som om han icke var nöjd med att se utan även ville känna den. Litet längre bort stod Alexander. Också han hade händerna fyllda med jord och förde dem mot läpparna liksom för att smaka eller kanske kyssa den. Det gjorde han ej, han blott insöp mulldoften.

Efter någon minut reste sig Bernhard och gick till brodern. Han lade sina jordiga händer på hans axlar och såg honom in i ögonen. Alexander följde hans51

exempel och en lång stund stodo bröderna orörliga mitt emot varandra. Det föreföll verkligen, som om hade de ämnat taga ett livtag, men det var blott milda och vänliga ord, som gingo över deras läppar. Det var ej möjligt att höra något, och betraktaren tänkte knappt därpå. Han började ana dessa båda gamla mäns hemlighet. Han förstod att de med en gränslös kärlek voro fästade vid sin jord, att de dyrkade den. De hade bundits för livet och voro lyckliga däröver.

Sent på kvällen sutto sommargästen och bröderna på trappan. Piporna glimmade som lysmaskar i mörkret och allt var stilla.

»Att ni aldrig gift er», sade gästen prövande. Så snart det sagts, fruktade han att ha varit ogrannlaga, men Alexanders sävliga svar lugnade honom fullständigt.

»Det har bara slumpat sej så», sade han liknöjt.

Bernhard teg. Han har glömt det som varit.

Det blev tyst en stund. Dessa bägge idoga arbetare voro trötta efter dagens släp, och vad de begärde var blott en drömlös vila och därefter nya krafter.

»Men hela långa vintern», invände sommargästen. »Då kunde det vara gott att ha en ...»

Alexander avbröt med ett torrt skratt.

»Bevare mej väl, vi ha ju varann.»

»Nå, vad gör ni då de mörka kvällarna?»

»Vi tala om, va' vi ska börja med nästa vår å ett som annat i den vägen.»

»Ja, men ensamheten ...»52

»Inte ä vi ensamma, vi, som har jorden å kreaturen å allt som dit hör.»

Bernhard drog ett långt bloss och sade på sitt stillsamma, vänliga sätt:

»Jag tänker ofta på, hur synd det är om di, som inte ha något för händer.»

Alexander reste sig.

»Den som har jord, den har tillräckligt.»

Något mer sades inte, ty en övertygelse, som förbjöd invändningar och avböjde frågor, talade ur orden.

Augustimånen trädde plötsligt fram bakom ett moln och bredde sitt spröda sken över viken. En gädda plaskade till invid stranden, men ljudet därav drunknade genast i tystnaden. Vid stränderna på båda sidor om näset stego fräna ångor ur tången, som ruttnade, och från åkrarna på ön bar en omärklig vind mull-friska dunster, som bröderna inandades med tydligt välbehag. DEN ANDRE

Betulander satt i försalongen och grät. Den ena tåren efter den andra bildades i ögonvrårna, letade sig väg utför kinderna och försvann i den toviga skep-parkransen.

Egentligen ingick det icke i Betulanders vanor att på något sätt ådraga sig uppmärksamhet. Men denna gång hade han, överväldigad av sin smärta, glömt omgivningen och satt i stillsam, ljudlös gråt. Han såg varken medpassagerarna, som litet emellan kastade undrande blickar bort till den lilla magra karlen vid dörren, eller uppasserskan, vilkens ansiktsuttryck eljes skulle väckt honom till besinning.

På bordet stodo fyra ölbuteljer och ett tomt brännvinsglas jämte en halväten smörgås med salt kött och senap. Betulander tyckte om senap och hade särskilt bett att få några ordentliga klumpar därav på sin smörgås.

»He he he, lilla hon, senap ä hälsosamt, det stärker minnet, he he! Å så öl förstås, å nubben!»

Men fastän man uppfyllt hans begäran blev Betu-54

länder sorgsen i stället för glad. Hans leende var matt och intetsägande, när smörgåsen ställdes fram. Och varken brännvinets kluckande, då det hälldes i glaset, eller korkens muntra smäll, när den drogs ur ölbuteljen, förmådde skänka en ljusning åt hans drag.

Nu i höst var det tjugufem och ett halvt år sedan han flyttat ut till ön. Inte alls för att han behövt det... nej bevars ... han var ju en ordentlig arbetare, som ägde rätt att ställa stora förhoppningar på framtiden ... det var inte tu tal om den saken ... Men den besynnerliga lusten efter ändring och hans ständiga längtan efter något, som han aldrig lyckats formulera på ett klart och fattbart sätt, hade drivit honom därtill. Hustrun omfattade hans förslag med glädje, hon var född i skärgården och hade ingenting emot att flytta dit igen.

»Nog reder vi oss lika bra där som här», sade hon.

»Usch ja», utropade mannen glad. Därmed var den saken avgjord.

En vacker vårsöndag togo de båten ut till ön. De hade hört talas om en hemmansägare, som gärna sålde ett stycke strandremsa, och de ville se sig för. De pratade och prutade ett par timmar med mannen men kommo ej överens, varför han slutligen förlorade tålamodet och, hånfullt pekande på en liten kobbe i viken, utbrast:

»Den där ska ni få gratis.»

»Kyss till», sade Betulander, och räckte fram handen, »å tack för det!»55

Ägaren trodde, att det hela var ett skämt, och gick i flera vittnens närvaro in på affären.

Han blev snart tagen ur sin villfarelse. Följande vecka stod Betulander med hustru och bohag på bryggan och samma dag tog han sin stenknalle i besittning. Under loppet av en vecka timrade han skjulet, där makarna bodde över sommaren. När den var slut stod stugan med sina tre rum och sitt snygga kök färdig och då var även processen om kobben avdömd till Betulanders förmån. Han hade klara papper på äganderätten till sin klippa och en ovän för hela livet.

På den senare tänkte han minst av allt; det var så otroligt mycket att syssla med. Öns bönder och fiskare gingo litet emellan ner till viken för att stirra på främlingen, som snickrade, sprängde och grävde ute i sitt stenröse. Och Betulander var i deras ögon, en märkvärdig man. Han byggde sitt hus själv, lagade sina och hustruns kläder samt handskades med dynamit, som om sådant varit den trevligaste sak i världen. Men det var inte nog därmed, redan på hösten hade den runda stenkullen förvandlats till en jämn yta, indelad i tre terrasser, till vilka nykomlingen

och hans hustru forslade jord i korgar.

Nästa vår blommade lökar och tulpaner i stora klungor kring den ännu omålade stugan. Bönder och fiskare stirrade, så att plirögonen blevo runda och hotade att krypa ut ur sina hålor. »Jäklar i det», sade de på andra sidan sundet, som skilde kobben från ön, »jäklar i det!» Men Betulander var långt ifrån56

nöjd med deras beundran, han var ung och stark och ville slå en hel värld med häpnad.

»Det här ä bara en liten början», ropade han var söndagsförmiddag, då de regelbundet samlades vid stranden och väntade att få se något nytt.

De fingo se nytt. Först lades en spång över sundet, ty det blev för besvärligt att ro, var gång man skulle i land från kobben. Stockarna tog Betulander utan lov i Östermans hage och släpade hem dem efter mörkrets inbrott. Han tyckte, att ett dussin träd mer eller mindre inte betydde särdeles mycket, när flera hundra andra blott väntade på yxan. Men gubben Österman gick en längre tid omkring och mumlade något om »redigt med stryk» och »pojkarna» nystade ihop en dagg av tre fyratumsspikar, lindade med ett tjärat snöre. Varken deras dagg eller gubbens knytnävar kommo till användning. Betulander avvärjde stormen genom att erbjuda sin hjälp, då de byggde om sin ladugård. Dessutom tjänade det ingenting till att krångla med honom, försäkrade han. Hade han inte kväst Andersson vid processen om kobben och för övrigt var han ung, stark och morsk, hostade man mot honom kunde det hända, att man fick »lättan gång» tillbaka igen. Österman och hans pojkar voro fredligt sinnade och läto udda vara jämnt. De ångrade heller aldrig överenskommelsen, ty ladugården blev präktig ... fast nog kunde han ha sagt till om virket först, menade gubben, när talet stundom föll på Betulanders självrådighet.57

Spången var emellertid färdig, och jord, som togs än här, än där, bars över den till klippan i viken. De små rabatterna kring stugan växte till hela land och åskådarnas ögon förstorades i proportion.

»Sicken en», sade bönder och fiskare under söndagsförmiddagarna till varandra, »han kan, han.»

Betulander kunde verkligen. Före solens uppgång började han arbeta och långt efter dess nedgång var han ännu i verksamhet. De båda första åren runnö bort, och hans anläggning var färdig. Den rymde utom vin- och stickelbärsbuskarnas rader ett par lärkträd, några silverpopplar och ett tjog äppel- och körsbärsträd, vilka med tiden nog skulle bli stora och givande. Så funnos även blommorna. Betulander odlade utom sina rosor en hel del andra växter, vilka man förut aldrig skådat på ön. Han skrev varje vinter efter frön och sådde och planterade hela våren.

Allt växte därute bland stenarna, ty han älskade sina plantor och vårdade dem. Kärleken till det färgrika och ovanliga hade han i blodet och under lärotiden som trädgårdsdräng hade den utvecklats till lidelse. Han handlade ibland omedvetet och ofta planlöst, men han ägde naturlig fallenhet att upptäcka felen och rättade dem med oändligt tålamod. Gällde det hans blommor, fanns ingen uppoffring för stor för Betulander. Han gick ut mitt i natten för att skydda dem mot frost och han vattnade, grävde och ansade hela dagarna.

Och så läste han. Varje bok rörande trädgårds-58

skötsel eller botanik, som föll i hans händer, slukades samvetsgrant men också kritiskt. Ingenting undgick hans vakna ögon och på talrika ställen i de tidskrifter och böcker, som under loppet av fem, sex år fyllde en hylla i hans rum, funnos klumpiga frågetecken. Betulander hade följt bokens anvisning och övertygat sig, att den åtminstone i det särskilda fallet ej var lämplig. Då ritades tecknet i marginalen och han knotade hela veckor över de lärda herrarna, som inte hade reda på sig.

Samtidigt lärde han sig även växternas latinska namn. Tack vare ett ovanligt minne behövde han aldrig se ett ord mer än två gånger för att komma ihåg det. Betoningen blev oftast något egendomlig, men Betulander svävade i lycklig okunnighet om förefintliga olikheter mellan sitt modersmål och det döda romarspråket. Så upptäckte Betulander, att han ägde något, som helt fyllde hans liv och ställde honom på en från grannarna avskild plats. Han insåg även, att denna särställning tydligt borde framhållas, och därmed ändrade han namn och kallade sig Betulander efter björkdungen på andra sidan sundet. Persson, som han hittills hetat var gott nog för en, som ej

kände latinet, vilket var det förnämsta av allt.

När han visat grannarna tidningen i vilken namnförändringen annonserades, och njutit av deras undran, ville han även imponera. Han omtalade vad den eller den växten hette på latin. Men möttes genast med ett spefullt: blir den månne bättre för det? eller:59

namn, äh, ogräs ä ogräs, vet jag. Betulander ropade förargad, att lärda och fina herrar kallade plantan så. — Åhörarna skrattade åt hans försäkringar och menade att det varken gjorde till eller från.

»Har han för rexten någon nytta av sin lärdom?» frågade hemmansägare Andersson försåtligt. »Nä, den ger honom inte så mycket som till matsnus en gång. Töcken lärdom kan en gott vara utan.»

De kringstående instämde och Betulander gick, förargad över motståndet. Han märkte att den beundran hans energi väckt med ens försvunnit, då han skilde sig från omgivningen. En osynlig cirkel hade plötsligt dragits kring honom och hans kobbe och besöken därpå upphörde. Det föreföll, som om Anderssons försmädliga grin öppnat ögonen. Grannarna sågo, att Betulander ej fångade fisk, ty han ägde ingen del i vattnet, lika litet skördade han säd, efter som hans klipphäll ej rymde några åkrar. Trots sina blommor och de sällsynta träden var han en fattiglapp och vad man förr funnit berömvärt blev blott ett bevis på högfärd, ett bevis, som namnförändringen styrkte. Genast lade man märke till, hur rök ibland under flera dagar ej steg upp ur hans skorsten, och drog den slutsatsen, att han ingenting kokade. När så hustrun oförbehållsamt berättade att bröd stundom saknats i huset, var visshet vunnen. De händer, som förut räckts till hälsning, sutto fastnitade i kavajfickorna, och litet emellan inträffade det, att man ej låtsade höra hans god dag! Betulander förlorade mycket på namnför-60

ändringen, men märkte det knappt, det var annat, som upptog hans tid.

Hans motvilja för det dagliga livets småbestyr växte under tiden. Men hans tröst var att ansa sina växter och var kväll läsa några sidor i böckerna. Visserligen kände han deras innehåll förut, men han pinades av en hemlig ångest att möjligen ha förbigått något. Stundom plågades han hela dagar av den tanken, att en oriktighet smugit sig in i boken, och att han följaktligen handlat felaktigt vid den eller den plantans skötande. Då läste han samma mening tjugu gånger i rad, vägde varje ord däri och skakade slutligen hjälplös och förvirrad sitt huvud. I sin rådvillhet ritade han ett jättestort frågetecken bredvid punkten och sedan grubblade han veckor igenom på felet, som måste finnas någonstädes, ehuru han ej hittade det. Så domnade ångesten småningom bort, och han återvände till de vanliga sysslorna.

Ännu hade han ej brytt sig om grannarnas motvilja. Men när den yttrade sig i att Anderssons kor vadade över sundet och trampade ned hans blomstersängar utan att deras ägare annat än skrattade däråt, eller han en morgon i landen fann flera stora stenar, som någon under natten rott förbi och slungat dit, blev Betulander betänksam. Kreaturen motade han genom att sätta upp ett taggtrådsstängsel och av stenarna började han bygga en mur vid stranden. När man sett, hur han tog det, gjordes intet ohägn mer. Men motviljan fanns kvar. Den hämtade näring ur sin egen61

tillvaro, växte och blev starkare. Betulander måste till slut se den. Då bet han endast ihop tänderna och lovade att mura igen ögonen på den, som utan medgivande gick över spången. Ehuru han mumlat sin hotelse för sig själv, föreföll det, som om hade alla hört den, ty från den dagen kom ingen av grannarna mer till honom.

»De ä riktigt rart att slippa», sade Betulander med en underton av hätsk ovilja. »Dom där dumma bond-gafflarna begriper sej ju varken på latin eller blommor.»

Värre var det med hustrun. Hon började efter hand dela grannarnas åsikter.

»Kan vi inte sätta ärter och bönor», föreslog hon en gång. »Det vore så rart att ha lite å lägga i grytan te vintern.»

»Nä», svarade mannen kort. »Så'nt ä inte vackert.»

Hustrun fräste till och gick. Men nästa dag tog hon upp samtalet igen. Betulander förstod, att hon rådgjort med någon, och då blev det en hederssak för honom att inte låta henne få sin vilja fram.

»I år ska vi ha astrar överallt», tillkännagav han.

»Du å dina välsignade blommor! Om du ändå sålde av skräpet till sommargästerna, så blev det något i huset.»

»Nää, för då har jag inga blommor själv.»

Sex år efter flyttningen till kobben grälades det första gången där ute. Betulander var mer en handlingens än en ordets man. Han körde ut hustrun och hotade62

att slå henne fördärvad, ifall hon rörde hans planteringar. På mannens ton hörde hon, att det låg allvar bakom orden. Hon hade heller aldrig, som han ett ögonblick befarat, tänkt förstöra dem, ty innerst inne närde hon en respektfull beundran för hans rastlösa arbete på något, som aldrig inbringat det minsta.

Betulander hade emellertid blivit väckt ur sina drömmar. Han erinrade sig, att han svultit och frusit sex långa vintrar. Nå, däri såg han ingen anledning att vika. Men sjunde året efter utflyttningen kom sonen till världen och vad han förut ej kunnat förmå sig till, gjorde han nu för barnet. Han gick ön runt och bjöd ut sin arbetskraft för dagpenning. Grannarna kring viken hade ingen användning för honom, men längre bort bodde deras ovänner och de tyckte om Betulander av det enkla skälet, att Djupnäsborna ringaktade honom.

Alla visste, att han var en duktig arbetare, särskilt slog han med häpnad genom sina trädgårdsanläggningar. Vid varje stuga kring hela ön funnos efter ett par år jordgubbsland och bärbuskplanteringar. Betulander svettades och bröt mark och som genom ett trolleri blev allting behagligare och gladare, var han gått fram. Blommor frodades och växte och bjöd man honom på en sup till maten, betalade han med sticklingar och skott från sina buskar. På öns sydsida rådde allmän belåtenhet, men kring viken norrut växte oviljan. Där hånades Betulander för sina ansträngningar och där skrekos elakheter efter honom.63

»Betala mej två kronor om dagen, ska jag snygga opp era sophögar också», ropade han tillbaka.

»Neej då, om jag det gör», mumlade Andersson, som aldrig kunde glömma, hur han blivit av med kobben.

»Tacka för det», sade Betulander överlägset. »Svin ä svin, var man har dom.»

Med arbetet växte välmågan på kobben. Röken steg hela dagarna ur Betulanders skorsten och hustrun log alltid mot en liten gosse, som kröp omkring och luktade på fars blommor. De stodo ständigt lika friska och vackra, ty hur trött han än var efter arbetet, vattnade Betulander var kväll sin trädgård. Nu älskade även hustrun dessa brokiga, färgglada barn av sommaren, och stundom, när torkan var svår och mannen hade lång väg, fann han vid hemkomsten rabatterna vattnade och landen rensade. Då skrattade han djupt nere i bröstet och sedan han ätit kväll, tog han plats på trappan för att riktigt kunna se. Och så bröt det sig över hans läppar, oemotståndligt, nästan lidelsefullt.

»Herre Gud, Lotta, vad det är vackert.» Och en stund senare, skälvande och innerligt: »Vad det ä vackert!»

I september andra året av deras lyckliga period knäppte det till i Betulanders huvud. Han sprang upp från trappsteget och slog sig häftigt på knäna.

»Lotta, vi har ju haft samma blommor två år å rad.»

»Än sen! Dom ä väl lika vackra för det.»64

»Dom ä så i helsicke heller», utbrast han ängsligt. »Å inte har jag läst en rad nytt på länge. Herre Jesus, dom trycker nya böcker för vart år, å ja har inte sett en enda. I morron far jag in till stån.»

»Nä men ...»

»Tig, käring!»

Nästa morgon for Betulander till Stockholm. Han hade åtta tiokronesedlar i sin penningpung och han tänkte på böcker, så att huvudet värkte. När han efter två dygn kom tillbaka, medförde han en stor packe, men hans gång var osäker och ögonen stirrande.

»Va' i Herrens namn har du gjort, karl?» frågade hustrun.

»Jag har ätit tre biffstekar till frukost», svarade mannen och sluddrade på målet.

»Inte blir man full av kött inte.»

»Joo, om man tar va som ska vara till.»

Det blev ingen glad afton på kobben. Pojkarna Österman och hela familjen Westergren gjorde sig ärende över till Hällan för att höra och se, hur Betulander levde rövare den kvällen. Han skrålade några lösryckta strofer ur en sjömansvisa och hojtade åt tärnorna, som narrade av oväsendet flögo närmare och närmare. Han svor långa ramsor och skrattade fånigt emellanåt. Han hotade hustrun och tog då och då en lång klunk ur en butelj.

»Den har då tagit öl för ärende», flinade gumman Westergren.65

»Kors en så'n galning», sade Alexander Österman betänksamt.

»Ja si det brännvinet, det usla brännvinet», sade gamle Joel Nord, som ehuru döv, förstod varom de andra talade.

Betulander flaxade med armarna för att härma tärnorna. Så ropade han över den tysta viken och skyl-drade med literbuteljen i det inbrytande mörkret:

»Kom hit hur många som helst! Jag bjuder över lag!»

Ingen kom, och Betulander glömde snart, att han kallat på själsfränder. Han sjöng och skrek och flaxade runt kobben.

Ännu klockan tolv hördes hans röst, tills pokule-randet oväntat avslutades med ljudet av krossat glas och ett fånigt gapskratt.

Efter stadsfärden sov Betulander två dygn, sedan blev han sig åter lik. Fanns någon skillnad skulle den bestått i, att ögonen erhållit ett mer vaket uttryck. Den vintern arbetade han inte. I stället läste han hela dagarna och långt in på nätterna. När ljusen togo slut och han ej längre erhöll kredit i handelsboden, strövade han omkring inåt ön och plockade vindfällen. Så eldade han i köksspisen, satt med huvudet intill dragluckan och läste i det osäkra skenet. Han pinades av en sällsam skräck att ha försummat något nödvändigt, och han fruktade, att tiden ej skulle räcka för skadans botande.

På kortare tid än en månad hade han läst igenom 5 ön.66

den stora bokpacke, som medförts från staden. Sedan började han om igen. Hustrun sprang varje dag i granngårdarna och lånade ett par nävar mjöl här eller ett stycke dåligt kött där. Mannen varken såg eller hörde och gav han sig ibland tid att svälja några tuggor, märkte han aldrig, vad han åt. I hans hjärna sjöd och arbetade det och okända krafter jagade honom genom ett paradis, där hittills oupptäckta och okända växter frodades. Han kände deras vällukter, lyssnade hänförd till färgskimrande fåglars kvitter i trädkronorna, och när nordanstormen ruskade stugan, så att det knakade i knutarna, log han skälmaktigt, ty då susade det i hans underbara skogar. Han njöt obeskrivligt. Men det var ej tillräckligt att endast se och höra, han måste också göra nytta. Så företog han sig att klassificera alla dessa sällsynta plantor och med ledning av sina böcker placera dem i familjer och avdelningar. Han räknade ståndare i blommor, som hans fantasi trollade fram, upptäckte egendomligheter hos blad och stänglar och beskrev på lösa lappar, vilka skulle ordnas så snart han fick tid därtill, ett hundratal växter, som ingen mer än han sett i sina drömmar. Den vackraste och mest märkvärdiga erhöll namnet Lilium Betulandrium. Han önskade helst kalla den Betulandria, det klingade bättre, tyckte han. Men som han icke visste, huruvida latinet tillät det, var han nedstämd flera dagar. Han gick rolös av och an i rummet, oavbrutet mumlande Monocotyledoneæ, Li-liaceæ och räknade upp alla släkt- och artnamn till-67

hörande denna familj. Han hade ytterligt svårt att bestämma sig, men tilldelade slutligen sin lilja, som han kallade den, åtta ståndare. Det gjorde den ännu mer sällsynt och intressant. Men ingen annan växt fick heller likna denna enda, som skulle bära hans namn.

När han äntligen lyckats övertyga sig, att ett av okunnighet begånget misstag ej inverkade på själva saken, försvann den besynnerliga oron i hans inre. Han vaknade som ur en lång dröm och kände sig gnagande hungrig. Så gjorde han flera upptäckter, alla lika nedslående. Det fanns inte en vedpinne i huset, gossen låg sjuk och hustrun smög sig med något av svältens skräck i ögonen undan hans blickar. Betulander frös ända in i ryggmärgen och skakade undrande sitt huvud. Han begrep ingenting, drog rådlös i sitt tunna kindskägg och blinkade nästan gråtfärdig ut mot vårvinterns halvdager.

Sedan visste han vad han borde göra och knäckte sin stolthet, eftersom han måste det. Hans första besök gällde Andersson, där han fick veta, att den som inte vill arbeta heller icke skall äta, samt att högmod gick före fall. Till avslutning kom ett bibelspråk om hedningarna, som icke hava lagen ... Andersson kunde i hastigheten inte erinra sig något annat.

»Äh, kyss mej b sade Betulander mitt i meningen och gick.

Pojkarna österman voro hyggligare. De hade länge sedan glömt sparrarna, som Betulander tagit utan lov,68

men mindes ladugården, som de dagligen sågo. Hos dem vankades ett ordentligt mål mat med flera stora supar, varjämte Alexander lånade besökaren en tio-kronorssedel till sommaren.

»Kan du, kan jag med», sade Bernhard tryggt, när han såg det och lämnade för egen räkning en annan sedel.

Betulander var räddad.

När han kom hem efter besöket i handelsboden ljusnade hustruns ansikte något. Men skrämseln, som under vintern bitit sig fast i hennes inre, gick sedan aldrig ur blodet. Litet emellan tyckte hon sig se den tyste, stillsamme mannen sitta hopkrupen vid spiseln med ansiktet så nära den öppna luckan, att svetten flöt nedåt kinderna, och okänslig för hettan vända blad efter blad i sin bok. Han svarade lågmält och vänligt på hennes frågor, svarade så, som hon önskade, men han hade aldrig hört ett ord och visste nästa sekund, varken vad hon eller han själv sagt. Det var den vintern hon blev rädd för allt, för svält, köld och umbäranden, för framtiden och för mannen, som hon numera icke tyckte sig känna.

»Det var inte Betulander», viskade hon en marsdag i Hällans ryggbrutna ladugård till Elfrida, pigan, som satt och mjölkade, »det var en annan.» Hon hade gått över spången för att få tala med någon; hon behövde se människor och höra deras röster.

»Kors», sade Elfrida dumt.

»Å hade jag inte gossen, så gick jag i sjön.» Hon69

brast i gråt. Spänningen efter vintern hade varit för stark och nerverna sveko.

»Nä, gör inte det!» mumlade Elfrida.

»Betulander ä så hygglig å resonlig en karl kan vara. Det ä han visst å sant», förklarade hustrun, rädd att bli missförstådd. »Men hade jag krafter, som jag har vilja, gud nåde då den andre!» Hon tog dynggrepen och stötte den i golvet, så att flisor lossnade ur de murkna plankorna.

»Stänk inte i mjölken för det!» sade Elfrida.

»Nä... nej. — Ja, annars var det ingenting, jag ville.»

Efter vintern kom en vår så glad och frisk, som endast våren kan vara det ute i yttersta skärgården. Och när den brusat över ön, följde den varmaste sommaren på många år. Dagarna blevo längre, men gingo likväl dubbelt fortare. Och när det blivit varmt, anlände sommargästerna.

Till gamle Joel i Hällan flyttade en professor. Betulander hade långt förut hört talas om honom, och när pojkarna Östermans brungula häst knogade upp sakerna från ångbåtsbryggan, stod han vid Hällans grind och hängde, en professor, det var något för honom, det.

Professorn visade sig vara en gladlynt fyrtioåring med glasögon, hatten på nacken och en stor cigarr i ena

mungipan.

»En man till», utropade han, så snart han fått se Betulander. »Hugg i och hjälp till bara!»70

Betulander hjälpte Bernhard och fick en krona för besväret. Det var lätt förtjänta pengar, tyckte han, men tänkte knappast därpå. Professorn förde två lårar böcker, en växtpress och några lådor för fångade insekters bevarande med sig. Allt detta skaffade Betulander hjärtklappning, och han smög sig till att bläddra i en bok. Om han hotats med strängt straff, hade han ej kunnat motstå sitt begär att öppna den.

Professorn överraskade honom och sporde skrattande, ifall han tyckte om att se på gubbar.

»Inte just det, inte, men jag skulle allt gärna vilja veta, vad det här ä för ett språk.»

»Tyska, min gubbe.»

»Det kan jag inte läsa», sade Betulander allvarligt.

»Hör nu, ä han kanske road av att läsa?»

»Om jag ä!» Betulander rodnade över hela ansiktet, och ögonen fingo en fuktig glans.

Professorn såg intresserad på den lilla magra arbetaren. Tio minuter senare visste han, att denne i flera avseenden skilde sig från de människor som tillhörde hans klass. När Betulander gick hem den kvällen, höll han en diger bok ömt tryckt intill sidan och kring läpparna lekte ett förklarat leende, professorn hade lovat honom full dagspenning för att bli ledsagad runt ön; man skulle botanisera och fånga insekter.

Den sommaren blev den lyckligaste i Betulanders liv. Både han och hustrun hade det bättre än någonsin, och de glömde vintern med sina umbäranden och missräkningar. Som en trogen hund sprang Betulan-71

der ön runt i professorns fotspår. Han bar portör, insektshåv och matrensel, han vadade ut i kärren för att hämta näckrosor och vattenklöver och gick genomvåt hela dagarna, lycklig över att höra luften fylld av latinska glosor. Han tröttnade aldrig att.fråga och professorn, som blivit rörd av arbetarens lidelsefulla kunskapsbegär, svarade. Han gallrade ut de solkiga exemplaren bland sina böcker och skänkte dem åt Betulander, som sken av belåtenhet, var gång han mottog ett häfte. Han gav många goda råd och än fler små fingervisningar och förundrade han sig över något, var det över den andres förmåga att minnas och tillgodogöra sig de inhämtade lärdomarna. Dessutom högaktade han den nästan surmulna tvärhet, varmed dagspenningen mottogs.

»Vet Betulander vad», sade han under deras sista utfärd före inflyttningen på hösten. »Jag har aldrig i mitt liv arbetat som den här sommaren. Men så är det, när man har en kamrat, som intresserar sig för saken.»

Under hemfärden sträckte Betulander mer än vanligt på sin oansenliga figur; professorn hade kallat honom kamrat och det glömde han aldrig.

Betulanders hustru hade även sötebrödsdagar. Hon satt nära nog var dag i Hällans kök och drack kaffe med dopp, sladdrade och skröt. Förut brukade hon mest klaga över de långa vintrarna, nu voro de förgätna och hon njöt av stunden. Utanför på gårdsplanen lekte hennes gosse med professorns små flic-72

kor och även åt honom räckte godbitarna. Under tiden slamrade hustrun med kokerskan och barnjungfrun, och stannade professorskan händelsevis i dörren, erhöll även hon sin andel. Språket ägde ej ord nog kraftiga att beskriva Betulanders förträfflighet. Han kunde allt, laga kläder och lappa skodon, han byggde hela hus och odlade de raraste blommor. Och så lärd han var sedan! Han kände ju de utländska namnen på varje liten ört för att inte tala om träd och buskar.

Så kom omsider hösten. Professorn flyttade in till staden med sin familj och det sista han ropade från fördäck, när båten lade ut, var:

»Tack, för i sommar, Betulander! Vi två har gjort vår sak bra!»

Inte ett ord sade han åt pojkarna Österman, och de voro dock ett par hyggliga och bra karlar. Andersson och Öman, som också stodo och hängde på bryggan såg han icke ens. Betulander spände vadorna och satte näsan i

vädret, när han gick hem.

»Åhja», sade gumman Westergren bakom honom, »var lagom stursk, min gosse, det blir väl vinter i år med.»

Betulander höjde nedlåtande på axlarna, han vålade sig inte en gång att täppa till munnen på de kringstående. Men han log faderligt gillande, då Waldemar, gossen hans, räckte ut tungan åt dem.

Hemkommen satte han sig att syssla med blompressen, som professorn skänkt honom jämte en hög gråpapper. Nu visste Betulander vad han ville, och73

den hösten började han med herbariet och insektssamlingen, vilka båda sedermera blevo hans stolthet och tröst.

Vintern blev gladare ute på kobben än man vågat vänta. Betulander läste visserligen nätterna igenom vid skenet från spiselden, men han arbetade också med annat. En bonde i Solhagen hade räknat ut, att en sommarvilla på hans mark skulle betala sig och Betulander byggde den. Han vistades hela dagarna på arbetsplatsen och kände sig ofta så trött, att han om kvällen lade sig och uppsköt med läsningen till söndagen. Men då hängde han över böckerna och gav sig knappt tid att äta. Det värsta var, att ögonen började bli klena. Nå det avhjälptes någorlunda. På en auktion köptes ett par gamla glasögon och tack vare dem kom han förbi det värsta.

Det var fridfullt lugnt på kobben. Och var lördagsafton sviktade spången särskilt djupt, ty då bar Betulander från handelsboden hem förråden för veckan.

Under vinterns lopp skrev han ett par brev till professorn, som alltid svarade vänligt. Var gång Betulander vid skolhuset mitt på ön hämtat post, tog han sig en fridag, läste, examinerade de pressade och uppklistrade växterna samt njöt av tanken att näste sommar taga tusen nya. Han bestämde sig långt i förväg för siffran 1,000, det var just vad som passade honom. Dessutom blev det något att ha en sådan packe liggande på de hyllor, han redan i förväg snickrat. Den vintern förfärdigade han även skåpet med sina tjugo-74

fyra glastäckta lådor, den vackraste möbeln i huset. Där skulle insekterna förvaras, så fort de samlats.

Hustrun delade numera mannens åsikter, ty professorn skulle utan tvivel gilla dem. Var dag sprang hon över till Hällan och talade med den fräkniga Elfrida om professorskan. Elfridas blyghet hade hindrat henne att sommaren förut närma sig de prydliga stockholmsjungfrurna, nu tog hon tacksamt emot allt, vad mor Betulander berättade om professorskan och dem.

Tidigt på våren kom underrättelsen, att professorn ej skulle bo på Hällan, hans hustru var för klen att tåla saltsjöluften. Ehuru han själv förlorade därpå små-myste gamle Joel, när han visade Betulander brevet. Denne läste och bleknade och hans längtan efter sommaren försvann.

Det var ett mycket besynnerligt brev, professorn en vecka senare mottog från Betulander. De klumpiga bokstäverna vacklade omkring åt alla håll och ur de osammanhängande meningarna ropade en sorg, som skulle varit löjlig om den icke varit uppriktig. Till svar erhöll Betulander en packe böcker, bland vilka en latinsk grammatik förirrat sig. Mellan permen och titelbladet lågo två ovikta tiokronesedlar — dem såg Betulander knappt — han hade redan börjat läsa: mensa, mensæ, mensam ...

När studierna i grammatiken lämnade honom litet tid övrig, gjorde Betulander villan vid Solhagen färdig. Då slutuppgörelsen kom hade han hundra kronor75

att få. Han hade icke mer än hunnit känna sedlarna i sin hand, förrän det åter knäppte till i huvudet.

Fyra dagar senare kom han redlöst drucken tillbaka från Stockholm. Han hade sökt upp professorn men yttrade aldrig något om mottagandet.

»Nå, det kan man väl tänka sej, att en full å snu-sig bonde blir åthutad, om han tränger sej på bättre folk», sade gumman Westergren en tid efteråt till mor Betulander.

»Jesus, hon har då den värsta truten på hela ön.»

»För det tackar jag dagligen och stundeligen min himmelske fader. För det behövs allt, när svultna käringar

vintertiden kommer å vill låna mjöl å kaffe, som di sedan aldrig betalar igen.»

Mor Betulander gick sårad, mest därför, att det denna gång fanns ett uns sanning i gumman Wester-grens ord.

Professorn kom icke tillbaka till ön. Betulander glömde honom visserligen ej, men de råkades aldrig mer. Professorn hade också gott minne och under de närmaste åren skaffade han Betulander en hel del olika beställningar å växter, som funnos på ön, eller insekter, som skulle fångas. Betulander pressade blommorna eller preparerade materialet på ett sätt, som alltid väckte mottagarens belåtenhet. På så sätt kom han i förbindelse med lärt folk och litet emellan hände det, att hans tjänster på egen begäran likviderades med en bok. När den väl anlänt läste Betulander dag och natt, sedan återgick han till slitet för födan. Som han76

kände de flesta yrken, skulle han ständigt haft full sysselsättning, ifall han blott givit sig tid att arbeta. Men studerandet och den lilla trädgårdsanläggningen voro livsbehov för honom och hur brått andra än hade, måste han först och främst ansa sina egna plantor. När han därför kom och »hörde efter», avfärdades han oftast med ett kort: nej tack! Han mumlade regelbundet något om snåla bondbassar och han mumlade nästan alltid för högt. Förhållandet till övriga öbor blev allt mer spänt, och Betulander hämnades genom att förakta dem. Det retade, och mycket ofta skreks det fattiglapp eller högfärdsblåsa efter honom. Han sträckte blott ut sin böjda rygg och svarade med ett belåtet grin; han var gud ske lov inte lik de okunniga stackarna.

De följande åren växte insektsamlingen och her-bariet. Han hade givit akt på, hur professorn gått till väga och hans naturliga fallenhet hjälpte honom förbi alla svårigheter. När han vid sitt arbetsbord, som ordnats alldeles likt professorns, examinerade sina växter eller genom ett gammalt kasserat mikroskop undersökte någon fjärilslarv, kände han sig lycklig. Under lediga stunder lärde han sig de latinska namnen på växter, som han ännu icke hittat, och gnällde hustrun särskilt svårt över deras fattigdom, tröstade han sig fem minuter senare med löftet att nästa sommar söka just de felande plantorna.

Ibland hände det att en botanist förirrade sig till ön och tog hans samlingar i skärskådande. Den77

stränga ordning, som härskade i Betulanders lilla rum, förfelade aldrig att göra intryck. Ännu märkligare var, att dessa tusentals växter fått riktiga namn och mer än en kammarlärd sneglade undrande på den spinkige arbetskarlen, som strödde latinska glosor kring sig eller demonstrerade en uppfattning, vilken i flera punkter skilde sig från de erkända auktorite-ternas. Det inträffade naturligtvis aldrig att man öppet gick med på Betulanders åsikter, men hos några bland åhörarna dröjde det stundom ett stillsamt tvivel kvar. Det föll dock ingen in att opponera mot vetenskapens erkända stormän, även om man förmodade, att de förbisett en detalj. Det kunde möjligen gå an för arbetaren Betulander, vars stämma aldrig nådde utom ön. Sitt erkännande gåvo dock alla åt hans förmåga och många avundades honom i tysthet hans säkra och snabba blick.

Besöken voro varken långvariga eller täta, men i Betulanders liv utgjorde de högtidsstunder. Han levde månader igenom på dem. Sedan kom det dagliga släpet. Den första sommarvilla han byggt hade vunnit hyresgästens gillande, vilket i sin ordning återverkade på ägarens omdöme. Han träffade överenskommelse om en ny byggnad och Betulander timrade den. Under årens lopp byggde han flera stugor, än här, än där, utom vid Djupnäs, och tack vare inkomsten svalt familjen sig fram. Betulander hade insett, att han själv ej tilläts välja. Men emellanåt tog han sig ledigt för att ordna sina växter och studera. Då hände det78

någon gång, att läslusten väcktes på allvar och han satt natt och dag lutad över sina böcker, vilkas antal ökats under åren.

Men han var ofta trött numera, trött och missmodig. Då såg han allt i svart, gick svärjande och kno-tande sin väg fram och avslutade de mörka stunderna med att bedja en besättningskarl på ångbåten skaffa ett par »liter» från staden. Mot att han erhöll en skvätt som ersättning var karlen vid förändan villig att uträtta kommissionen, och så snart han fått sina buteljer, vandrade Betulander till skogs, Vintertiden uppehöll han sig i en lada mitt på ön och därifrån kunde senkomna vandrare höra honom skråla och hojta nätterna igenom. Övriga årstider drog han bort till ett litet, halvt övervuxet träsk dit aldrig någon hade ärende. I ett busksnår hade han inrett en kammare, som täckts med granrisruskor. Där drack Betulander det ena dygnet och sov de andra. Sedan återvände han bitter och

hatfull till hemmet och skrek redan på långt håll åt hustrun:

»Tittar du hit, så ritar jag av dej.»

Knytnävarna svängdes vilt i luften och hustrun flydde. Erfarenheten hade lärt henne att hålla ur vägen, när mannen druckit.

Men Betulander satt i sitt rum och stirrade på en kvist i golvet, alltid samma kvist. Han sökte förgäves ordna sina tilltrasslade tankar. Upproret i hans inre kom kroppen att skälva och huvudet att svindla. En brännande ångestkänsla nödgade honom söka orsaken79

till denna vånda, som pinade och narrade till galenskaper, men han fann den aldrig. Kvar satt endast en evig längtan efter något oupphinnelig^ en vacker hägring, som lyste bakom ett skymmande högt berg, över vilket han aldrig orkade klättra.

När han tänkt tillräckligt länge, lutade Betulander huvudet i händerna och grät. Så snart tårarna tagit slut, började det inom honom ropa efter brännvin och han sprang ned till bryggan. Hunnen upp på backen slog det honom, att båten ju aldrig kom förrän mot kvällen och snopen återvände han inåt ön, han önskade sannerligen inte träffa Andersson eller Öman och höra dem säga:

»Jo, jo, det ä somliga som har gott om tid.»

Till kvällen hade brännvinstörsten försvunnit och nu hatade han det några timmar förut efterlängtade. Han tog fram sitt herbarium. Natten tillbragtes med att om och om igen examinera någon växt, vars rätta klassificering han just nu betvivlade. När han övertygat sig, att intet fel blivit begånget, var han åter lugn. —

Åren gingo och en dag märkte Betulander, att han blivit gammal. Näsan stack spetsig och mörkröd fram ur det knotiga ansiktet, hakskägget hängde tovigt och gråsprängt. Han synade noga den bild rakspegeln återgav, och sade deltagande.

»Herre gud, va det är synd om dej!»

Ansiktet i spegeln nickade och Betulander blev sorgsen därvid. En hel vecka drev han sysslolös och grubb-80

lande omkring. Ingen av insektslådorna öppnades och de växter, som lågo i blompressen, fingo ligga. Så vaknade han ur sina drömmar, drog fundersamt i skägget och såg spörjande in över ön. Och med ens visste han. Det var inte för sent ännu, där borta vid kärret växte en egendomlig droseraart. Att han inte undersökt den närmare förut, att han kunnat förbise den? Betulander slet åt sig portör och spade och sprang.

Hade någon öbo den dagen haft ärende till träsket, skulle han fått se en liten mager karl krypa av och an i vätan vid stränderna. Betulander grävde och påtade mellan tuvorna, drog upp massor av plantor och samlade dem i högar. Våt och smutsig kom han hem men tog sig ej tid att äta. Han satt hela natten och repade sönder blad och blommor för att slutligen lägga de olika delarna under sitt bristfälliga mikroskop. Efteråt var det att slå i ett dussin böcker, jämföra, granska och draga slutsatser. Fram emot morgonen brast han i skratt, ett nervöst, långdraget gnäggande, som gjorde hustrun orolig och förmådde henne att stiga upp, öppna dörren och sticka in huvudet.

»Jaså, det är du», sade Betulander över axeln. »Kom hit ska du få se!»

Hon gick motvilligt närmare.

»Sir du här», började mannen triumferande och pekade på, vad hustrun tyckte vara en hög sopor, »här har jag det. Drosera ä det, men den finns inte i flo-ran ... inte i någon bok. Jag har hittat en ny växt... upptäckt den, du! Drosera Betulandria ska den heta.81

Tag mej fan ska den inte det! Gubbarna som rita ihop böcker å beskrivningar får säja va' dom vill, det angår mej inte, Betulandria ska den heta. Den är ganska lik en Filipendula, det ä den, men bladnerverna ligger på framsidan, sir du det? Å titta sen på den här blombotten! Kika nu på denna! En blind höna kan si, att di inte liknar varann.

Denna är en Filipendula, men den här ska heta Betulandria. Hon växer för resten under björkarna i Östermans hage, så namnet passar för den delen med.»

Hustrun höjde likgiltigt på axlarna, men Betulander var för glad att fästa sig därvid.

»Nu ska du få si, att mitt namn ändå kommer i floran», profeterade han.

»Ger det bröd i huset så...»

»Bröd... bröd... fan också, alltid ska du sticka åstad å förstöra ens fattiga glädje!» Betulander grinade, som om han svälj t något bäskt och utbrast: »Dej är det inte lönt att tala med. Gå du och sköt ditt!»

»Den som bara hade något att sköta!»

Betulander väntade, tills hon stängt dörren bakom sig, och spottade argt. En minut senare hade han glömt dispyten och satt lutad över växterna.

När han efter en vecka pressat och omsorgsfullt klistrat upp ett antal exemplar av sin Drosera offrade han sina sista besparingar på postporton.

Från professorn anlände snart ett meddelande, att han ej misstagit sig, det var verkligen en hittills okänd varietet av Drosera. Ett par exemplar hade redan

6 ön.82

skickats till en tysk specialist och lika många till en svensk, nu borde man invänta deras utlåtanden, innan upptäckten offentliggjordes. Betulander skrattade gott och gjorde sig ärende över till Hällan för att få berätta. Gamle Joel Nord hade ingen aning varken om floran eller betydelsen av Betulanders fynd, han ansåg bara, att Gud inte skapat dylikt ogräs för att en fattiglapp skulle förhäva sig inför medmänniskor.

Betulander gav honom ett ringaktande ögonkast och gick. Hemma läste han ännu en gång upp professorns brev för hustrun, men hon fräste förargad något om mat i huset och kläder åt sonen. Betulander log ursäktande och tog plats vid sitt arbetsbord för att riktigt noga syna det hundratal exemplar av Drosera Betulandria, vilka vackert uppklistrade på vitt papper lågo och väntade att spridas åt alla väderstäck för att bekräfta den stora upptäckten.

Den ene specialistens utlåtande anlände sent på hösten och innehöll, att Betulander hade rätt. Den växt han sänt honom var en till dags dato icke beskriven varietet av Drosera Filipendula. Mot namnet Betulandria gjorde han flera invändningar, men höll man på det, ville han för sin del icke bestrida finnaren rättigheten att uppkalla örten efter sig. Betulander höll på sin rätt och oron i hans inre lade sig först, när professorn svarat, att växten införts i förteckningen under namnet Drosera Filipendula, var. Betulandria.

Tre dagar var Betulander lycklig. Fjärde dagen83

knäppte det till i huvudet på honom och han sprang ön runt för att låna litet pengar eller genom löften om blivande arbeten narra sig till ett par sedlar i förskott. Det var inte mycket hans vandring inbringade, men nästa morgon satt han på båten.

Vid ankomsten till huvudstaden hällregnade det. Betulander gav ej akt därpå, han gick raka vägen till närmaste utskänkningsställe. Så snart han värmt sig gällde färden ett antikvariat på Norrmalm. Bokhandlaren kände från föregående besök igen den kutryg-giga figuren och plockade fram diverse äldre och nyare arbeten i botanik. Betulander valde ut dem han ej sett, prutade envist och lät efter en halvtimme förmå sig att betala bokhögen. Med paketet under armen styrdes kurs på närmaste kroglokal.

»Arbetaren ä sin lön värd», sade han.

På utskänkningsstället kom han att sitta vid samma bord som några kolbärare. Han gav sig i språk med dem, berättade utförligt om sin upptäckt och den ära, som vederfarits honom. Han blev utskrattad och ned-hyssjad. Från kolbärarna vände han sig till ett par målaregesäller och drog historien på sitt sävliga sätt. De trodde honom ej och sade oförbehållsamt, att han ljög. Betulander blev hetsig, steg upp och svor vid sin salighet, att han talat

sant. Plötsligt lades en tung näve på hans skuldra, han trycktes ned på stolen igen och tillhölls att inte skrika. Det knäppte till två gånger å rad i huvudet, alldeles som när en klocka skall slå, och Betulander skrek ännu högre. Följande minut be-84

fann han sig ute på gatan med avtryck av en stövelsula på rockens nedre del. Bredvid honom låg bokpaketet, vars snöre brustit, och ett arbete i växtbiologi simmade i rännstenen. Då han såg det, skrek Betulander på polis.

Här var det en lucka i hans minne. Först ombord på båten klarnade det något. Han hade en dimmig hågkomst av en poliskonstapels pickelhuva och två rader blanka knappar jämte en barsk tillsägelse att hålla sig lugn. Att allt stod i ett visst sammanhang begrep han men var ej i stånd att reda ut det.

Så fort båten backade ut från bryggan dök han ned i salongen. Den första ölbuteljen gjorde honom endast nedstämd. Besynnerligt nog medförde två supar och en ny ölhalva ingen ändring. Betulander beställde mer för att liva upp sig. Men varken smörgåsen eller ölet gjorde honom gladare. Så kom han att se på bokpacken. Arbetet i växtbiologi var fläckat av regnvatten och gatsmuts. Det var då Betulander brast i gråt.

Medan de fåtaliga passagerarna undrande sågo bort mot vrån, där han satt, runnö hans tårar utefter fårorna i ansiktet och letade sig väg ned i skägget. Det blev vått och tungt, men han märkte det ej. Han tänkte på människornas hårdhet och det fåfänga i alla sina ansträngningar. Nu borde han ju vara en berömd man, men kom han och begärde erkännande, skrattades det blott. Ingenting var så som han hoppats och väntat. Hans tankar slogo in på nya vägar, som de förut85

aldrig följt, men gingo vilse och nystades ihop till en oredig klump av minnen, önskningar och motgångar.

Betulander blev skrämd därav och när gråtparoxys-men var över, fanns endast leda och hopplöshet kvar. Han var gammal och fattig, satt instängd på sin kobbe och skulle aldrig komma därifrån. Alla hans vackra drömmar voro bedrägerier och inga blommor funnos, det var ju höst. Han frös till och gick upp på däcket för att i god tid tala med gasten längst förut.

Ingen stod på bryggan, när båten lade till. Det var länge sedan hustrun upphört att möta honom, och sonen sprang väl omkring i gårdarna och noj sade med flickor, han var snart vuxen nu. Så fort Betulander tänkte på honom, kände han tårarna komma åter. Sonen, där hade han ett nytt bevis, att han blivit gammal och trött.

Vid hemkomsten ryggade han för hustruns forskande ögonkast. Han tyckte inte om hennes kallt spörjande blickar med något av hat på botten.

»Bevare mig väl, tror jag inte gamla karlen lipar.»

»Nä, det gör han inte. Men det blåser.» Hustrun mumlade något, som Betulander ej hörde, och han var glad däråt. Inne i sitt rum synade han böckerna, lade ut de våta till torkning och försökte läsa ett par sidor. Men han orkade ej hålla tankarna samlade. Han greps av en kylande fruktan för vintern, som nalkades, men sökte slå bort de onda aningarna. Han tog fram dro-seraarterna och sade Betulandria tjugo gånger å rad, plockade på insektslådorna och flyttade om sina bur-86

kar och småaskar. Ingenting var i stånd att skingra hans nedslagenhet.

Hela nästa dag var han bitter och orolig. Först när båten lagt till och han av karlen vid förändan mottagit två literbuteljer, blev humöret litet bättre.

»Det ä gott att ha brännvinet», sade han grumligt.

Gasten nickade, han tyckte detsamma.

Den natten låg Betulander i skogsladan. Han visste, att ägaren förargade sig däråt och det ökade i någon mån hans nöje.

När Betulander druckit en halv liter såg han allting ljusare. Hans eviga längtan efter det oupphinneliga domnade bort, och denna kunskapstörst, som långsamt dödade men också tvingade honom att leva, släcktes av brännvinet.

Han skulle för alltid stanna på sin kobbe ... det skulle han ... Han blev aldrig i tiden någon annan än arbetskarlen Per Anton Betulander, men han ägde ett minne som ingen annan ... stor sak i det också! Skål, kända och okända, fattiga och rika! Alla äro vi småländingar inför vår herre. Inte gjorde det någonting, om man svalt en vinter mer eller mindre, inte så länge en nådig försyn tillät att glädje och värme såldes på buteljer.

Betulander föll baklänges i höet och slöt ögonen. Buteljen höll han trofast tryckt mot vänstra sidan, närmast hjärtat. Han litade på sin sinnesnärvaro, ty hur drucken han än blev, lät han aldrig en droppe spillas. Därpå behövde han ej tänka. Varför skulle han också det, när så mycket annat upptog honom?87

Fastän han blundade, såg han, hur det varades. Ja visst, det var vår... hans årstid. Det gällde att så och sätta, ansa och vattna. Denna vår skulle han ha vackrare blommor än någonsin, och sommaren igenom skulle rosorna svälla i hans trädgård. Och när hösten sent omsider kom, funnos där astrar och malvaarter prunkande i alla regnbågens färger, så ... jo, så skulle han skaffa sig en samling mossor och alger... den största och präktigaste samlingen i världen. Nåja, det blev en senare fråga, nu var det först och främst vårblommorna.

Betulander tog en djup klunk ur buteljen och såg genast, hur de växte och frodades.

»Vackert», lallade han. »Åh så vackert!»

Han hickade till och vred förargad på huvudet för att se, varifrån det störande ljudet kommit. Innan han upptäckt orsaken, hade han glömt, varför han vänt sig åt sidan, ty han såg åter massor av blomklasar framför sig. Det jäste och sjöd i hans trädgård, raka stänglar flögo som raketer i höjden och deras toppar sprungo sönder med en svag knall. Men endast för att strö ett bländande regn av blommor kring sig. Hela kaskader i de prakfullaste färger sprutade upp ur hans jord. De skiftade som regnbågar, vilka i ett förvirrat tummel snodde sig kring varandra. Där funnos alla färger och former. Oväntat höjde sig en jättebölja av alla världens blommor från den mörka bakgrunden, rullade närmare och begrov mannen, som hissnande inväntade den. Han skrattade som ett kittlat88

barn och vältrade runt för att ej gå miste om någon detalj hos denna översvämning av skönhet och vällukt.

Med slutna ögon trevade han efter buteljen och sjönk under tiden djupare i höet. Strax därpå började han snarka. Blomsterhavet böljade i rytmiska vågor kring honom och han log saligt.

Betulander drömde och var lycklig. SONEN

Vid fjorton års ålder stakade Valdemar Betulander ut sin framtid. Han skulle bli uppfinnare.

Bland faderns luntor hade han hittat några fragment av en bok om mänsklighetens heroer, och vad han läste ingav honom den tanken. Valdemar såg intet hinder och grep sig an med friskt mod. Det viktigaste var egentligen att fundera ut, vad han först borde uppfinna. Det fanns så otroligt mycket att göra, att själva valet medförde de största svårigheterna. Som han bodde på en kobbe vände Valdemar först ögonen mot sjön. Han stod länge och såg ut över viken och tänkte på, hur bekvämt det skulle vara att slippa ro över den, då han hämtade källvatten åt modern. Efter att ha funderat på saken en stund beslöt han att bygga en ångbåt. Det var visserligen icke att uppfinna något nytt, men för honom var efterbildningen än så länge mycket nog. För övrigt skulle det bli en märkvärdig båt.

Valdemar grep sig genast an. Spik och hammare fanns i faderns snickarbod och bräder till skrovet...90

»Jaså bräder», sade han långdraget. Han stod på kobbens högsta punkt och stirrade in mot byggnaderna på näset. Så blinkade han knipslugt och nickade bortåt Anderssons gård. Betulander och Andersson voro dödsfiender, och Valdemar stod på faderns sida i detta fall. Det var således helt naturligt, att han också hatade Andersson med en ung naturmänniskas öppna och osammansatta känslor. Lika naturligt blev det då, att Andersson skulle släppa till de bräder Valdemar behövde. En begäran att få eller ett försök att låna dem, skulle genast ha mötts av ett hånfullt avslag, det visste Valdemar. Följaktligen var det självklart, att han måste vänta till mörkrets inbrott och taga bräderna.

Valdemar kastade en blick uppåt himlen för att av solens höjd sluta sig till tiden. Det var ännu en stund till

middagen, och han misstänkte på goda grunder, att måltiden skulle utebli. För att emellertid ej begå ett misstag sprang han bort till köket, öppnade dess dörr, stack in huvudet och frågade:

»Får vi nå'n mat i dag?»

Modern satt på en stol och stirrade framför sig utan att se. Hon hörde dörren knarra och något sägas men gjorde ej en rörelse. Valdemar kände till denna apatiska orörlighet och gick igen, sedan han först övertygat sig om, att elden ej brann i spiseln. Det betydde att fadern ej skulle komma hem, och att modern ej ägde något ätbart för sig eller sonen. Sådant hade inträffat så långt Valdemar mindes tillbaka och lämnade honom fullkomligt oberörd. Nu under somma-91

ren fanns det bär i skogen och kor som gingo på bete överallt i hagarna och endast väntade att bli mjölkade. Det hade varit enfaldigt att svälta. Värre var det om vintern, men även då kunde en klippsk pojke någorlunda taga sig fram.

Valdemar sprang över spången och genade förbi Joel Nords stuga. — »Rackargubbe», ropade han i förbifarten. Joel var visserligen stendöv, men han hoppades, att gumman eller Elfrida fanns inom hörhåll. Folket i Hällan voro också Valdemars fiender. Över huvud taget räknades hela öns befolkning till fienderna. Det var präktigt att icke äga en enda vän och ändå reda sig. Alla föraktade Betulander och hans son, alla utan undantag. Men deras förakt kunde icke jämföras med det Valdemar hyste för de andra.

»Bondkaniner», sade han högt och vek av in på vägen till Öster-Hagen. Det hade fallit honom in att söka upp pojkarna Mårtensson. Mårten var inte heller Valdemars vän, ingen var det ju, men den sävliga, tungrodda klumpen satt knäkamrat med honom i skolan, de hade samma väg hem och voro lika gamla. Det hade fört dem litet närmare varandra, och Valdemar värderade Mårten, emedan denne för det mesta underordnade sig hans nycker och infall.

Hans bara fötter rörde upp vägens damm, och vinden, som låg emot, kylde hans bröst. Skjortan var uppfläkt och hängde över ena axeln, ty knappen vid halsen saknades, byxorna, som en gång i tiden tillhört fadern, fladdrade muntert kring de smala benen.92

»Jäklar!» Valdemar tog vigt ett skutt åt sidan och svor ännu en gång. Det låg en sönderslagen butelj på vägen, och han hade nära nog sprungit mitt i skärvorna. »Drullar», sade han ringaktande och tillade med allt det förakt en fjortonårings inre förmår rymma: »Ja, si bönder..

Därpå fortsatte han i samma jämna lunk som förut. Han sprang med en jakthunds uthållighet och gjorde ibland några lekfulla kurvor här och var. Han skulle kunnat lägga mil efter mil bakom sig utan att tröttna, och solgasset gjorde honom endast mer uppspelt och glad.

När de smutsiga och fallfärdiga byggnaderna vid Hagen blevo synliga saktade Valdemar farten. Det föresvävade honom, att ett par nävar hallon skulle smaka utmärkt, och i ställets förvildade trädgård växte bärbuskarna i långa rader. Men så erinrade han sig de talrikt förekommande brännässlorna. Hans fötter, ehuru härdade, tålde dock ej vid vad som helst. Utan missmod avstod Valdemar från hallonen och fortsatte till skogen bortom gården.

Han plockade litet blåbär i en backe, men den lätta måltiden framkallade endast hunger. Valdemar överlade en stund och gjorde sedan en krok bortåt byn. Det fanns en rovåker där.

Rovorna voro små och hårda som trä, men Valdemar åt likväl upp ett par. Därpå företog han ett kortare strövtåg nedåt handelsmannens trädgård. Genom att bryta loss en spjäla i staketet fick han in handen93

i ett morotsland. Han rev upp några stånd, befriade rötterna från jorden och sväljde dem i ett par tuggor.

»Fan också», sade han lågmält och innerligt, Det dröjde nog ett par månader ännu, innan rovor och morötter blevo ätbara. Men då skulle han också fråssa. Och bläster och blad skulle han strö omkring sig, så att alla sågo dem; det skulle reta de snåla bondbas-sarna. Tanken roade honom och han skrattade hjärtligt däråt. Hade han fiender, gällde det inte blott att skada deras ägodelar, det var nästan viktigare att förarga dem.

Någon hördes komma i trädgården, och Valdemar gled undan i buskarna. Han brydde sig inte om att se efter, vem som stört, han föll in i sin jämna lunk och travade tillbaka mot Öster-Hagen. För att skaffa sig litet omväxling tog han en genväg över en äng. Bredvid en gärdsgård ljöd en hotande väsning. Valdemar hejdade sig mitt i språnget och tittade ned i ett stenröse. Där låg en snok hopringlad och vände huvudet mot honom.

Valdemar hade redan sett ormen och arbetade med att skära loss en för ändamålet lämplig gren från en säljbuske. Han ämnade nämligen fånga ormen levande och bära den till Hällan. Elfrida var ohyggligt rädd för alla kräldjur, och släppte han ormen framför husets trappa, skulle han både få nöjet att skrämma henne och för billigt pris spela hjälte.

Säljgrenen var snart färdig, ty Valdemar ägde en utmärkt fickkniv. Vem den ursprungligen tillhört,94

mindes han ej, huvudsaken var alltid, att den numera kallades hans. Han klöv grenen i ena ändan, klämde på tvären in en pinne i sprickan och smög sig fram till stenröset. Ormen låg kvar, njutande av solgasset.

Valdemar skrattade ljudlöst vid tanken på det stundande nöjet. Spänningen gav hans ögon en hård glans, medan han tassade fram över stenarna. När han befann sig inom räckhåll, klämde han ned klykan över den sammanringlade reptilen. Ormen vred sig i de vildaste bukter, men Valdemar hade tagit säkert sikte; pinnen hade, som beräknat var, fallit bort och den färska sälj käppens båda hälfter slogos obevekligt ihop. Ormen satt som i ett skruvstäd, och varje ryck den gjorde, tjänade endast till, att hårdare fängsla den.

»Fast, min gubbe!» utbrast Valdemar triumferande.

Så snart han tröttat ut ormen återtog han sin språngmarsch genom skogen. Den kluvna käppen med fången höll han framför sig och piggade litet emellan upp ormen med en lätt darrning.

Byggnaderna vid Hagen döko åter upp och han sneddade genom en skogsbacke ned till Mårtenssons gård. Han hade tur, ty Mårten, som han hoppats träffa, stod vid ladugårdsknuten och mockade. Valdemar smög sig ohörbart bakom honom och höll fram käppen med ormen farligt nära den andres ansikte.

»Kors!» utbrast Mårten dumt och släppte dynggre-pen. Men han blev varken skrämd eller överraskad, han var för sävlig att hinna med sådant utan en stunds förberedelse.95

Valdemar skrattade högt, Mårten såg för löjlig ut.

»Jag kunde väl tro, att det var du», sade Mårten och beredde sig att återta sitt arbete.

»Go'da', grabb!» hälsade Valdemar. »Nä, hör du, låt bli det där. Följ med, så springer vi å badar i stället!»

Förslaget tilltalade och Mårten kastade en spörjande blick bortåt boningshuset. Han ville se, ifall fadern gått hemifrån, eljest vågade han ej göra sällskap.

»Äh, strunta i gubben!» uppmanade Valdemar, som förstod blickens innebörd.

»Vore din farsa som min, sa' du inte så dumt», muttrade Mårten.

»Vems fel ä det?» frågade Valdemar tanklöst.

»Äh håll mun!» Mårten stötte ned dynggrepen i marken och efter ännu en blick bakom sig följde han Valdemar.

»Ska du bära ormkraken med dej ?»

»Nä, det kan vara detsamma.» Valdemar slängde käppen ifrån sig. »Du kan ju slå ihjäl'en sedan. Ormar dör ändå inte förrän solen gått ner.»

Ehuru vägen låg tätt bredvid, flängde de över gärdesgården i stället, Valdemar med ett vigt språng, Mårten pustande och surmulet, men han gjorde det likväl, ty han ville ej vara sämre än kamraten.

»Tvi för sisten», ropade Valdemar och satte i väg över backarna.

»Nää», förklarade Mårten. »Varför ska en springa, när en kan slippa.»96

»Ja, du!... ah b Valdemar hoppade jämf ota ett stycke. Så slog han en handvolt för omväxlings skull och roade sig sedan med att hjula några varv. Mårten gick lugnt och sävligt. Han avundades visserligen den andre, men icke ett drag rördes i det uttryckslösa ansiktet med tennknappsögonen.

Så fort de hunnit fram till ett litet träsk inne i skogen, slängde Valdemar i en handvändning kläderna av sig. Han befann sig långt ute i vattnet, när Mårten äntligen befriat sina fötter från stövlarna.

»Va' sjutton har du så mycket på dej för?» ropade Valdemar.

»Det kan ju bli kallt, vet jag», ljöd Mårtens svar.

»På sommaren ... äh du!»

Mårten knöt upp sin yllehalsduk, krängde tröjan över huvudet och stod äntligen naken. Han var kortväxt, med redan grova lemmar, stora arbetarhänder och tjurnacke, vilket ännu tydligare framhölls bredvid den smärta och finlemmade Valdemar.

»För rexten säjer morsan, att jag inte får bada. Det blir bara rematist efteråt.»

»Liksom hon begrep den saken.»

»Min morsa...»

»Ge dej i bara, å stå inte där å fåna!»

»Tror du inte, jag törs, va'?»

»Det sir inte så ut.»

Mårten bet ihop tänderna och gick beslutsamt ut i vattnet. Ögonblickligen var Valdemar vid hans sida och gav honom en knuff så att han föll omkull.97

När Mårten efter ett par kallsupar och mycket väsen kom på fötter igen, var han högröd av ilska.

»Akta dej för så'na där tag, säjer jag!»

»Akta dej själv du!» Valdemar var långt ute på djupt vatten, dit Mårten ej vågade sig. Sedan Valdemar dykt och gjort en hel del konster, sam han i land, dock på behörigt avstånd från Mårten, som ännu var förargad.

»Ska vi inte vara vänner nu?» frågade Valdemar försiktigt.

»Sköt dej själv, du!» Mårten kröp i det ena plagget efter det andra med en hast, som utvisade, att hans vrede var i stigande.

»Mårten 1»

»Håll käft!» bet denne av.

»Äh, nu ska du inte vara kymig!»

»Låt bli själv, ä du hygglig!»

»Jag vill vara vän med dej», sade Valdemar allvarligt.

»Hå, hå», muttrade Mårten, till hälften blidkad av det uppriktiga tonfallet.

»Joo, för du ä inte lik di andra här ute.»

»Ä inte jag?»

»Nää, å det kan du vara glad åt.»

»Jag vet just inte det.»

»Ska vi vara vänner nu igen?»

»Om du bara låter bli att knuffas å bråka så... Men när en minst väntar det, ä du där å nyper te'b 7 Ön.98

»Jag ska aldrig mer knuffa dej», lovade Valdemar högtidligt. »Inte i vattnet åtminstone.»

Mårten kikade under lugg på honom. Tillägget var visserligen oroande, men det hela innehöll likväl ett löfte.

»För rexten ä jag starkare än du», förklarade han.

»Det ä du förstås», medgav Valdemar oväntat villigt.

Mårten såg ånyo på honom, men Valdemar föreföll uppriktig. Det lugnade honom, och han frågade:

»Ska vi ta' varann i hand på, att du inte knuffas då?»

»Kör för det!» Valdemar stod med ett språng vid hans sida och räckte fram sin hand.

»Ja, då tror jag dej.»

»Det kan du göra ändå, för sagt ä alltid sagt.»

»Det förstås det, men ... Nåja, nu går jag hem igen.

»Då följer jag dej ett stycke på väg.»

De gingo tillbaka genom skogen. Valdemar visslade en glad melodi, och Mårten lyssnade med tydligt visad beundran.

»Hör'u, har du ätit någe' i dag?» frågade Valdemar plötsligt.

»Det kan du väl begripa», svarade Mårten tryggt.

»Det har inte jag, å nu känner jag mej vådligt sugen.»

Mårten anade dunkelt, att detta öppna medgivande stod i något slags samband med vänskapsförklaringen nyss förut, men han var för lat att fullfölja sin tanke.

»Jaså», sade han liknöjt.99

Valdemar betraktade honom från sidan, och när han trodde sig märka en ljusning i den andres drag, sade han:

»Hör'u, hugg en kaka bröd åt mej, inne hos ert!»

»Varför skulle jag det?»

»Jaså, ni har ingen», inföll Valdemar och hångri-nade.

»Har vi inte? Jag ska visa dej två spett fulla.»

»Det ä nog, om du visar mej en enda kaka.»

»Morsan bakade i förra veckan, du.»

»Hit med en kaka då, vet ja!»

»Jo du ...» sade Mårten argt.

»Annars tror jag dej inte», förklarade Valdemar.

Mårten slängde en vass blick åt sidan men sade ingenting. Han visste, att han skulle komma till korta, om han inlät sig i ordstrid med Valdemar, och hellre än han utsatte sig för ett givet nederlag, teg han.

»Jag väntar här, medan du knycker kakan», sade Valdemar, när de hunnit till gärdesgården.

Mårten tog några steg men stannade tveksamt.

»Tänk, om morsan ä inne», började han och kliade sig bakom ena örat.

»Kugga ut henne, vet ja'!»

»Nä, sir'u ...»

»Äh, kvicka dej bara nu!»

Mårten gick, och Valdemar lutade sig mot gärdesgården, medan han väntade.

En stund senare kom Mårten tillbaka, och av hans hållning, såg Valdemar, att expeditionen lyckats.100

»Langa hit kakan får jag känna, hurdant bröd ni bakar i Österhagen!'

»Där har du då!»

Valdemar tog kakan och bet ett stort stycke därur.

»Jaa», sade han gillande. »Ni har nästan lika bra bröd som vi.»

»Som ni!» Mårten sköt ut läpparna och visade en sårande ringaktning.

»Är du högfärdig?» Valdemar gömde kakan innanför skjortan och gav Mårten en ordentlig puff i maggropen ?

»Lovade du inte ... ?»

»Sisten!» ropade Valdemar skrattande och sprang därifrån. Mårten stod och såg efter honom. Han erinrade sig att nästan var dag under skoltiden mottog han en dylik puff av kamraten, så ofta de skildes, där vägen krökte till Djupnäs. Hur han än gick och lurade på rätta ögonblicket att giva Valdemar en ordentlig dunk, hann denne alltid före honom. Och med svedan jämte en tydlig känsla av att ha lidit ett nytt nederlag, gick Mårten alltid hemåt. Det oaktat beundrade han Valdemar. Denne läste aldrig över sina läxor men kunde likväl besvara varje fråga. Gällde det botanik eller zoologi var han till och med skollärarens överman. Det var också ämnen, som tills vidare icke lästes bland skolbarnen på ön, och pojkarna voro nog klippska att ana, att självbevarelsedriften avhöll läraren från dem. De kände en viss tacksamhet mot Valde-101

mar därför, men ingen mer än Mårten Mårtensson höll av honom.

»Det var bara i vattnet jag lovade», skrek Valdemar på avstånd. »Si opp en ann' gång!»

Mårten kunde inte annat än skratta, men det fanns dock litet bitterhet på botten i hans sinne.

Med munnen full fortsatte Valdemar åt Djupnäs till. Strax bortom kröken där han varit nära att trampa på glasskärvorna låg en källa, dit man gick långa vägar och hämtade av dess utmärkta vatten. Han sprang ned för att dricka en mun. Ett par nyss fyllda ämbar stodo vid gångstigen, men den, som burit dem, syntes ej. Genast hade Valdemar klart för sig, att han skulle spela den okände, vem denne nu var, ett puts. Han skrapade ihop några nävar våt sand och lät den försiktigt sjunka till botten i ämba-ren. Så där ja, nu hoppades han, att ingenting märktes, förrän man knogat hem och skulle använda vattnet! Valdemar skrattade gott och länge. När han sedan druckit sig otörstig, sprang han vidare.

Ett råglass bullrade mot vägen framför honom, och han kände igen Andersson, som själv körde sina bruna oxar.

»Bondgaffel!» skrek Valdemar med sina unga lungors hela styrka.

Andersson vände sig sävligt om.

»Sa' du någe'?»

»Bondgaffel, sa* jag! Annars ville jag gärna veta, var vi druckit duskål?»102

»Äh hut, lymmel!»

»Lymmel har du varit längre än jag. Va' sa' du se'n då?»

»Ja si gjorde jag rätt så...» Andersson antydde att han ämnade hoppa av lasset och sätta efter Valdemar.

»Varför skulle du göra rätt nu, när du aldrig gör'et annars?» Valdemar dansade bakom lasset och räckte ut tungan.

Andersson var högröd av ilska och fäktade i luften med piskan.

»Schasar'u mygg, eller va' fäktar du för?» frågade Valdemar med ett gapskratt.

Lasset var så nära Djupnäs, att dess inbyggare hörde trätan. Gumman Westergren rullade ovigt upp på vägen och stannade. Gamle Joel Nord kom ned till Hällans grind med handen bakom ena örat, och Bernhard Österman visade sig på backens krön.

»Här kommer Simon Andersson på trissor», jublade Valdemar. »Oxarna ä finare folk än han. Kom å titta hur Simon Andersson motionerar tjocka släkten!»

Gumman Westergren skrattade med full hals, och gamle Joel, som antog att något roligt var å färde, smålog. Uppe på krönet flinade Bernhard och vinkade åt brodern att skynda till stället.

Andersson gjorde sig blind och döv och körde vidare.

»Så åker di kungliga», hojtade den outtröttlige Val-103

demar. »Si bara så'nt fint ekipage å så'n fin karl se'n. Oj, oj, oj, så'n fin karl!»

Andersson blickade rätt fram, när han åkte genom sin grind. Hans läppar voro så hårt hopbitna, att de vitnat, och ögonen lågo djupt inne i huvudet.

Valdemar stod som segrare på vägen. Han såg sig stolt omkring, nickade åt bröderna Österman och gumman Westergren, gjorde en grimas åt öman, som också skyndat ut, och skrek med en oefterhärmlig åtbörd.

»Bondkaniner ä ni allihopa. Men får jag hållas lite' te', ska jag nog laxera det värsta ur er.»

»Jesses, en så'n en», himlade sig gumman Westergren.

»Joo, den», mumlade Bernhard.

Öman böjde sig efter en sten, men Valdemar var utom skotthåll, när han beredde sig att kasta.

»Hm, hm», hostade gamle Joel, alltjämt med handen bakom örat. Han hade ej hört något men visste ändå, var han hade Valdemar.

Denne gjorde en krok förbi honom, utförde några bocksprång på en stenknalle, där han var synlig från alla håll och gick slutligen med stolt hållning och hårt spända vådor över spången. Nu var han på egen mark, dit ingen vågade följa, och han såg sig om efter sysselsättning. Men här fanns tyvärr ingenting att företaga sig. Stugan och trädgården tycktes sova i eftermiddagssolens varma sken, och Valdemar greps plötsligt av sömnlust. Han gav som alltid efter för sina ingi-104

velser och två minuter swfàre sov han gott i skuggan under en buske.

Han vaknade vid en oklar men störande förnimmelse av, att någon fanns i närheten. Inom ett ögonblick hade han sett, att solen gått ned, och att modern satt på marken bredvid honom. Hon åt snålt av ett brödstycke, och sonen erinrade sig, att han gömt en del av sin kaka till kvällen.

»Jaså, det ä du», sade han och gäspade.

Modern rörde sig icke ur stället, hon endast åt. Valdemar kände sig pinsamt berörd av den iver, varmed hon plockade ihop ett par överblivna smulor och stoppade dem i munnen.

»Ä du sugen?» frågade han, mer för att säga något än för att erhålla ett svar.

»Jesses, vi har ju inte sitt en matbit i huset se'n i förrgår.»

»Det förstås, när gubben är borta så...»

»Joo, han ä borta, han.» Allt förgrämt och utpinat, som samlats inom en människa ljöd ur de få orden.

Valdemar satte sig med ens upprätt och betraktade modern. Han visste inte, hur han skulle tolka hennes yttrande, men han anade, att det ägde en särskild betydelse. Den bittra tonen gav det en sådan.

»Ä du knottrig?» trevade han sig fram.

»Det vore väl mest underligt, om jag inte vore det.»

»Ja, han ligger förstås full därborta i ladan nu igen», sade Valdemar litet långdraget.

»Å i morron ä han hemma å går här å snusar å105

kinkar. Då får en tacka sin himmelske fader, att han inte slåss.»

»När han ä härsken så», ursäktade Valdemar, för vilken faderns fylleriperioder blivit något så naturligt, att han aldrig närmare tänkte på dem.

»Kan han inte låta bli det usla brännvinet då?»

»Han kan väl inte det.»

»Men jag ska svälta å gå här som ett spektakel. Jag har inte smakat ett gudslån se'n i går middag.»

»Har du inte?» Valdemar stod med ett språng på fötterna. »Kors, morsan, var det därför du snöt min kaka?»

»Jag visste ju ingen annan levandes råd, så svulten som jag var. Du har väl inte varit inne å tagit kakan nå'nstans?» tillade hon med hastigt uppflammande misstro.

»Inte. Jag fick den av Mårten. Va' skulle det för rexten gjort, om jag huggit kakan, när vi behövde den!»

»Bevara mig väl, så du pratar! Det duger raid: inte att bara ta å ta.»

»Hur ska man annars få någe'? Nä, det ä nog bäst att hugga för sej, om en kommer åt, det har jag då sitt. Snöt inte Öman Bernhards tolvfamnars notlina i våras, å har han den inte än i dag, va'? Dom käftade förstås om'et, både länge å väl, men tänk inte, att Öman gav honom linan te'baks. Bevisa, att jag tagit den, sa' han, bevisa det, annars kan jag stämma dej för ärekränkning. Då var det allt Bernhard, som106

stoppa pipan i säcken å gick. Å notlinan behåller Öman, fast ingen på hela ön mer än pojkarna Österman har köpt en ny lina på flera år. Nää, gumma lilla, hugga för sej å skälla igen, det ä hela salvan, det. Så snart det blir riktigt mörkt i kväll ska jag knycka en trettio fot bräder från Andersson å...»

»Gu' bevare oss väl pojke, gör inte det!»

»Jo, det kan du ge dej sjutton på. Jag ska bygga en liten båt.»

»Du hugger inte dit, så länge jag kan hindra det. Då blir du ju en tjuv.»

»Kan det kallas att stjäla, det! Nu ska du inte vara fånig! Andersson har råd att vara av med en hel toft bräder, å jag talar förstås inte om'et. Det var för rexten tjockt, att jag sa' det åt dej.»

»Kom med mej in, Valdemar», sade modern med oväntat allvar.

På tonfallet hörde sonen, att ett nekande svar varit olämpligt. Motvilligt och dröjande följde han och lät förmå sig att stanna en stund.

När han en halvtimme senare trädde ut i kvällsmörkret, gick han lugnt och stillsamt ned till stranden och tog plats på en sten. Det föreföll, som om det valpaktigt hållningslösa hos honom avlägsnats, och han från en okynnig pojke plötsligt förvandlats till en tänkande yngling.

Han hade också fått höra en utpinad själs bekännelse. I vardagliga och konstlösa ord hade modern berättat sitt lidandes historia. Hon hade räknat upp107

den långa raden av ständigt felslagna förhoppningar och hopade sorger och med monotont klagande stämma sagt allt vad hon förmådde säga om sina många nederlag.

Valdemar lyssnade förströdd. Det där var något ledsamt och tråkigt, och sådant borde man hålla på avstånd. Men småningom drogs han med. Han tvingades att se, och som inga överdrifter förekommo, måste han giva rätt även där han inte ville det. Då modern trött och sårad av hans tystnad slutade, gick han ut.

Valdemar förstod blott en del av vad han hört, men instinkten sade honom, att han borde hjälpa modern. Han gav sig själv ett högtidligt löfte att göra det och knöt därvid näven mot en osynlig fiende. Han kände sig stor och viktig, när han omsider steg upp för att gå och säga, att han från denna stund tog modern under sitt beskydd.

»Du», sade han nästan hårt, ty han ville icke röja vekheten, som oväntat fallit över honom och gjort rösten darrande, »jag ska inte knycka några bräder. Fast nog ä det retfullt, att man inte ska få bygga en båt, när man vill det. Å det där andra... jag menar, om gubben ryar med dej, så ropa bara på mej. Än så länge ä han nog starkare än jag, men jag ä vigare. Det kvittar, tänker jag.»

»Jesses, pojk, så du talar ...!»

»Nu går jag å lägger mej. Väck i morron bitti'108

klockan tre, jag far ut å skaffar fisk, så du inte behöver svälta.»

Modern satt tyst och undrade. Den kärva klangen i sonens röst överraskade, och hon frågade sig hjälplöst, om hon handlat rätt och klokt, då hon öppnat hans ögon.

I daggryningen nästa morgon var Valdemar uppe och gjorde sina förberedelser till den första färd, där det gällde att skaffa födan. Han rörde sig avmätt och behärskat, som om han numera ansett det under sin värdighet att med pojkaktig iver springa hit och dit.

»Hämta bara hem vatten, du gumma lilla, jag svarar för rexten», ropade han, när båten sköts från land.

Då han på förmiddagen kom tillbaka med en stor knippa abborrar vinglade fadern över spången. Några halmstrån hängde ännu kvar i hår och skägg, och kavajfickorna putade ut av två tomma literbuteljer. Bakruset gjorde alltid Betulander ondsint, och han sneglade under lugg efter något att göra anmärkningar mot. Hustrun brukade numera möta honom med långa jeremiader, men denna gång gick hon tigande ur vägen och stängde hårt köksdörren efter sig. Mannen mumlade en ohörbar ramsa och stapplade mot trappan.

»Va' har du där?» vände han sig till sonen, så snart han kastat ankar på nedersta trappsteget.

»Bry dej inte om det, utan gå å lägg dej å sov ut! Det mår du bäst av.» Valdemar gick lugnt förbi honom och bort till köksdörren.109

Betulander vädrade en stund i luften. Han anade en förändring och sökte fundera ut, vari den möjligen bestod. Han misslyckades och med en förargad fnysning hasade han uppför trappan och in i sitt rum.

På kvällen hade han en uppgörelse med hustrun och sonen. Mot vanan var det de och icke han som började. Som han nu var nästan nykter, gick han fogligt ur vägen, men de hårt hopbitna läpparna skvallrade om, att han lagt nederlaget på minnet. Nästa dag tog han också igen skadan, medan Valdemar var ute på en ny fisktur.

Vid sin hemkomst såg sonen, att något hänt.

»Har han varit jäklig?» ljöd hans första fråga till modern.

»Jesses, jaa! Å jag tror rent av, att vi inte får säja något åt'en, för då blir han bara värre.»

»Jag har lovat, att du ska ha fred å ro!» svarade Valdemar kort och gick in i faderns rum.

Betulander mötte honom med en vresig blick och en häftig fråga.

»Va' vill du, va'?»

»Tala med dej, förstås.»

»Har jag inte sagt, att hit in får ingen av er komma. Ni har mina saker i oordning.»

»Kom ut då!»

»Hör du, pojke, va' ä det där för ton?»

»Ska vi språka här inne, eller ska vi gå ut på backen ?»

Betulander reste sig med ett grymt leende. Han såg110

sin myndighet hotad och var fast besluten att hävda den på det eftertryckligaste sätt, som stod honom till buds. Litet osäker gick Valdemar före, tätt följd av fadern. Mor Betulander väntade häpen och förvirrad utanför.

»Jesses då, Betulander, du tänker väl inte slå gossen?» ropade hon, så fort mannen blev synlig.

Betulander stannade överraskad, men sonen ryckte ett steg närmare.

»Ordning å skick, sa' du», började Valdemar med skälvande stämma. »Jag undrar just, vems fel det ä, att så'nt aldrig funnits här! Du super å dillar å går som ett åtlöje för hela ön, det gör du. Men skaffa mat i huset, det kan du inte. Å så tror du, att jag skulle ta stryk av dej. Nää du! Kan så vara, att det ä svinaktigt att slå sin egen far, men härvidlag kallas det självförsvar. Du får slå först, sen ä det min tur.» Valdemar teg och väntade en stund, därefter fortsatte han. »Vill inte du reda opp'et, så får väl morsan å jag ta' hand om rasket. Här har gumman setat å svultit, medan du legat som ett vrak. Det ä din sak. Klara du dej, vi ska nog klara oss! Men försök inte hindra!»

Betulander hade sjunkit ihop på trappan och sneglade under lugg åt det håll, där sonen stod. Han försökte morska upp sig och svara, men det stockade sig i halsen på honom. Han hade aldrig så tydligt som nu känt, att han var gammal och förbrukad. Han dög inte ens till att tukta en f jortonåring. Hans huvud111

föll trött ned i händerna. Jätteruset, som ännu satt kvar i kroppen, kom tillbaka och knäckte hans viljekraft.

»Ska du säja så till din egen far?» snyftade han.

»Det ska jag», kom svaret obarmhärtigt snabbt. »Den som tror sej kunna rida för rusthållet, får ta' makten.»

Betulanders huvud vaggade ledlöst av och an. Han var fullständigt slagen, och han erkände det genom sin undergivenhet.

»Herre gud», stammade han, »herre gud...»

»Sitt inte där å åma dej», sade Valdemar med kärv vänlighet. »Morska upp dej å gör nå'nting i stället, vet jag.»

»Gör jag inte någe'», protesterade fadern. »Jag som natt å dag...»

»Det där struntplocket ä väl ingenting. Det har aldrig gett bröd i huset, å så vitt jag vet, har ingen av dom där herrarna, du skrivit till, sagt så mycke' som tack å heder en gång.»

Med en slö, nästan virrig nick stapplade fadern in, och utifrån hörde sonen honom låsa dörren i dubbla slag. Fönstren, som stått öppna, stängdes också.

»Han tror visst, att vi tänker göra kalas på hans skräp», sade Valdemar till modern.

»Va' du än tar dej till, pojke, rör aldrig samlingarna !»

»Det har jag inte tänkt. Sån't där kan ju vara bra att roga sej med om söndagarna å på lediga stunder. Men någe' för en karl ä det inte.»112

Men Betulander stod dödligt skrämd mitt i rummet och stirrade. Det grämde honom att höra sitt livsverk underkännas och det just av den, som var närmast att fortsätta det. Den missräkningen var dock snart glömd för en huvudlös fruktan, att ett attentat skulle begås mot det han värderade högst av allt. Trött och slagen stod han där, en liten mager hopsjunken stackare, kämpande mot gråten, som rev och slet i strupen.

Ute på backen sade Valdemar just till modern.

»Nej, här måste ta' mej sjutton bli en annan ordning !»

»Herre gud!» suckade modern och såg beundrande på den solbrände, kraftfulle gossen. Så blev hon tvekande och försagd inför den uppgift, han tagit på sig. »Inte kan väl du, som är bara pojken ... Otn du ändå hade gått å läst för prästen ...»

»Det gör jag i vinter», svarade Valdemar tryggt. »Å, i morron skaffar jag mej någe' jobb, va' som helst...» Han

kastade huvudet bakåt och gick för att i ensamheten tänka över sin ställning. Han kände sig ha vuxit, och han ville vara självständig.

Nästa morgon stod Valdemar utanför bröderna östermans gamla stuga och väntade. Bernhard kom ut på trappan och sneglade förargad bort till honom.

»Morjens!» nickade Valdemar.

»Goddag på dej!» ljöd det buttra svaret.

»Hör'u Bernhard, jag tänkte fråga dej ...»

»När hin drack vi duskål?»113

Valdemar brusade upp men sväljde de ord han hade på tungan.

»Va' ska man säja då, va'?» frågade han otåligt.

På det hade Bernhard ej tänkt. Han blev svarslös och för att dölja det, slängde han ut.

»Ä det någe' du vill?»

»Jag ville fråga, om du inte behöver nå'n hjälp på sjön?» Valdemar väntade ett par sekunder på svaret, men då han såg, att Bernhards min ej blev vänligare, fortsatte han själv: »Alexander ä ju inte värst livad för det, å nu ä snart tid att börja med torskrev å skotar, om man ska få någe' till vintern. Att jag kan ro å greja en båt, det vet du, å...»

»Jaså, du vill hjälpa till. Ja vore du bara hälften så stark i armarna, som du ä stor i truten, så...»

»Vi kan ju försöka, får du väl si!»

»Å hur mycke ska du ha för det då?»

»Fjärdedelen av fisken, va'?»

»Jag ska fundera på't.»

»Äh, fundera å fundera å aldrig annat! Säj ja tvärt, vet jag, annars går jag å hör efter schå söderut på ön.»

»Jaså, du tänker liksom bli ordentlig nu?»

»Jo, det ä allt meningen, det...»

»Åh, du lägger bort att skälla å vara ovettig också?»

»Det ä inte jag ensam som bestämmer den saken.»

»Nä nej», sade Bernhard fundersamt. I stort sett delade han grannarnas åsikter om Betulander och dennes son, men han var en självständig man, som i allt följde egna tycken. Han älskade sjön på sitt still-

samma sätt och föredrog fisket framför åkerbruket. Skulle han vänta till brodern gav sig tid följa honom, dröjde det troligen länge nog. Men om han nu begagnade tillfället och tog Valdemar till medhjälpare, kanske Alexander rent utav skulle gilla det. Bernhard mumlade »hm! hm» flera gånger å rad och såg frågande mot dörren bakom sig.

Som om han varit kallad, trädde Alexander ut på trappan. Han torkade sig om munnen med rockärmen och fattade i en blick, att något var å färde.

Bernhard började genast förklara saken, och Valdemar sköt in ett förtydligande ord här och var.

»Vill du gå i åkern med?» frågade Alexander när de slutat.

»Jag gör va' som helst», lovade Valdemar.

»Ja, städsel betalar vi inte, men dagspenning, förstås. Å det där om fisket... ja, när havren ä inne. Fisket ä ingenting att lita på nu för tiden, bara slarv å osäkerhet. Tacka vet jag jorden!»

Det var inte precis, vad de väntat och önskat, men både Bernhard och Valdemar böjde sig för den alltid lika tvärsäkre Alexander.

»Du får ta opp å störa havren, du», sade Alexander till Valdemar. »Å har mor din lust att hjälpa till, så inte mej emot.»

Den veckan arbetade Valdemar och hans mor hos bröderna Österman.

»Pojken ä bättre än jag trodde», sade Alexander på lördagskvällen.115

»Ja, det var en håle att ligga i, när han sätter den sidan till», sade Bernhard.

Alexander nickade och fortsatte:

»Ä det nu så, att han vill sköta sej, har vi nog användning för honom. Vi får väl si.»

Nästa vecka började fisket. Valdemar tilläts icke segla, när helst han ville, ty Bernhards lugna och försiktiga natur avskydde alla vågstycken, men det som bjöds var likväl roligt. Fisk fingo de oclüså, och Valdemar bar hem åtskilliga valar strömming, som modern rensade och saltade.

»Nu ska du slippa svälta», sade sonen, »å frysa med. Jag får ett par famnar ved av pojkarna, om jag hjälper dom med tröskningen. Jag tyckte det var bättre att göra opp om veden å ta' den i stället för pengar.» Han sträckte manhaftigt på sig och såg utmanande bort mot rutan, bakom vilken faderns gestalt skymtade. Och i förhoppning att bli hörd av honom skrek han ännu högre: »Vill man bara hugga i med va' som bjuds, så reder man sej nog.»

Betulander gled undan från fönstret, och modern skrattade lågt men gillande.

»Nu fick den, som han ä sjuk till», fortfor Valdemar.

Det var en tyst men seg kamp, som fördes mellan far och son. Den förra hade endast en passiv misstro att sätta upp emot den andres oförskräckta företagsamhet.

»Håll på, du tröttnar väl», mumlade Betulander116

skadeglatt. Han kunde ej glömma sitt svidande nederlag, och han lurade blott på det ögonblick, då han med ett hånskratt skulle få utbrista: »Va' var det jag sa' ?» Under tiden stängde han sig inne i sitt rum, ordnade sina växter och insekter, läste och grubblade.

Men det föreföll ej, som om Valdemar skulle tröttna. I snickarboden stodo redan tre fjärdingar, två innehållande strömming och en torsk. Veden var även hemforslad och ordentligt uppstaplad vid stuggaveln. Och var gång sonen fört något till huset, gick han av och an utanför faderns fönster, visslande och rökande en gammal pipa, som han fått av Bernhard. Betulander tyckte, att han aldrig hört något så skärande gällt som dessa visslingar. De berörde hans nerver som käppslängar, och ibland funderade han på att springa ut och förbjuda oljudet. Men så ofta det föll honom in, kom en ny tanke och hejdade. Det var inte längre en pojkvasker, gentemot vilken han skulle göra sin faderliga myndighet gällande, det var en man med en mans vilja och krafter. Betulander förstod ej, vad det var som i ett steg förvandlat sonen, och slutade alltid med att känna rädsla. Han vågade ej utsätta sig för ett nytt nederlag. Därmed låste han dörren i dubbla slag om sig och satt därinne, bruten och söndergrubblad.

Till slut insåg han, att detta ej längre dög. Han försökte tänka ut det minst förödmjukande sättet att komma ur sin belägenhet. När han funderat därpå en tid, sade han med ett matt flin:117

»Brännvin, vet jag!»

Han höll sig hemifrån ett par dagar, erhöll litet pengar för tillfälligt arbete och smög sig en kväll ned till ångbåtsbryggan för att tala med gasten vid förändan. När han gick tillbaka, mötte han Valdemar på näset.

»Vad går du här å snusar efter?» morrade fadern.

»Jag har arbetat jag», sade sonen nästan högdraget.

Betulander kände den yngres övertag som ett fysiskt ont men betvang sin vrede. Han gick, liten, obetydlig och böjd och blev snart ett med höstskymningens entoniga grådis.

»I morron», tänkte han, »i morron ger jag tusan i allt annat.»

Valdemar såg forskande efter fadern. Så vände han sig om och blickade bort mot ångbåten.

»På det viset», sade han hårt. »Det ska vi allt bli två om.»

Då båten nästa gång skulle lägga till, stod Valdemar i god tid på bryggan. Han hade redan märkt, att fadern gömt sig bakom en tallstam på backen ovanför.

»Kom du bara!» mumlade Valdemar mellan tänderna.

Betulander tycktes inse, att hans väntan kunde förefalla löjlig och bekvämade sig slutligen att gå ned till bryggan.

»Varför står du här?» vände han sig till sonen.

»Varför gör du det?» frågade denne tillbaka.118

Bägge mätte varandra med blickar, i vilka misstro och förargelse kämpade. Så blåste båten vid udden och litet senare lade den till. Betulander mottog två buteljer av langaren och gick med ett grumligt tack. Valdemar stod genast vid hans sida.

»Jag ska hjälpa dej att bära dom», sade han.

»Tack ska du ha», svarade fadern, »jag hjälper mig helst själv.»

»Som du vill då.» Med ett snabbt grepp slet Valdemar den ena buteljen från honom. »Ta' nu hit den andra med!»

»Pojke!» Betulanders små ögon gnistrade av vrede. »Tänk på va' du gör!»

»Tänk själv!» Valdemar slog buteljen i vägen, så att glasbitarna klingande ströddes i gruset, och innehållet rann bort mellan stenarna. »Ta' nu hit den andra bara!»

»Jesus i himmelen... fördärvar du mitt brännvin ... ?»

Valdemar gick tätt intill fadern och trädde handen innanför hans röck för att taga den andra buteljen.

»Vill du ha stryk, så folk sir'et? Ta' annars hit buteljen.»

Betulander såg sig omkring med en hastig blick. Han såg kaptenen intresserad luta sig fram över kommandobryggans räck, och besättningskarlarna på fördäcket nyfikna titta upp mot backen. De skrattade allesammans åt honom, ty det var ju vanligt att flertalet höll med den starkare. Betulanders armar föllo119

slappa ned utefter sidorna, och utan försök till motstånd lät han sonen taga buteljen.

Valdemar vägde den i handen, därpå slungade han den mot en sten och makade sedan undan glasskärvorna med ena foten.

»Köp hem mer du, jag ska slå sönder, jag.» Med den oefterhärmligt stolta hållning, som fadern på sista tiden emellanåt märkt hos honom, gick sonen uppför backen.

Trött och liknöjd för allt knogade Betulander efter. Hemkommen låste han in sig i sitt rum. Han stirrade slött på samlingarna men drog ej ut några lådor. Ett ögonblick funderade han på att lyda sonens en gång givna råd: att morska upp sig och hämnas sina nederlag. Men han fann snart, att fjortonåringens ungdomliga hänsynslöshet knäckt hans viljekraft. Betulander medgav, att han var ur leken.

Två hela dagar höll han sig instängd för att visa de båda därute, hur djupt de kränkt honom. När slutligen svälten tvang honom därtill, öppnade han dörren, tassade ut och slog sig ned vid köksbordet hos dem.

»Jaså», sade sonen med grym målmedvetenhet.

Fadern nickade undergivet, det tjänade ingenting till att strida mot en starkare. Därmed skakade Betulander sina ofullgångna drömmar och alltid gäckade förhoppningar av sig. Och så var han åter en tid den skicklige arbetaren, som förtjänade sitt och familjens uppehälle. —120

»Ser du», sade Valdemar en vårsöndag, när han och fadern stodo vid stranden och sågo ut över viken.

Fadern log ett trött, mångtydigt leende och höjde på axlarna.

»Ja, men det går ju», invände sonen.

»Nåå, va' har du gjort då?» frågade Betulander och leendet blev spefullt.

»Gjort... äh!» Valdemar gick hastigt ifrån honom. Det var tredje eller fjärde gången sedan julen han fått samma fråga slungad emot sig. »Gjort?» knotade han och svarade själv. »Jag har arbetat, det har jag. Å jag har läst mej fram för prästen också. Det kan vara mycket nog.» Han gick och drev på kobben hela dagen, plågad av olustkänslor. »Gjort... äh, gjort», muttrade han. Litet emellan mötte han faderns spefulla ögon, i vilka han läste en fråga. Då det föreföll omöjligt att undgå densamma, stannade Valdemar och gick emot Betulander. »Va' går du här å tittar efter?» började han snäsigt.

»Den som det visste ändå», ljöd svaret.

»Vet du inte? Varför glor du då?»

Betulander gick tätt intill Valdemar.

»Ser du», sade han hemlighetsfullt, »man tänker å grundar så mycke', när man står å påtar. Hör, inte tror väl du, att vi ska sitta här på ön å ha det knalt i tid och evighet? Här inne» — han slog sig hårt för pannan — »växer det å växer. Ett har knappast kommit, förrän annat ä där. Du sa en gång, att min botanik var bara skräp. Herre gud pojke, det finns karlar,121

som inte känner namnen på hälften så många växter som jag, å dom lever fint på det. Å det finns folk, som inte kan nå'nting... inte nå'nting, å dom ä rika å har det bra på alla sätt. Men jag, som känner varenda liten ört å alla våra insekter, jag ska gå här å slå ihop svinstior å avträden åt snåla bönder. Det ä så tokigt, som det gärna kan vara.»

»Har du tänkt allt det där?» sade Valdemar och gjorde stora ögon.

»Så'nt behöver man inte tänka, det kommer ändå. Å om man fäktar allri så, blir man inte fri från'et. Det ä lika efterhängset som ohyra.»

»Då ska du inte tänka på't», avgjorde sonen. Han kände samma kväljande obehag som inför moderns ord en gång, och en instinktlik fruktan manade honom att hålla det nya på avstånd.

Betulander sneglade på honom från sidan. Så sade han tungsint och grumligt:

»En vacker dag ä du också inne i'et. Å sen sitter du fast. Hur var det för rexten, skulle du inte göra en uppfinning, va'? Var ä båten, du ville bygga? Jag hörde't väl. Nog för du kunde bygga en båt alltid. Men du har inte tid. Du ska släpa å påta i jorden, å du ska sträva för födan. Du ä slagen till slant, du som jag.

»Anfäkta», svor Valdemar till, »varför skulle du säja det där?»

Betulander log nästan fjolligt.122

»Jag skulle det», sade han, »för jag skulle det. Så'nt kommer av sig självt.»

Valdemar gick ånyo ifrån fadern. Han tyckte, att det sved och kröp i huden, och hans huvud brände. Flera dagar å rad drev han omkring på ön, undvikande all beröring med människorna.

»Hur ä det, Valdemar», gnällde modern, då han infann sig till måltiderna. »Ä du sjuk?»

»Nej, ä du?» snäste sonen tillbaka.

»Han växer», sade Betulander och grinade mot henne. »Han växer ur barnkläderna.»

»Bara han inte förkylt sej», mumlade modern.

Valdemar gick fortfarande och drev på vägarna. Han kände sig trött och håglös och önskade helst slippa allting. En kväll mötte han Bernhard österman.

»Nå, ska vi ut me ryssjorna nu?» frågade denne.

»Äh, va' tjänar det till?»

»Jaså, det räckte inte längre», sade Bernhard torrt.

»Jag ä dålig», ursäktade sig Valdemar.

»Mot så'nt hjälper ingenting annat än arbete. Annars ska man lägga sej till sängs.»

»Vi får si, hur jag känner mej i morron», sade Valdemar.

»Nå ja, det ä tids nog.» Bernhard gick, nickade och småmumlande, och Valdemar såg länge efter honom. Varför grubblade aldrig den där på något? Han följde lugnt och säkert sin väg och lät ingenting störa sig. Kanske han hade rätt, och att botemedlet — äh, kyss mej!123

Den våren arbetade Valdemar med fisket och förtjänade litet pengar, för vilka han köpte virke till en båt. Den blev icke byggd under sommaren, ty kvinnan trädde in i hans liv. Det var icke någon viss, utan ett obestämt väsen, skapat av hans fantasi. Han erfor ett behov efter något mjukt och vänligt, något att smeka och anförtro sig åt.

På öns sydsida bodde tvenne systrar, några och tjugu år gamla. Valdemar gjorde sig bekant med dem och gick ofta över för att språka litet. Men han var för blyg att våga den minsta lilla smekning. För övrigt var han ju blott en pojke och blev behandlad som en sådan. En dag upptäckte Valdemar, att systrarna skrattade åt honom bakom hans rygg. Då gick han plötsligt och kom aldrig mer igen.

r

»Äh, dom luktar ju la'gård långa vägar», sade han och rynkade näsan.

Valdemar sökte runt hela ön ett föremål för sina känslor, men lyckades ej finna det. Då gick han ute i skogen och klagade sin nöd för buskarna och träden. Det skänkte honom ingen tröst, och när han sagt: »jag älskar dig», tjugu gånger å rad, var han blott tom i hjärnan.

Då återvände han från sina planlösa strövtåg och satte sig i en vrå för att grubbla över vad som föreföll honom vara en olöslig gåta.

»Bevara oss väl», sade modern, »du ä ju alldeles lik far din.»124

Valdemar mumlade ett vresigt »Äh!» och sjönk ännu djupare i sitt svårmod.

Till slut insåg han, att något måste göras. Kanske Bernhard hade rätt, att arbete var den enda hjälpen. Men mot det påståendet hade han faderns ord, att vad man här på ön kallade arbete ej gav mer än ett knappt bröd för dagen. Vad tjänade det då till att knoga och sträva? Man åt och sov och steg upp för att slita och kom ändå aldrig ur fläcken.

När Valdemar tänkt tillräckligt länge på saken, insåg han, att ön var honom för trång. Han var instängd som en fånge och hade ännu aldrig sett något av världen. Med ens visste han, vad som var att göra.

»Nästa år går jag till sjöss», underrättade han modern samma dag.

»Åh nej, Valdemar lilla!» bad hon ängsligt.

»Jo, så min själ gör jag inte det.»

»Men jag då?»

»Du?» Valdemar såg länge på henne. »Jag kommer väl tillbaka», svarade han slutligen.

Modern blev inte tröstad av löftet. Hon satte sig i ett hörn och grät en stund.

»Ja, men ...» Sonen stod tafatt och undrande. Slutligen vågade han klappa henne på ena armen. »Ja, jag kan inte hjälpa det...»

»Nä, du kan väl inte det», medgav hon undergivet.

Betulander underrättades litet senare om sonens beslut och nickade bifall därtill.

»Jaa», sade han, »det ä nog det bästa.»125

Under hösten byggde Valdemar den kanot, varom han en gång drömt. Men hans intresse för arbetet var borta. Kanoten blev emellertid färdig, och så snart den var sjösatt, ville han förse den med ångpanna och propeller. Efter några misslyckade försök avstod han från propellern och bestämda sig i stället för ett par skovelhjul. Hela kvällarna satt han och ritade på lösa lappar, verkställde fumliga och osäkra uträkningar och grubblade på de problem han uppställt.

»Du bränner så fasligt med ljus», gnällde modern.

Det fanns ingen saltad fisk i huset den vintern och nöden lurade vid dörren, ty Betulander följde sonens föredöme och sysslade med sina växter och insekter.

»Annars sir en ju inte», knotade Valdemar.

»Nu hör du hur det ä», flinade fadern. Hans skratt ljöd skramlande torrt i det halvmörka rummet. Utanför tjöt vinden och moderns ängsliga gnäll hördes från köket. Valdemar frös till.

»Du gör, va' du kan för att hindra mej», sade han mörkt. »Men jag ska ändå ha maskinen färdig till våren.»

»Herre gud, ja, en vet ju snart varken ut eller in», suckade modern på avstånd.

»Håll på du!» uppmanade fadern. »Blir det någe av, ä det ju bra — Å blir det inte... va' gör det. Allt går ju ändå, som det ska gå.»

Mor Betulander vred sina magra händer så att det knastrade i knogarna.126

»Jag har ingenting att säja», klagade hon. »Men gud tröste oss alla, Valdemar, så lik du nu ä far din.»

Sonen hörde henne ej. Han hade tryckt handfla-torna mot öronen och satt lutad över sina ritningar.

Under vintern gick Bernhard Österman några gånger över till Betulanders kobbe. Han tog plats och stirrade ointresserat på Valdemars linjer och uträkningar, som han icke förstod. Så språkade de naturligtvis litet.

»Nå, va' blir det nu av det där?» frågade han.

»En båt har jag sagt.»

»Å den ska gå med ånga, menar du?»

»Om inte fan själv rider märket, ska den det.»

Bernhard nickade ett oändligt antal gånger, snöt sig och torkade av handen på byxorna. Sedan kom det lugnt och sävligt:

»Förtjänar du någe på tillställningen då?»

»Förtjänar?» Valdemar såg snopen ut men hämtade sig snart. »Alltid ska ni komma stickande med det där. Förtjäna å förtjäna! Jag vill bara visa, att jag kan göra en båt, som går av sig själv.»

»Jaså, du vill visa det. Ä det för mej å bror min? Dom andra bryr du dej väl inte stort om. Då vill jag bara säja, att vi inte tänker köpa den. Båten ä för liten för två, å så kostar det ju att elda opp under pannan. Det ä rakt att kasta bort både tid å pengar att hålla på med slikt. Hade du huggit famn åt oss nu i vinter, kunde du fått en slant över

å...»127

»Jag vill visa mig själv att jag kan», avbröt Valdemar kort.

»Såå, du håller på för ditt eget nöje. Det blir du inte fet av.»

»Inte av att hugga famn heller.»

»En å femtio om da'n ä aldrig att förakta, särskilt när en inte äger ett rött öre. Å nog ä det bättre än det där, som bara kostar.» Bernhard steg upp för att gå. På sitt sävliga sätt höll han litet av Valdemar, och nu när han givit denne en fingervisning, ansåg han sig ha fyllt en plikt. Ville den andre ej rätta sig därefter, blev det hans sak. »Adjö med dej så länge!» sade han och gick. Då han hunnit halvvägs över spången, stod Valdemar på backen och ropade efter honom.

»Jag skall visa mig själv, att jag kan det. Er andra ger jag tusan.»

»Håll på med det, får du väl si, hur långt du kommer.»

Det blev snart bekant, att Betulanders Valdemar ämnade bygga en ångbåt. Vem, som satte ryktet i omlopp, blev ej utrett, det troliga var väl, att modern skrutit litet därmed. När sonen sagt det, tog hon för givet, att saken var avgjord. Men bönderna på ön fingo roligt. Var Valdemar visade sig, möttes han av frågor och anspelningar. Han svarade med snäsor och skällsord och tvekade ej att möta hån med hugg och slag. Krigstillståndet mellan honom och Djupnäsborna128

rådde på nytt, men det var inte roligt längre, endast tröttsamt.

»Håll ur vägen!» ropade han, så snart någon kom inom hörhåll. Under tiden tänkte han oavbrutet på sin båt. Ifrån att ha varit en förflugen pojkdröm blev den en bjudande nödvändighet. Hans heder fordrade, att han slog belackarna och vände speglo-sorna mot dem själva. Därmed gick han till sitt arbete med en iver, som kom hjärnan att värka. Men hur han ritade och räknade blev det aldrig något helt, och det fastän Valdemar visste att man måste ha en ritning, innan man byggde maskinen. När han insett sin oförmåga, var han nedstämd några dagar och blev sig först lik igen, då fadern oväntat kom till hans bistånd.

»Häng inte huvet», sade Betulander och log sitt tvivelsjuka leende. »Vill du det bara, så kan du nog göra din maskin ändå.»

»Nej, det ä en hel massa man ska lära först.» Valdemar hängde bedrövad med huvudet.

Betulander gick tigande bort till sitt rum och öppnade dess dörr. Han pekade på skåpet med insektslådorna och hyllorna, där hans växter lågo ordnade i klasser och familjer. Allt var fint och putsat och icke ett av de många hundra arken sköt en millimeter utanför de andra.

»Vem har lärt mig, tror du?» frågade han.

»Ja, det där ja! För rexten har du läst en hel hoper böcker.»129

Betulander märkte ringaktningen i sonens ton. Han slängde igen dörren och sade med en axelryckning:

»Skaffa dej böcker då, om du behöver.»

»Vi får väl si i vår», mumlade Valdemar.

»Ja, ja i vår.» Betulander nickade nytert, som om det glatt honom, att våren snart skulle komma.

Nu fann Valdemar något egendomligt i faderns tonfall, men han gav sig ej tid att tänka närmare därpå.

Valdemar medgav, att fadern hade rätt. Han gick tigande och som han ej ville låta störa sig forskades inte efter den gamles tydliga undermening.

Hela dagarna stod Valdemar numera i faderns snic-karbod och hamrade och lödde. När han ej var i stånd att göra en ordentlig ritning, blev det att experimentera sig fram. Ångpannan förfärdigades av en gammal kaffekokare, från vars sidor ett par rör leddes. Fylldes den med vatten och ställdes på ett fotogénkök, som nitades fast vid

båtens botten, hade han ånga. Skovelhjulen med sin axel mötte det heller inga svårigheter att förfärdiga. Värre blev det, när själva maskinen skulle sättas ihop.

Ett litet förråd av rostiga skruvar och muttrar fanns i snickarboden. Betulander hade burit hem dem från de byggen, där han arbetat, och slängt alltsamman i en vrå. Ingenting passade, men med otrolig flit och genom att prova i oändlighet lyckades Valdemar foga ihop en besynnerlig maskin, som verkligen fick hjulen att vrida sig runt så länge han vred på en handvev. Det var en framgång, som sporrade till förnyade an-9 ön.130

strängningar. En hel vecka försakade han nätternas sömn för att vid en ljusstumps osäkra sken förmå maskinen att tjänstgöra som han väntat när ångan

släpptes på.

Betulander offrade sina sista slantar till fotogen och gav sonen en handräckning emellanåt. Han var lika ivrig som Valdemar, och långa stunder diskuterades mellan dem möjligheterna av än det ena, än det andra försöket. Valdemar gick nu helt upp i sitt företag. Han ändrade, skruvade och bultade utan återvändo. När han nästan bragts till ursinne genom sina ständigt misslyckade försök, gav han maskinen en otålig puff. Då inträffade något underbart. Ångan frustade ned genom sidorören, de båda klumpiga och omaka pistongerna började äntligen röra sig, och kuggarna, mot vilka skovelhjulens axel vilade, grepo motsvarande gängor i densamma.

Far och son stirrade överraskade på fenomenet. De väntade att få se allt stanna igen, men väsande och pustande gingo pistongerna upp och ned, och hjulen vredo sig runt, piskande vattnet vitt.

»Jag kan!» bröt Valdemar triumferande ut.

Betulander stod med krökt rygg och händerna på knäna.

»Min själ, går den inte», sade han utan att veta, att han yttrat något.

Varken far eller son begrepo, varför maskinen gick. Det var också mindre viktigt, de nöjde sig tills vidare med det faktum, att den verkligen gjorde det.131

Skovlarna vredo sig alltjämt runt, och båten ryckte i linan, varmed den var bunden.

»Stanna nu!» uppmanade Betulander.

Valdemar vred litet osäkert på en krän. Ånga frustade ut och brände honom, men maskinen stannade ej. Han vred på alla kranar och muttrar, han kom åt, men så länge ånga fanns kvar i pannan, tycktes hjulen ämna gå. Då tog han ett tag i axeln och hindrade, först tvekande och försiktigt, sedan allt hårdare. Det suckade och skramlade i hans besynnerliga maskin, hjulen stretade emot en stund och upphörde sedan att piska vattnet.

»Jag kan», sade Valdemar för andra gången.

När han täckt över sitt verk med en gammal presenning, gingo far och son upp mot stugan.

»Anfäkta», sade Betulander halvt för sig själv. »Tänk om du skulle lyckas ändå.»

Modern såg sur ut, när de berättade för henne om sonens triumf.

»Vi ha inte så mycke* som en bit bröd i huse'», sade hon bittert.

Far och son växlade en lång blick. I den ungas låg det sorg och missmod, men den gamlas var endast trött. —

Följande dag överraskades Djupnäsborna av att se en pustande och stånkande tingest styra av och an inne i viken. Valdemar satt i aktern och styrde, och för att riktigt fästa uppmärksamheten vid sig och sitt verk hurrade och skrek han litet emellan. Han be-132

gagnade sig av den slump, som låtit honom veta, hur maskinen skulle sättas i gång, och när alla vid Djupnäs samlats nedanför Ömans stuga, ropade han:

»Nå, sir ni nu, bondgafflar.»

Ingen svarade. Det var så nytt och överraskande detta, att ingen fann ord.

»Har man sitt på tusan», mumlade slutligen Öman och röjde nästan ånger över det hån, varmed han förut trakterat uppfinnaren.

»Sannerligen kunde han inte ändå», sade Bernhard Österman.

»Ja, men va' har han för'et?» invände den praktiske Alexander.

Valdemar styrde rätt mot stranden, där Djupnäs-borna stodo. Han ämnade begagna sig av sitt övertag och krossa dem äntligen nu, när hans tur kommit.

Oväntat började maskinen puttra på ett misstänkt sätt. Den ena pistongen ökade utan synbar anledning takten, medan den andra visade stor lust att stanna. Konstruktören gav den på försök en uppmuntrande knuff. I detsamma inträffade explosionen. Först ljöd en liten ilsken men varnande väsning och ånga strömmade ut på ställen, där den inte bort göra det. Sedan lyftes det illa fastlödda locket med en tvär smäll från pannan och virvlade uppåt, oroväckande nära styrmannens ansikte. Valdemar kastade sig bakåt, och farkosten kantrade. Det var troligen det, som räddade honom från att bli lemlästad, ty i själva sjunknings-ögonblicket sprang maskinen sönder. Pannan ramlade133

över ända, och fotogenen i den primitiva eldstaden rann ut. Någonting bräcktes häftigt, samtidigt som oljan antändes. I ett enda fräsande, knastrande och surrande sjönk Valdemar med sitt verk.

Strax efteråt kom han upp till ytan och sam mitt i os och rök mot land.

När den märkvärdiga båten förolyckades ett tiotal famnar från land, stodo åskådarna undrande och rädda. Men så snart Valdemar visade sig och började simma närmare, blevo de lugnade.

»Den som sej upphöjer, han varder förnedrad», sade Andersson och blinkade menande mot höjden.

»Det ä då visst å sant», instämde gumman Wester-gren, som ännu ej glömt, att Valdemar nyligen givit hennes dotterbarn några hårdhänta slängar.

Öman brast i skratt och slog sig på knäna.

»Va' var det jag alltid sagt», utbrast han. »De ä sannerligen så man inte vet, om man ska skratta eller gråta. Den där bygga en båt med maskin... har ni sett mej flyga?» Han ömsade mullbänk och lät sedan mässingsdosan gå laget runt.

Bröderna Österman gingo tigande uppåt backen. De hade sett, att Valdemar kunde hjälpa sig själv. Men bakom dem skrattade de andra högt.

»Han har inte varit litet stor i truten, den där vettvillingen», sade Öman, styrkt av bifallet runt omkring.

»Den, som sej upphäver», sade Andersson ånyo. »Ja, vi vet ju, hur det går.»134

Valdemar stannade ett par famnar från land och ställde sig att trampa vatten.

»Skrattar ni?» frågade han.

»Om vi gör?» Öman flinade högre än förut. »En kan väl inte annat.»

Valdemar blev blodröd och bröt ut i ett darrande: »Fähundar!»

»Styr din tunga, pojke!» sade Andersson strängt.

»Jag ska styra dej, jag!» Med ett par kraftiga sim-tag kastade Valdemar sig framåt och fick snart fast mark under fötterna. Han halkade på de hala stenarna, snavade och föll omkull under sina brådskande försök att fort hinna upp på stranden. Det framkallade nya skrattsalvor men eggade också Valdemar att rusa vidare. Så fort han stod stadigt igen, styrde han kurs mot Öman.

»Flinar du, din sjutusan!» Det första slaget träffade mitt på munnen, och innan den långsamme Öman hunnit

intaga försvarsposition, hade ett par örfilar kommit hans trumhinnor att vibrera.

Men nu var Öman äntligen färdig. Med handen hårt knuten kring mässingsdosan avancerade han i sin ordning.

Det föreföll, som om Valdemar hade ämnat invänta angreppet, men just då Öman höjde handen kastade han sig med ett språng åt sidan och kom därvid i Anderssons närhet. En viftning i luften var tillräcklig för att denne skulle taga till fötter. Valdemar satte efter honom ett stycke, men snart hade han öman135

tätt inpå sig och nödgades vika undan. En stund kretsade han kring fienden, aktande sig att komma inom räckhåll för snusdosan. Så tröttnade han på leken, kanske han också började känna fruktan inför den andres tjurskalliga envishet. Valdemar vek åt sidan och sprang utefter vägen mot hemmet. Avståndet mellan honom och förföljaren var inom kort så stort, att denne insåg det lönlösa i en fortsättning. Öman stannade och pustade ut, medan han under lugg kikade efter Valdemar.

»Vi träffas väl, min gosse», sade han. »Vi träffas väl.»

Valdemar hade stannat odh såg sig tillbaka. Han gav akt på de många ögonpar, som hätskt och fientligt riktades mot honom, och tyckte sig höra ederna och de onda önskningarna, som mumlades där borta. Han sträckte stolt på sig, och innan han gick med spända vådor och huvudet bakåtböjt, slängde han över axeln:

»Pack! Jag ids inte en gång spotta åt er.»

Två dagar senare lämnade Valdemar ön. Föräldrarna följde honom till båten, modern med ansiktet gömt i sitt förkläde, Betulander med en svag glimt av hopp i ögonen. Det antog så småningom verklighetens form, och när båten lade till, var han säker på sin sak. En betydelsefull blinkning underrättade karlen vid förändan, att andra tider randats. Valdemar märkte det ej, han sökte trösta modern.

»Om jag så tog i aldrig så å höll på åratal igenom, skulle jag ändå inte kunna göra den maskinen om136

igen. Jag vet rakt inte, hur jag bar mej åt. Det ä för jag inga ordentliga ritningar hade. Jag måste lära mej rita nu. Se'n ska du få si! Äh, lipa inte för så lite', vet jag b

»Du kommer väl snart igen, Valdemar?» snyftade modern.

»Det kan du vara lugn för. Nej, nu får jag maka mej ombord. Adjöss mer er bägge två!» Så for Valdemar Betulander för att erövra världen.

I mor Betulanders tycke dröjde det alldeles för länge, innan han kom tillbaka.

»Åh, det ä ju bara ett par veckor se'n jag for», svarade Valdemar på hennes förebråelser.

»Jag tycker, det ä som månader», sade modern.

Valdemar satt i köket och vred tankspridd sin mössa mellan händerna. Modern fann honom trött och överansträngd.

»Hur är det med dej, Valdemar?»

»Skräp för tillfället men det går väl över. Bara att skaffa sej jobb var inte lätt. — 'Va' kan du?' hette det överallt. Jag kan va' som helst, svarte jag, men det hjälpte inte. Nå ja, nu har jag i alla fall fått en plats, sådan den ä. Verksta'n ä inte stor, men en av ingenjörerna har varit hygglig. Han gav mej en femma i förskott, annars hade jag väl inte kommit hit i dag. Jag har talat om för honom, att jag vill lära mej allt möjligt, å han hjälper mej nog en bit på väg. Men förrän till hösten får jag inte börja i slöjdskolan å'... Ja, nu gäller det att lära sej hantera verktygen. Det137

ä så mycke så, innan man ens får hugga i på allvar. Men det blir väl höst en gång i år också.»

»Gu' bevare oss för den!» utbrast modern.

Valdemar såg upp och lät blicken flyga kring köket.

»Jaså, jaa, så där ä det alltid. Va' som ä bra för en, ä rakt åt fanders för en annan.» —

Nästa gång Valdemar besökte ön, var han mager och blek.

»Du ä väl inte sjuk?» frågade modern ängsligt.

»Neej då. Jag har aldrig känt mej så pigg som nu. Ingenjörn håller på med en ny maskin, å jag hant-langar åt honom. Vi har disputerat lite' om en svängel, som han satt dit. Jag säjer, att den ä onödig, men han bara skrattar åt mej. Nåja, till hösten har vi klart, då ska den sättas i gång. Jag ger mej tusan på, att svängeln skulle vara borta, men det ä ju inte jag som råder. Ingenjören ä ett stycke uppfinnare, ser du. Det ä pin livat att arbeta under honom. Nå, uppfinnare ä nu inte rätta ordet. Han hittar inte på någe' nytt just, han bara förbättrar gamla maskiner. Men det ä inte heller så tokigt. När jag fått lära, va' jag behöver, ska jag bräcka dom där fina herrarna över lag. Bara det inte gick så långsamt! Å så ska det vara allt möjligt annat. Tror du det ä något särskilt livat å stå på verkstan å fila å fila hela dagarna för att få mat å kläder å husrum? Dom säjer, att jag sover ibland. Inte fan, jag tänker. Emellanåt ser jag en maskin, som klipper och formar bultar i ett nafs. Dom smider bultarna för hand på verksta'n.138

Inte duger så'nt, inte. Det blir för dyrt i längden. Jag ser min maskin lika tydligt som jag ser dej. Jag vet precis, hur jag vill ha den, å jag ska göra den. Den ä nu ingen märkvärdig maskin alls, bara ett verktyg, som kan skötas av en man. Så enkel ska den bli. Jag förtjänar nog pengar på patentet, ska du si. Jag vill ha pengar begriper du, för ska man stå å fila för några kronor om da'n, hinner man inte ur fläcken. Det ä så otäckt mycke', som hindrar å stör.»

Valdemar pratade utan avbrott i en timmes tid. Modern blev yr av allt det hon hörde och önskade, att han skulle sluta, men hade ej hjärta att säga det. Valdemar märkte ingenting och fortfor ännu en stund. Så gäspade han.

»Trött, gumma lilla, extraarbete på övertid suger ut en. Jag tror jag knyter mej i en vrå.» Han lade sig och sov hela dagen. Vid uppvaknandet frågade han efter fadern.

»Jaså, han ... sover också. Låt en vara! Har han börjat dricka igen?»

Valdemar svor till vid hennes svar.

»Tyckte jag inte, han såg konstig ut, när jag kom. Å hur ä han mot dej då?»

»Va' ä det att tänka på? En har'et väl, som en ska ha't. Å jag ä van vid honom nu.»

Med en kort nick gick sonen och väckte sin far.

»Du kan gärna gå med till båten, så får vi språka lite'!»139

Betulander mönstrade honom misstroget och reste sig motvilligt.

»Jaså, det ä så dags.»

»Du kommer väl snart igen?» frågade modern, då de beredde sig att gå.

»Det gör jag väl.»

»Säj säkert, Valdemar!»

»Får jag bara tid så ... annars skriver jag, förstås.»

»Lovar du att skriva?» Hon lyste upp och det rynkiga, väderbitna ansiktet blev nära nog vackert vid tanken på något så ovanligt som att mottaga ett brev.

»Det lovar jag dej. Adjös nu!»

Far och son gjorde sällskap. De tego bägge, tills de fingo ångbåtsbryggan i sikte, då sade Valdemar.

»Jag får så mycke' att sköta nu, att jag nog inte hinner hit före vintern.» Fadern såg åt sidan för att slippa möta hans blick. »Du har börjat supa igen, hörde jag.»

Betulander hade väntat det. Hans ögon flackade åt sidorna, och slutligen kom det med ett matt flin:

»En ska inte försöka lära gamla hundar sitta.»

»Nä-nej. Jag bryr mig inte häller om att försöka. Men så mycke ska du veta, att petar du med ett finger åt gumman, kommer jag hit, om det också satt femton spjäll i vägen. Å då kan det gå illa för dej.»

Betulander stod som en bannad skolpojke. Han funderade ett ögonblick på att antaga en förolämpad min, men slog det ur hågen och försökte muta med att behandla sonen som en jämlike.140

»Det ä som det ä, vet jag. Å du, som ä ung, ska inte vara hård mot en, som ä gammal.»

Valdemar brydde sig ej om honom.

»Jag har så mycket att stå i, så jag hinner inte med er också. Ni får inte lägga allt på mej, hör du det! Var bara hygglig mot gumman, å ... ja, ja ...» Han fattade tag i faderns rockuppslag och drag den gamle tätt intill sig. När de stodo ansikte mot ansikte började han hemlighetsfullt och med feberaktig iver. »Ingenjörn å jag håller på med en maskin. Akta dej för den! Talte jag inte med dej om ingenjörn? Jaså inte. Nåja, han är bra på sitt sätt, det ä han visst det. Men den fan ä avundsjuk. Han tog mej till hantlangare, förstår'u, för han inbillar sej, att jag inte begriper en pinal. Han var skraj för någon av dom äldre arbetarna. Men jag ska allt lura ut mekaniken. Kunde jag bara göra en teckning, kunde jag bara det, skulle allt jag bräcka honom. Men det får väl vara så länge. Jag har maskinen här inne» — han knackade sig på pannan — »å jag ska inte glömma den. Vänta bara! Har man varit med från början som jag, så vore det väl tusan, om man inte skulle kunna göra saken på egen hand. För rexten ska jag smyga mej ned på verkstan å sätta den i gång, då ingen annan ä där. Det ä någe' fel i konstruktionen, sir du. Jag kan svära på, att ingenjörn gjort galet på ett om inte två håll. Vi disputerade i förrgår, men han svarte bara: 'äh, va' begriper du av tekniken?' Han menade, att jag ingenting lärt å ä stram över, att han kört igenom141

en jäkla brass böcker. Som om det berodde bara på det! Böcker hit å böcker dit, det vill väl annat till också! Jaså, båten ä här nu. Ja, adjö med dej då!» Han släppte sitt tag i faderns rockkrage och tog ett par steg mot landgången. Omedelbart därpå kom han tillbaka igen och viskade med en knipslug blinkning. »Jag smyger mej ner på verksta'n en kväll, när alla gått, å lägger på drivremmen. Dom har eld under pannorna hela natten, så det ä en lätt sak. För det ä ett fel i konstruktionen. Å nästa morron bräcker jag ingenjörn. Läsa — det ska nog jag med, men det ä inte tillräckligt. Jaså, jag måste ombord nu. Ja, adj ös då, hälsa morsan!»

Betulander stod handfallen och oförstående. Han visste blott, att han inte kände igen sonen. Han strök frånvarande över rockslaget, där sonen med ett krampaktigt grepp hållit honom fast.

»Herre gud, ja!» utbrast han hjälplöst. Det ljöd som en snyftning. Därmed vände han om och gick långsamt hemåt. —

Följande söndag stod mor Betulander på bryggan och väntade. Valdemar var ej med, och suckande vandrade hon därifrån.

»Jag tror inte herrn brydde sej om te' å komma», sade gumman Westergren och grinade, när hon gick förbi.

»Var det likt det, så mycke' som han har att sköta.» Mor Betulander sträckte på sin hopsjunkna figur och gick värdigt vidare.142

Nästa söndag och många därefter stod mor Betulander på bryggan och betraktade med spänning de, som stego av vid Djupnäs. Valdemar kom ej, och slutligen frågade hon styrmannen, om han ej sett sonen nyligen. »Kanske han varit nere å skickat hälsningar? Si, han lovade så säkert teminstingen att skriva å ...»

Ett brev, ja, mindes styrmannen inte orätt, var ett sådant med härom dagen. Han hade lämnat det med tidningarna till den, som tog emot posten.

Mor Betulander stod redan vid den lilla lådan, dit posten till Djupnäs brukade läggas. På botten hittade hon ett brev, som såg ut att ha legat där länge, ty det var vått av de sista dagarnas regn och kändes mjukt och sladdrigt. Mor Betulander suckade, då hon föreställde sig, hur den ena efter den andra tagit upp det, läst utanskriften och sedan liknöjt slängt det tillbaka. Alla vid Djupnäs visste, att ett brev till Betulanders låg i postlådan, men ingen

hade nämnt ett ord därom. Det var följden av att leva i fiendskap med grannarna. Varför var Betulander så hög av sig och varför talade han jämt om öbornas okunnighet? Och hon, som längtat så efter en underrättelse! Nu såg man, hur det gick, när man satte sig på tvären. Nej, vara ödmjuk och krypa utefter marken, det var, vad1 en klok människa hade att göra. Hon skulle sannerligen säga Betulander det, så snart hon hunnit hem. Småmuttrande och ivrig påskyndade hon sina steg.

Betulander tog brevet med verklig vördnad. Inför ordet, skrivet eller tryckt böjde han sig alltid. Han143

satte glasögonen omständigt till rätta och började skolmästaraktigt :

»Herr Betulander! — Du, det ä inte Valdemar som skrivit det. Jag tyckte väl också, att stilen var för bra.»

»Nå, men så läs då!»

»Det ä till mej, sir du. Det ä väl affärer... om växter eller så'nt.»

»Asch, ingenting annat!» Hustrun hade förlorat allt intresse för brevet, när det ej skrivits av Valdemar. Hon reste sig och gick.

En stund senare kom Betulander ut i köket till henne.

»Herre gud, det ä om Valdemar», stammade han andfådd. »Pojken ... oj oj oj...» Betulander brast i gråt och snyftade som ett barn.

»Jesus, karl, va' ä det?»

»Här står, att han ä dö! Maskinen, sir du...»

Mor Betulander hade sjunkit ned på en stol och gömt ansiktet i förklädet. —

Nästa morgon foro makarna in till staden. Med stor möda letade de sig fram till Kungsholmen, gingo vilse på de bullersamma gatorna, och lyckades äntligen efter en oändlig rad frågor finna verkstaden, där Valdemar arbetat. Portvakten vägrade att släppa in dem, men av Betulanders förvirrade redogörelse, bibringades han den föreställningen, att besökarna voro släktingar till en bland ingenjörerna. Karlen mumlade något om att bönder alltid voro sig lika och öppnade en genomgång i porten. Fem minuter senare stodo de i ett rum, där en yngre man mottog dem.144

Betulander betraktade intresserad de stora pappersrullarna överallt, och en svag önskan att äga ett stort och rymligt arbetsbord föddes i hans inre. Han sade sitt namn och mumlade något otydligt om sonen.

»Kommer ni nu först?» ljöd svaret. »Brevet skrevs ju för en vecka sedan.»

»Vi fick det i går.»

»Ja, pojken ä både död och begraven. Åt det kan ingenting göras.» Ingenjören, som ryckts ur sina beräkningar och tvingades att sysselsätta sig med något, som redan var ute ur hans tankar, stod handfallen. »När ingen lät höra av sig så... Vi trodde förstås, att han saknade släktingar, fast han nog talat om sina föräldrar en gång eller två. Han hade adressen ordentligt uppskriven i en anteckningsbok, å när vi hittade honom så... Ja, det var en duktig pojke. Om han fått leva, hade det säkert blivit något av honom. Men han var nyfiken som en olycka. Han skulle peta och krafsa i allt. Jag varnade honom flera gånger... ja, nu kan det inte hjälpas.»

Betulander såg trofast på berättaren; hustrun grät tyst. Ingenjören vred nervöst en förlovningsring runt på fingret.

»Ni vill naturligtvis veta, hur det gick till», fortfor han. »Jo, han hjälpte mig litet med en försöksmaskin. Jag hade tänkt sätta den i gång på tisdagen för att se hur den fungerade. På måndagskvällen stannar pojken kvar i verkstaden. Jag inbillade mig, att han ville ordna något smått, men i stället sätter den galen-145

pannan maskinen i gång... alldeles ensam. En ny, oprövad maskin, som jag själv inte tordes experimentera med. Han var ett stycke våghals den gode Betulander ... å så gick det, som det gick...»

Ingenjören stannade och såg frågande på sina åhörare. Betulanders ögon hängde alltjämt vid hans läppar, hustrun

gråt som förut. Berättaren bet sig i underläppen, det var ju synd om människorna. Men han hade ingenting mer att säga dem.

»Ja», återtog han nervöst, »nattvakten hörde något buller. Han sprang dit, å just som han öppnade dörren, skedde det. Jag hade satt en svängel på maskinen för att få gången jämnare. Det var ett experiment, förstår ni. Nå ja, svängelns ena arm träffade honom vid vänstra tinningen... å så var det ingenting mer. Nattvakten telefonerade genast till mig å så till en läkare. Vj kom nästan samtidigt. Det var slut med ens... Jag ska i alla fall ta bort svängeln nu, det ä det jag håller på med», han pekade mot en ritning på bordet. »Den behövs nog inte, om det bäddas väl under maskinen.»

Berättaren tystnade ånyo och höjde på axlarna. Varför störde de där människorna honom egentligen? Sågo de ej, att han var upptagen av ett viktigt och brådskande arbete?

»Jag skrev genast... nästa kväll, menar jag ... varför kom ni inte i torsdags, då han begrovs?»

Det var en förebråelse och Betulander tog ett steg

10 ön.146

mot dörren. Så upptäckte han sin hustru och stannade med ett hjälplöst uttryck i ögonen.

»Vi fick inte brevet, förrän i går», vågade han slutligen säga.

»Det var ju sant!» Ingenjören trummade på bordskanten bredvid sig. »Ja, det ä förfärligt sorgligt alltsammans», sade han vänligt. »Ä jag förstår nog, hur ni känner det. Men olyckshändelser inträffa ju alla dagar. — Ni ä förstås fattiga?» avbröt han sig själv.

Betulander log tafatt och hustrun snyftade högre.

»Hade han ... Valdemar hette han visst... svskon ? — Jaså, ban var enda barnet? — Å ni har det svårt å allt det där. Enda sonen... ja, herre gud! Se här, tag den här.» Ingenjören hade fått fram sin plånbok och rev ut en tiokronesedel. »Det var ju förargligt, att ni inte skulle hinna till begravningen. Jag trodde aldrig det var så långt ut ni bodde. Tag den här, det ä ju rakt ingenting, men... Tag en till för resten!» Han räckte Betulander de båda sedlarna, och denne mottog dem med en min som visade, att han ej visste, vad han gjorde.

Ingenjören såg på sitt ur och sneglade därefter mot Betulander för att utröna, ifall denne fattat vinken. Då ingen antydning därom gavs, började han åter.

»Ni vill väl veta, var han ligger? Vänta ett ögonblick!» Han ringde på i telefonen bredvid sig och begärde ett samtal med en verkmästare. Så fort han erhållit svar på sina frågor, skrev han en siffra på en liten lapp och räckte den åt Betulander.147

»Där har ni grindens nummer. Det ä den elvte graven i andra raden till vänster. Fråga bara någon av kyrkogårdsbetjäningen, så visar han er till rätta! Nej för all del, tacka mej inte!» avbröt han, då Betulander ämnade säga något. »Tag nu en spårvagn, så kommer ni lätt och ledigt ut till kyrkogården. Ja, adjö, adjö!» Han tryckte flyktigt Betulanders näve och följde honom ett par steg mot dörren. »Se inte så ledsen ut, mor lilla! Vi ska alla en gång däran, å litet förr eller senare spelar ingen roll för det stora hela. Å vem vet, om det inte var bäst så för honom? Pojken hade ett häftigt temperament. Ja, herre gud ... ja, adjö, adjö!»

När Betulander och hustrun stodo på gatan igen, undveko de varandras blickar. De gingo tigande framåt och stego upp i första spårvagn de mötte. Den förde dem åt orätt håll ooh först efter ytterligare ett misstag nådde de begravningsplatsen. Sedan började frågandet på nytt. Den ene visade dem åt höger, den andre till vänster. Mor Betulander blev yr i huvudet av de motsägande uppgifterna och stannade slutligen vid en liten kulle, som liknade hundratals andra.

»Det finns inga blommor alls», klagade hon. »Å vi som har så många därute.»

Betulander hörde henne ej. Han hade längre bort fått syn på en buske, vars rika blomsterskrud fångade hans

intresse. När hustrun vände sig ifrån honom, listade han dit. En stund efteråt hade han glömt allt annat för att examinera den främmande växten. Så148

böjde han sig ned och valde ut en kvist, som föreföll lämplig till ett skott. Det skulle bli roligt att se, om den ville slå rot och växa på hans kobbe.

En halv timme senare gingo makarna från kyrkogården. Betulander följde hustrun till båten och uppmanade henne att sätta sig på mellandäck, själv skulle han uträtta ett litet ärende. Hon anade, vari det bestod, men ägde ej krafter till invändningar.

»Va' lipar hon för?» frågade karlen vid förändan och gick förbi henne.

»Valdemar ä dö' nu ...»

»Kors ä pojken? Hur ska ni då reda er på gamla dar?»

Mor Betulander sjönk ihop utan att svara — på det hade hon ännu ej tänkt.

Vid återkomsten gick Betulander ostadigt. Han föll ned bredvid hustrun och sluddrade.

»Sluta med det här, du, allt blir ändå som det ska bli.» Han kände efter, att kvisten från kyrkogården låg kvar i fickan, log fånigt och somnade. Mor Betulander såg från sidan på honom. En oresonlig fruktan snörde ihop hennes strupe, då hon kom att tänka på, hur ensam hon med ens blivit. Det var en regntung dag med drivande skyar och blåst emellanåt. Hon slet häftigt upp sjalettens knut under hakan, som om den besvärade henne. Så blickade hon ned på mannen, vilkens snarkningar ljödo jämna och tunga.

»Ja, visst, maskinen, ja...» sade hon. I detsamma var det, som om en gammal nött spärrhake någon-149

städes inne i hjärnan släppt, ty allt började dansa runt för hennes ögon.

»Ack, du min Valdemar, din blick som solen klar», sjöng hon halvhögt. Det var en positivhalarvisa, som hon hört en gång för länge sedan. Den var »tryckt i år», det hade hon själv sett. I ett anfall av obegripligt galanteri hade Betulander köpt den åt henne. Nu var den förstås bortslarvad, men hon mindes tydligt de bägge stroferna. Och nu sjöng hon om och om igen. »Ack, du min Valdemar, din blick som solen klar...» Mannen snarkade taktfast vid hennes sida.

Besättningskarlarna gjorde sig ärende ned till mellandäck för att lyssna till det entoniga nynnandet. Några passagerare kommo också. Först skrattade man åt henne, och då hon såg leendena, log hon tillbaka och sjöng utan uppehåll. När sedan åhörarna blevo tankfulla och allvarliga inför hennes outtröttlighet, ändrade hennes ansikte uttryck med deras. Högtidligt och långsamt sjöng hon samma strofer om och om igen. »Ack, du min Valdemar ...»

Det hällregnade över ön. När båten lagt till och Betulander blivit väckt, vinglade han ned på bryggan. Hustrun följde efter och sjöng som förut. Sjaletten hängde på ryggen, och de gråsprängda hårtestarna klibbade våta vid tinningarna. Hon såg rätt uppåt och lät regnet piska sitt ansikte. Från båten stirrade några undrande ögon efter de två, som drogo uppför backen. Genom regnets plaskande och vindens sus i alarna vid stranden hörde de om och om igen:150

Ack, du min Valdemar, din blick som solen klar ... Ack, du min Valdemar ...

Så skymdes de båda bort bakom en aspdunge på

näset. Båten backade ut från bryggan.

»

Var gång båten numera anlöper Djupnäs brygga kommer en liten hoptorkad gumma ned och möter. Sjaletten hänger på ryggen, så att huvudet är bart. Hon niger, nickar till höger och vänster och frågar styrmannen, som lämnar tidningarna och posten.

»Ä det någe' brev i dag?»

»Nej, mor Betulander, inte i dag heller.»

»Då har jag det i morron. Han lovade så säkert att skriva så...» Hon nickar och niger och går igen, nynnande en entonig melodi.

Djupnäsborna äro vana vid henne, och sommargästerna, som äntligen upptäckt ön och letat sig väg dit ut, ha även de hunnit sätta sig in i hennes egenheter. De veta, att hon två gånger i veckan springer över ön till bryggan vid dess sydsida för att höra, om ej något brev till henne av misstag hamnat där. Hon får aldrig sitt brev, men blir det oaktat icke nedslagen.

»Då har jag det i morron», svarar hon och skyndar bort, gnolande sin visa. Det är omöjligt att höra texten, när hon halvspringer utåt vägarna. Men hemma på151

kobben sjunger hon högre och renare. Där har hon en liten blomstersäng, vid vars ena kortsida en slät-hyvlad träpinne står nedstucken. På densamma har Betulander målat ett siffertal, men det ser man knappt, ty framför pinnen växer en yvig buske. Det är skottet, som Betulander tog på begravningsplatsen, det slog verkligen rot och frodas nu i den feta matjorden. Runt omkring växa alla sommarens och höstens vackraste blommor. Så snart en vissnar, rivs den upp och en annan planteras i stället. Mor Betulander ansar och vattnar dagen lång. Allt vackert inom kobbens område har samlats på den lilla fläcken.

»Det är graven, si», säger gumman stundom, »gossen min ligger där.»

Det händer att någon svarar.

»Ja, men om han ligger där, inte kan han väl skriva brev då?»

Mor Betulander ser ringaktande på talaren och säger.

»Det begriper han inte hälften så väl som jag. Mor hans ska väl veta det, om nå'n. Han lovade ju så säkert att skriva så ...»

Sommargästen vände sig en gång till Alexander Österman.

»Hör nu, hur lever de egentligen där ute på kobben ?»

»Lever?» Alexander tog pipan ur munnen och spottade. Så kom det lugnt och sävligt. »Inte lever dom inte ... Men det knallar å går förstås. Det finns ju folk, som har det så pass bra ställt, att di kan152

hjälpa.» Han rodnade under solbrännan och såg generad åt sidan, som om han fruktat att ha sagt för mycket. »Ja, fattiga å olyckliga finns det överallt, vet jag! Det ska väl så vara, kan jag tro.»

Sommargästen avlägsnade sig. Hans väg förde honom till den murkna spången över sundet vid kobben. Genom grenverket på andra sidan såg han en liten hoptorkad gumma krypa runt den lilla fyrkanten med de många blommorna. Hon rensar bort ogräs och sjunger hela tiden vekt och vänligt en gammal utsliten melodi. Den fläcken är det enda, hon bryr sig om. Och med den har omsider lyckan kommit även till mor Betulander.

AUGUST KARLSSONS KORTA ÄKTENSKAP

Det skrällde genom hela huset, när Andersson slängde igen dörren bakom sig. Nere vid klappbryggan hade han nyss haft ett litet meningsutbyte med gumman Westergren. Det ena ordet hade snart givit det andra, och med ens var grälet i full gång.

Andersson inlät sig eljest aldrig i dispyter med grannarna. Men han ville inte höra snålvarg och hycklare slungas rakt i ansiktet på sig, då brast det kristliga tålamod, i vilket han dagligen och stundligen hade många tillfällen att öva sig.

Nu stod Andersson i den halvmörka förstugan och tuggade ursinnig på läpparna.

»Nå så ... nå så ...!» sade han flera gånger å rad. Egentligen önskade han lätta sitt beklämda sinne med en

svordom, men hans tro förbjöd det. Hans närmaste åtgärd blev att i minnet upprepa vad gumman Westergren sagt. Till en början var det ingenting farligt. För att någorlunda täppa till hennes mun, hade han blott påmint gumman om, hur hennes dotter-154

barn hela hösten sprungit under hans fruktträd. Det låg nära till hands att tro så utsvultna och klådiga ungar om vad som helst och...

Var det något farligt det? Mer hade han för resten aldrig fått säga, förrän gumman bitit av med ett vasst:

»Undrar just om inte hans egen dotter behöver bättre eftersyn, så stor å gammal hon än ä?»

Ifall Andersson varit klok hade han gått, men den olycksaliga vreden förblindade honom, och han bad gumman hålla sin syndiga och otidiga trut. Något annat kunde han väl inte göra?

Då började det på allvar. Först fick Andersson veta, vad han var för en karl, och vad alla andra trodde och tyckte om hans levnadssätt, handlingar och yttranden. Därefter granskades hans karaktär, som befanns ytterst undermålig. Sedan följde en lång be-skärmelse över Kristina, hans dotter. Henne om någon borde man se efter, hon rände ju ute om nätterna och ville folk bara säga, vad de visste — inte en halvdragen ande mer — skulle troligen en högfärdig bonde på ön — namnet kunde han försöka gissa själv — stoppa pipan i säcken och hålla sig lugn.

Med händerna i sidorna stod gumman framför honom och skrek så högt att det hördes över hela Djupnäs.

»Tänk på va' hon säjer!» flåsade Andersson.

»Åh, säjer en inte mer än en vet, kan en nog stå för det», ljöd gummans svar. Så hade en detaljerad berättelse följt om hur både den och den sett Kristina155

mitt i natten bortåt byn. »Å det inte en utan mångfaldiga gånger», slutade anförandet, inte därför att gumman Westergren ej hade mer att säga utan emedan rösten svikit henne.

Vreden hade het och röd stigit upp inom Andersson. Ifall det inte varit skamligt att slå en kvinna, skulle han ha givit gumman en munfisk, det hade inte varit mer än rätt, det heller. Men det kunde ha kommit surt efter, Bernhard Österman gick uppe på backen och såg nyfiket ned till dem, och Betulanders Valdemar strök omkring borta vid Ömans nothage och spetsade öronen för att snappa upp ett ord. Att i vittnens närvaro låta hänföra sig till något, som möjligen skulle medföra kostnader eller obehag, hände aldrig med Andersson. En sant kristlig fördragsamhet jämte den utvärtes anständighet, det var hans plikt att iakttaga, avhöll honom. Ja, ja, det var inte ensamt det, men...

Andersson skickade ursinnig en bred stråle tobakssaft bort i ett hörn och slog ihop händerna, där han stod.

»Kan man tänka sej!» utbrast han. »Kan man tänka sej!»

Så hade ytterligare sten lagts på bördan, när Betulanders pojke kommit till stället...

»Ge honom så det räcker, moster!» hade han uppmanat. »Så'na där snåljåpar ha så innerligt gott av att höra ett sanningens ord emellanåt.»

Glad över att ej längre vara ensam med motstån-156

dåren började gumman Westergren strax på nytt. Andersson fick veta, att ända sedan förra vintern hade hans Kristina sprungit och mött en karl mest var kväll. Vad de tisslat och tasslat om i buskarna var inte svårt att begripa — ungt folk ä ungt folk, vet jag.» — Men var det så, att han anmärkte på andras dotterbarn, ville hon först för sin del bara säja, att han snart nog kunde vänta egna ...

»Människa!» hade Andersson flämtat, likblek av överraskning och vrede.

»Å jag kan gärna upplysa honom, att det ä Karlssons långbenta A'gust flinade Valdemar.»

Ursinnig måttade Andersson ett slag mot honom. Valdemar hade förutsett det och vek undan i behaglig tid.

»Åhja, åhja, sakta i backarna, gubbe lilla!» ropade han.

Andersson hade blivit så förvirrad, att han ej tänkt på att springa efter pojken. Han trampade obeslutsam på samma fläck en stund, sedan svängde han runt och morrade.

»Jag ska komma ihåg er båda.»

»Det var hyggligt», flinade Valdemar, medan gumman Westergren neg med tillgjord belåtenhet och flinade.

»Nu fick den så han reder sej en stund.»

»Det ä så hälsosamt för så'na där att veta, va' folk tänker», förklarade Valdemar onödigt högt.

Andersson skar tänder. Det grämde honom att en157

man i hans ställning nödgades åhöra dylikt från fattiglappar.

Först när han en lång stund stått i förstugan, erinrade han sig dotterns tillvaro. Vreden, som jäste inom honom, vände sig plötsligt mot henne, hon var ju skulden till hans nederlag. Naturligtvis trodde han inte de båda andras påstående ägde någon grund — det fattades bara det. Men den slampan Kristina hade genom någon oförsiktighet fått skenet emot sig, det förstod han.

»Nå så ska jag också läsa lagen för henne», sade Andersson och nöjd med att äntligen ha fattat ett beslut öppnade han dörren till salen. Nästa sekund skallade hans rop genom huset: »Kristina, kom hit!»

Dottern trädde dröjande in i rummet och när fadern nu betraktade henne med mer misstänksamma blickar än vanligt, märkte han strax, att hon ej vågade möta hans ögon. Andersson gjorde ett slag över golvet för att lugna sig och frågade därefter:

»Va' ä det du ställt till, va'?»

»Herre Jesus, far, inte kunde en väl tänka sej, att det skulle bli så galet.»

Andersson tyckte, att golvet gungade under fötterna och vacklade bort till väggen för att finna ett stöd. De röda polisongerna stodo rätt ut från kinderna och håret klibbade vid pannan. Hans händer öppnade sig och slötos krampaktigt, utan att han märkte det, knäna darrade och efter ryggen kröp den ena kylande kåren158

efter den andra. Det var tillräckligt att se dotterns skuldmedvetna hållning, resten begrep han.

Kristina sjönk ned på en stol och gömde ansiktet i händerna.

När Andersson litet senare hämtat sig, var hans röst ödmjuk och darrande. Slaget hade fallit så oväntat och träffat så hårt, att vrede och stolthet sopats bort därav.

»Ä... ä de A'gust Karlsson?» frågade fadern.

Dottern vred sig runt på stolen, så att hon kom att sitta med ryggen åt honom.

»Jaså, det ä så», sade han stillsamt, nästan vekt.

Antydningen om ett svar pressades fram mellan snyftningarna, som skakade flickans kropp. Andersson hörde icke orden men anade, att det var värre än han förmodat.

»Jo, jo», mumlade han dystert. Och med ens inne i saken fortfor han. »När tror du, ungen kommer?»

Snyftningarna blevo häftigare, och den böjda ryggen framför honom gick i vågor.

Andersson nickade. Flickan, som satt där, var hans enda dotter, kött av hans kött och ben av hans ben. Inte tjänade det till något att larma och skrika, vad som hänt var varken ovanligt eller obotligt. Han önskade likväl, att dottern haft förtroende för honom, de två voro ju hänvisade till varandra, och höllo de inte ihop, gick allt sönder. Hon borde länge sedan sagt honom, hur det förhöll sig.

Det var en hel mängd tankar som föddes i Anders-159

sons hjärna, men ingen följdes till slutet. Hade han blott icke fått underrättelsen om olyckan där nere vid stranden, skulle han ha tagit den på annat sätt. Stor sak i det också, nu gällde det att ställa till rätta, och gav man honom blott tid, skulle han göra det, han hade mött större svårigheter i livet. Han gick bort till dottern och lade ena handen på hennes skuldra.

Hon spratt till och vågade mellan fingrarna, som hon höll för ögonen, kasta en hastig blick på fadern.

»Tårar och jämmer gör ingenting ogjort», sade han. »Svara nu rent ut på min fråga, så jag vet, hur vi ska ställa oss.»

»Ja, far», viskade dottern.

»När kommer barnet, tror du?»

Av tonfallet hörde Kristina, att onödigt söl antagligen skulle reta fadern. Mellan en hickning och en snyftning pressade hon fram:

»Strax på nyåret, tänker jag.»

Andersson hoppade högt och handen drogs häftigt från dotterns skuldra.

»Så snart!» Han bet samman tänderna, då han ägnade en tanke åt sin egen blindhet men betvang sig och tillade. »Å här har du gått hela långa tiden å inte sagt det minsta. Flicka___flicka ...!»

Dottern kröp ihop på stolen, ty faderns smärta skrämde henne. Hon insåg, hur tanklös hon varit. Men hon erfor också en oändlig lättnad över att det äntligen blivit sagt. Hon slapp smyga och ljuga i både ord och handling och tacksam därför vände hon sig160

mot fadern, som tagit upptäckten på ett helt annat sätt än hon väntat.

Andersson stod mitt i rummet och övervägde. Hans spetsiga näsa vädrade i luften och en skäggtoffs hade han stuckit mellan tänderna.

»Det vill jag bara säja dej, flicka, att mitt dotterbarn ska födas i äkta säng», ljöd det slutligen från honom och som en bekräftelse dängde han sin knutna hand i bordet bredvid sig. »Å så mycket du vet det», fortsatte han inbitet segt och beslutsamt, »inte ett ord, inte en stavelse till någon om detta. Du tiger som muren å sköter ditt hädanefter som hittills.»

Kristina grät ännu men saktare än förut. Anfallet var över, och hon orkade helt enkelt icke fortsätta. Mekaniskt gned hon ögonen med förklädet och såg därunder, hur fadern bland sina käppar vid dörren valde ut den grövsta. Den var försedd med en vass pik i doppskon och när Andersson prövat dess hållbarhet, gick han mot dörren.

»Håll dej nu vid ditt!» slängde han över axeln bakom sig. »Å stanna bara inomhus, annars får du med mej att skaffa.»

Kristina vågade ej svara, hon endast stirrade efter den gående och undrade, vad som nu skulle ske. Den kortväxte, rundryggade fadern var sig lik och dock en annan. Hon hade aldrig sett honom så beslutsam och det gjorde henne glad. Men han hade heller aldrig visat sig så lugn mitt i sin vrede, och det väckte hennes fruktan. Genom fönstret kastade hon en sista161

blick efter honom, där han gick. Han stötte käppen hårt i marken, och det föreföll, som om han sagt något till en osynlig åhörare. Där han vek in på vägen nedåt ön, måttade han en rad kraftiga slängar mot denne, han hade synbarligen ej kommit överens med honom. Då trodde sig Kristina förstå, slog förklädet kring huvudet och flydde gråtande ut i köket.

Andersson tog genvägen förbi träsket. Hela tiden under gåendet klämde han käppen häftigt mot den frusna jorden, som om det berett honom en lisa att på detta sätt misshandla marken under sig. Han log brett var gång doppskons järnpik smällde mot en sten, och litet emellan spottade han argt åt sidorna. Hans första ingivelse att kasta sig över August Karlsson och giva honom ett kok stryk hade avfärdats med en axelryckning. August var

yngre och starkare och skulle antagligen få hjälp av både far och bröder. Det låg någonting ytterst motbjudande i den tanken, att Simon Andersson i Djupnäs skulle vräkas ut på backen och överösas med skällsord för att sedan snopen och mörbultad vända hemåt igen. Ånej, andra planer välvde han. Simon Andersson ansågs väl icke utan orsak för en av de slugaste karlarna på ön. Familjen Karlsson lyckades han nog dra vid näsan, ingen av dess medlemmar hade gjort sig känd för större klyftighet. Men ett otäckt flicktycke hade pojkarna; det var väl det, som narrat Kristina. Nå, nu gällde det att först och främst skaffa barnet ett farsnamn, och det gick nog lättast med lämpor. Sedan följde

11 ön.162

andra svårigheter. »Men var dag haver själv sin egen plåga», sade Andersson halvhögt, »det ä nog inte lönt att grunda på mer än en sak i taget.»

Hans min var ogenomtränglig och de tunna läpparna skildes med en belåten smackning, när han sagt det. Blott han icke lät vreden förblinda sig, var han mannen att knäcka styvare motståndare än dem, han snart skulle möta.

Vid inträdet hos hemmansbrukare Karlsson var Andersson idel leende och vänlighet. Han skämtade med hustrun och gav sig god tid. Först efter en halvtimmes likgiltigt prat frågade han var mannen och sönerna höllo till.

»Jaså, dom hugger ved», sade han, så fort svar givits. »Ja, det ä den tiden nu, jag ska själv däran endera dagen. Sir hon, mor Karlsson, jag ä just på väg till skolan för att hämta post å tidningar, å som jag ändå ska åt det hållet, söker jag kanske opp dom.

— Nää, någe särskilt ä det inte, jag gick bara hitåt ett slag.» Han avlägsnade sig efter att noga ha granskat allt, som fanns inom synhåll.

Ute på vägen skakade Andersson sitt huvud. Det var smutsigt och rökigt i Karlssons kök och möblerna voro av billigaste slag. »Neej», tänkte han förargad,

— August var ingen måg för honom och hade han endast vågat tro på möjligheten att finna en annan, som under julhelgen gift sig med Kristina, skulle han genast vänt om. Vreden bubblade åter upp inom honom, men han motade den i tid.163

»Först det ena ... sedan det andra», sade han högt och tillade liksom för att stärka sig i sitt beslut: »Var sak haver sin tid.» Vad som grämde honom var, att mor Karlsson tydligen kände sonens förhållande till Kristina. Hennes beställsamhet hade underrättat honom därom, och han lovade sig att behålla det i minnet.

Ljudet av yxhugg i en hage vägledde Andersson. Han vek av från vägen och hade den turen att träffa August ensam.

»Nä, håller du på här?» hälsade Andersson fryntligt. »Var har du far å bröderna?»

»Dom gick bortåt ett slag.» August stod förlägen och vaggade av och an. Han frågade sig, vad den andre ville och undvek envist besökarens blickar.

Andersson mönstrade honom med ögon, som voro mycket kritiska.

»Det var nog mest dej, jag ville råka», sade han och gick rakt på målet. »Jo, du har allt ställt vackert till, du.»

»Åh, jag har väl inte varit ensam om'et», svarade August och petade sig i näsan för att vinna tid.

»Ingen har påstått det, så vitt jag vet. Men nog ä drygaste delen av skulden din.»

August lät en snabb blick glida förbi den andre.

»Det ä väl det då», medgav han.

Anderssons fingrar kramade käppen, men ej en min ändrades i hans ansikte.

»Nåå, hur har du tänkt dej slutet?» frågade han vänligt.164

»Ja, va' ska en säja?»

»Nänej, det ä inte gott att veta. Annars hade jag tänkt mej, att du å Kristin skulle giftas nu.»

August släppte yxan, som han stött mot en nyss fälld björk bredvid sig.

»Vill farbror det då!» utropade han glad.

Andersson märkte, att hans glädje hade en bakslug klang och såg åt sidan.

»Annars stod jag väl inte här», sade han lent. Och då Augusts ögon erhöllo ett uttryck, som om dess ägare knappt vågat tro på sin lycka, fortfor han högtidligt : »Vad Gud haver förenat, skola människor icke åtskilja.»

August skrattade och gnuggade sina händer.

Andersson bibehöll alltjämt sin vänliga min.

»Det ä gjort med beräkning», tänkte han. »Jojo, enda dottern å en stor gård att ärva, det passar dorn där, som ä sex syskon å har sämsta jorden på hela ön. Men vi har inte sett utgången än», tröstade han sig. »Ja», sade han högt och stämman darrade av rörelse, »för min del menar jag, att det är bäst å klämma till med ens.»

August småskrattade alltjämt. Han såg åt sidan liksom för att speja efter fadern och bröderna och Andersson, som noga gav akt på honom, styrktes i sin förmodan, att hela familjen Karlsson kände äldsta sonens hemlighet. Men ju mer hans inre uppreste sig mot giftermålet, desto blidare blev hans leende.

»Ä vi överens då?» sporde han.165

»Eftersom farbror prompt vi]l'et, ska inte jag säja nej», tillkännagav August nådigt.

Andersson gjorde en grimas, som skulle upplyst en mindre övad iakttagare än August Karlsson, men den andre var för glad för att märka något.

»Då sticker vi väl över till korkan å tar ut lysning i morron dag», föreslog Andersson.

»Va' ä nu det för brådska?»

»Så mycket du vet det, i min släkt kommer bröllopet alltid före barndopet.»

Vid denna bestämda förklaring föll August undan och sväljde sina invändningar.

»Ska det bli något av, sker det genast. Annars får det vara.» Andersson väntade en stund på svar, men när intet sådant hördes av, fortfor han: »Språka nu med dina föräldrar, å ä det så, att hinder möter, ska inte jag vara enträgen. Vill ni, tas lysningen, som jag sagt, ut i morron dag. Min gård ä tillräckligt stor för att andra ska tycka den vara gott vederlag, om också en unge följer med på köpet.»

August insåg det och med ängslig brådska skyndade han att räcka fram handen och lova.

»Va' på mej ankommer ska intet fallera.»

Andersson överlade tyst en stund och, just som Augusts hand av trötthet var på väg att sjunka ned utefter sidan igen, bekvämade han sig att fatta den.

»Då kommer du tidigt i morron bittida. Det ska vara svar nog.» Andersson svängde runt på hälen och gick efter en kort nick. Han lyckades ej avhålla sig166

från att i förbigående giva en enbuske några käpp-rapp, vilka skilde alla dess grenar från stammen. Som han befarade, att detta utbrott kunnat väcka Augusts misstro vände han sig strax om och visade ett vänligt leende ansikte. Vid skogsbrynet såg han sig för andra gången tillbaka. Uppe på backen stod August med hängande armar och stirrade efter honom.

»Nänä», mumlade den gående försmädligt, »styvare karl än jag ä du inte. Jag knäpper dej allt.» Han återvände hemåt med raska steg och hjärnan arbetade på en stor plan. Först skulle dotterns barn ha en far, så att modern slapp all skam. Nänej, gumman Wester-gren, Betulander och de andra kring viken skulle icke ha något att säga om honom och hans dotter. Hade han blott säkert vetat, vad August Karlsson var för en karl, skulle han känt sig

betydligt lugnare. Nånå, en fick väl se, Simon Andersson betvivlade ej att ögonblick sin förmåga att leda allt till ett önskvärt slut.

Hemkommen satte han sig att granska några papper, och när dottern kom in i rummet, sade han bakom sig över axeln:

»Så mycket du vet det, flicka, det duger inte att vara dum här i livet, för då kommer en snart till korta.»

En undertryckt snyftning blev svaret.

»Tårar och gnäll böta intet, men arbete har hjälpt mången förbi prövningar och hemsökelser. Gå till dina sysslor!»167

Släpande steg avlägsnade sig, och när en dörr öppnades fortfor den grymt förorättade fadern.

»Enär du väl ändå ska veta't, kan jag säja dej, att vi tar ut lysningen i morron.»

»Kära hjärtandes far ...»

Andersson vände sig om och visade ett av grämelse och vrede vanställt ansikte.

Kristina skyndade huvudstupa ut i köket.

Nästa morgon rodde Andersson och August Karlsson till kyrkan och vid hemkomsten tilläts den senare att samtala med Kristina en stund. De unga hade emellertid en besvärande förnimmelse av, att Andersson lyssnade på andra sidan dörren, och voro ytterligt fåmälta. Dessutom hade något nytt kommit in i deras förhållande och gjorde, att de nära nog kände sig som främlingar för varandra. Så länge Kristina nödgats smyga sig till mötena med August, hade hon haft något, som sysselsatt fantasin och drivit blodet häftigare genom ådrorna. Spänningen hade givit hjärnan tankar och tungan ord med färg och klang; nu däremot behövde hon varken tänka eller säga något; allt ordnades ändå. August var för övrigt uttröttad efter flera timmars rodd och satt halvsovande i soffan bredvid fästmön. Kristina sneglade förstulet på honom och prövade vilken verkan en lekfull armbågsstöt skulle medföra. Han lade slappt ena armen kring hennes liv. Varför skulle han egentligen besvära sig? Allt var ju ändrat och vad han eftersträvade blev hans utan ansträngning. Kristina flyttade sig avkyld ur168

hans närhet, och han följde ej efter. Så sutto de en stund och stirrade rakt framför sig utan att veta, vad de borde eller icke borde göra.

August tog snart avsked och gick hemåt i vintermörkret. Han såg skyggt på svärfadern, när denne följde honom till dörren.

Nästa dag infann sig mor Karlsson för att språka med Kristina, men Andersson lämnade dem ej ensamma. Han bjöd på ett längre föredrag om ungdomens rätta uppfostran och som han här och var stack in ett bibelspråk, kunde invändningar med fog ej göras. Då mor Karlsson ganska snart gick igen, var hennes ansiktsuttryck närmast att likna vid en avsnäst tiggerskas.

»Icke så mycke' som en kopp kaffe sattes fram», sade hon förargad till gumman Westergren, som avvaktat hennes hemfärd.

Mor Karlssons snopna min avspeglades tämligen noggrant i gumman Westergrens feta drag och fastän hon gjorde sig besvär att följa ett stycke på väg, fick hon ej veta något nytt.

»Den enda tröst man har ä, att pojken ska få gård och grund efter den gamle snåljåpen», fortsatte den blivande äkta mannens mor. På det hade gumman Westergren inte tänkt ännu, men knappt hade hon hört det, förrän en god del av hennes illvilja mot Andersson överflyttades på familjen Karlsson.

Det pratades mycket på ön julhelgen igenom, mest om Andersson. Trots den rådande avunden medgavs169

allmänt, att han handlat som en karl. Själv iakttog han en isande tystnad och pä varje fråga svarade han endast med ett i sin mångtydighet undergivet leende. Det var tydligt, att Andersson blivit en annan människa. Nästan förnäm i sin oåtkomliga stelhet gick han omkring, och de tunna läpparna höllos slutna, som hade han föresatt sig

att numera blott i ytterst viktiga fall låta dem skiljas åt.

När bröllopsdagen inföll i början av januari, var det sexton grader kallt. Något följe kunde således ej medtagas till kyrkan. Det väckte också gumman Westergrens innerliga tillfredsställelse, och denna ökades ännu mer, då utom bruden och brudgummen endast deras fäder jämte öns barnmorska togo plats i båten.

»Nu sir man då, varför det ä så brått», sade mor Westergren minst tjugu gånger å rad.

Isen bar i ångbåtsviken och ett stycke utanför, sedan mötte ett bälte, där den var för svag att hålla en större tyngd men tillräckligt seg att avsevärt hindra en båt; utanför var öppet vatten.

Karlsson och hans son hade ivrigt talat för, att färden skulle uppskjutas, men Andersson var obeveklig.

»Blir det inte i dag, blir det aldrig», svarade han på varje invändning.

För denna envishet böjde de övriga sig. Mor Karlsson och Kristina gräto högt, August föreföll tveksam och hans far skakade oupphörligt sitt huvud.170

Barnmorskan var van vid svårare färder än denna och tog det hela lugnt, sedan hon till tröst mot mötande svårigheter erhållit en liten flaska konjak. Andersson själv darrade av iver och handlingslust.

»Mitt dotterbarn ska vara äkta, hör ni det», sade han och slog knytnäven i båtrelingen.

De bägge kvinnorna placerades väl insvepta i täcken och schalar på en toft, och männen gingo ut på isen, skjutande båten framför sig.

På stranden var Djupnäs hela befolkning samlad för att åse den egendomliga bröllopsfärden. Gumman Westergren och hennes döttrar, mor Betulander och Elfrida, Nords piga, hade alla suttit hos den förstnämnda sedan dagbräckningen och stärkt sig med ett större antal kaffekoppar. I betraktande därav voro de särdeles tystlåtna, ty för ögonblicket gåvo de endast sina känslor luft genom menande blinkningar.

Ett tiotal steg från dem stodo »pojkarna» Österman, gubben Nord och Öman i en undrande grupp. De voro bjudna till bröllopet och hade lovat att invänta kyrkfolkets återkomst. Mor Karlsson med sina söner och döttrar höll sig i deras närhet och skakade utan uppehåll huvudet med ett eftertryck, som var smärtsamt att åse. Gumman Westergren gick bort till henne och gav sådan den nu var, den enda tröst, hon var i stånd att ge.

»Ja, blir dom inte kvar i sjön, så kommer dom te-minstingen att förkyla sej en å var eviga en.»171

Mor Karlsson började gråta på nytt och Elfrida, som »hade lätt för tårar», följde hennes exempel.

Det var under tysta och allvarliga avskedshälsningar som högljudd gråt kyrkfararna anträdde sin färd.

Grupperna på stranden sågo dem draga längre och längre bort. Det gick utmärkt, medan isen bar, men sedan måtte oväntade hinder ha tillstött, ty båten vaggade häftigt av och an. »Pojkarna» Österman blickade betänksamt på varandra, och Öman log blekt. Mor Karlsson sprang upplöst i tårar till Anderssons stuga, och där varnade hon två timmar å rad sina båda flickor för allt vad karlar hette; efter den tiden vände hon sig till sönerna och bad dem i bevekande ordalag undvika kvinnfolk. Dessa ansträngningar uttömde hennes krafter, så att hon somnade i ett soffhörn, varpå sönerna begåvo sig till bröderna österman för att möjligen bli bjudna på ett glas »starkt» och få tala om flickor.

Sent på aftonen återvände kyrkfararna välbehållna men uttröttade. Kristina jämrade sig högt och blev till hälften buren, till hälften gående ledd uppför backen. På hemmets trappa stupade hon omkull och med ett långt utdraget skri, som hördes kring hela Djupnäs, föddes det barn, som varit anledningen till brådskan. Ångesten och oron under dagen hade påskyndat nedkomsten, men gossen var frisk och välskapad. Hustrun, som blivit mor på bröllopsdagen, bars in och lades till sängs, samt lämnades i barnmorskans och mor Karlssons vård.172

De inbjudna samlades tvekande och brydda i salen. Karlsson, som, sedan sonen blivit vigd vid Kristina, ansåg sig våga opponera, ämnade taga till orda och säga sin mening, men Andersson förekom alla inkast genom att säga:

»Sir ni nu, hur rätt jag hade. Detta var sannerligen i yttersta minuten.»

Han hade under färden utvecklat en energi, som tvingat de övriga till lydnad. När Karlsson och hans son ryggade, sköt han ensam båten framåt, och då isen brast, svängde han sig med ett ungdomligt hopp upp däri. Karlsson kom lyckligt in från andra sidan, men August drumlade i vattnet till knäna. Han skrek högt av skrämsel och fadern, som drog honom ombord, rodnade. Andersson blev lyckligtvis inte förargad, han syntes tvärtom med välvilja upptaga detta bevis på rädsla. Han sade något om, att herren givit den ene ett större pund, den andre ett mindre, och även om August för sin del fått det allra minsta, lovade han att som en sann kristen ej se honom över axeln därför.

»Du ä den du ä, du August», slutade han med en vänskaplig nick.

Karlsson var både nöjd och missbelåten, men tröstade sig med, att Anderssons förmögenhet en gång skulle tillfalla sonen.

Så hade man bråkat sig fram genom isen och sedan rott vidare. Närmare kyrkan mötte åter fast is och det blev att släpa båten vidare. Det var under vig-173

seln, Kristina börjat lida av födslosmärtorna. Kapellpredikanten påskyndade förrättningen så mycket som möjligt och följde de nygifta till stranden. Hemfärden blev hemsk i det inbrytande mörkret, men Anderssons energi lika mycket som Kristinas jämmer drev männen till våldsamma kraftansträngningar. De hade trots kölden badat i svett och verkligen hunnit hem, innan barnet föddes.

Vid Anderssons förklaring, att allt skett i sista minuten, förstummades invändningarna. Denna målmedvetna viljekraft imponerade på den sävliga omgivningen, och gästerna gingo över på hans sida. Familjen Karlssons opposition bemöttes med snäv tystnad och ringaktande axelryckningar. Djupnäsborna kände, att de hade mycket gemensamt, och tvistade de än sins emellan borde de likväl hålla ihop mot främlingarna inifrån ön.

Det bjöds inte på annat än kaffe, jämte saft och vatten. Anderssons nykterhetslöfte, kanske också snålheten, avhöll honom från allt överdåd i dryckesväg. Djupnäsborna visste det på förhand, men brudgummens bröder knotade. Det var åtskilligt som väckt deras misshag, och de ville visa, att de ej läto behandla sig hur som helst.

Med ett faderligt leende lysnade Andersson en stund för att sedan frågande vända sig till grannarna. Dessa hostade ogillande och inför en sådan enighet föllo familjen Karlssons medlemmar undan. Litet senare slog174

Andersson näven i bordet och när det blivit tyst kring honom, vände han sig till August sägande:

»Där sir du, mågstumpen lilla, att vill man bara, kan man också.»

August anade, att det låg en särskild mening under orden och såg sig forskande omkring i kretsen. Han mötte endast mörka eller kalla blickar. Då blev hans min skuldmedveten och ryggen kröktes.

Karlsson harklade inledande för att komma sonen till hjälp, men Andersson avbröt.

»Säj ingenting du heller, för det ä så.»

Efter detta sades icke ett ord mer. Männen drucko tigande sitt kaffe och lyssnade till ljuden från det rum, där Kristina låg. När man efter en stund fått underrättelsen, att både modern och den nyfödde befunno sig väl, reddes till uppbrott. Djupnäsborna räckte hand i tur och ordning, varpå de gingo. August och hans bröder följde »pojkarna» Österman ut på för-stugbron för att söka narra dem bjuda på ett glas, men bröderna låtsade ej förstå. Man skildes mycket kallsinnigt å ömse sidor.

I salen stod Andersson och väntade. Så snart mågen kommit in igen, sade svärfadern.

»Ja, i mitt hus finns inget starkt å inte lär det heller bli något. Jag vet ingen annan råd än att den, som ska stanna här, får vänja sej av med slikt.»

August bet sig i underläppen. Hans far fnös förargad och bröderna hostade.

Andersson log milt och förlåtande, när han tillade:175

»Inte tycker jag heller om, att det röks och spottas i rummen, så det lägger vi också bort hädanefter.»

August stod i begrepp att ge ett häftigt svar, men bakom Anderssons rygg vinkade modern åt honom att tiga.

»Å eftersom allt nu ä, som det bör å ska vara, får vi väl tänka på att säja adjö för den här gången», fortfor Andersson med obevekligt lugn. »Vi har för bröllopet mistat flera arbetsdar, som ska tas igen. Jag har inte huggit opp ved för året, det blir ditt första göra, kära A'gust. Annars hade jag tänkt ta en dräng i huset, men när jag nu fått måg i stället behöver jag ju inte kasta ut pengar till städsel å lön åt en, som kanske skulle äta mej utfattig. Det ä inte mycke jag fått ihop å ...»

»En har väl inte gift sej för att gå som dräng», avbröt August, som ej förmådde tiga längre.

»Vare sig det kallas måg eller dräng, ä det nog samma sak», sade Andersson fogligt. »Det står skrivet, att människan ska arbeta i sitt anletes svett. Det vet du då. När du vet det, blir att handla därefter. Ja, nu säjer vi adjö å tack för i dag!»

Inför en så tydlig uppmaning dög det ej att dröja längre. Mor Karlsson tackade sötsurt och Andersson klappade vänligt hennes hand. Sedan tryckte han Karlssons och de övrigas händer och för var och en hade han ett kortare bibelspråk, som de togo emot under mulen tystnad. Det sätt, varpå Andersson låtit förstå, att han var husbonden, hade gjort intryck. När176

modern tog avsked av August, grät hon litet och viskade:

»Få nu si, hur det går, min gosse. Jag kommer väl hit snart nog för att höra, hur du har det.»

»Tack för det!» inföll Andersson påpassligt. »Annars ska jag nog lära A'gust, va' han behöver veta. Men hjälp å goda råd kan en ju aldrig få för mycke.»

Familjen Karlsson bröt upp och från trappan sände Andersson ett bibelspråk ut i mörkret efter de gående.

Ingen svarade, men då de hunnit tillräckligt långt bort för att ej höras från huset, utbrast mor Karlsson:

»En vet inte, om en ska skratta eller gråta!»

Andersson återvände till salen, där August stod och sköljde ned dagens många förtretligheter med en kopp kaffe.

»Det är rätt, A'gust», sade svärfadern, »duka av du, eftersom Kristin liksom har förhinder.»

»Menar han, att jag ska göra pigsysslor?» frågade August, inom vilken förvåningen kämpade med harmen.

»Intet ä för ringa för den, som med ödmjukt sinne går till verket.»

August såg stort på den andre. Han hade väntat och önskat ett svar i samma ton som frågan, men denna undfallenhet gjorde honom försagd.

»Nog för att jag kan bära kopparna ut i köket», medgav han till hälften besegrad.

»Å så diskar du väl ock?»

»Nä så min själ...»177

»Den som ofta svär, han syndar ofta. Akta dej för det, A'gust! — Men ä det så, att du inte kan diska, ska jag gärna lära dej.»

August bar tigande ut glas och koppar och gjorde ett lamt försök att skölja dem i ett ämbar.

»Det där kan väl stå så länge», förmodade han, när han en stund senare vände tillbaka.

»Uppskjut aldrig till morgondagen, va' du kan göra i dag!» förmanade Andersson och log vackert därvid. »Du ska ju ut å hugga opp ved, å jag tänker, att du börjar i god tid. När ska du då hinna undan med diskarna ?»

August föreföll obeslutsam. Han stod och sväljde några gånger för att slutligen utropa:

»Nä, nu går jag å lägger mej.»

»Gör som du själv vill. Jag tar väl å diskar en del, jag.» Andersson lämnade rummet och August hörde honom

snart skramla med kopparna i köket. Från kammaren bredvid ljödo barnmorskans jämna snarkningar. August kröp ihop på soffan, svepte ytterka-vajen kring kroppen och somnade, sedan han sparkat de våta stövlarna av sig och slängt strumporna i ett hörn.

Så snart Andersson kommit tillbaka, tog han lampan och lyste på den sovande liksom för att i minnet riktigt inprägla varje drag hos denne. Mågens intetsägande ansikte hade erhållit ett plågat uttryck och betraktaren log, då han såg det.

Nästa morgon väcktes August Karlsson mycket 12 ön.178

tidigt. Sömndrucken reste han sig och stod skakande av köld framför svärfadern.

»Varför sa du inte åt mej i går kväll?» frågade denne med tydlig förundran. »Det var ordentligt bäddat för dej inne hos mej.»

»Se så för den ...»

Anderssons knotiga hand sträcktes varnande upp i luften.

August sväljde svordomen, som hållit på att undslippa honom, och sade i stället.

»Det ä så man kan bli yr i mössan för mindre.»

»En annan gång frågar du. — Gå nu å gör opp eld å sätt på kaffepannan, så att vi få något i västen, innan vi ger oss ut.»

August tumlade åstad till köket. Han var för trött att orka tänka och skulle ha fogat sig efter vilka önskningar som helst, blott de uttalats i tillräckligt myndig ton.

»Här står ju kaffekopparna odiskade, vet jag», ropade han inåt salen.

»Sa' jag dej inte i går, att du aldrig borde uppskjuta något till morgondagen», svarade svärfadern saktmodigt. »Jag torkade bara helgdagspostelinet. Det vi har om vardagarna, får väl du ta' hand om så länge.»

August morrade en tyst svordom. Anderssons ihärdighet började skrämma honom. ^

»Vänta bara tills Kristin kommer på fötter igen», tröstade han sig.179

När han återvände till salen och ställde ett par våta koppar på bordshörnet, fann han Andersson sitta vid fönstret och olja sin dubbelbössa.

»Det här, det ä ett gevär hela da'n», sade svärfadern belåten. »Det ä förstås bara en gammal mynningsladdare, men om jag par exempel i våda skulle skjuta dej, August, så går kulan rätt genom kroppen och fastnar i väggen bakom. Det driver duktigt, det här geväret. Både jag å far min före mej har skjutit säl med det. Å en gång kom en karl i olycka för'et. Det var på en jakt inåt ön. Jag vet inte om du hört talas om händelsen. Far min råkade i en hastig vändning sätta skottet i honom. Det var förstås bara hagel, så han dödde inte. Men synen mistade han på ena ögat å ett par, tre hagel hade han kvar i kroppen till slutet.»

»Si sej för, han siktar rakt på mej!» stammade August och gjorde ett hopp åt sidan.

»Du ä väl aldrig rädd?» frågade Andersson med en förundran, väl stor att vara uppriktig.

»Nää. Men när en vårdslösas så där med skjutvapen, kan en annan bli det.»

»Gå undan då!» sade svärfadern vänligt. Å för att nu tala om den där karlen —< han hette Karlsson som du — så fick han skottet i vänstra axeln å kinden. Det var misshugg, det begriper du väl, så far min slapp med plikten. Men hade det tagit längre ner, hade det träffat hjärtat, å då kan man tänka sej rexten. — Gå nu undan, som jag redan sagt dej! För står180

du jämt å samt mitt framför mej råkar du kanske i olycka, du med.»

»Jesses, jag gör inte annat än springer undan.»

Andersson betraktade sin måg med en blick, som denne ej förmådde tyda.

»Du ska inte prata A'gust», sade han slutligen, »du ska göra som jag säjer. — Nu dricker vi väl kaffe å sen går vi till skogs.»

Kaffet dracks under tystnad och med hemlig tillfredsställelse såg Andersson, att Augusts hand darrade, då han fyllde på i sin kopp.

»Borde en inte höra efter, hur Kristin har det först?» frågade August sakta.

»Hon sover», viskade Andersson. »Jag såg nyss inom till henne. Å ungen mår som en prins. Hör du, August, du har allt mycke' att tacka den pojken för du.»

»Det vete tusan, om en ska tro ...»

»Hut, svär du under mitt tak! Vakta dej för slik synd!» Geväret, som Andersson hela tiden hållit i högra handen, fälldes oväntat framåt och pekade med mynningen mot Augusts haka.

»Ta bort bössan!» skrek svärsonen.

»Asch, den ä inte laddad, vet jag.»

»Ä det säkert, det?» August såg skyggt på Andersson och när han mötte ett par kalla ögon med glas-hård glans, föll han till föga och lovade att aldrig svära mer.

Andersson smålog tvivlande men låtsade tro. Ge-181

väret fördes åt sidan och August vågade taga ett steg ur vrån, dit han flytt.

»Nu går vi», sade svärfadern kort. »Ta yxorna du, di står i bo'n.»

»Ska bössan med?» sporde August svävande på målföret.

»Den ska så. Jag såg rävspår i hagen härom da'n.»

August fick med ens mycket att fundera på. Det var i Anderssons hage han sista tiden mött Kristina och han undrade, om ej svärfadern syftat på honom.

»Nej, nu ger jag fan i alltsammans!» ropade han och sprang på dörren efter att förvirrad ha tagit sig om pannan.

Andersson stödde lugnt bösskolven mot golvet, lade händerna över mynningen och stödde hakan mot dem. En stund stod han och såg rätt fram och ju längre det dröjde, desto spefullare blev hans min.

»Den där säljer vi billigt», sade han föraktfullt. Så gick han och hängde geväret på väggen över sin säng. Därefter trädde han in till dottern och skred med en hållning, som uttryckte nedslagenhet och förtvivlan fram till hennes bädd.

»Barn, barn», började han med skälvande stämma. Och då Kristina frågande betraktade honom, fortfor han halvgråtande. »Har jag inte gjort, va' jag kunnat för ditt bästa! Å hur lönas jag?»

Dottern såg ängsligt upp till honom.

»Hörde du?» frågade Andersson och pekade, över skuldran bakom sig.182

»Jag hörde, att ni sa' någe'», medgav Kristina undvikande. När fadern endast nickade och föreföll ytterligt bedrövad, tillade hon sakta: »Va' talade ni om?»

»Jo där står jag å ä vänlig å snäll som alltid. Å när ja så säjer: ska du inte gå in å hälsa på hustru å barn? så svarar karlen din: nej nu ger jag... ett sådant ord vill jag inte ta i min mun.» Andersson såg åt sidan för att slippa möta dotterns blick.

»Jag hörde det, far», sade hon lågt.

»Å så löper han ut i bara strumpfötterna. Vart vet inte jag.»

»Far, var det, när du bad honom gå in till mej å barnet, som ... som ...»

Kristina låg tyst en stund och när han vände sig emot henne, märkte han i hennes ögon samma glashårda blick, som stundom lyste ur hans egna.

»Jag ä rädd, att vi gjort, det vi får ångra hela vårt liv», mumlade han missmodigt.

»Åh, det ä väl inte svårare att skiljas än att gifta sej», inföll Kristina hårt.

»Jag vet inte det. Men i stället vill jag be dej om en sak. Va' som än händer å sker: lita på far din!»

I sin ordning såg Kristina åt sidan och frågade:

»Sa' han verkligen det där, som jag hörde genom väggen, när du ville han skulle gå hit in?»

»Fråga'n själv, så får du nog veta't!»

»Jag hörde just di orden, far. Å jag ska inte glömma dom!»183

Andersson knäppte fromt ihop händerna och riktade en tacksam blick mot taket.

»Ser du», viskade han, »jag inte bara tror, jag vet, att det där med dej var speklaschon från Karlssons sida. Han ville ha dej för att komma åt gården.»

»Nu ska vi inte tala om det», sade Kristina. »Om ett par da'r ä jag väl oppe igen, å då får vi alltid si, hur det blir.»

Andersson gjorde ett tafatt försök att smeka dottern, men hon sköt otåligt undan hans hand.

»Behöver du något?» frågade fadern vekt.

»Inte nu. Men det säger jag, att kom inte August Karlsson till mej, när jag väntade honom, får ban allt hålla sej borta sedan också.»

Andersson nickade flera gånger å rad.

»Jag har lite' uträttningar, men jag ä strax tillbaka igen.»

Far och dotter växlade en blick, som visade, att de voro ense.

En stund senare uppsökte Andersson Öman i dennes notbod.

»Du ville låna hundra kronor i höstas», sade han efter att ha hälsat.

öman blinkade mot ljuset från dörröppningen och undrade, vad som nu skulle bli utav.

»Då kunde jag inte», fortsatte Andersson, »för då hade jag inga pengar inne. Men den här månaden kan du få't... mot säkerhet å sex procents intresse förstås.»184

»Va' blåser det nu för vind?» utbrast Öman förvånad över det oväntade erbjudandet.

»Den ä på nordvästen, inte annat jag kan si.»

Öman skrattade hjärtligt och länge, en kvickhet från den förmögne grannen framkallade alltid bifall.

Så snart han slutat, tog Andersson vid. Hans röst var gråtmild och skälvande, hans hållning vittnade om hjärtslitande sorg.

»Jo», sade han, »jag har nog gjort det dummaste jag kunde göra, när jag gav efter å lät A'gust gifta sej med Kristin. Karlen ä inte riktig, vet jag. Då jag par exempel i dag säjer åt'en att arbeta å göra nytta, börjar han svära å åbäka sej å springer te' slut sin väg. Han vill supa å illfänas, det vill han, men ingenting annat. Men hellre än att mina fattiga slantar går till så'nt, hellre lämnar jag dom till vänner å bekanta som teminstingen inte vräker bort gudsgåvorna på ogudaktigheter.» Andersson suckade och skakade sitt huvud, som om han hyst ett oändligt deltagande för sig själv.

Öman stod och drog i skepparkransen kring hakan. Sett i belysningen av löftet om ett snart utfallande lån fann

han August Karlssons uppförande klandervärt.

»En så'n en», utbrast han ogillande. Och då Andersson därvid suckade om igen, tillade han: »Så man kan ställa för sej!»

»En får väl dras med otäckingen», snyftade Andersson och föreföll så hjälplös, att Öman erfor ett upp-185

riktigt medlidande. »Å blir han allt för svår, tänker jag, du ger mej ett handtag.»

»Det ska jag!» lovade Öman högtidligt.

»Sätt då opp papperet å skriv de hundrafemtio både med bokstäver å siffror, så kommer jag över med pengarna, vilken dag du vill.»

Öman snappade efter luft och lyckades endast med stor möda dölja sin glädje. Hade han förut hyst misstro till den andre, försvann den alldeles. Att Andersson, som var känd för sin snålhet, blivit fullständigt bruten genom dotterns olyckliga giftermål insåg han nu, då lånesumman frivilligt ökades med hela femtio kronor.

»Jag ska skriva redan i dag å ä det så, att måg-stackarn din reser borsten, så ropa bara hit över till mitt, jag kommer genast. För det säjer jag dej, Andersson, va' du nu gjort, ska du aldrig ångra. Å för min del tänker jag inte lägga fingrarna emellan med August Karlsson.»

Andersson log tungsint och litet tvivlande men sade likväl:

»Det ska jag minnas så länge jag lever. Å med pengarna kommer jag om onsdag, till dess får du tåla dej.»

»Tack för det!»

Andersson gick stapplande och ryggbruten, sedan han enträget bett den andre ej nämna något om de bekymmer svärsonen orsakade honom.

Den beredvillighet, varmed öman gav sitt löfte,186

väckte hans oro, men han sade likväl ingenting. Genom dörren betraktade låntagaren den gående och när han såg Andersson taga ett par snedsteg, blevo Ömans ögon runda av förvåning. Hade han inte vetat, att Andersson aldrig smakade starkt, skulle han nästan kunnat tro honom ha druckit för att trösta sig.

»Det ä som han säjer», mumlade Öman och skakade huvudet.

Före aftonen visste hela Djupnäs, vad August Karlsson egentligen var för en lymmel, öman hade berättat det högt och med många utläggningar.

På eftermiddagen återvände August följd av sin far. Andersson mottog dem utanför huset med en uppmaning att hålla tyst. Kristina var svårt sjuk, August hade ju skrämt henne — gud förlåte honom! — och barnmorskan fruktade det värsta. Den äldre Karlsson såg frågande på sonen och denne stirrade dumt från den ene till den andre.

»Du får lov att tygla din häftighet, A'gust!» sade Andersson enträget. »Ja, jag ber er inte gå in, för Kristin yrar. Varför skulle du också skrika å svära i morse? En ska väl ändå tänka på sin egen hustru å sitt oskyldiga barn.»

August öppnade munnen för att svara men lät den åter slutas utan att frambringa ett ljud. Han begrep tydligen ej det minsta, och fadern, som mörk i hågen följt honom, förstod lika litet.

Andersson nickade bedrövad några gånger och drog slutligen Karlsson med sig bortåt vedboden.187

»Säj mej ärligt å rakt på saken, ä A'gust svårt begiven på brännvinet?»

»Han är inte värre han än andra», stammade fadern.

»Då måtte han inte vara slug», stönade Andersson.

Inför hans öppet visade förtvivlan sjönk Karlsson ihop.

»Bevare mej väl!» utbrast han, smittad av den andres ängslan.

»Hur ska vi bära oss åt?» frågade Andersson och vred händerna, så att det knäppte i fingerlederna.

Karlsson stod en stund och tuggade utan att få fram ett ord. Slutligen sade han på ett sätt, som röjde, att åtskilligt dock föreföll honom dunkelt.

»Pojken talade om din bössa. Hur var det med den?»

Andersson ansträngde sig för att finna ett sammanhang mellan frågan och något, som helt och hållet låg utanför hans tankesfär.

»Bössa?» sade han eftersinnande. »Nog har jag en så'n alltid. Men jag vet knappt, om den går att skjuta med, för den ä inte använd på flera år.»

Svaret gavs i en sådan ton, att vidare tvivel skulle varit förolämpande. Karlsson sänkte huvudet och sneglade bort till sonen.

»Jaså», mumlade han nedslagen och förvirrad. »Ja då begriper jag inte, va' det ä frågan om.»

»Sannerligen jag heller gör det.»

En stund senare gick Karlsson tankfull hemåt. Han fattade ej orsaken därtill, men han närde en djup misstro mot sonen. Det fanns något dunkelt i hela188

saken, men granskade han den med oförvillade ögon, nödgades han medge, att Anderssons iver före bröllopet talade till hans fördel. Det var bestämt litet galet med August, han kunde gärna erkänna det nu, när hans ansvar som far överflyttades på en annan. Vid hemkomsten snäste han hustrun och förklarade, att de för framtiden inte borde lägga sig i sonens affärer, det var dennes skyldighet att stå på egna fötter. —

Ett par dagar gingo. Augusts tröghet avhöll honom från sökandet efter bevekelsegrunderna till svärfaderns handlingssätt. Det enda, som väckte hans förvåning, var, att Kristinas sjukdom ej föreföll synnerligen farlig. Han lydde likväl Andersson, som förbjudit honom störa henne.

»Hon ä snart oppe igen», tänkte han. »Då få vi talas vid.»

Kristina steg äntligen upp från sjukbädden och August kom glädjestrålande mot henne.

»Va' vill du?» fräste hon. »Har du kunnat vara ifrån mej den här tiden, kan du det hädanefter ock.»

»Ja, men far din sa' ju. ..»

»Ja far ja! Han har setat inne hos mej långa stunder å talat vänligt å varit god. Men du ... du ... Ja det säjer jag dej, din otäcking, den här speklascho-nen ä allt misslyckad, den.» Hon slängde igen köksdörren bakom sig, så att det slog lock för Augusts öron.

Den äkta mannen såg förvirrad efter henne. Han hade hoppats på detta sammanträffande och i förväg189

glatt sig däråt, och nu . .. nå så anfäkta å regera, inte ämnar jag springa långa vägar efter dej, till det ä du allt för lik far din.

När han en stund senare mötte Öman på vägen ned till viken, erhöll August ett glåpord mitt i ansiktet. Öman hade dagen förut fått de hundrafemtio kronorna utan borgen och var övertygad, att en sämre människa än August Karlsson aldrig trampat öns mark. Han närde dessutom en till visshet gränsande förhoppning, att betalningsterminen skulle förlängas, blott han uppfyllde några smärre formaliteter, bland vilka ingick att visa långivarens svärson ett obegränsat förakt.

August vek åt sidan och gjorde ett slag uppåt bröderna Östermans stugor. Bernhard gick ur vägen, när han såg den kommande, och Alexander följde brodern, sedan han först spottat åt det håll, där August stannat. Denne vek på nytt undan och gick över viken till Joel Nords ladugård. Nord var dövare än vanligt denna dag och hörde ingenting. August fortsatte ända till Betulanders spång, men på sundets andra sida stod Valdemar och flinade. Så förödmjukad var August ännu ej, att han höll till godo med en pojkspolings hån; han gjorde helt om och

skyndade inåt hagen.

Senare på eftermiddagen upptäckte han Kristina och gumman Westergren i vänskapligt samspråk. En aning sack honom, att han ej hade något gott att vänta därav, och han avlägsnade sig skyndsamt. Ett gällt190

skratt skallade bakom honom, och hans kinder brände därvid.

Nästa morgon förklarade Andersson, att nu var det slut med dagdriveri och lättja. August medgav under-givet, att han en tid ej varit flitig, och begav sig till ladugården, som skulle repareras. Andersson följde liksom för att kontrollera. Det var golvet till foderskullen, han börjat lägga om, och endast några lösa plankor funnos tills vidare över tvärbjälkarna. August klättrade upp för att gå ut på en planka och taga en överblick av vad som först borde göras. Genast ropade Andersson nedifrån, att han skulle akta sig. Hur August vände sig för att höra, visste han ej, han kiev bredvid plankan, förlorade jämnvikten och föll mellan bjälkarna. Fallet var ej högre än ett par alnar, men han slog sig illa mot golvet inunder. Öm, ledbruten och huvudyr kom han på fötter igen och stod där handfallen och förvirrad. Andersson skrattade elakt och därvid jäste vreden upp inom August.

»Ska han grina åt olyckan, ska han?»

»Bevare mej väl, pojk, ä du rent rysk i mössan!»

Den arm August halvt mot sin vilja höjt, värkte svårt och smärtan mer än något annat avhöll honom från att utdela slaget. Blodröd i ansiktet, mörbultad och skamsen lämnade han ladugården och gick för att lägga sig i salen en stund. Han hade knappt hunnit sluta ögonen, förrän Kristina stod i rummet.

»Jo, det ä en karl det!» utropade hon. »Ligga å dra sej mitt på ljusa dagen. Tvi vale!»191

August stod med ens på fötterna. Han var likblek av vrede och om igen höjdes handen till slag.

Nästa sekund stod Kristina skrikande på trappan.

»Han slåss ... han slåss! Far ... far ... hjälp!»

Från ladugården kom Andersson springande och på den frusna vägen hördes brådskande steg närma sig. Då August i sin tur stod på förstugbron omgavs han av en larmande och upprörd hop. Kristina skrek och gestikulerade, Andersson vred sina händer och över det hela höjde sig gumman Westergrens stämma, sekunderad av döttrarnas gälla diskanter. August ämnade säga, att ingenting förefallit, men Öman klämde honom mot väggen och lovade att bulta lever och lungor ur hans kropp. Alexander Österman kavlade på sitt sävliga sätt upp rockärmarna och förband sig att hjälpa till, under det Bernhard trevade i fickorna efter ett tillhygge, medan han hotfull mumlade: slå ett kvinnfolk, tvi för en håle! Även Betulanders Valdemar hade kommit till platsen. Han hoppade ivrig omkring utanför kretsen, sökande det lämpliga ögonblicket att dela ut ett slag. Inför en så allmän ovilja förstummades August. Det skymde för hans ögon, och han sökte förgäves reda sina tankar.

»Jag har ju inte rört någon», lallade han flera gånger å rad, men ingen hörde honom.

»Barnet... barnet!» ropade Kristina plötsligt.

Andersson kastade sin hatt på marken och började upprörd hoppa jämnfota.

»Barnet!» stammade även han.192

Man hade genast förstått, att far och dotter befarat ett verkligt brott. August knuffades hårdhänt åt sidan och i en förvirrad grupp störtade alla in i huset. Gossen sov lugn och oberörd i sin vagga och vid åsynen därav stillades Anderssons fruktan.

»Låtom oss tacka å lova Herren!» bad han fromt.

Därtill hade varken Öman eller »pojkarna» österman lust. De överlämnade det bestyret åt honom och kvinnorna för att återvända till August Karlsson.

Denne begrep ingenting av det, som tilldrog sig, men ömheten i kroppen jämte omgivningens hotande miner

skrämde honom. När han funderat en halv minut, begagnade han tillfället att fly och sprang barhuvad och med andan i halsen inåt ön. Valdemar förföljde honom, uppgivande höga rop och åskådarna på för-stugbron skrattade hjärtligt åt pojkens påhitt.

Inne i salen bad Andersson med en glädje, som rörde de kringstående. Han slutade först när gossen vaknade och skrek efter mat. Då gick han ut på för-stugbron till vänner och grannar. Där liksom inne i huset talades mycket och länge om denna olycksfågel, som icke ens vågat stanna och stå till svars för sina skamliga gärningar.

»Hur i all världen kunde Andersson exmera ett slikt kräk till måg?» frågade Öman slutligen.

Svärfadern blev ej stött över yttrandet, han blickade endast mot höjden och svarade:

»En var ju skam till sägandes tvungen. Inom äkten-193

skåpet, såsom skrivet ä, skulle mitt dotterbarn födas. Men bevara oss väl för fadern!»

De kringstående nickade. Och när de nickat gingo de. Denna dag voro alla i Djupnäs sällsport eniga i sin förkastelsedom över August Karlsson.

Det dröjde två dygn, innan August vågade återvända, och när det skedde hade han föräldrarna i sällskap. Makarna Karlsson voro förargade och skamsna, och då Andersson genast vid inträdet mötte dem med ett straffande: sonen eran har förlupit hustru å barn, föllo de ihop.

»Han ä nog lite' klen i huvudet», sökte modern ursäkta sin son.

»Gud give, att det inte vore något värre!» sade Andersson innerligt.

Föräldrarna stodo tysta och förlägna. Augusts berättelse om anledningen till sin flykt, hade ingivit dem misstro, och de upplysningar, Djupnäsborna beredvilligt lämnat, hade stärkt dem i deras åsikt, att sonen ej berättat hela sanningen.

»Ja, nu vet en knappt hur en ska göra», började Andersson efter en stund. »Men vill A'gust lova att bättra sej å bli hörsam, må han stanna.»

»Tack för det!» pustade mor Karlsson ansträngt.

August var ointresserad och slö. Det föreföll, som om han ansett, att saken icke angick honom. Då föräldrarna sade adjö, gjorde han min av att följa dem, men Andersson ropade honom tillbaka, och han sjönk 13 ön.194

ned på en stol för att bli sittande hela dagen i apatisk orörlighet.

De närmaste veckorna gledo bort, och August arbetade sig efter hand upp ur sin dvala. Han var inte längre densamma som förut, och vad han än företog sig, misslyckades det. Själv erfor han en beklämmande känsla av att vara fjättrad, och vid varje rörelse han vågade göra, skramlade de osynliga bojorna. Han drev tyst och sluten omkring, undvek beröringen med grannarna och försjönk långa stunder i ofruktbart grubblande.

»Det tjänar ändå inte te' något», sade han buttert, efter att fruktlöst ha sökt reda sina tankar. »Va' jag gör å hur det görs ä sak samma, rackartyg å trassel blir det i alla fall av'et.» Så drog han då den slutsatsen, att ingenting borde företas, och som det överensstämde med hans böjelser, handlade han därefter.

Andersson gick blid och nedslagen omkring och skakade sitt huvud. Grannarna, som ägde goda ögon, beklagade den stackars svärfadern. August flinade dolskt för sig själv åt dem, det enda nöje han ännu hade var att förarga någon. Hans planlösa bemödanden kröntes med snabb och påtaglig framgång. Djup-näsborna närde inom kort verkligt agg till honom. Även föräldrarna hade övergivit sonen. De nödgades tro sina egna ögon, och efter ett par korta besök i Djupnäs återvände de mycket tystlåtna till hemmet. Men allra sämst gestaltade sig förhållandet mellan de nygifta. Kristina hade småningom bibringats den195

övertygelsen, att en stor oförrätt tillfogats henne, och hon ansåg det som sin skyldighet att hämnas. Hon snäste mannen, grälade stundom dagarna i ända och grät ibland vid barnets vagga. August teg och gick undan, ty han visste, att en ursäkt eller ett svar vanligen medförde nya obehag.

»Oj, oj, oj, en så'n karl!» larmade Kristina litet emellan. »Han svarar inte en gång.»

»Nä, han aktar sej allt», mumlade August och slank ut. All den intelligens, han var mäktig utveckla, användes numera på försök att lista sig ur andras närhet.

Bakom det hela stod Andersson, mild, salvelsefull och ständigt beredd att förlåta. För honom hyste August en oresonlig fruktan, och blott han hörde ljudet av svärfaderns steg drog han ned huvudet mellan axlarna, beredd att springa. —

Ytterligare en månad rann bort och de första vårtecknen började visa sig.

Sent en marskväll knackade det på ett av fönstren till bröderna Östermans stuga. Bernhard tryckte näsan platt mot rutan för att se, vem besökaren var. Han urskilde otydligt ett förgråtet ansikte, inramat i rött skägg.

»Andersson», sade han över axeln till brodern.

»Be'n kliva in!» uppmanade Alexander.

En halv minut senare stod Andersson i rummet. Bröderna förstodo strax, att något ovanligt förefallit. Tårarna strömmade över besökarens ansikte, som uttryckte den högsta möjliga grad av förtvivlan.196

»Va' en håle står nu på?»

»Låt mej slippa säj'at!» bad Andersson. »Men som det nu ä, har det aldrig varit. Vet ni pojkar, jag är desperat. Här blir någe' galet av, så mycket ä visst å säkert. Alexander, du har starkt hemma, låna mej en liter!»

»Hå hå, hur går det då med nykterheten?»

»När allt ska spolieras ä det inte lönt att hålla på den heller. Ta hit buteljen bara! Jag ska ordentligt betala igen samma sort, när båten börjar gå, så en får bud till sta'n.»

Bröderna växlade en lång blick. Anderssons tårar lika mycket som hans begäran övertygade dem, att något sorgligt inträffat. Deras tankar flögo till August Karlsson och hårda ord brände deras tungor.

»Den hålen har väl inte slagit Kristin?» frågade Bernhard och knöt händerna.

»Om det bara vore det ändå», snyftade Andersson och undvek att ge ett direkt svar.

»Så säj då, va' de ä!»

»Nej, jag vill inte, det ä för otäckt.» Andersson föll ned på en stol och satt en stund dystert stirrande framför sig.

Alexander gick bort till ett hörnskåp och tog en butelj sägande:

»Ä det så, att han prompt behöver lite starkt, ska inte jag hindra.»

Buteljen överlämnades och hamnade i Anderssons ena rockficka. Därpå försjönk mottagaren ånyo i197

sorgsna betraktelser, tills han plötsligt for upp och liksom kännande ett oemotståndligt behov att tala började.

»Sir ni, pojkar, jag har läst i lagboken. Där står tydligt å klart, att om man i fyllan och villan fördärvar en karl, blir straffet lindrigare. Nu ska jag min liv och själ dricka ur den här» — buteljen i fickan erhöll en vänskaplig klapp — »å sen får ni väl se rexten.»

»Andersson, tänk sej för!» varnade Alexander och visade stor lust att taga buteljen tillbaka.

»Låt bli!» Besökaren reste sig och vacklade mot dörren. »En rår inte för'et», sade han hjälplöst och tårarna runnö åter. »En rår inte för'et.»

Bröderna stodo obeslutsamma och först när dörren öppnades, togo de var sitt steg framåt.

»Ni ska inte tänka på att hindra mej», sade Andersson nästan värdigt. »För det blir ändå som det ska bli. Men kommer det till rättegång sedan, så vittnar ni nog, att det, som skulle ske, skedde under ruset.» Då bröderna fortfarande stodo tvekande tillade han inställsamt. »Den lilla tjänsten kan ni väl inte neka en olycklig

medmänniska!»

Dörren föll igen bakom Andersson och bröderna stirrade tankfulla på varandra.

»Nä», sade Bernhard slutligen, »på det här viset får det inte fortgå längre.»

Alexander skröckade torrt men eftersinnande.198

»I morron talar vi med A'gust Karlsson å läser lagen för honom», sade han.

»Ja, den tjänsten kan vi allt göra dom bägge två.»

Dagen därpå uppsökte bröderna Österman August Karlsson. Som de kände hans benägenhet att slinka undan, så fort någon nalkades, genskötо de honom från två sidor och hade verkligen den tillfredsställelsen att lyckas stänga in honom i en vrå.

»Stanna, din håle!» började Bernhard. »Vi vill dej ingenting ont.»

»Vi tänkte bara si, om det inte går att ställa det här eländet till rätta», bifogade Alexander.

Bägge betraktade August. Vad de sågo, gjorde dem ännu fastare i sitt uppsåt. August Karlsson hade magrat. Hans hållning var slankig och osäker och uttrycket i ögonen hade blivit skyggt med någonting vilt och hatfullt på djupet.

»Jo, du sir ut du», sade Bernhard till hälften spefullt, till hälften medlidsamt.

August knöt händerna men höjde dem icke.

»Vackert, vackert!» varnade Alexander och fortsatte. »Det ä ju på sätt å vis den ena människans skyldighet att hjälpa den andra, ifall hon kan. Nu gör man förstås mest tvärtom, men den här gången ä det inte så. Å kan vi göra något för dej, vill vi det ock.»

August skrattade dumt och ihåligt, han trodde synbarligen ej på deras goda vilja.

»Låt mej vara!» utbrast han häftigt.

»Inte för-att vi lägger oss i ändras • affärer- -å -för-199

hållanden», fortfor Alexander, »men Andersson funderar visst på att göra av med dej å ...»

August hoppade högt och såg förskräckt på honom.

»Vet du det också?» avbröt han med en orolig glimt i ögonen.

»Det vill jag inte precis påstå, för sådant ä farligt att säja rent ut. Det kan bli ärekränkning å smädelse. Men du har allt gjort honom mycke' ont, å om en karl då kommer på galna tankar, ä det... ja, så ä det så. För rexten gör det mindre, om du påstår, att jag sagt det, för ingen ann' än bror min har hört det, å ban får inte vittna mot mej. Det var den saken.»

August kröp längre in i vrån liksom för att gömma sig.

»Jag säjer ingenting alls numera», klagade han.

»Nä nä, det ä nog bäst det», gick Alexander vidare. »A nu skulle jag gärna vilja veta, hur du tänkt ställa dej ? För en blind höna sir ju, att det inte kan gå längre på det här viset. Endera da'n sker här en olycka, det begriper du väl?»

August gjorde ett försök att samla sina tankar men avstod därifrån.

»Låt mej vara i fred!» bad han på nytt.

»Ä det så, att du inte vill höra oss, .ska vi inte stå här å truga gott i ont. Nej för all del», sade Alexander. stött över den ringa erkänsla hans välvilja rönte.

»Annars tänkte vi ge dig ett råd», fogade Bernhard till. »Men du bestämmer förstås själv.»

August, som endast.,lurat pf det lämpligaste ögon-200

blicket att komma undan, knuffade honom oväntat åt sidan och sprang nedåt viken, utstötande ett i all sin enfald skadeglatt skratt.

»Du, din håle!» ropade Bernhard förgrymmad. »Men i värsta fall ä det väl inte svårare att skiljas än att giftas, tänker jag mej.»

Som om han varit bunden vid en lina, vilken plötsligt halats in, stannade August.

»Va' sa du?» flämtade han.

»Hörde du inte, så nog gör det mej detsamma.»

»Sa du skiljas, Bernhard?» August Karlsson kom försiktigt ett par steg närmare.

»Det sa jag också.»

»Tack för det ordet!» Augusts ögon blickade klara och förnuftiga mot bröderna och hans röst ägde klang, när han fortfor. »Jag trodde en gång att det här giftermålet skulle bli min uppkomst, men ... Nå, det angår ingen. Men nu hör jag, att någon ändå vill mej väl. Det ska sent bli glömt.»

»Du har visst lättare för lortprat än jag trodde», inföll Alexander buttert. »Din tack å din hågkomst struntar vi i, men vi ville dej väl, det ville vi. Å du lyder svärfar din å gör lite nytta emellanåt, annars ...»

Med ett fånigt skratt, som väckte brödernas förtrytelse, svängde August om på hälen och skyndade från dem. De båda obedda hjälparna hörde honom mumla en ramsa otydliga ord; de höjde på axlarna och skakade sina huvuden, när de i sin ordning gingo.

»Han ä. omöjlig», .sade Alexander förargad,. .201

»Det sir mest så ut», muttrade Bernhard.

Men efter den förmiddagen blev August Karlsson en annan. Det kom något trotsigt i hans blick, och flera gånger hände det, att han på Anderssons tillsägelser svarade med ett hånfullt skratt. Kristina lade snart märke till mannens förändrade sätt, och hennes motvilja minskades i förhållande till den säkerhet han visade. August var så fördjupad i de tankar och uppslag, varmed hans hjärna arbetade, att han varken gav akt på henne eller svärfadern. Denne iakttog honom lurande och sedan han en hel vecka funderat över det nya problem, Augusts uppförande utgjorde, vände han sig till bröderna Österman.

»Hör nu, va' sa ni egentligen åt mågkräket mitt?»

»Inte annat än det, som rätt å billigt var», svarade Alexander kort.

Som det ej var möjligt att leta ut något mer, gick Andersson snart. Han hade fått en svår nöt att knäcka och hans tankar togo sig uttryck i ett spörsmål som halvhögt riktades till en rad hallonbuskar vid vägkanten.

»Inte kan en väl vara för slug, inte?» sade han.

Det rasslade torrt i buskarna, och Andersson gick vidare med en elak glimt i de små pigga ögonen. Vid hemkomsten tog han ned bössan från väggen och laddade bägge piporna. Därefter gick han bort till ladugården. Han hade ej misstagit sig, August arbetade där inne med golvet, varom det talats så mycket under de sista månaderna. Andersson nickade spefullt, och202

smög försiktigt runt knuten. Äppelträden, till vilka gumman Westergrens dotterbarn hade så goda ögon, särskilt under hösten, stodo vid gaveln. Som han väntat sutto några skator i det närmaste trädets topp. Andersson stödde bössan mot en stock, siktade omsorgsfullt och brände av båda skotten. En skata föll ned och blev liggande under träden, de övriga höjde sig snattrande i luften. Skytten log brett och lyssnade inåt ladugården.

Där inne hördes ett halvkvävt nödrop jämte bullret av verktyg, som ramlade ned på golvet. Andersson nickade nytert och sprang bort till den döda skatan. Med detta byte i handen vände han lugnt om mot bostaden.

Kristina, som skotten förmått att springa ut, mötte honom på förstugubron. Fadern låtsade ej se det skrämda uttrycket i hennes ansikte, han visade förnöjt småskrattande sin jakttrofé.

»Jag knäppte allt en utav slammertackorna till slut. Nu skall väl di andra hålla sej borta en tid.»

»Jaså, var det inget annat», inföll dottern lättad från ett stort bekymmer.

»Va* skulle det annars vara?» frågade Andersson förundrad. Som han i detsamma upptäckte bröderna Österman, vilka springande närmade sig på vägen, höjde han skatan i vädret och ropade. »Inte betalar hon krutet, men en ä väl av med patrasket för en vecka., eller, två.» 203

Bröderna Österman stannade utanför grinden och sågo förlägna på varandra.

»Så-å», sade Alexander långdraget.

»På det viset», mumlade Bernhard snopen.

»Va' i all världen trodde ni det var då?» sporde Andersson.

Bröderna avlägsnade sig utan att svara. På vägen mötte de Öman.

»Det var bara en skata, han sköt den här gången», upplyste de samtidigt.

Öman vände tigande om och följde dem.

Då middagen dukats fram kom August Karlsson ej in till måltiden. Kristina gjorde sig ärende ut i ladugården och ropade honom. Då hon ej erhöll något svar gick hon in. Blek och med slutna ögon satt August Karlsson på golvet och tycktes sova.

»Ska du inte gå å äta?» frågade Kristina otåligt.

August öppnade ögonen och såg förvirrad på henne.

»Hur ä det med dej?» fortsatte hon litet mildare.

Andersson, som märkt, vart dottern gått, dök upp bakom henne.

»Att sitta så där å hänga, det kallar han arbete», sade fadern föraktfullt.

»Va' ä det, August?» fortfor Kristina med en skymt av deltagande i stämman.

»Fråga far din får du väl höra!» snäste mannen, vars uppförande alltid blev ovänligt, så snart Andersson befann sig i närheten.

. »Låfen...vara!»..medlade, svärfadern,. »Han orkar204

kanske inte äta. Å så lite som han gör, ä det naturligt nog.»

Far och dotter gingo efter en sista blick på August, som utmanande försökte möta deras ögonkast.

När de väl voro utom synhåll, trevade han i höet bredvid sig och tog fram en literbutelj. En stund förut hade skotten, som brakat tätt bredvid honom, kommit hans kropp att darra. August fattade ej, hur han kunnat bli så gränslöst rädd för ett par skott, men det var ett faktum, att benen vid varje oväntad tilldragelse numera skälvde under honom. Han hade upptäckt, att han ägde nerver. Därmed hasade han ned från skullen och kröp på alla fyra in i en vrå, han ville icke visa sig för någon. »Fred och ro», mumlade han och tryckte likt en rädd hare i fodret, »bara fred och ro.» Han trevade kring sig, alltid kunde man ju göra det bekvämt. Under höet kände han ett runt föremål. August stod i begrepp att springa upp. Det var naturligtvis något nytt påhitt av svärfadern, kanske rent utav ett försåt. Hans skälvande händer grepo tag i tingesten, som till hans glädje befanns vara en butelj. Augusts första åtgärd var att draga ur korken och lukta på innehållet. Det bestod av konjak, ingen näsa i världen misstog sig därpå. August skrattade belåten och hans första åtgärd var att taga ett par duktiga klunkar.

Knappt hade han svält, förrän en fruktansvärd misstanke pressade fram ångestsvetten ur kroppens alla porer. Han. förstod, .att . Andersson, gömt buteljen205

hv.r, och nästa tanke var, att det skett för att just han skulle finna den. Därvid insåg han genast, att konjaken blivit förgiftad. Nästan ögonblickligen kände han ohyggliga slitningar i magen. Ett par tårar runnö långsamt utför Augusts kinder och han frös och svettades på samma gång. Han begrep fortfarande ingenting, försjönk endast i stilla undran över, hur det var att dö.

Då Kristina sökte honom, ämnade han upplysa henne om faderns brott, men ändrade tankar, så fort Andersson visade sig. När far och dotter gått igen, flinade August matt, han hade verkligen lyckats narra dem en enda gång. Inom honom väcktes dock en besvärande misstanke, att han begått en ny dumhet. Hade det månända inte varit bättre att sjunga ut ordentligt och åtminstone en enda gång säga sin mening. I stället för att avgöra vilketdera som varit bäst, företog han sig att betrakta buteljen och därvid slog det honom, att han först och främst borde hämnas. Till den ändan sökte han länge i fickorna och hittade slutligen en söndertuggad blyertspenna. Tack vare den präntade han med stora klumpiga bokstäver å etiketten:

»Jift ditlagt av min svärfar Simon andersson för att jag ska dö.

Agust carlsson jupnäs.»

Efter verkställandet av denna handling, som trots sin rättvisa innebörd likväl icke skänkte någon till-206

fredsställelse, försjönk August i tankar. Sedan han vägt skälen för och mot, fattade han beslutet att glömma den elakhet man visat honom och förlåta alla med undantag av Andersson. Och då han nu skulle däran, ville han själv gärna träda jämförelsevis skuldfri inför sin domare. August medgav, att han narrat Kristina på avvägar. Det var uteslutande beräkning, när han dussintals gånger viskat i hennes öra: ge' dej sjutton på att jag ä så glad i dej, en karl kan vara. Det var inte på Kristina han tänkt, det var på gården. Hans egna föräldrar visste, vilka förhoppningar sonen hyste och... Nej, han ville så litet som möjligt blanda in dem i detta, fastän de nog förtjänade en extra upp-sträckning, eftersom de övergivit honom, när det började gå galet. Gått galet ja ... Det var honom omöjligt att fatta ... åh ... nej, han förlät alla ... med undantag av Andersson.

Rörd av sin egen godhet förde August buteljen till näsan för att undersöka, om giftet förrådde sina närvaro genom den särskilda stank, som borde finnas. Ur buteljhalsen steg blott en doft, som angenämt och förledande kittlade hans luktorgan. Då han ändå snart skulle dö, gjorde det ingenting, ifall han tog en klunk mer eller mindre. Alltså drack August Karlsson och ju oftare han gjorde det, desto gladare och nöjdare blev han. I stället för att, som han väntat, bränna sönder inälvorna, värmde konjaken, som konjak brukade och skulle.

Efter en halvtimme hade hans dödsfruktan och de207

därav framkallade tankarna försvunnit. Han kände sig äga levnadsmod och handlingskraft. Mitt i en klunk hejdade han sig och funderade. Hör nu, vad var det Bernhard Österman sagt här om dagen? — Skiljas, hade han sagt. Det var ordet för August Karlsson, det. Skiljas var inte svårare än giftas, så stod det till med den saken.

August reste sig och med den till hälften utdruckna buteljen ömt tryckt mot bröstet, letade han sig ut ur ladugården.

»Du, din gamla skojare!» hojtade August och rag-lade in i salen, där Andersson satt. »Du ä fullfjädrad, du, det ä visst å säkert! Men här sir du en gosse, som heller inte går av för hackor. Ska du ha en dragnagel ur din förgiftade konjaksputälj, så svara inte nej! — Jasså inte. Nå jag sir mej go' att svälja den ensam. Men du har allt lagt för lite' vict uti spriten, min gubbe. För att knäcka mej, ska det vara en helsikes portschon.» August ramlade bullersamt ned på en stol och såg med glåmiga men triumferande blickar rätt in i Anderssons ögon. »Ja glo du, tjyvgubbe! Nu ska vi språka med dotter din. Kom hit, Kristin! Våra små affärer ska göras opp. På sätt å vis ä du min hustru. På sätt å vis ä du det inte. Det var nära, att du blev änka i dag, men far din ä för snål att köpa riktig arsenik. Han har blivit lurad på varan. Det har jag med, så för den delen kan vi vara kvitt. Å nu säjer jag som mitt sista ord: vi ska skiljas.»208

Andersson stod med krökt rygg och knutna händer på andra sidan bordet.

»Skiljas», upprepade han långsamt och i en ton, vilken föll som en skopa kallt vatten över August. »A om inte

jag vill?»

»Rör mej inte, sa tiggarn, när hunden bet'en i träbenet. Jag vill, jag.»

»Det vore förstås också ett sätt», medgav Andersson, som om han funnit förslaget värt ett övervägande.

»Ä det så att du vill, då vill inte jag», larmade August, vars misstro väckts.

»Då vill inte jag», ljöd det snabbt och påpassligt från Andersson.

August hade trasslat in sig i så många motsägelser, att han ej förmådde reda sina egna tankar, ännu mindre följa andras. Han sneglade en stund glåmigt och dumt på svärfadern tills han ånyo blev förargad över sin oförmåga.

»Jag gör en konst i er båda två», utbrast han sur-mulet. »Jag vet, att du lurar mej, hur det än blir, å därför vill jag vara fri från er. Jag reser till Amerika, så mycke ni vet det.» Den översittarton vari han börjat, hade sjunkit en hel oktav, innan han slutade. För att göra något prövade han benens styrka, och när han insåg, att han ej vågade lita på dem, styrde han utan vidare kurs mot soffan. Nästa sekund låg han i hela sin längd utssträckt därpå och snarkade högt.

Andersson synade honom med en spefull glimt i sina sluga ögon. Så snart han antog, att det hånfulla209

uttrycket i den eftertratts av ett bedrövat, vände han sig till dottern, som förstummad och handfallen stod i köksdörren.

»Nu hörde du, hur han där värderar dej.»

Kristina såg hjälplös från mannen till fadern. Hon visste ännu ej, om hon skulle bli ond eller nedslagen. I sin villrådighet grep hon förklädet och tryckte det mot ögonen.

»Låt bli det där!» inföll Andersson vresigt. »Jag har gjort, va jag kunnat för dej å honom, å otack ä allt va' jag fått. Knappt nog var det, att han ville gifta sej, men att han vill skiljas, det skriks ut inte tre måna'r efter bröllopet.»

»Låt'en få som han vill! Jag tänker inte klaga.»

»Ä det säkert det?»

Kristina tog överraskad ett steg tillbaka, ty fastän orden uttalats med ett tonfall, som otvivelaktigt skulle föreställa sorgset, tyckte hon sig spåra verklig fröjd i dem. Men när hon riktade blickarna mot fadern för att även se, ifall hon ej misstagit sig, stod denne böjd och gammal, tryckt av den oerhörda börda detta olyckliga äktenskap var för honom.

»Det får väl bli, som far vill, den här gången ock», sade hon svävande på målet.

»Nää, något mer ansvar tar jag inte på mej. Nu får du å han bestämma.»

»Vill en karl skiljas, kan ingen hindra honom, tänker jag.»

»För att skiljas ska en vara två liksom för att giftas.» 14 ön.210

»Nå, jag tycker, vi haft nog av det har», sade Kristina hårt.

»Så blir det som du vill.»

Andersson föreföll uppriktigt bedrövad, och Kristina såg tacksamt på honom. Varpå det berodde, visste hon ej, men fröet till en misstanke slog just nu rot i hennes inre.

»Å ju mindre vi tala om'et dess bättre», fortsatte fadern. »Gå nu till ditt, så ska jag nog sköta mitt.»

Tvekande gled Kristina ut i köket. Så snart Andersson hörde henne röra sig där, gick han bort till soffan och ställde sig att alldeles som en gång förut betrakta August Karlsson. Han hade redan förstått, vad det var som givit svärsonen mod att sjunga ut. Försiktigt lirkade han buteljen från honom. Omedelbart därpå såg han, att det var den, han själv kort förut lånat av bröderna österman och som han tills vidare gömt i ladugården för att, så fort

båtturerna börjat, återlämna under uppgift, att han låtit köpa den i staden.

»Jaså, den kom till användning ändå», sade han sakta och skrattade strävt. Ögonblicket därpå slog det honom, att han åsamkat sig en onödig utgift. »En så'n en att vräka i sej», knotade han och mätte resten av buteljens innehåll. Därvid upptäckte han bokstäverna på etiketten. När han läst, skrattade han om igen och sade ringaktande till svärsonen, som interpunkterade varje mening med en långdragen snarkning. »Det finns bättre sätt än så, gosse. Simon Andersson ä dej211

allt för klyftig, tänker jag.» Det kostade en lång stunds arbete att skrapa etiketten från glaset och när det verkställts försvann flaskan i ett skåp.

Följande förmiddag vaknade August och satte sig upp i soffan. Hans huvud värkte, och halsen kändes ohyggligt torr. Det första han företog var att söka vatten. I köket fanns intet, varför han knackade på dörren till det rum, där Kristina och barnet lågo. Dörren var låst och från dess andra sida fräste en retad kvinnoröst.

»Kom inte hit, din otäcking! Du vill ju skiljas, du.»

August gjorde ett fumligt försök att erinra sig gårdagens händelser.

»Skiljas? Va pratar du för dumheter?» muttrade han och gick ut på backen.

Vid ena ladugårdsgaveln stod Andersson och högg ved. Han förrättade alla de sysslor, vilka numera egentligen skulle tillhört August, och han gjorde det på sådana tider och ett sådant sätt, att grannarna måste lägga märke därtill. August spottade åt sidan och gick genom grinden mot näset. På avstånd såg han gumman Westergren och hennes döttrar. De lutade sina huvuden mot varandra och som de i stället för att dämpa rösterna höjde dem, när han kom närmare, hörde han ordet skiljas upprepas flera gånger. August vek av bortåt viken och mötte Öman.

»Jaså, du ska te' å skiljas nu», skrattade denne uppsluppet.212

»Angår det dej ?» snäste August och styrde kosan mot höjden, där bröderna östermans stugor lågo.

Bernhard hade sett honom komma och gick ut.

»Inte för jag mente något särskilt, när jag sa det», började han, »men nog är det bäst för både dej å Kristin, att ni skiljs åt.»

August svängde runt och skyndade hemåt. Känslan av att vara omringad på alla sidor pinade honom ånyo. Hans mod från gårdagen smälte som en smörklick, tappad på en uppvärmd spisel, och han erfor en besynnerlig lust att gråta. Han insåg, att det inte längre var han, som önskade skilsmässa, det var svärfadern. Och när denne ville det, nödgades han böja sig. August drev några timmar omkring på gärdena, liksom för att taga avsked av den gård, han en kort tid trott sig skola besitta. Så släntrade han vidare och satt vid middagstiden hos föräldrarna.

»Ja, nu ä det så, att Kristin å jag ska skiljas», upplyste han efter en stunds prat om likgiltiga ämnen.

»Jo, nu blir det så i alla fall», fortfor August, innan modern hunnit invända något. »A så gott ä det, för annars går jag åt. Nu ä frågan bara, kan ni hjälpa mej till en Amerikabiljett?»

Föräldrarna voro ej i stånd att hjälpa, och sonen avlägsnade sig med en gammal mans hållning.

Det var en bruten stackare, som den kvällen tog plats vid bordet hos Andersson.

»Det är inte jag, det ä du, som sagt det», förklarade svärfadern högtidligt. »Jag har gjort allt, va' jag213

kunnat för er båda, men när ingen vån finns, att ni ska komma överens, blir det väl bäst att, som du säjer, skiljas. Jag ska redligt stå er bi även i detta, eftersom det gäller mitt kött å blod, men kom inte med nya förslager, för nu ä jag trött å utlessen.»

August smög sig till att se på Kristina. Hon satt stel och hård och hans mungipor drogos nedåt. Aningen om ett hånlöje krusade till och med hans läppar. Han blev genast allvarlig igen, då Andersson tog till orda:

»Jag begär ingen tack av er. En klok karl tänker inte på så'nt. Men jag vill ha lugn och frid.»

»Jag ska tacka far så länge jag lever», sade Kristina fast.

August nickade. Det tjänade till ingenting att säga något, de andra skulle likväl hemföra segern. Han satt och undrade, om det ej varit en bra skvätt kvar i buteljen, som naturligtvis de där båda tagit ifrån honom. Han skulle ha behövt den nu, ty han var otäckt torr i halsen och mycket nedslagen. —

Våren kom tidigt det året, och sjöfarten började med den. Första båten från ön hade två passagerare: Andersson och August Karlsson. Hela Djupnäs' befolkning fanns vid bryggan, när de klevo ombord. August gick tyst och skygg. Han väntade, att man skulle peka finger åt honom och skratta, men icke ett ord yttrades. Alla förhöllo sig allvarliga och undveko hans blickar, något, som ej var svårt, då han gjorde på samma sätt. Andersson sneglade forskande från214

den ena till den andra, och hans drag mulnade märkbart. När trossen kastades loss, mumlade han mellan sina hopknipna läppar:

»Det var på tiden, att vi kom åstad.»

Efter en hel veckas uppehåll i staden återvände han ensam. Hans min var ogenomtränglig som vanligt och på de framställda frågorna erhölls intet svar. Lyckligtvis funnos Augusts föräldrar, vilka likaledes besökt huvudstaden. Av dem fick man veta, att sonen redan var på väg till Amerika.

Hela sommaren viskades det mycket vid Djupnäs, och man och man emellan sades allt annat än vackra saker om Andersson. Denne kom och gick som alltid, men en lätt märkbar oro behärskade honom. Först efter hösttinget, där skilsmässoutslaget mellan till främmande ort avvikne Per August Karlsson och hemmansägaredottern Kristina Johanna Andersson avkunnats, blev han sig lik igen.

»Joo», berättade Öman, vilken tjänstgjort som vittne, »Andersson hade klara papper på allt, så fullklappad som han ä så... Å enär A'gust i två ojäviga vittnens närvaro förklarat, att han aldrig ämnade komma igen å fortsätta äktenskapet, gick det som en dans. Det var en advokat från sta'n där, å han redde opp'et. Pengar kostade det Andersson att få en måg å inte blev det billigare att bli av med'en, hurudan han nu var.»

Åhörarna nickade stillsamt. Sedan han väl rest för att aldrig återvända, talades det inte mycket om August Karlsson.215

När ett år förflutit var den enighet, som svetsat samman de många mot August ett minne, varåt man höjde på axlarna. Sades något, ljöd det ungefär som Bernhard Östermans utlåtande en gång.

»Inte var det farligt me' August, inte.»

»Schy!» varnade Alexander, som alltid undvek tvisterna och smågnabbet kring sig. »Om det som rör Andersson å hans, ska en säja så lite' som möjligt.»

Det nickades från alla sidor, sedan blev det tyst. Men en, som inte teg, var Öman. Hans skuld drevs in följande vinter, och sedan svor han inför vem som helst, att Andersson var den rödaste räv, som någonsin funnits på ön.

Andersson själv kom snart under fund med att man ändrat åsikt om honom och hans måg. Det störde inte alls hans lugn. Lika mild och förlåtande som alltid kom han och gick. Men stundom glimmade det till i hans ögon och hände det, skyndade man att avlägsna sig ur hans närhet.

Han är numera, liksom ban fordom varit det, ett klart skinande ljus i de troendes lilla församling på ön och predikar emellanåt i den lilla träladan, som kallas bönehuset. Han har tagit en äldre gift kar! som stattorpare i sin tjänst, ty gården är väl stor för honom ensam. Sina funderingar på en yngre dräng slog han snart ur hågen, ty han fruktar trassel och dottern är ung ännu.

Hans försiktighet har visat sig överdriven. Kristina är en duktig och skötsam husmor. De sorger, hon ge-216

nomgått, ha lyckligtvis ej inverkat på hennes hälsa. Ibland inträffar det dock, att hon med en undrande och skrämd blick betraktar fadern, det förefaller, som om hon sökte en förklaring på något ofattligt. Vid dylika

tillfällen går Andersson fogligt undan och som han därvid alltid skakar sitt huvud och flera timmar efteråt är mycket nedslagen, grämer dottern sig regelbundet över de upproriska och elaka tankar, som störa hennes sinnesfrid. Hon är alltid dubbelt påpasslig och arbetsam efteråt, varför Andersson ej har något särskilt emot, att dessa hemsökelser stundom anfäkta henne.

Men på gårdsplanen utanför stugan leker en tio-åring. Morfaderns röda hår och många fräknar ha gått i arv till honom. Den gossen är mer pigg och vaken än andra barn på ön. För en silverslant uträttar den lilla gynnaren, vilka ärenden som helst, och han springer ej till handelsboden för att efter väl förrättat värv köpa snask, han gömmer sina slantar, han. Ät det skrattar Andersson som blott en lycklig människa kan skratta.

Gossen har lärt i en hård skola, ty vid Djupnäs är Andersson mindre tåld än någonsin. En del av oviljan mot morfadern drabbar dottersonen, och Ömans liksom familjen Westergrens många telningar anse sig göra en verkligt god gärning, när de litet emellan klå upp honom. Snöbollar och grankottar susa ofta kring hans öron, men han har ögon i ryggen och är alltid lika vaken och påpasslig. Hans intelligens slumrar217

icke en sekund, och han hämnas eftertryckligt, otn han mot förmodan blivit träffad. Framgången följer honom, han vet vad han vill. Bakom sig äger han ett fast stöd, ty morfadern avgudar sin dotterson.---

Det hände en gång, att sommargästen under en färd från staden till ön råkade Andersson på båten. Den senare hade gjort ett lyckat kreatursköp och var vid gott lynne. Förut hade de båda knappt talats vid, ty Andersson misstror dem, som bo i städer, där man anser sig veta allting, och där man enligt hans förmenande särskilt ser ned på de troende. Vid hemkomsten följdes öbon och sommargästen åt.

»Han har förstås hört en hel del om mej», trevade Andersson sig fram.

»Åh inte just...»

»Månn tro det? Nå stor sak i va' som säjs, jag är den jag ä.» På vägen kom dottersonen springande och ett förklarat skimmer lyste ur Anderssons alltid klippska ögon. »Där kommer min pojk.» Han gav ordet min en betydelsefull tonvikt. »Å den, han ä äkta alltigenom. Kom inte å påstå annat. Hans knutna högra hand slogs bekräftande mot den vänstras flatsida och i denna åtbörd liksom i yttrandet låg förklaringen till mångt och mycket, som förut synts dunkelt. »Äkta! — Jo var lugn för det! Hos Simon Andersson å hans finns inget annat.»
NISSE NÖJD

Ångbåten lade till vid Djupnäs brygga, och en kut-ryggig figur kiev betänksamt över landgången, sedan han först letat i alla fickor och slutligen hittat sin biljett fastsatt under hattbandet. Efter honom kommo ett par besättningskarlar med en kista, som de slängde ifrån sig, så att plankorna sviktade vid stöten. Därpå skyndade de tillbaka ombord, och båten backade ut ur viken.

Den ende passageraren stod kvar och iakttog deras rörelser, vilka tycktes förefalla honom så häpnadsväckande snabba, att han ej hunnit hämta sig från den förundran de framkallat, innan båten redan var bortskymd bakom närmaste udde. Då skakade den lille mannen sitt huvud och log gillande, varefter han om-ständigt företog sig att ömsa mullbänk. Så fort det verkställts, såg han uppåt land, där en man och en kvinna jämte tre barn fattat posto och inväntade någon. När han en stund betraktat dem, gick han långsamt mot gruppen och stannade på ett par stegs av-219

stånd. Ytterligare en stund stod han orörlig, sedan frågade han sävligt:

»Ä det månne Öman?»

»Ä han Nöjd, han?» ljöd det strax från kvinnan.

»Joo men, ä det så. Hon ä förstås Emma, hon?»

»Välkommen till oss då, morbror!» sade hon och räckte fram en arbetsvan hand, som den andre fattade efter att först belevat ha torkat sin egen på rockskörtet.

Mannen och de tre barnen hade under tiden slutit en krets kring nykomlingen, som de granskade från ovan till

nedan.

Han var kortväxt, hoptorkad och knotig samt troligen mer än sjuttio år gammal. Håret hängde tunt och vitt med en skiftning i smutsgult utefter tinningarna, och skäggstubben, som betäckte haka och kinder, hade samma färg. Dräkten bestod av en vid vadmalsrock med två rader hornknappar. Fötterna vantrivdes synbarligen i ett par snedgångna smorläders-stövlar, ur vilkas skaft de väldiga stropparna sköto upp som klumpiga och missbildade öron. Med sin undergivna hållning och i sin tarvliga dräkt gjorde gubben intryck av att vara en fattig arbetare, som slitit och släpat utan förhoppningar och som länge sedan upphört att vänta något.

Åskådarna visste till en början ej, vad de skulle tro om honom. Deras miner utvisade, att de kände sig bedragna. Men de voro vana att bedöma en människa efter hennes yttre och bildade sig snart en mening.220

Mannen höjde på axlarna och hustrun log ringaktande; de hade bägge väntat en annan än den de sågo. Barnen gåvo akt på föräldrarnas miner, och äldsta sonen flinade, varvid syskonen instämde och fortsatte därmed, tills fadern fann sig föranlåten att tysta dem.

Gubben låtsade ej märka det. Utan att visa sig stött eller nedslagen log han inställsamt, som hade han ödmjukt bett om ursäkt för sin fattigdom och obetydlighet.

»Ska vi gå då?» bröt mor Öman tystnaden, som började bli besvärande.

»Vi ska väl det», sade mannen sävligt. »För inte nyttar det att dröja här.»

Bägge togo några steg uppåt backen, men då gubben alltjämt stod kvar, stannade de ånyo och blickade frågande på honom.

»Kunde en inte ta kistan med ens?» sporde han skyggt.

»Jaså den.» Öman såg ovilligt bort mot kofferten och tänkte på, hur besättningskarlarna sviktat under bördan. Så spottade han i nävarna, jämkade livremmen till rätta och gick att med ett prövande grepp undersöka koffertens tyngd. »Åhå, den ä inte värst farlig, känner jag. Vi knogar väl hem den, vi. Hugg i han ... han ...» öman övervägde, huruvida han skulle säga morbror eller ej, men bestämde sig tills vidare för blotta namnet — »... han, Nöjd!» Därmed var avståndet mellan gårdsägaren och fattiglappen en gång221

för alla utmätt, och nykomlingen nedflyttades med ens från släkting till tjänare.

Nöjd kom strax, och kistan lyftes med förenade krafter. Därefter anträddes vandringen mot ömans närbelägna stuga, vars vita knutar skymtade på andra sidan backen.

Alla vid Djupnäs visste, att öman på Ytter udden väntade en av hustruns släktingar, som skulle flytta ut och hjälpa till med gårdens skötsel. Och naturligtvis önskade man se nykomlingen, vilken skulle bringa öman en mängd lika stora som oförtjänta fördelar. Till den ändan hade hela familjen Westergren fattat posto bredvid vägen. Gumman och hennes båda fullvuxna döttrar stodo främst, medan de yngre höllo sig i bakgrunden. Längre bort skymtade mellan buskarna något rött kring en spetsig näsa, det var Andersson.

»Jag har väl aldrig sett maken», utbrast Maria Westergren, när Öman och Nöjd nalkades bärande kistan. »Det ä en inrättningsgubbe från sta'n, vet jag.»

»Å den har dom skrutit och skrävlat om sen midsommar», tillade systern. »Nä, håll i mej!»

Öman rodnade. Han hade själv nyss förut funnit Nöjds yttre tarvligt, men att kalla gubben inrättningshjon var förolämpande. Medan han gick förbi de grinande grannarna, sneglade han på Nöjd för att se, hur rätt de möjligen kunde ha. Den gamles hållning, hans rödkantade ögon, vilka lågo färglösa och döda i det fårade ansiktet, och kläderna, som skrynkliga och222

lappade hängde kring den magra gestalten, allt retade Öman, och en våldsam förbittring mot den andre flammade med ens upp i hans inre.

»Jo, jo, Öman», sade gumman Westergren vänligt, »det känns allt i ryggbastet att knoga på de många pengarna i

den där kistan.»

»Sörj inte för mej, hon», svarade Öman mellan sina hopbitna tänder, »jag reder mej nog.»

»Måtte väl det», log gumman, »när han får sådan hjälp.»

Döttrarna flinade bredvid henne, och från det röda bakom buskarna förnams ett skrockande läte.

Mor Öman skred stel och värdig förbi grannarna, inom sig lovande att ha dem i minnet. De tre barnen följde henne tysta och surmulna. De insågo, att något var i olag, och funderade redan över vilket spratt de först borde spela gubben Nöjd. Utan att äga särskilt snabb uppfattning hade de förstått, att ett angrepp på honom skulle möta gillande från flera håll.

På backkrönet slängde Öman handlöst kistan i marken och hoppade svärjande åt sidan.

»Va' håken nu då, ska han inte hålla i? Så när hade det skrället klämt foten av mej.»

Orsaken till utbrottet var Nöjd. Han hade oväntat fått se havet och som bländad därav glömt sin börda och utan föregående varning släppt handtaget.

öman var röd av ilska över hela ansiktet. Han hörde ännu skrattet nedifrån backen, där gumman223

Westergren och hennes döttrar oförbehållsamt meddelade varandra, vad de tänkte.

Gubben Nöjd märkte ingenting. Han stod framåtlutad, stödjande händerna mot sina knän, och stirrade utåt havet, från vilket några lata dyningar vräkte in över strandklipporna och bubblande runnö tillbaka igen. I nordost begränsade en rad skogklädda holmar synranden, och framför lågo några kala kobbar som mörka fläckar. Men söderut förtonade allt i en ljus glittrande rand, där himmel och hav möttes. Dit stirrade Nöjd som förhäxad.

»Så mycke' vatten, så mycke' vatten», mumlade han och skakade sakta sitt huvud.

»Va' skulle det annars vara i sjön?» fräste Öman.

»Så mycke' vatten», sade Nöjd om igen.

»Ska vi gå in eller tänker han stå där hela kvällen?» frågade mor Öman kärvt.

Nöjd såg från den ena till den andra och hans blick blev skygg, som om han börjat ana, att ett fel begåtts. När han så upptäckte kistan på marken, fattade han äntligen, vari det bestod.

»Åh kors», sade han enfaldigt. »Ja, ja, jag kan nog bära den ensam», tillade han medlande.

»Det ä visst bäst det», knotade Öman, »för jag tänker inte ta' vidare befattning med åbäket.» Han gick några steg men stannade åter och frågade: »Hör han va' ä det i kistan?'

»Gamla kläder å så'nt.»

Hans liknöjdhet syntes makarna för stor att vara224

annat än låtsad. De växlade en menande blick, drogo litet tvivlande på smilbanden och nickade, som om bägge tyst sagt sig: den saken skola vi nog undersöka närmare.

»Nu går vi in», avgjorde mor öman och kiev uppför trappan. Barnen följde henne i en rad, sist kom mannen småsvärjande och missnöjd.

En stund senare satt familjen Öman jämte nykomlingen i stugans största rum och doppade av den enkom för detta tillfälle bakade kakan i starkt kaffe. Ingen sade något. Makarnas surmulenhet varade ännu, och gubben Nöjd stirrade alltjämt genom ett fönster ut mot fjärden. De enda, som visade någon livaktighet, voro gossarna, vilka lyckats maka Nöjds hatt från stolen. Nu offrade de hela sin ungdomliga energi på att obemärkt gömma den bakom soffan. Modern märkte tilltaget men vred sig åt sidan för att slippa se. Både hon och mannen tänkte på denna främling, som nyss anlänt för att... ja för att stanna hos dem.

Ungefär ett år tillbaka i tiden blevo makarna överraskade av en brevlapp från hustruns syster. Brev-skriverskan

hade ingenting att berätta, hon föreslog blott att en gammal morbroder, som länge vistats i hennes hem, skulle mottas hos Ömans. »Gubben är varken stor i maten eller påstridig till humöret», stod det. »Han har lätt att städa för kreaturen och är händig med småsysslor, men vi måste ta en yngre karl och har ont om utrymme, så vi kan inte härbergera honom längre. Därför hoppas vi att du min kära syster225

och din man ville taga Nöjd till er eftersom ni har mindre jordbruk.» Öman och hans hustru rådgjorde länge om, hur de borde förhålla sig, och med stor möda knogade mannen ihop ett svar. Han lovade denna släkting, vars tillvaro hustrun glömt, en sorgfri ålderdom, och som han trodde svågern vara andligt sinnad, flikade han mellan tvenne bibelspråk in en uträkning över, vad föda, husrum och kläder för en person kostade i skärgården. Han lade stor vikt på detta och skrev summan med såväl siffror som bokstäver. Belåten med att som ett barmhärtighetsverk ha framställt, vad han antog vara en lyckad spekulation, sände han sitt brev till svågern och inväntade svaret därpå.

Efter ett par månader anlände det, och Öman drog av dess innehåll den slutsatsen, att Nöjd visat sig vara en duktig arbetare. De meddelade nämligen att släktingarna behöllo honom till hösten, då skördearbetet var överståndet, sedan skulle de ge honom respengar — summan stod präntad med både siffror och bokstäver, och Öman log trumpet, när han såg det — samt skicka gubben till släktingarna. Vad föremålet för så mycken omtanke och välvilja önskade eller tänkte, hade det ej fallit någon in att ta i betraktande.

»Har dom haft nytta av'en, kan vi också ha det», sade Öman endast.

Hustrun nickade.

»Det kan aldrig vara ur vägen att skaffa sej lite' hjälp», svarade hon. 15 ön.226

Därmed var en människas öde avgjort, och det återstod blott att avvakta Nöjds ankomst. Tyvärr gestaltade sig denna på ett sätt, som gav Öman en ny syn på saken och väckte hans missnöje. Hustrun visade öppet, att hon delade mannens tankar, och nu sutto de båda makarna på var sin sida om bordet och blickade tigande rätt fram, medan agg och ovilja växte inom dem.

»Har han fått nog, eller vill han dricka en påtår?» bröt mor Öman omsider den tryckande tystnaden.

»Tack, tack, det ä bra för mej!» Nöjd reste sig och intog en avvaktande hållning. I de små färglösa ögonen kom en ängslig glimt, ty frågan hade varit bitande skarp. Den slocknade dock genast och lik en kuschad hund, som ej vet hur han säkrast skall ställa sig in, stod han här krokryggig och undergiven.

Hade Öman och hans hustru varit människokännare, skulle de förstått, att en person, som kröp ihop på det sättet, lagt många bittra erfarenheter bakom sig. De voro vanliga skärgårdsbönder och drogo inga andra slutsatser än att deras spekulation misslyckats.

Nöjd tycktes ana, att han blivit underkänd, och lät höra ett fjolligt skratt. Hans ögon förlorade allt uttryck och liksom slocknade.

Mor Öman mönstrade honom kallt och knyckte förtretad på nacken.

»Jag undrar, om han ä riktigt slug?» sade hon och talade högt, liksom för att pröva, hur berättigade hennes tvivel kunde vara.227

Icke en min ändrades i Nöjds ansikte, fastän han hört frågan. Ett egendomligt leende, minnet av skrattet nyss förut, krusade hans läppar och bet sig fast i munvinklarna och ansiktets skrynklor.

Öman skakade huvudet och svor halvhögt mellan tänderna.

»Hör han, Nöjd», fortfor hustrun, som tagit sitt parti och handlade därefter, »den här veckan får han ligga i la'går'n. Vi har inte hans rum färdigt än.»

Öman visade en förundrad min. Hustrun höjde på axlarna och tecknade åt honom att låta henne hållas.

»Det kan vara gott nog åt'en», tillade hon.

Äntligen förstod mannen. Rummet, som ordnats åt nykomlingen drogs in. Han hade blivit vägd och befunnits för lätt. Öman log brett och gillande.

»Kom ska jag visa vägen», sade han och gick mot dörren.

Nöjd följde tigande, sedan han först tagit fram sin hatt under soffan.

»Barn ä barn», sade han ursäktande. På tröskeln stannade han och fortsatte vänligt. »Hos systern hennes låg jag också i la'gårn.»

Mor Öman log stramt.

»Nå så ä han ju van vid det.»

De båda männen gingo ut i det inbrytande höstmörkret, och mor Öman såg dem snedda över backen. När Öman en stund senare kom tillbaka, sade han otåligt.

»Det fanns inga sängkläder i skrubben, men jag sa228

åt'en, att han fick reda sej utan för en natt.» öman stod tankfull och obeslutsam. »Gud vet, om du inte har rätt, Emma, riktigt slug ä karlstackarn knappt, han flinade bara å svarte: en ä van vid värre. — För rexten ä det ju inte värst kallt än», tillade han lågmält.

Hustrun snörpte på munnen.

»På den affär'n ha vi blitt lurade. Men det ä värst för gubben», sade hon.

Hösten gick och det blev vinter med storm och snöyra. Skrubben, där Nöjd fortfarande bodde, var egentligen blott en avbalkning, genom en gles plankvägg skild från ladugården. De fem korna och fåren, blevo snart vana vid den lilla gubben. Å sin sida trivdes han bland dem och nämnde aldrig något om rummet, som man en gång lovat honom. När han väl fått litet kasserade sängkläder och en skröplig fållbänk, som trött lutade sig mot plankväggen, var han fullt belåten och gick så mycket som möjligt ur vägen för alla. Småpratande sysslade han dagen i ända med kreaturen, och när kvällen kom, kröp han ned i sin brädlåda, mumlade och skrattade för sig själv och somnade slutligen.

Då Öman inspekterade sin ladugård, nödgades han medge, att den efter Nöjds inflyttning ändrat utseende. Allt stod numera på bestämda platser, och varje sak var putsad. Korna skeno av välmåga, utan att fodret för den skull minskades hastigare och inga sopor skräpade i vrårna.229

Nöjd gjorde sig även nyttig på andra sätt, och öman medgav det. Men det föll honom aldrig in att säga det till någon, allra minst till Nöjd. I stället talade han stundom med hustrun därom men hon hadë fattat ett obevekligt agg till denne morbroder, åt vilken grannarna ständigt hånlogo. Var gång mannen påpekade, att den gamle dock dög till något, svarade hon surt och otåligt.

»Asch, han ä ju inte slug, vet jag!»

Öman medgav, att det var ett stort fel. Och när Nöjd icke klagade över sin behandling brydde sig husbonden ej om att förbättra hans villkor. Dessutom togo tvisterna med grannarna mycken tid i anspråk.

Öman var ej omtyckt och hustrun ännu mindre. Det grämde bägge, och de grubblade ofta över anledningen till den ovilja som mötte dem. De funno ingenting och blevo tvära och buttra av sitt fruktlösa sökande. Och så trugade slumpen Nöjd på dem. Sedan den dagen försummade de intet tillfälle att plåga gubben. Till sin förvåning rönte de inte blott medhåll hos grannarna, dessa hjälpte dem troget och efter bästa förmåga. Det utvecklades stor uppfinningsrikedom på Djupnäs denna vinter, och de försmädliga skratten ljödo överallt, där Nöjd kom inom synhåll. Som försvar hade han blott ett fogligt leende, som hövligt bad om ursäkt för att han fanns till. Han kröp undan i vråarna, gömde sig på oåtkomliga ställen och hade, när han blev upptäckt, intet annat än det stillsamma,230

intetsägande flin, som en gång för alla växt fast kring hans tandlösa mun.

Att gubben Nöjd var ömkligt feg blev snart bekant, och på Djupnäs. där man saknade omväxling, blev det snart en stående förströelse att gyckla med honom. Lyckades han då ej smyga undan, köpte Nöjd en stunds fred genom att instämma i skratten.

»Asch, han ä ju inte slug», ljöd det med en axelryckning. För resten behövde barnen något att roa sig med i enformigheten. Egentligen var det bra, att Öman skaffat gubbeländet till Djupnäs.

Vedermödorna hindrade likväl ej, att Nöjd skötte sina göromål. Han hade ständigt något för händer, lagade, ändrade och vidmakthöll. Men långsamt och säkert makade omgivningen honom ut ur sin egen krets, tryckte ned och höll honom kvar på en lägre nivå. Vilka erfarenheter hans liv gömde förblev en hemlighet, som ingen frågade efter. Människoskygg och sluten hade gubben varit förut, nu närmade han sig djuren. De skreko inga otidigheter, spottade aldrig efter honom och kastade inte sten. Nöjd slöt sig till dessa tystlåtna vänner, han passade också bäst hos dem. Trasorna slängde kring den magra figuren, skägget växte som ett enrissnår och endast sällan hämtade han tvättvatten, fastän viken låg på knappt tjugo stegs avstånd. Men leendet, som grott fast bland smutsen och de stripiga skäggtofsarna, låg lik en vilsekommen solfläck kvar över hans ansikte.231

Våren kom med friska fläktar, böljgång, fågelkvit-ter och insektssurr, jagade undan vintern jämte allt kvavt och osunt den bringar. Människorna i de små, ängsligt tilltäppta stugorna fingo något fritt och muntert över sig, de vågade storle och hojta åt nyväckta förhoppningar eller glada drömmar, som nu skulle förverkligas. De kommo ut i friska luften med mössorna på svaj och skälmaktiga miner. De blevo andra varelser, som hade något att giva och gärna också ville ge. Den ende som ej ändrade uppförande var Nöjd Han stod böjd och kutryggig i ladugårdens dörr, skuggande med handen för ögonen och blinkade misstroget mot solen. Djupnäsborna skämtade godhjärtat med honom samt visade en klumpig välvilja. Var gång det hände, kröp han ihop som inför ett slag och efter att ohörbart ha mumlat ett par ord, försvann han i ladugårdens kvava mörker. Han och mor Öman förblevo sig lika. Hon bibehöll sin snäsiga ton och för henne ensam fjäskade Nöjd, log inställsamt och underdånigt och kröp lik en strykrädd hund, då han hör en fruktad husbondes barska stämma.

Öman fann det med ens obehagligt och bad hustrun vara vänligare när andra hörde henne, eljes gjorde det ju ingenting. Hon svarade hårdnackat, att hon ej tålde den snuskiga gubben, förbjöd barnen att gå in i hans skrubb och ropade, så ofta ett tillfälle gavs, ilskna skällsord efter honom. Nöjd log alltjämt, nickade i takt till gnatet och bemödade sig att snabbt slinka undan, då hon kom i hans närhet.232

Inne hos Öman grälades det denna vår flera gånger. Hustrun och mannen hade mycket att anmärka mot allt omkring sig, de sparade heller icke varandra. Timmar igenom malde de om obetydligheter till stora ting och gnabbet avstannade ej, förrän Öman svärjande sprungit ut. Fanns då Nöjd i närheten, fick denne motta överskottet av hans dåliga humör.

»Hör du gubbtusan», ljöd det argt, »redan i höstas sa jag, att det fattades en selpinne. Har du täljt nå'n va'?»

Nöjd log sitt intetsägande leende och gick tigande att visa, var en rad selpinnar sutto instuckna i en klyka.

Öman svängde runt på klacken och kiev högröd ut ur ladugården. Så var det ständigt. Sökte han en anledning att bryta ut över Nöjd, motade denne lika påpassligt.

Djupnäsborna iakttogo vad som dagligen hände hos Öman. De blinkade åt varandra och menade, att något snart måste inträffa. De funno Nöjds tålamod obegripligt, och deras aldrig slumrande misstro sökte i framtiden svaren på stundens frågor. Andersson, som icke utan orsak ansågs för en klok karl, formulerade allas tankar. Lutande sig mot gärdesgården kring Ömans potatisåker började han en dag, glad över att få säga det:

»Hör ni, akta er för gubben, han funderar, tro mej, på ett rackarstreck.»

»A, fattigt heller!» Öman såg bortåt ladugården,233

blickade sedan upp mot stugan, på vars trappa hustrun stod, och stirrade slutligen villrådig rätt fram.

Andersson grinade knipslugt och tillade:

»Låt'en inte komma över ett vapen, då kan det hända er något, för ni har, om jag ska säja det rent ut, inte handlat rätt mot gubbkräket.»

Återigen beskrevo Ömans blickar en halvcirkel från ladugården till stugan. Så kliade han sig betänksamt bakom örat, jämkade litet på byxlinningen och gick utan att svara.

Under sommaren flyttade Öman med sin familj ut i lillstugan, som var hopbyggd med sjöboden, ty »grosshandlaren» från Stockholm hyrde storstugan. Grosshandlaren var en glad, högröstad herre, som ljög bönderna fulla och mötte deras tvivel med billig konjak, serverad i dricksglas. Han upptäckte genast Nöjd och utvalde honom till objekt för sitt skämtsamma lynne. Det blev snart ett av hans stående nöjen att bjuda gubben en sup. När Nöjd sedan raglade in i sitt bås, skrattade han så att magen hoppade, medan hans hustru och barnen, vilka tills vidare endast ärvt faderns präktiga humör, instämde från förstugbron, där numera randiga gardiner fläktade för luftdraget. Vid sjöboden flinade mor Öman och hennes pojkar, och på gärdesgården hängde andra ungdomar och skrattade med full hals, under det deras fäder och mödrar skyndsamt närmade sig för att utforska anledningen till den högljudda munterheten. Öman stack234

också fram näsan bakom en knut och ojade sig åt eländet.

Över spånbacken vinglade Nöjd, slängande med armarna och deltagande i grinet. I gropen bredvid dynghögen gjorde han en överhalning, halkade på en rutten planka och föll. Det plaskade och skvalade, när han rullade om i det bruna vattnet, stövlarna fylldes därmed, och rocken blev våt, men han hojtade gladare än någonsin. Efter en stund krånglade han sig upp, och med ett saligt leende över det vissna gubbansiktet, tumlade han huvudstupa in i sin skrubb.

Det skrattades omåttligt på Djupnäs dylika kvällar, och grosshandlaren, vars frikostighet möjliggjort förlustelsen, kände sig som en välgörare, värd tacksamhet och beundran. Han upprepade det för den skull litet emellan, det var både billigt och trevligt, och Nöjd lät sällan bedja sig, när det nedåt ladugården ropades en förfrågan, ifall han inte ville ha en skvätt.

Trots detta skötte han sina sysslor och tilläts även följa Öman på sjön om morgnarna, men det viskades, att han blev slagen under dessa färder. Hur det förhöll sig därmed klargjordes aldrig, det enda man såg var, att Nöjds ögon sedan en tid tillbaka mistat varje uttryck. Själlösa flackade de åt sidorna, när han tilltalades, och han förstod sällan vad som sades. Det besynnerliga leendet fanns dock fortfarande kvar kring munnen. Men numera väckte det förvåning och misstro och alla sågo något skrämmande däri. Det var,235

som hade de anat, att denna människoruin gömde en hemlighet för världen.

»Han ä nog inte så tokig, som ni tror», menade också Andersson en afton. Men Öman ansåg sig begripa den saken bättre och skrattade hånfullt. »Inte större lön ni ger honom...» bifogade Andersson försåtligt, »eller kanske du ger honom sådan?»

»Lön... lön!» väste Öman. »Det går ingen nöd på'n. Vi håller'n, som han förtjänar. Har nå'n för rexten hört'en klaga, va'?»

»En får väl si, hur det slutar», sade Andersson sävligt. »Eller har du glömt, va' jag sa för en tid sedan?»

Ett kanonskott small, och ljudet därav rullade in över ön, väckte en hop slumrande ekon och dog bort någonstädes mellan de mariga tallarna i ett kärr. Nöjd, som just satt på stugutrappan och slevat i sig litet kvarlevor från grosshandlarens middag, släppte tallriken och sprang upp. Hans uttryckslösa ögon hade fått en glimt av liv och riktades stirrande åt det håll, varifrån smällen oväntat hörts. En stund stod gubben orörlig lik ett villebråd, som ängsligt vädrar en fara. Sedan vände han sig långsamt om och såg mot byggningen, liksom begärande en förklaring.

Den uteblev ej. Grosshandlaren hade väckts ur sin middagssömn och kom fram till ett fönster för att se ut. När han varseblev Nöjd, som hopkrupen och förvirrad stod bredvid trappan, fick han ett av sina mest lysande infall.236

»Det var ryssen, Nöjd.»

Gubben böjde huvudet lyssnande framåt.

»Joo», bekräftade grosshandlaren så allvarligt, det var honom möjligt. »Nu har vi dom här. Nöjd har väl läst om det i tidningen!»

Det blixtrade till i gubbens ögon, men så kom den vanliga slöheten, och han stod där ryggbruten, smutsig och trasig med snusrester i skägget och sitt toviga hår ned i ansiktet.

»Ryssen», mumlade han, och åhöraren tyckte, att det liknade en snyftning men fäste sig ej därvid. Han var van att nojsa med Nöjd och ansåg sig ha funnit ett ypperligt uppslag till ett lyckat skämt.

En stund senare drev grosshandlaren nedåt lillstu-gan och talade med mor Öman, som lät höra ett buttert skratt och motvilligt samtyckte. Sedan gick han bort till gårdens ägare och repeterade sitt förslag. Det mottogs med gillande och därpå skickades barnen, noggrant instruerade, till grannarna.

Under tiden stod Nöjd på backen och stirrade häpen ut mot fjärden. En mörkgrå, egendomligt byggd ångare, som släpade en sotsvart rökslöja bakom sig sköt förbi inom synkretsen. Maskinens dunkande nådde svagt till Nöjds öron, och han lyssnade framåt-böjd med händerna mot sina krökta knän. Han hade aldrig sett en dylik farkost, och ju längre han betraktade den, desto mer skrämmande blev det att följa dess färd. Det låg något hotfullt i den bolmande röken, men mest förundrade åskådaren sig över skottet,23 7

som nyss dånat. Han begrep synbarligen inte alls, varför detta buller framkallats, och hans tandlösa käkar tuggade liksom för att inprägla i minnet de ord, vilka nyss slängts åt honom.

Grosshandlaren kom tillbaka, valde en cigarr i sitt fodral och tände den.

»Ja, min kära Nöjd», sade han mellan två bloss, »så ser en torpedbåt ut.»

Återigen vred Nöjd huvudet mot honom och fästade en själlös blick på den talande. Att något försiggick i gubbens inre var tydligt, och grosshandlaren erfor en värmande tillfredsställelse över att äntligen ha väckt en tanke i denna slöa hjärna.

»Vi har dom allt här i natt», sade han, »så det är nog bäst, att Nöjd gömmer sig på höskullen, han kan ju ändå inte göra något till eller från.» Grosshandlaren ansåg sig ha sagt nog för tillfället och skyndade in för att ej genom ett obetänksamt skratt förstöra det blivande nöjet.

Nöjd lät höra ett jämrande läte, svängde runt och såg ånyo utåt fjärden. Torpedbåten, som nyss väckt hans förvåning, fanns ej längre inom synhåll. Ett par minuter stannade gubben på backkrönet, sedan gick han raglande till ladugården, satte sig på tröskeln och stödde pannan mot händerna. Han tilläts ej tänka ostörd, ty ömans barn ströko förbi ladugården, stannade på vederbörligt avstånd och ropade i korus.

»Nöjd, akta sej för ryssen!»

Gubben ville pröva det leende, varmed han vanligen238

mutade dem. Men hans ansikte hade plötsligt blivit stelt och orörligt. Det stramade kring munnen, och hans försök att anlägga sin vanliga min misslyckades.

»Akta sej för ryssen, akta sej för ryssen!» sjöngo barnen och dansade i takt till melodien.

Öman gick närmare för att se, varmed ungdomen roade sig, och när han mötte Nöjds ögon, vilka frågande och skygga riktades mot honom, sade även han:

»Jo jo, Nöjd, nu har vi ryssen här.»

Barnen tröttnade snart att förarga Nöjd, det var varken nytt eller lustigt längre. Så snart de sprungit, skyndade Nöjd ned till båtbryggan. Där föll han på knä och undersökte kättingen, med vilken ökstocken var fastbunden. Mor Öman tittade ut ur ett av 1111— stugans fönster och frågade.

»Ska han ge sej undan för ryssen?» Så var hon inne igen, för att icke Nöjd skulle märka hennes munterhet.

Litet senare satt Nöjd i ladugårdsdörren. Aftonsolen lyste på hans trasor och visade obarmhärtigt alla de djupa fårorna i hans hoptorkade ansikte. Vid granngården sjöngo ett dussin barnröster den visa, som ännu ägde nyhetens behag och till följd därav skänkte stor och oblandad glädje, men Nöjd hörde det ej. Något vaket och medvetet hade kommit i hans eljes uttryckslösa ögon, och hans tankar trevade sig långsamt men envist fram på den väg, slumpen låtit dem beträda.

Emellanåt såg han bortåt holmarna och kobbarna239

i nordväst, och så ofta en lätt rök höjde sig ovan trädtopparna, nickade han. Samma blixt, som förut under dagen glimtat genom hinnan över hans ögon, lyste nu oupphörligt i dem med ett uttryck av hat och vrede. Så reste han sig, och alltjämt seende i samma riktning smög han bakom ladugården. Han hade tänkt slut och var färdig.

Från lillstugan hade Öman småleende givit akt på den gamle och skyndade strax att utforska, vad han ämnade företa. Med en butelj vinkade grosshandlaren åt honom, som om han velat säga: »nu börjar föreställningen snart». Öman måste stanna för att skratta ut och stack sedan försiktigt fram huvudet bakom ladugårdshörnet. Där satt Nöjd och ... öman trodde knappt sina egna ögon... brynade omsorgsfullt stora vedyxan. Ibland gjorde gubben ett kort uppehåll och spejade under grenarna på några skymmande buskar utåt fjärden. Öman såg efter, vad det var, som så starkt tog hans uppmärksamhet i anspråk, men märkte ingenting annat än en lätt rök, vilken han visste härröra från torpedbåten. Den hade antagligen lagt sig för ankar mellan Plattholmen och Grundbå-darne och var således ej synlig från Djupnäs. öman funderade över orsaken till Nöjds intresse för torpedbåten. Plötsligt spratt han till vid en ny tanke och frågade häftigt.

»Hör nu, vem har bett honom bryna yxan, va'?»

I stället för att svara, lät Nöjd höra ett skratt, som förmådde Öman att hastigt maka sig undan. Det fanns240

intet av den fjolliga och undergivna skyggheten däri, det var hårt och elakt. När Öman åter vågade titta fram, voro Nöjds ögon blanka och utmanande riktade mot betraktaren. Öman skiftade färg under solbrännan på kinderna och vände om från hörnet där han stått. Skyndsamt gick han mot lillstugan. Just nu erinrade han sig Anderssons olycksprofetior och tog ut stegen. På trappan kom hustrun emot honom. Han bad henne kort gå in igen.

»Jesus, så blek du ä, öman!» utbrast hon. »Har något galet hänt?»

»Ä barna inne?»

»Det vet du väl.»

»Stäng genast dörren å lås ordentligt!» Öman hade hunnit in och ställde sig vid gavelfönstret för att kunna se ladugården. »Jag undrar jag, om inte Nöjd ä slugare än vi tro», sade han grumligt.

»Va' ä det?» viskade hustrun.

Mannen lutade sig mot henne och viskade.

»Han satt nyss å brynade stora vedyxan.»

»Herre i himmelen, du tror väl aldrig ... ?»

»Tst! Säj ingenting åt barna, utan ha dom till sängs!»

»Skulle vi inte varsko grosshandlarn...?»

»Nej du, det är den rackarn, som gett honom konjak vareviga kväll. Å blir gubben galen i natt, så får den schangtile herrn reda sej bäst han kan. En ä sej själv närmast, heter det. Räck mej brödspettet! Nu står jag här vid dörr'n å vill Nöjden in, nyper jag till. Gå ut i köket å tysta ungarna! Gud nåde den241

som låter höra ett ljud! Den slår jag fördärvad... efteråt.»

Skymningen hade inträtt, och det var mörkt i rummet, där öman och hans hustru viskade med varandra. Mannen stod framåtböjd, hållande brödspettet lyftat till slag; vid köksdörren väntade hustrun, som ej visste, hur hon borde förhålla sig.

»Kommer han?» viskade hon ängsligt.

Mannen ansträngde sig för att höra, men då ingenting förnams, blev han osäker.

»Nää, den tusan väntar nog, tills vi gått å lagt oss», sade han sakta. »Om en ändå hade en bössa, så en kunde sätta ett skott i'en, men ... Va' var det ?»

»Barna», mumlade mor öman, sedan hon lyssnat utåt köket.

»Kan inte dom helsefyrs ungarna hålla mun!» väste Öman.

Hustrun suckade hörbart.

»Va' i all världen skulle vi ta' gubbkräket i huset för», knotade hon litet senare.

»Det är så dags att tala om det nu», snäste mannen. »Men kommer karl'n hit, så gud nåde knotorna i hans kropp!» öman skakade brödspettet och lutade sig intill fönsterrutan för att se, ifall någon närmade sig. Han märkte, att han darrade, och det förargade honom. Den häftiga rädsla han känt minskades emellertid, då ingenting hände, och med lugnet kommo klarare tankar. Han insåg det löjliga i att en medelålders man stod där och bävade för en gammal

16 ön.242

halvfjollig gubbe. Och plötsligt flammade en mäktig vrede upp i full låga.

»Nej, nu ska det min själ bli ett slut på det här», röt han och gick mot dörren.

»Tänker du gå ut?» frågade hustrun.

»Jag ska skaffa hjälp.»

»Å vi... ?»

»Lås dörrarna å ta besmannet! Nyp sedan till, om han sticker näsan innanför!»

»Jesus, Öman ...!»

»Håll mun, käring! Jag går inte så långt.» Öman drog några djupa andedrag och smög ut. Han darrade av iver och knäppandet i låset, när hustrun vred om nyckeln, kom honom att häftigt spritta till. Men han insåg hur nödvändigt det var att handla och skyndade uppåt backen till grosshandlaren. Lyckligtvis hade denne ännu ej gått till sängs, och på ömans försiktiga kallelse kom han ut.

»Nöjden ä splitt galen», började han lågmält.

»Nej, men ...»

»Han har slipat yxor å knivar hela da'n, å nu ...»

Grosshandlarens goda lynne erhöll en knäck för lång tid framåt. Han hade nyligen i flera tidningar sett spaltlånga redogörelser om ett kort förut begånget dubbelmord och mot vanan händelsevis tänkt litet på vad han läst. När hans värd med hemlighetsfulla åtbörder och viskande stämma sökte sätta honom in i situationen, bleknade han och på något för honom outransakligt sätt kom den förestående faran att ställas243

i samband med just den mycket omskrivna händelsen. Han insåg att det ständiga gycklet med gubben Nöjd varit ett missgrepp och hans förtrolighet med dessa bönder och fiskare var ett annat, ännu större.

»Får han hållas, ha vi kniven i oss lite' var rätt va' det ä!» förklarade Öman.

»Skaffa hjälp! Han måste hindras.»

»Det är just därför, jag ä ute.»

»Andersson», flämtade grosshandlaren.

»Jag har just tänkt på honom. Om han dröjer här ..»

»Neej, vi gör allt sällskap.»

De andfådda replikerna nystades in i varandra. Både grosshandlaren och Öman hade insett, hur nödvändigt det var att förebygga de olyckor deras uppjagade fantasi trollat fram.

»Kom med!» andades öman.

»Min hustru å mina barn», våndades grosshandlaren.

»Nu går jag efter Andersson.» Öman gled bort i augustikvällens mörker och grosshandlaren, som varken visste, om han vågade stanna eller gå med, bestämde sig slutligen för det senare.

Andersson stod i begrepp att gå till sängs, då Öman kallade ut honom. Med några få ord sattes han in i situationen.

»Va' ä det jag alltid sagt», utbrast han triumferande över att så snart få rätt.

»Raska på bara!» flämtade Öman.

»Kanske en ändå borde ta bössan med», mumlade Andersson, som smittats av hans rädsla. »Å så borde244

en väl varsko pojkarna Österman också, för ju flera man dess bättre lycka.»

»Det ä just meningen det.» Öman var redan på väg till dem, och Andersson tassade försiktigt efter. Han visste ännu inte, vad han skulle tro, men i detsamma skrek Öman litet längre bort. Då blev Andersson rädd och förstod, att det var fara å färde.

öman hade upptäckt en skugga på tre stegs avstånd och med på samma gång hotande och skälvande röst ropat.

»Vem ä det?»

»Ser han inte, att det ä jag?»

»Jaså, grosshandlarn? Det var en guds lycka, att han svarte genast, för annars hade jag nypit till honom med staken.»

De tre, som nu förenat sig på vägen, ilade raskt mot »pojkarna» Östermans stuga.

Bägge bröderna hade just knackat ur piporna och ämnade gå in.

»Nu ä fan lös», pustade Öman. »Nöjd har slipat yxor å knivar ända se'n i går å...»

»Va* en håle ä det om?» avbröt Bernhard.

»Tst!» Ömans varning förstummade honom, och han såg frågande från den ene till den andre. »Hjälp oss bara att ta fast gubbrackarn, så får vi se'n tala om'et. Följ med, pojkar!»

Alexander hostade inledande, men Öman, som var för nervös att kunna stå overksam, inföll :

»För ni ä väl inte rädda, kan jag tro.»245

»Fattigt heller!» sade Alexander.

»Raska på då! Dröjer ni längre, bryter han sej in å tar livet av hustru min å barna.»

»Ä han alldeles vriden?» Alexander insåg att man borde skynda sig och gick i spetsen för tåget.

»Sakta, så att han inte hör oss», viskade Andersson, »för då kan någon lätt få sej ett yxhugg i skallen.»

Likt indianer på krigsstråten smögo de nedåt sluttningen. Vid storstugan gjordes ett kortare uppehåll, och man lyssnade ut i mörkret. Då ingenting hördes, antog man, att Nöjd gömde sig i någon vrå. Vid lill-stugan var det

lika tyst, och ett stillsamt tvivel väcktes inom Alexander. Plötsligt förnams ett svagt men tydligt gnisslande av en båtkätting genom stillheten. Alla höllo andan för att icke låta minsta ljud undgå sig.

»En så fullfjädrad sju tusan», väste Öman. »Han gör loss båten, innan han börjar. Han tänker ge sej av genast... efteråt... Kors en så'n en!»

»Smyger vi oss dit ner, tar vi'n på bar gärning», viskade Andersson.

Ingen visade särskilt stark lust att gå i spetsen, tills Alexander slutligen bekvämade sig att ta första steget. Så snart en börjat, följde de övriga. Med alla sinnen spända och beredda, att när som helst dela ut ett slag, tassade karlarna mot stranden. Deras ögon voro nu vana vid det omgivande mörkret, och de urskilde föremålen på ett par stegs avstånd. Några meter från ömans båtbrygga stannade de som på given signal och spejade framför sig. Klirrandet av järn-246

kättingens länkar hördes ånyo, strax därefter plaskade det i vattnet, som när någon ovarsamt stiger ur en båt. Så ljödo steg mot bryggans plankor, och en skugga dök upp tätt intill buskarna bredvid landfästet. I detsamma lät Öman höra ett högt stridsrop samt slog till med staken. Skuggan vid buskarna sjönk ljudlöst ihop till en oformlig klump, och med ett vilt rytande störtade sig Öman över den. Ett par tunga slag jämte gnisslande av småstenar, som gnedos mot varandra, förnams och sedan hördes korta, flämtande andedrag, så höjde sig Ömans stämma, befriad och triumferande.

»Jag har den fan fast.»

Bernhard drog eld på en tändsticka, och i det hastigt uppflammade ljuset sågo de andra öman sitta grensle över Nöjds skuldror och med bägge händer trycka gubbens ansikte mot gångstigen. Litet längre ned låg Andersson framstupa hållande den gamles ben, medan grosshandlaren sprang av och an, beredd att ögonblickligen inskrida.

»Fort, hit med ett tåg!» stånkade Öman. »Du, Bernhard, kvicka dej ner i båten, där ligger en ända.»

När Bernhard lytt uppmaningen, bands Nöjd vid några nya tändstickors sken till händer och fötter. Så skaffades en lykta, och efter väl förrättat arbete [-til]lätos-] {+til]- lätos+} de fem äntligen taga sitt verk i betraktande.

Säkert bunden låg Nöjd på marken.

»Jag tror min själ, att karlen knappt andas», mumlade Alexander betänksamt.

»Den?» ömans stämma darrade av ilska, och gi-247

vande efter för sitt begär att utkräva en hämnd, som svarade mot hans fruktan kort förut, gav han Nöjd ett par sparkar.

Alexander lade sig emellan.

»Förlora inte karl'n! Det kan stå dej dyrt, det», sade han.

»Fattigt heller!» ömans vrede vek emellertid för det lugn, den nyvunna säkerheten medförde. Han pustade av lättnad. »Den där ska då inte göra nå'n skada mer», utbrast han. Sekunden därpå bleknade han och höll häpen upp sin ena hand. Han hade märkt något fuktigt på den, men hittills ej fästat sig därvid. Nu såg han i lyktans osäkra sken, att det var blod. Ömans första blick gällde Nöjd, som fortfarande låg orörlig. Strax därpå strök han sig över ena låret. Byxbenet var upprivet några tum, och genom hålet sipprade blod. Öman blev både glad och förskräckt vid upptäckten.

»Han har huggit mej med kniv», sade han högtidligt och stämman bävade.

De kringstående ryckte till och drogo djupt efter andan. Bröderna Österman, som iakttagit en, jämförd med de andra, stötande passivitet, trängde sig fram och synade såret. Intet tvivel var möjligt, öman hade verkligen ett mindre köttsår i låret, och hela saken ställdes därigenom i ett nytt ljus.

»Gubbtusan ä värre än vi trodde», mumlade Bernhard.

»Hm, hm!» hostade Alexander.248

»Här ligger yxan förkunnade Andersson och tog upp den från marken.»

»Å kniven?» frågade grosshandlaren.

Man gjorde sig besvär med att söka men fann ingenting.

»Nåja», sade Andersson, »yxan ä bevis nog.»

De närvarande stelnade. Ingen hade ännu offrat en tanke på, vad man härnäst borde företa. Så fällde Andersson sitt yttrande, och de insågo, att vad de gjort blott var inledningen till något, som krävde en fortsättning.

»Han ä väl säkert bunden?» frågade Öman. »För slipper han lös å får tag i ett tillhygge, så gäller det mer än ett knivhugg nästa gång.» Och som han fann de övrigas beteende väl kallsinnigt, började han plötsligt jämra sig. »Oj, oj, oj, så ont det gör! Det sticker å svider som eld i såret.»

»Vi borde kanske se efter, hur kniven tagit», menade Andersson.

Öman erfor dock ingen lust att visa såret. Han pratade otydligt om blodförlust och olidliga smärtor. Och för att framhålla sin farliga belägenhet, band han en solkig näsduk hårt kring benet.

»Nu bär vi opp gubben i la'går'n å låter honom ligga tills i morgon.»

De övriga nickade. Alla hade de en oklar förnimmelse av att röra sig på hal is. Men de hade en gång börjat, nu tvingades de att gå vidare.

Nöjd lyftes upp och bars framåt. Han lät det ske249

utan invändning. Med en suck, som liknade ett tröttkört djurs stönande, då det äntligen tillåtes vila, sjönk han slutligen ihop på halmen i ladugården. Man lyste på honom med lyktan, och han såg männen undrande och skygga slå en krets kring sig.

»Det värker, så en rakt kan gå åt», gnällde Öman och gned sig i ögonen.

Nöjd begrep icke ens varom de talade. Han kände blott svedan i sitt ansikte, där skinnet skavts sönder, då Öman tryckte det mot vägens grus. Lemmarnas obekväma ställning besvärade honom även, men han anade att minsta klagomål skulle förvärra hans belägenhet, därför teg han.

»Han ligger rakt som ett osjäligt djur», sade Bernhard.

»Stort mer ä han väl heller inte», fnös öman.

»Ja, här nyttar det inte att stå längre», sade Andersson. »I morron får du väl laga, att han kemmer härifrån.»

»Ja, det ä då säkert som amen i korkan», svarade Öman. »För kvinnfolkens och barnas skull får vi lov att ha bort'en.»

De fem gingo och stängde omsorgsfullt dörren efter sig. På backen utanför stannade alla, och Öman lättade sitt beklämda sinne med några tacksägelser, vilka beträffande bröderna Österman åtminstone kunnat vara hjärtligare. Grosshandlaren svor halvhögt över skärgården i allmänhet och ön i synnerhet. Men Andersson, som var praktiskt anlagd, började tala om den250

blivande rättegången. Alla stelnade och stodo tysta. Förnimmelsen av att de även mot sin vilja måste gå vidare på den en gång beträdda vägen gjorde dem hårda och kalla. De nickade i tur och ordning ett instämmande; det var ju klart, att ingen av dem svek vänner och grannar.

Så gingo de var och en till sitt, öman mödosamt linkande och under högljudd jämmer.

»Det var en håle, att Andersson skulle få rätt», sade Bernhard Österman till brodern.

»Hm», hostade Alexander. »Annars kan jag säja dej, att kniven, som Öman stack sej på, låg i gubbens ficka.»

»Gjorde den?»

»Det var när han satt gränsle över gubbstackaren, han fick såret.»

»Men då ...»

»Ta' aldrig befattning med det, som inte angår dej. Vill dom driva't till rättegång så gärna för mej. Vi vittnar inte.»

»Nej så ...

»Å inte talar vi heller om det här.»

»Nä-nej, tiga har aldrig ont gjort.»

Nästa morgon visste hela Djupnäs, att man endast tack vare Ömans påpasslighet undgått en oerhörd fara. Hela dagen belägrade en upprörd hop ladugårdsdörren, som Öman bevakade. Han förde benet styvt och jämrade sig vid varje rörelse. Fick man tro hans251

hustru, var såret fruktansvärt, och ideligen uppmanade hon mannen att söka vila.

»Så länge vi har en mördare på ön, törs jag varken äta eller sova», svarade Öman.

Belöningen för hans nit kom genast i form av ett samfällt bifallssorl. Styrkt därav sträckte öman på sig, tills han kom ihåg såret och klagande tog stöd mot väggen.

»Nog har jag fått för att visa barmhärtighet mot strykare å fattighjon», sade han. »Nå en annan gång aktar man sej allt.»

På förmiddagen anlände nämndeman Bolén och förhörde fången. De enda närvarande voro öman och Andersson, och de iakttogo en beundransvärd tystlåtenhet, när man sporde dem om enskildheterna. Icke en gång mor Öman fick veta, vad som kommit i dagen.

Följande morgon fördes Nöjd ombord på båten och införpassades till länscellfängelset. Därmed var han med ens borta ur allas minne. Liksom genom en tyst överenskommelse avhöll man sig från att nämna hans namn. Det var också andra och viktigare händelser, som samtidigt togo intresset i anspråk. Vid hösttinget dömdes han på ömans och Anderssons vittnesmål till några månaders fängelse för resande av livsfarligt vapen, och därmed var varje tvivel om hans skuld hävt.

»Jaså», mumlade Bernhard österman långdraget, då underrättelsen omsider nådde ön.

»Ja, nu har vi svart på vitt, att han tänkt slå ihjäl252

Öman», sade Alexander torrt. »Nu talar vi för vår del aldrig mer om saken.»

Bröderna höllo ord och tego, och deras exempel följdes av alla. Ute på ön fick man aldrig veta något om domarens tveksamhet, trots två välfräjdade mäns bestämda vittnesbörd. Öman och Andersson tego de med, och föll någon gång samtalet i deras närvaro på Nisse Nöjd, vände de sig bort!

»Jag kan än i dag som dag är visa ärret efter knivhugget», utbrast då öman.

Men den, som sin plikt likmätigt avkunnade domen över Nisse Nöjd, förföljdes genom många år av en kväljande känsla, var gång han tänkte på den lilla gubben. Han mindes ett par ögon, som utbrunna och livlösa stirrade rakt fram. I dem fanns intet, om ej möjligen den skrämmande undran, ett ofattbart och vidunderligt misstag, stundom kan lämna efter sig. Han var övertygad, att rannsakningsfången N. Nöjd icke ägde sitt fulla förnuft i behåll, ty på frågan vartill han skulle begagna yxan och kniven, svarades blygt och osäkert: ryssen, vet jag! För övrigt teg gubben ihärdigt, och till vittnesmålen nickade han nästan glatt, som om han ämnat säga: just så, själv skulle jag inte kunnat göra det bättre.

Sedan dök Nisse Nöjd ännu en gång upp ur glömskan och hade äran att tåga genom tidningspressens spalter. Det var då tre församlingar processade om vem som skulle slippa betala fattigunderhållet för honom. På ön följde man med spänt intresse förhand-253

lingarna, och när utslaget äntligen föll, drogo många en suck av lättnad. En församling, som ingen visste, var den låg, och ingen heller frågade efter, fick vidkännas kostnaderna. Ön var befriad från honom, och tog det som ett nytt erkännande, att dess inbyggare förhållit sig som goda och rättskaffens medborgare.

»Ni har inte så lite att tacka mej för i det här fallet», sade Öman.

»Nä nä, det ä väl så», svarade de, som icke tego. HA VE T

För mer än sextio år sedan sades det överallt kring ön: »Joel Nord kan segla vilken båt som helst i varje väder.» Och ofta tillades med ett stänk av beundran eller avund. »Sätt honom i ett gistet bakttråg å ge'n en våd av en gammal säck på en stång. Han reder sej ändå.»

Man hade rätt. Hur det än blåste, låg Joel ute. Och det skulle storma ordentligt, förrän ett rev togs in i seglet. När man förebrådde honom hans överdåd, löd svaret:

»Jag har aldrig hört, att en karl, som haft ögonen med sej, gått till botten. Slikt händer bara söndagsseglare å fyllhundar, förstås.»

Åhörarna skakade sina huvuden och mumlade något om, att hut går hem, eller dylikt. Men när man ständigt såg Joel i sin båt flyga runt ön, blev man omsider van därvid och upphörde efter hand att förundra sig över hans tur. Det blev småningom en självfallen sak, att han alltid och i alla väder skulle ligga på sjön. När man visste det och hört samma ord upprepas ett år,255

kanske två, fastslogs det, att Joel Nord seglade bättre än andra. Blåste det så att fiskarna bleknade vid blotta tanken på seglats, var man säker på att finna Joel Nord ute.

»Jo, jo, det är Joels väder i dag», sade gubbarna och nickade mot varandra. Och så tillade de: »Få se, hur länge det går för den galningen.»

Det gick utmärkt för Joel Nord. Varken skär eller stenar funnos i hans väg, och ingen brottsjö stjälpte hans båt. Han slapp alltid igenom, där andra skulle gått under, öborna skänkte honom, om än motvilligt, sin beundran, dock följd av invändningar och olycksprofetior.

»Ja men», sade Joel med tillgjord blygsamhet, »blåsa måste det, annars kommer man ju inte ur fläcken.»

Vid den tiden var Joel en sex fot lång, något skranglig yngling. Hållningen hade kunnat vara bättre, men sättet ägde en gammal mans trygghet. De ljusblå ögonen sågo rätt fram utan skygghet och tvekan, och det gula håret krusade sig vid tinningarna. Trots flera yttre företräden saknade han flicktycke, vilket icke hindrade honom att slå sina lovar kring Anna i Grangården längst söderut på ön. Hon mottog nådigt hans hyllning, och Joel nöjde sig tills vidare därmed.

Granskärets gård låg vid en vik, vars inlopp stängdes av en rad hällar och klippor, vilka stucko upp i jämnhöjd med vattenytan. Även i lugnt väder fordrade det stor uppmärksamhet att taga sig fram bland grunden utanför viken, och det var kanske det, som256

mer än något annat frestade Joel att ofta styra ditåt. Vräkte brottsjöarna så, att skummet stod i en fräsande krans kring hällarna, var det hans största nöje att segla till Granskär. Mellan två stenar fanns där en smal ränna, som Granskärsborna själva endast sällan begagnade, när de skulle ut ur eller in i viken. De gjorde hellre en omväg för att vara säkra. Men Joel hyste en annan åsikt och valde alltid rännan mellan stenarna.

»Ska' en hälsa på sin flicka, ä' några minuter goda att ha», menade han.

Låg havet på, så att det verkligen var fara å färde, drogs han oemotståndligt till den farliga rännan. Det föreföll då, som om han varit sammanvuxen med sin båt och som om denna förstått alla hans önskningar. Den dök mellan ett par vågor och bars i rätta ögonblicket av den största bland dem förbi stenarna. Så blev där åter en djup dal, och grundets vassa kanter blottades en sekund liksom för att visa, vilken fara seglaren undgått. Men då var Joel redan inne i lugnvatten på andra sidan och flöt makligt bort till bryggan. Det konststycket vågade ingen på hela ön mer än han utföra, när det blåste pålandsvind. Men just då sydosten stod rätt in i viken, hade Joel alltid ärende

till Granskär.

Anna, som sett seglet på avstånd, gick ned till båtbryggan och hälsade sin beundrare välkommen. Joel nickade där han satt i båten, och Anna log och blottade sina vita tänder, men knappt något blev sagt.257

Sedan Joel fått visa sin skicklighet som seglare, tycktes han anse sitt ärende uträttat, och när han teg, gjorde Anna detsamma. Bägge voro för övrigt så unga, att de ännu ej börjat tänka på framtiden. Var det kärlek, som drog dem till varandra, nog var det än så länge en mycket ljum sådan.

En annan sak blev det, när Ejderman uppträdde. Ejderman var lots och änkling och såg sig om efter en duktig kvinna, lämplig att pyssla om honom själv och hans båda barn i första giftet. Han kastade ögonen på Anna i Granskär, hon var ung och glad och hade lätt för alla sysslor. Vid sina besök kom han alltid landvägen och satt inne hos Annas föräldrar, viss att hade han bara vunnit dem, skulle dottern inte säga nej, när han friade.

Joel Nord var inte enfaldigare än att han förstod, från vilket håll vinden blåste. Därför tog han en dag bladet från munnen och talade med Anna. Han hade insett, att skulle något ske, borde det vara nu, och oron över Ejdermans långa och täta besök sade honom, att han höll av flickan. Joel Nords frieri lär ha avlupit ungefär på följande sätt:

»God dag, Anna, nu ä' jag här igen.»

»Jag ser det.»

»Å eftersom jag ä' här, så tänkte jag med detsamma fråga, om du vill gifta dej med mej?»

»Kära hjärtandes, Joel, nog vill jag det.»

Friaren sneglade litet överraskad på henne, ty det undgick honom ej, att svaret givits utan synnerlig 17 Ön.258

glädje. Men han fäste sig ej därvid, han kände sig just nu mer handlingskraftig än vanligt och ville slå ett slag.

»Då går vi opp å talar med dina föräldrar, å det i rödaste rappet ändå.»

»Ejderman sitter i köket hos mor», viskade Anna.

»Just därför ska' det ske genast. Rena slängar å klart besked, det är mina tag.»

Joel gjorde fast båten, och sedan gingo de unga hand i hand mot stugan.

Ejderman satt mycket riktigt i köket och drack kaffe. Han kikade under lugg på Joel, då denne trädde in, och hans min blev inte gladare, då Anna följde.

Joel hälsade och tog plats i samma soffa som den äldre friaren.

»Bjuder inte moster mej på en kopp med?» började Joel.

»Du ska' väl hinna inom dörren först.»

»Stor sak i kaffeskvätten, jag ä' varken hungrig eller törstig, så den kan gärna vara. Jag har annat ärende till gården.»

»Såå, va' ä det för ett?»

»Tänkte fria.»

Ejderman ställde sin kopp ifrån sig, och kvinnan vid spiseln mätte den ungdomlige besökaren med en lång blick.

»Hör nu, Joel, ä' han torr bakom öronen än?»

»Va' en inte ä', kan en bli, så det ska' vi inte språka om nu. Har du far din inom hörhåll, Anna, så ropa259

hit'en! Det kan vara så gott att få saken uppgjord med ens.»

Det var alldeles tyst i stugan, medan Anna gick ut på förstugubron och ropade. När fadern på hennes kallelse kommit in och sett vilka besökarna voro, förstod han genast vad frågan gällde. Surmulen och förargad stannade han vid dörren, valkade bussen och spottade slutligen i askan på spiselhällen.

Ejderman satt tyst och orörlig i långsoffan, men hans ögon talade. Granskärsbonden gick ett slag över golvet och vände sig om. Han och Ejderman hade växlat en blick, av vilken båda hämtat styrka.

»Nå va' ä' det om?» fräste bonden, då han insåg, att tystnaden ej skulle göra saken bättre.

»Jo, han, Joel, ä' här», tog hustrun vid.

»Det märks nog», bet bonden av. »Han ä' tillräckligt lång för att synas.»

Joel nickade, som om han tagit yttrandet för en artighet.

»Jo, jag ä' som sagt här», sade han sävligt. »Å eftersom jag ä' glad i Anna å hon gott kan lika mej, så tänkte jag först som sist fråga, ifall ni har något emot, att vi spänner till å gifter oss?»

»Jo, dom har det», fnös bonden, och hustrun nickade instämmande.

»Jag har liksom trott det», fortsatte Joel lugnt. »Men det har en ju ofta både sett å hört, att föräldrar inte begripa sina egna barns bästa, så det fäster jag mig inte stort vid. För nu ä' det så, att jag vill260

gifta mig med Anna, å då k-an vi anse den saken avgjord.»

»Hennes egna föräldrar har väl ändå...»

»Hennes egna föräldrar ska' först och främst tänka sig för», avbröt Joel. »Å när dom tänkt på saken, begriper dom nog, att ungt folk passar bäst ihop. Men att fösa en flicka, som inte fyllt nitton år än, i armarna på en gammal karl, det ä' som att vilja förena eld å vatten. Det går inte. Det blir bara rök å os å rackartyg. Å det ä' man väl ändå helst utan.»

»Han har då en käft, som det inte finns maken till», anmärkte Annas mor harmset.

»Han har det», bekräftade Joel med samma orubbliga lugn, som han hela tiden visat. »Så va' den delen angår, ska' vi inte språka mer om'et. Å ä' det så, att jag vänt ögonen till en flicka, kan jag nog också försvara henne mot vem det vara må.» Han reste sig, gick bort till Ejderman, slog knytnäven i bordet framför honom, så att kaffekoppen hoppade högt och fortfor. »Inte för att jag varken ämnar hota eller skrävla... neej då... men tittar någon på min tös, ä' det allt bäst, att han först ber gud nådeligen bevara sej å sitt skinn.»

Ejderman kröp in i soffhörnet och stirrade på Joel Nord. Granskärsbonden och hans hustru sökte förgäves ord att uttrycka sitt misshag, och de voro ändå kända för en mindre vanlig talförhet.

Joel Nord såg sig omkring, och när han konstaterat den verkan hans ord frambragt, nickade han kärvt.261

»Va' jag haft att säja ä' nu sagt», tillkännagav han. »Vidare ordande tjänar ingenting till. Kom, Anna, så går vi ut på backen å språkar lite om, hur vi ska' ställa för oss.» Joel fattade Annas hand och drog henne med sig.

»Den där fattiglappen», mumlade Ejderman halvhögt.

Joel vände sig om på tröskeln och gav honom en blick, som kom karlen att önska yttrandet osagt.

»Va' en inte har, kan en få. Å det vore väl besynnerligt, om inte en redlig vilja å ett par starka armar skulle mäkta skaffa det lilla som fattas i den vägen. Han själv, Ejderman, har ju visat, att en lots kan komma till välmåga och rikedom. Va' som varit görligt för en, kan nog lyckas för en ann' ock. — Nu går vi ut å språkar om vårt, Anna!»

Joel gick, rak i ryggen. Han böjde aldrig annars huvudet och gjorde det ej heller nu, men så slog han också hjässan mot dörrposten ovan sig, så att det skrällde i stugan.

Ejderman spetsade förgäves öronen för att få höra ett jämmerrop eller en svordom. Joel Nord visade inte genom min eller ord att han slagit sig. Då förstod Ejderman riktigt, vad slags karl han hade framför sig, och glansen i hans ögon slocknade. Gammal och trött sjönk han ihop i sitt soffhörn, och med en lång, missmodig och avundsam blick såg han efter de unga.

Ute på backen stannade Joel med Anna. Han visste262

att flickans föräldrar liksom rivalen betraktade honom genom fönstren, men han hade aldrig smugit och listat sig fram förut, och minst av allt ämnade han göra det nu. Hand i hand stodo de unga en stund, Joel talade och Anna nickade ja till hans ord. När de träffat sina överenskommelser» kysste han henne och sade:

»Vänta bara du ... två, kanske tre år! Sen får vi väl se, om inte Joel Nord har sitt på det torra.»

Anna grät en skvätt, eftersom det hörde till, gnodde ögonen röda med förklädet och lovade. Sedan mottog hon friarens kyss och lät honom giva sig en lång, dröjande handtryckning.

Litet senare flög Joels båt ut ur viken. Eftersom vinden låg åt andra sidan frestades han ej att taga vägen genom rännan mellan stenarna, men han hade också mycket att tänka på. Innan han rundade udden, som skulle skymma bort honom från Granskär, ställde han sig upprätt i aktern och viftade med mössan.

Anna hade gått ut på bryggan och viftade tillbaka. Blåsten ven skarpt och vågorna gingo vita utanför viken, men så länge han var synlig stod Joel upprätt. Anna våndades av fruktan för ett sådant överdåd, men var också stolt däröver. Det var inte många av öns pojkar, som vågade stå i en så liten båt, när sjön vräkte på det sättet. Slutligen försvann sista skymten av seglet bakom udden och med en lång blick utåt sjön vände Anna och gick dröjande mot stugan.

Därinne sutto de gamla mulna och tigande. Hon låtsade ej se deras miner och gav sig till att syssla263

med något. Modern var förargad, men faderns ansikte hade fått ett betänksamt uttryck, och Anna började hoppas att Joels säkra sätt måhända lett hans tankar i en ny riktning. Ejderman undvek att se på någon, och när han äntligen steg upp för att gå, kände alla det som en befrielse.

»Ja, ja», sade han lågmält och intresselöst, »en får väl se, hur det avlöper.» Han räckte hand och gick med släpande steg. Men på botten i hans grumliga blick föddes något fult. Han visste det själv och undvek att möta de andras ögon. Under gåendet inåt ön grubblade han oavlåtligt på en tanke, som uppstått i hans hjärna, men ännu ej tagit form; han kom icke till något resultat och föll åter ihop och blev trött och gammal.---

Joel Nord hade också funderat under seglatsen från Granskär. Följden därav blev att han en månad senare var välbeställd lotslärling. Som han redan i förväg och till alla delar kände lotsens skyldigheter och dessutom var en flink karl, blev han omtyckt av både förmän och kamrater. Det enda, man möjligen från de sistnämndas synpunkt kunnat anmärka på, var hans månhet om sig själv. Gavs det ett tillfälle att förtjäna en slant extra, trängde Joel sig hänsynslöst fram och grep det, även om han ibland trädde andras rättigheter för nära. Och varje öre, han lyckades klå åt sig, gömdes samvetsgrant. När man lärt känna anledningen till denna hos en ung man ovanliga sparsamhet, ursäktade man honom skrattande:264

»Han tänker på sin flicka å sin snåla svärfar. Låt'en hållas!»

Den, som log vänligast, var Ejderman. Han tycktes ha glömt, vad som förefallit på Granskär en gång, och när han aldrig gjorde min av att minnas något, ansåg Joel det ännu mindre nödvändigt.

Så gick livet sin gång ute på lotsstationen, och vintern kom. Den blev stormig och hård det året, och arbetet var ofta hårt. Joel Nord var snart den ende som ej klagade. Han tillbragte sina timmar på utkiken och spejade över havet, som larmade och vräkte kring skären, och han var ständigt den förste på platsen, när det blev hans tur att följa lotsbåten ut att möta ett fartyg.

En mörk marskväll, när seglare, som begärde lots, signalerats, stod han som vanligt i god tid på bryggan. Det blåste inte särdeles hårt, men det var i stället djupsvart som att träda huvudet i en säck, och Joel tänkte, att det nog skulle behövas ett par säkra karlar för att taga sig bort och hem igen. Bredvid honom slet båten i fånglinan, och seglet slog våldsamt mot masten.

»Kommer inte Larsson snart så .. .»

En mörk figur dök upp ur dunklet och pulsade genom snön emot honom.

»Kvicka sej!» sade karlen suddigt. »Vi har ingen tid att ge bort.»

Joel undrade ett ögonblick, ifall Larsson tagit för mycket till bästa, ty han kände ej igen hans röst. Men265

han hade icke tid att fundera därpå utan sprang i båten. Den andre följde honom ovigt och hasade sig bort till aktertoften.

»Loss!» kommenderade han.

Joel knöt upp den frusna fånglinan och sköt ut. Båten lades genast på sida, men reste sig igen och sköt fart. Det gick redan från början så att det fräste och bubblade om bogen och ju längre ut båten nådde, desto hastigare ilade den fram. Långt borta blinkade en, ibland två lanternor igenom mörkret, och Joel höll ögonen stadigt fästade på dem. Han satt vid masten, vändande ryggen åt kamraten och såg mot det mål dit de styrde. Plötsligt började seglet leva, och han vände sig halvt förargad, halvt undrande om för att säga Larsson, att supande i tjänsten inte anstod en rättskaffens lots.

»Bry dej inte om mej du!» sade mannen vid ror-kulten kärvt. Han hade synbarligen gissat, vad följeslagarens rörelse ägde för betydelse.

»Va' nu då!» utbrast Joel. »Ä' det inte Larsson?»

»Han ä' sjuk. Vet du inte det?»

»Å kors, ja trodde . .. Men nu hör jag, att det ä' Ejderman.»

»Har du inte reda på, att jag ä' i tur efter honom?»

På den frågan var ingenting att svara. Joel undrade endast, ifall han ej misstagit sig, då han tyckte, att Ejdermans stämma ägt en besynnerlig klang.

Båten sköt genom vattnet tills den oväntat befann sig inne i ett band drivis, som flutit ihop och samlats266

mellan några kobbar. Joel glömde sin förvåning över att Ejderman och icke Larsson satt vid rorkulten och lyssnade till isens skrapande mot borden, ty varje ljud som föddes ur havet, väckte alltid hans förtjusning. Han märkte, att Ejderman sysslade med något bakom sig, men denne avvände hans uppmärksamhet genom att taga en flaska ur barmfickan och fråga:

»Ska' du ha en slurk med, så säj inte nej!»

»Tackar som bjuder!» Joel flyttade sig för att taga emot flaskan och därvid sköt båten för mycket upp i vinden, så att storseglet åter började leva.

Ejderman svor förbittrad en lång ramsa, och Joel knep ringaktande ihop ena ögat. Han var nu förvissad, att Ejderman druckit och tänkte:

»Ä' karlen mörkrädd?» Utan att han menade något därmed skrattade han litet gäckande.

»Hut, pojke!» fnös den andre och tog flaskan tillbaka.

Joel förstod ej anledningen men han anade plötsligt en olycka. Ejdermans röst hade ägt en besynnerlig klang. Nästa sekund erinrade han sig sin ungdom och sin styrka och spände trotsigt ut bröstet. Tänkte den andre försöka något knep, var Joel Nord mannen att kväsa ett halvt dussin dylika karlar.

Båten hade kommit ut ur drivisbandet och lämnat de sista skären bakom sig. Det var ingen sjögång, ehuru blåsten ven emellanåt. Joel sade sig, att troligen skulle det bli snö till midnatt. Han slog upp kavaj kragen och gned händerna mot varandra. De267

båda lanternorna, mot vilka lotsarna styrde, hade blivit större, och de beräknade att vara framme efter en kvart. Mot den mörka bakgrunden urskilde de otydligt ett par svarta master och ett tungt skrov.

»Se så, nu gör de dumma hundarna slag», knotade Ejderman, då den ena lanternan oväntat skymdes bort.

»Fall, vet jag, så genskjuter vi!» uppmanade Joel.

»Det ä' nog lätt sagt, men...» Ejderman sysslade på nytt med något bakom sig, och efter en kort stund satte båten kursen sydligare.

Joel höjde föraktfullt på axlarna. »Det var också en karl att ha i sällskap», tänkte han. »Att inte ens kunna sköta en båt i skapligt väder, tvi tusan!»

Ejderman brummade något, som kamraten ej hörde.

»Det blir nog ingen snö», sade Joel för sig, »vi få köld till natten. »Det ä' väl, att en snart ä' hemma igen.» Han kröp fram i fören, ty de skulle strax vara inpå fartyget. Efter en stund reste han sig, formade händerna till en ropare för munnen och skrek: »Lotsen här!»

Från fartyget hördes steg mot däcksplankorna, och en sävlig stämma svarade: »Ohoj!» Strax efteråt ljöd det: »Pass på ändan!»

»Hur fan styr han?» vände Joel sig mot följeslagaren, ty båten hade gjort en onödigt stor sväng och i stället för att lägga till vid fartyget, hotade den att sacka akter om detsamma. Han var förargad över, att sjögastarna, vilkas silhuetter avtecknade sig ovan relingen, skulle se en lots styra så dåligt.268

»Pass på ändan!» ljöd det för andra gången, och Joel mer anade än såg, hur trossen ringlade genom luften. Omedelbart därpå hörde han ett smäckert tåg slå mot relingen ooh grep det. Medan han halade in båten till fartygets sida, mumlade han, retad av Ejder-mans oskicklighet:

»Han skämmer ut hela kåren genom att styra som en blind käring. Ska vi göra sällskap en ann gång ä' det allt jag som sätter mej till rors.»

»Prata inte, pojke», sade Ejderman nästan högtidligt, »snart ha vi annat att tänka på.»

»Ja, kvicka sej ombord bara, så en annan får komma hem igen», svarade Joel otåligt. Han var övertygad, att följeslagaren druckit litet och önskade så vitt möjligt var dölja det för sjöfolket, med vilket de strax skulle komma i beröring. »Där ä' fallrepet», snäste han.

Båten låg äntligen invid fartygets sida, och genom att släppa efter litet på tågändan, fick Joel den att glida ned till fallrepet.

Ejderman grep först tag i nedersta steget och satte sedan foten därpå.

»Tänk du på dej och ditt, pojke», sade han, och ånyo slog det Joel, att han talat i besynnerligt högtidlig ton.

»Raska på!» genmälde han ovänligt.

Ejderman hjälptes ombord på fartyget och gick mot aktern. Joel ämnade just i sin ordning med båtens fånglina äntra uppför fallrepstrappan, då han till sin269

förvåning märkte, att ändan, som han höll i handen, lossnat och gled över relingen.

Han gjorde en oöverlagd rörelse för att gripa tag i fallrepet och hålla sig kvar, men tog miste och sköt i stället ut båten från fartygets sida. Joel brummade argt över sin fumlighet, sedan ropade han:

»Ohoj där! Langa hit en ny ända.»

»Va' tusan ä' det om?» frågade en otålig stämma.

»Ändan loss», svarade Joel. Han märkte att båten redan drivit ett par famnar från fartyget och befarade, att man ej skulle nå honom med ett nytt kast.

»Styr hit då!» ropade samma stämma som förut.

Joel förstod, att karlarna ombord spillt tid med att undersöka, ifall det verkligen förhöll sig så, som han sagt. När de väl förvissat sig därom, fanns intet annat tåg till hands, och när ett sådant väl anskaffats, var avståndet för stort. Allting var naturligt och lätt förklarat. Han övertänkte sin belägenhet och bet förargad ihop tänderna. Hade hans stolthet ej förbjudit det, kunde han ju ropat åt Ejderman att vända fartyget mot vinden och invänta honom.

Under tiden flöt båten längre ut, medan fartygets kurs hölls i rät vinkel däremot. De båda seglarna avlägsnade sig från varandra, och Joel insåg, att han ej borde stå och fundera längre, han måste handla.

»Jag får väl segla hem ensam», tänkte han. »Fast nog hade det varit trevligare att sitta ombord å bli bjuden på grogg.»

I detsamma skar Ejdermans röst genom mörkret.270

»Jag ska' väl ändå hälsa Anna!» ropade han långt borta.

Joel förstod med ens, att hans belägenhet var farlig, ehuru han ännu ej fattade på vad sätt. »Kanske det dock ä' bäst att vända båten och segla efter fartyget», tänkte han, och därmed var tävlingslusten väckt inom honom, och han skyndade bort till aktern.

Rorskulten saknades.

Joel kände, att han bleknade. Nästa ögonblick hängde han framstupa över relingen och famlade efter rodret. När han åter satte sig upprätt låg ett förstenat lugn över hans ansikte; han hade redan i förväg anat, att även rodret var borta.

Två, högst tre minuter hade gått, sedan han flöt ifrån fartyget, och det befann sig redan på ett avstånd, som gjorde det svårt, kanske omöjligt att därifrån höra hans stämma. Joel uppgav ett högt rop och lyssnade sedan en stund efter svar. Ingenting hördes annat än ett svagt klirrande från ett band drivis längre ut till havs. Joel bet hårt ihop tänderna och såg trotsig i den riktning, där han förmodade att fartyget seglade. Han förstod, att männen därborta ej brydde sig om honom, de antogo naturligtvis, att han ämnade taga sig hem på egen hand och någon fara var ju inte i detta väder. Vinden hade fullständigt mojnat för en stund, men när han vätte pekfingret och sedan höll upp det i luften, blev det genast iskallt på ena sidan.

»Jaså», sade Joel högt», det börjar blåsa upp igen.»271

Han hade ännu ej insett, vilka följder hans belägenhet möjligen skulle medföra, Men när en bitande fläkt oväntat kylde hans ansikte, stod det med ens klart för honom, att verkliga faror måhända hotade. Ångesten grep liksom med järnhänder kring hans strupe, och han nödgades göra en kraftig ansträngning för att åter fylla lungorna med luft. Han hade sjunkit ned på aktertoften och satt en stund rådlös och häpen. Så ryckte han upp sig och började treva efter årorna. Det fanns inga. Han blev varken överraskad eller nedslagen, han erfor blott en stillsam beundran för den skicklighet varmed Ejderman gått till väga.

»Jag ska' väl ändå hälsa Anna», tyckte han sig på nytt höra den andre ropa.

Joel skrattade bittert, och så började han ånyo söka i båten. Det gällde att finna en planka, varmed han så gott sig göra lät kunde styra hemåt. Att ingen lämplig sådan stod att få, visste han förut, men han letade det oaktat överallt i båten. Så kom han på tanken att bryta loss en toft och använda den.

När han efter en stunds styvt arbete höll brädan i sina händer, log han segervisst. Han lindade storskotet kring ena handen, tog plats på aktertoften och lyckades verkligen vända båten. Men snart märkte han, hur kölden gjorde fingrarna känslolösa, det sved och stack i skinnet, och armarna kändes stundtals som förlamade. Endast med uppbjudande av hela sin viljestyrka förmådde han tvinga sig att hålla brädstumpen kvar i vattnet. Det porlade sakta i aktern och han272

märkte, att båten sköt fart. Flera minuter fröjdade han sig däråt, så slogs han plötsligt av en tanke, som fyllde honom med skräck:

»Vart styr jag?»

Tungt och ogenomträngligt ruvade mörkret kring honom. Han visste icke var han befann sig... lika litet vart han for. Med svidande ögon ansträngde han sig till det yttersta att söka upptäcka ljuset från fyren vid lotsstationen eller fartygets lanternor, de borde inte vara så långt borta ännu. Kring hela horisonten fanns ingenting att se.

Joel sänkte huvudet och tvang sig att tänka. Han insåg, att han inte orkade hålla brädan någon längre stund, ställningen var för obekväm och sådant lyckades eljes endast när man seglade med vinden. För övrigt inbillade han sig, att den vänt. Västlig hade den varit, när de seglat ut, nu blåste den visst rakt från norr. Som det var honom omöjligt att få klart för sig, varifrån den kom, sköt han tanken därpå åt sidan. Det var helt enkelt farligt att uppehålla sig vid sådant, som gjorde honom osäker.

Han vred sakta på brädan, som han använde till styre, och lät båten följa med vinden, därigenom medgivande, att han ej hoppades komma hem ... så snart, tillade han strax liksom för att stärka sitt mod. Han visste, att ångesten, som lurade bakom allt vad han gjorde eller tänkte, till varje pris måste hållas på avstånd.

»'Jag ska' väl ändå hälsa Anna', sade han högt.273

Jo, jo, Ejderman var en bra mycket styvare karl än han föreställt sig. Fumlandet i akterstäven hade nu fått sin förklaring och...» Nej, hur mycket han än grubblade över orsaker och verkningar, ändrades ingenting i hans belägenhet. Felet var först och sist hans eget; han skulle naturligtvis haft ögonen med under utseglingen, och då båten drev bort från fartyget, hade han bort övervinna sin enfaldiga stolthet och ropat, medan tid var. Då visste han förstås inte, varken att Ejderman släppt årorna i sjön eller bänt loss rodret. Men det var ju strid mellan dem, och han skulle ha kommit ihåg, att den, som inte såg upp, fick stå sitt kast.

Joel Nord rynkade ögonbrynen och sade hårt och fast:

»Hade jag dej här, Ejderman, skulle endera av oss i sjön ... endera, å bli där. Du eller jag ...»

Han kände, att det var kallare. Kylan smög in under kavajkragen vid nacken och sög ned utefter ryggen. Armarna värkte efter den tvungna ställningen och fötterna voro iskalla.

»Det blev jag», svarade Joel kärvt på en outtalad fråga. Så började han undra, vad de skulle säga på lotsstationen, när han ej kom tillbaka. Ejderman klarade sig nog, och fartygets besättning skulle intyga, att vad han sade var sanning. Joel log svagt och tänkte på det underliga i att hans forna ringaktning för rivalen nästan förvandlats till beundran. Att den andre vågade slå igen, höjde honom, och att han tegat så

18 Ön.274

länge för att slutligen samla sig till ett slag sådant som detta, det var duktigt. Joel nickade och märkte därvid, att kavajkragen var styv av is.

»Det blev jag», upprepade han för andra gången.

Snart var det annat att tänka på, ty vinden tog i med större kraft än förut och lade båten på sida. Joel flyttade brädan i armvecket och lät båten falla litet. Havet, som hittills legat lugnt, började röra sig, det stänkte och dunkade i stäven, och allt eftersom sjöarna blevo högre, kändes båtens rörelser oroligare.

Joel tyckte, att hjärnan långsamt tömdes på tankar. Han var varken sömnig eller trött, men lederna hade styvnat, och var gång han ändrade ställning, gjorde det ont. Hur länge han drivit vind för våg, visste han icke och frågade ej heller därefter. En besynnerlig slöhet började trycka honom. Han glömde en stund det farliga i sin belägenhet men endast för att strax efteråt så mycket klarare inse, att han for mot undergången. Då lyckades han ej längre hålla tankarna på döden borta.

»Ja», sade han, »redlös på öppna havet. Nå än sedan», tillade han, när vikingalynnet tog ut sin rätt. Han älskade havet, och skulle han dö, ville han helst göra det på sjön. Han gjorde säkert fast storskotet vid knapen och erfor en viss lättnad, då han slapp hålla det. Kom nu en ordentlig kåre, orkade han ej styra upp i vinden, och då vräktes båten omkull och ... Han undrade, hur det skulle vara att förekomma det genom att genast kasta sig över bord, men när han275

ville flytta fötterna, kändes de blytunga. Han förmådde helt enkelt inte lyfta dem. Då föll han tillbaka i sin slöhet och glömde, var han befann sig.

Vinden mojnade igen för en stund, men båten gled alltjämt framåt. Joel kände det, som om han sovit, ehuru han

icke gjort det. Runt omkring var det kolsvart. Han kom ur mörker och gled in i mörker. Om färden gick söder- eller österut anade han ej. Det bekymrade honom för övrigt icke. Han undrade väl, vad de skulle säga, ifall båten med ett lik flöt intill en strand, men ... vad för men? Hans tankar kommo trögt och utan sammanhang, när de inte höggos tvärt av och lämnades ofullgångna. I svarta natten satt han ensam i en öppen båt utan roder och åror och ... och ... Det var väl kölden, som hindrade honom att tänka redigt. Han kände, hur kylan nöp i skinnet, hur den för alltid bet sig fast däri, trängde mellan musklerna och åt sig genom benpiporna in i märgen.

Så lades oväntat en oerhörd tyngd på hans hjässa. Allt som funnits under dess valv kramades ut, tankarna försvunno och ångesten vek. Först blev det så stilla, att Joel förnam själva tystnaden. När han hunnit vänja sig vid den, hörde han på ofantligt långt avstånd ett svagt och otydligt ljud, som han gissade vara sammansatt av vindens sus och vågornas plaskande. Att det skulle finnas var naturligt och lika naturligt var, att den tryckande tystnaden även omgav honom som med en ring, utanför vilken någonting rörde sig, någonting, varemot hans drevs.276

Genom tystnaden ljödo oväntat lätta viskningar. Röster talade och andra svarade. Joel vred litet på huvudet för att höra bättre. Viskningarna närmade sig och några allvarliga stämmor höjde sig över dem. Vad de sade, urskilde han ännu ej. Han blev det oaktat varken ivrig eller nyfiken, han hade en tydlig känsla av, att han i alla händelser snart skulle veta det. Plötsligt upphörde alla de olika stämmorna att viska och båten gungade oväntat, som om någon klivit över relingen och tagit plats däri. Strax efteråt flöt den åter jämnt och lugnt och Joel brydde sin hjärna med att fundera ut, vem passageraren var. Då sade en mild röst tätt intill hans öra:

»Joel Nord, hör du mig?»

Lotslärlingen nickade, stämmans klang var som en smekning för hans överretade nerver.

»Så vet då, att du är välkommen!»

Joel log tacksamt.

»Styr rätt fram! I natt skall du vara med mig i mitt rike.»

Joel öppnade ögonen, vilka han en stund hållit slutna, och kände att de voro fuktiga. Ångest och fruktan hade vikit, som om de aldrig funnits till, och en underbar frid fyllde hans sinne. Han var med ens åter inne i verkligheten, men mörkret och tystnaden ägde intet skrämmande längre. Det var något han sökte och han fann det strax. Han visste, att han ej var ensam mera och fullt redig lovade han sig att bli en ny människa, ifall han räddades ur faran. Omedel-277

bart därefter smålog han tvivlande. Det var vackert det där med hoppet, men det var osäkert. Han sade det utan att skälva på rösten, och det gjorde han, emedan han redan blivit en annan. Han visste ju förut, att allt kan hända på havet. Det var heller intet märkvärdigt som skett, det var något, som skulle så vara. övertygad därom blundade han igen, och då såg han oväntat himlen ovanför öppna sig. Ljuset strålade och en kör av röster sjöng: välkommen, välkommen !

»Ja, jag kommer», sade Joel och log.

Kring honom ljöd ett oregelbundet ackompanjemang som från miljoner glasharmonikor. Ett oändligt antal händer slogo oavbrutet med mjuka hammare mot de väl stämda glasskivorna. Det var en jubelkör utan like och Joels leende blev bredare och vackrare.

Plötsligt stannade båten med en tvär duns. Han öppnade ögonen och såg sig frågande omkring. Ovanför var mörkret lika tätt och ogenomträngligt men ... vad var det? Jaså, han låg i ett bälte av drivis. Dyningen lyfte och sänkte isstyckena, och deras rörelser därvid framkallade de ljud, han hört. Det var inte fullt så vackert nu, när han förstod det, men alltid gott nog åt honom. Så erinrade han sig vem han var. Han försökte byta ställning, ty det tröttade att sitta orörlig, men när ban ville lyfta armen, förmådde han det icke. Sedan han spillt en minut på sökande efter anledningen därtill begrep han, att den frusit fast vid relingen. Då samlade han sina krafter och lyckades278

verkligen räta upp sig, ty rak i ryggen ville Joel sitta, när människor omsider skulle finna båten med dess döde styrman.

Drivisen sjöng outtröttligt sin vitt ljudande koral och lugnt och fast som det anstår en man, tänkte Joel på slutet. Dödshallucinationerna skrämde honom ej, han tyckte i stället, att det var enkelt och naturligt, att han skulle gå ifrån nattens långa mörker in i den klarhet, han nyss skådat och efter vilken han nu längtade. Isens koral övergick efter hand till klockringning. Där var små gälla pinglor och stora tunga malm-kläppar, vilkas mäktiga dån kom luften att skälva, där funnos dombasuner, som ljödo starkare än åskskräl-lar, och där funnos flöjter, vilkas toner påminde om vindens sus i ett fartygs tackling.

Joel tänkte icke mer. Han lyssnade hänförd.

Sakta gled båten genom isen. Det raspade och skrapade mot dess bordläggning och blåsten slet nyckfullt i seglet. Kölden blev allt hårdare, den bet sig fast i kroppen och kom blodet i ådrorna att stelna.

Så seglade Joel Nord, utan roder och kompass ensam i nattmörker och isgång men rak i ryggen mot evigheten.

Han vaknade vid ljudet av hugg och slag och öppnade ögonen, kring vilka nattens kyla bränt bort skinnet. Han undrade vad som försiggick och fattade först efter hand, att man högg honom loss ifrån toften, där han frusit fast.279

Efter den dagen förflöt en lång tid, som Joel tillbragte på ett sjukhus. Hans liv blev räddat, men kylan fick han aldrig riktigt ur kroppen.

Till hösten reste han hem igen från östgötaskären, där han flutit i land, och en dag mot september månads slut landade han vid Djupnäs.

Den första han mötte var Österman.

»Min själ tror jag inte, det ä' Nord.»

»Det ä' så. Ja, prata inte lort nu, österman, jag har varken drunknat eller blivit borta på annat vis. Jag står här livs levande.»

Österman blinkade och sneglade på mannen framför sig. Han hade genast känt igen Joel och tyckte likväl, att det inte var han. Vad han först lagt märke till var, att den andre förde vänstra benet rakt, liksom att armen på samma sida hängde lam och livlös i en underlig krok. Ansiktet var fårat och kring ögonen, vilka alltjämt behöll sin skarpa blick, böjde sig en blodröd och sårig rand. Österman fann det otäckt att se en fordom grann karl så nedbruten och förstörd linka fram stödd mot en påk.

»Titta du!» sade Joel sedan han en stund låtit den andra beskåda sig. »Det ä' inte mycket kvar av vad som varit, men alltid duger väl det som finns till något.»

»Hm ... hm?»

»Jag frös ihjäl... men inte riktigt. Ett å ett halvt dygn efter sen båten flöt till havs, tog den land å ... ja, sen dess har jag mest hela tiden legat på ett sjukhus. Det var inte stort kvar av livsgnistan, när några280

fiskare fick se mej. Men hur det nu var, så pustade de liv i kroppen. Det ä' ingenting att prata om. Människan ska gå igenom en del under sin jordevandring, står det skrivet. Å slutar det inte sämre än det gjorde för mej, har en just ingenting att säja till om. Var nu bra å låt mej veta, hur det förhåller sig med Anna, du, som varit hemma hela tiden.»

österman undvek Joels blick. Dels var det svårt att se in i dessa varkantade ögon, dels trodde han, att den andre ej skulle tåla en nedslående underrättelse.

»Svara!» uppmanade Joel kärvt. »Jag står för vad som helst.»

Österman teg fortfarande och sneglade åt sidorna.

»Jag får visst börja själv», sade Joel lugnt. »På stationen hörde jag sägas, att Ejderman tagit avsked å skulle gifta sig. Ä' det med Anna?» Då Österman inte heller nu lät höra ett begripligt ljud, nickade Joel stelt och fortsatte. »Jaså, hon kunde inte ens vänta året ut. Nå, då var hon inte den jag trodde, å då blir sorgen strax lättare för mej.»

»Eftersom du vet det så... så ä' det på det viset», medgav österman dröjande.

Joel nickade om igen och sade:

»Du har helgdagskläder på, ser jag.»

»Nå ja, eftersom du väl ändå snart får veta det av andra, så ä' det i dag bröllopet står.»

Joel stod fundersam en stund.

»Ska vi göra sällskap dit?» frågade han.

österman ryggade, och Joel log bistert.281

»Ä' du rädd, att jag ska ställa till spektakel, va?»

»Åh nej, du ser just inte farlig ut numera. Kom så går vi då!»

De gingo inåt ön. österman hade utan att tänka därpå tagit ut stegen, men då han hörde Joel pusta av ansträngning, saktade han farten.

»Gå inte långsammare för min skull, jag tar mig nog fram.»

»Nä nä, inte för det, men ändå ...»

De gingo tigande vidare, tills Österman sade:

»Det ä' farligt vad du ser förstörd ut.»

Joel hade tydligen väntat detta eller något liknande, . ty han började genast berätta.

Hans ben var en gång för alla styvt och skulle förmodligen aldrig bli annorlunda. Vänstra armen hade stelnat i en krok, emedan han nödgats hålla brädan, varmed han styrde i en så obekväm ställning. »Det var ju så omänskligt kallt, vet jag. Jag frös fast, å då kan man tänka sej rexten.» Ögonen voro också angripna, men synen hade han i behåll.

»Å så ä' det ryggmatisten, den släpper mej nog aldrig.»

Österman nickade betänksamt till varje mening och gav sin förundran och sitt deltagande luft genom att emellanåt utstöta ett kort: »nä men... jag må säga...» eller: »det var då för otäckt.»

Joel nickade och sedan han berättat sina öden, fanns intet mer att tillägga. De båda kamraterna gingo vidare utefter den backiga vägen inåt ön. Joel tänkte282

på, vad han hört vid lotsstationen, som han kort förut besökt.

Att han, som ansetts omkommen, verkligen återvänt, hade väckt en stunds stillsam förundran och glädje. Sedan talades litet om tjänsten, och namnen på några lotsar som »blivit borta» nämndes. Joel hade nickat ett sävligt instämmande här och var, han kände yrkets faror. Men om Ejderman sade han ingenting.

För olyckan borde man ödmjukt böja sig, det visste alla där ute i havsbandet, därmed var saken avgjord. Joel hade inte sett upp, hans andel av skulden var lika stor som den andres. Icke ens till Österman yttrade han något därom; tyst upprepade han endast, vad han redan förut många gånger sagt sig.

»En tågända glir lätt över bord, ett roder kan lossna och tappas och en redlös båt följer självklart med vinden. Nu var han förstås oduglig till tjänst och gammal i förtid ... nå, det blev att böja sig. »Men», till-lade han, »skam den som ger sig i första taget.» Och beträffande Anna, hade han misstagit sig, det blev lättare att böja sig, mycket lättare än han trott. Men han ville med egna ögon se, att det verkligen var så, ty ännu ett misstag skulle han inte kunna bära ...

Det tog ett par timmar, innan vandrarna nådde Granskärs gård. Bröllopsföljet beredde sig just att gå i båtarna och segla till kyrkan, när österman och hans följeslagare svängde in genom grinden.

»Bevare mej väl, tror jag inte det ä' Joel!» utbrast283

bruden. Förvånad och brydd kröp hon undan bakom föräldrarna.

»Jo, det stämmer. Go'dag å tack för sist!» Han gick fram till Ejderman som stod på förstugutrappan med brännvinsflaskan i handen. »Go'dag han ock! Ä nu vill jag bara säja'n, att jag inte ä' den jag varit, så Ejderman slipper för gott pris den här gången.» Joel stod en stund kvar nedanför trappan, och när han ansåg, att alla betraktat honom tillräckligt, vände han om och gick igen. Vid grinden stannade han och sade: »Han bleknade, Ejderman, det blir mer synd om honom än om mej.»

Det var historien om Joel Nords frieri, jämte berättelsen om den aldrig fullt utredda olycka, i vilken han en gång råkat. Allt det där hände för mycket mer än femtio år sedan och blev småningom glömt. Men Joel Nord levde trots reumatisk värk och många års fattigdom. Lika rak i ryggen som fordom var han alltid, och när han drabbades av fullständig dövhet och andra motgångar böjde han sig inte ens därför. Sin kärlek till havet behöll han, och fastän han bort lära av det han upplevat, förblev han ständigt samma våghals.

De första åren efter Annas och Ejdermans bröllop hankade han sig fram som fiskare och genom en även bland öborna ovanlig sparsamhet lyckades han snåla sig igenom de långa vintrarna, österman, som var en284

godhjärtad människa, erbjöd honom ett par gånger smärre lån.

»Har jag bett om något?» svarade Joel alltid.

»Nä, det förstås, men du har ju knappt å svårt å då så ...»

»Människan ska äta sitt bröd i sitt anletes svett, står det skrivet.»

österman gick, förargad över, att hans välvilja möttes med detta kärva avvisande. Genom honom spreds snart ut, att Joel Nord blivit väckt.

Det förhöll sig så, som han sade. Den natt, då isen sjöng kring den vinddrivna båten och himlens klockor ringde i höjden, »kom Jesus» till Joel Nord, alldeles som han en gång gått över Genesarets vatten till lärjungarna. Ty att det var han, som stigit ombord, visste Joel säkert och därefter inrättade han sitt liv. Av dessa tankar och sin starka visshet skapade han under de första årens självvalda ensamhet en tro, på vilken han byggde sin framtid. Så snart han under grubbel och vånda murat dess fasta grund åt sig, var hans lära färdig. Ur tron föddes så nitet, och en dag trädde han fram och förkunnade.

På ön fanns en församling av frireligiösa, vilka var söndag samlades i ett litet laduliknande kapell, som de byggt åt sig. JoeLNord kom regelbundet dit för att höra, vad de predikanter, vilka stundom förirrade sig till avkroken, hade att säga. Han lyssnade uppmärksamt på såväl dem som de öbor, vilka läste ur bibeln eller predikosamlingen, när ingen, som utlade ordet,285

fanns närvarande, men han var endast sällan nöjd med den ljumma lära, de hade att bjuda åhörarna, vilka törstade efter livets klara vatten.

Så reste sig Joel Nord en dag från sin plats på sista bänken och började tala. När förvåningen över att en av deras egna förkunnade ordet lagt sig, hörde man på honom. Det var ingen bland dessa milda och förlåtande utläggningar, han kom med, ingenting om nåd och tröst och hopp men så mycket mer om synd och straff och evig pina. Hans stämma var skrällande hård och satsbildningen ofullständig eller felaktig, men han var en av dem, och åhörarna förstodo honom bättre än någon annan.

Han sade, att människan var avlad i synd och född med smärta. Därav drog han den slutsatsen, att hennes liv borde vara en ständig kamp mot lustan, hennes arvedel. Hon föll oupphörligt, ty hon var svag och ofullkomlig, men som motvikt hade hon fått umbäranden och nöd. Genom att frivilligt underkasta sig, ja, söka lidandet, kunde hon möjligen köpa hoppet om en ändring — på andra sidan graven; tvivelaktigt var dock, om hon någonsin

lyckades. Syndens välde var så stort och utbrett, att man dagligen vadade omkring däri till halsen utan att ens märka det. Man syndade av vana och slapphet, av lust och behov, och man gick med öppna ögon rätt mot avgrunden, som gapade bredvid varje vandrares väg. Det fanns föga hopp om frälsning och ingen nåd var att vänta, men därför skulle man ej giva tappt, ty någonstädes långt borta i286

ett dimmigt och obestämt fjärran bidade en högre makt på dem, som någorlunda rena lyckades vada genom jordelivets smutspölar.

Det var även annat han hade att säga, men nästan allt gick ut på att bevisa åhörarnas undermålighet. De våndades under skuren av anklagelser och skälvde av skräck, då deras samveten piskades blodiga och ömma. Men när Joel slutat, reste de sig, ännu tårögda och uppskrämda av dundrandet och skrällarna, samt tröstade sig i medvetandet att dock vara betydligt bättre än de, som ej kommit hit. Ty de, som villigt läto sig hudflängas på detta sätt, ägde likväl en utsikt att nå det rike, dit de — det var deras hemliga förhoppning — så sent som möjligt skulle upptagas.

Joel Nords rykte som predikant flög, buret av snabba kvinnotungor, ut över ön. När han uppträtt ytterligare ett par gånger, var det stadgat, och då lät han bedja sig, innan han började från platsen på sista bänken, där han med högmodig blygsamhet alltjämt satt.

Flera år å rad var han öns mest omtalade personlighet. Ingen betvivlade, att han verkligen trodde sina egna ord, och ingen hade heller rätt att göra det. Han hade ärligt och hårdnackat kämpat sig till en övertygelse, och han delade med sig därav. Hans lära var hjärtlöst hård och bittert hopplös, men den passade bättre än någon annan för dessa kärva människor, vilka arbetade tungt och sleto ut sig på stenbundna tegar eller ett förrädiskt hav, som stundom skänkte lön för mödan men oftare gäckade förhoppningarna.287

Så tystnade pratet om honom hastigt och åhörarnas skaror minskades. Anledningen därtill var, att Joel Nord ämnade gifta sig.

Det förhöll sig så, att Hällans ägare dött. Han hade varit en slarv och suput och lämnade gården skuldsatt efter sig. Änkan, som lidit mycket av mannens levnadssätt, blev troende. Var skulle en kvinna, vilkens make varit oregerlig och ibland slagit henne, söka tröst om icke hos en barmhärtig gud? I olikhet med många andra fann hon, vad hon sökte, och blev glad till sinnes. Och som hon en gång i veckan hörde Joel Nord uppträda å denne guds vägnar, vände hon sina blickar till honom, ty han var av kött och blod som hon.

Ett halvt år efter mannens död slog hon en dag följe med Joel från bönhuset. Joel kände henne så väl som alla andra av den lilla menigheten, bland vilken han tills vidare intog en bemärkt ställning.

»Hur har han det hemma hos sej, Nord?» inledde änkan samtalet.

»Jag har aldrig klagat», svarade Joel på sitt snäva sätt.

»Det gör han ju aldrig, en så'n sann kristen som han ä'.»

På det fann Joel ingenting att svara, och de gingo tigande vid varandras sida. Då de nådde vägen till Djupnäs, vek ej änkan av, som Joel väntat, utan följde honom. Den stuga, han ensam bebodde, låg nere vid vattenbrynet på Hagens ägor och innehöll blott en288

liten kammare jämte köket. Änkan stannade vid dörren och låtsade tveka, men så sade hon:

»När en nu ändå ä' här, kan en gärna gå inom å riktigt se, hur han har det.»

Joel sneglade från sidan på henne och gick före.

»Bevare oss så ostädat här ä'!» utbrast änkan, medan hon ännu stod i dörren. »Ja, si en karl, han kan då rakt inte ordna å ställa för sig. Till att hålla snyggt å rent behövs allt kvinnfolk.»

Joel hade aldrig tänkt därpå, men när hon nu visade det, märkte han oordningen i sin bostad. Han nickade stillsamt och medgav, att hon hade rätt.

Änkan började genast städa, och när hon en stund senare triumferande vände sig mot Joel för att utröna, vilket intryck hennes företagsamhet gjort, log han erkännande.

»Ja, nu behövs det bara skuras», tillkännagav hon. »Men det kan en förstås inte göra på vilodagen, med det dröjer vi tills fram i veckan.»

Joel hostade besvärad. Så mycken vänlighet hade han ej väntat, och rörd mumlade han ett tack.

»Tack själv!» sade hon. »Å nu tycker jag, han gärna kan gå med hem till mitt å äta ett riktigt mål mat å dricka litet kaffe ovanpå.»

Joel visste, att han skulle svarat ett tvärt nej till vem som helst annan, men nu förmådde han det ej. Hans leende hade blivit ljusare och bredare och hela den stela figuren föreföll smidigare. Han nickade om igen, tacksam och glad.289

De gingo tysta och högtidliga till Djupnäs. Det föreföll, som om bägge känt, att något skulle hända.

Ingenting inträffade emellertid under vägen och lika litet medan Joel satt i Hällans sal.

Vad som skall ske, det sker i alla fall, det visste man där ute på ön. När Joel varit på besök en gång, återvände han snart igen, och efter några veckors förlopp var han daglig gäst i gården. Han började så smått styra och ställa med en bel del sådant, som skulle göras i ladugården eller på åkrarna, och antog halvt omedvetet en överordnads ton mot drängen och pigan. Änkan skrattade belåtet därvid, och av sig självt gled Joel in i en husbondes ställning.

»Nu ska jag säja, att di pratar om oss», upplyste änkan en dag.

»Låt dem prata», sade Joel kort. »Folk sladdrar alltid.»

»Han har så rätt, så, men ändå .. .»

»Ändå? Va' för någe'?»

»Jo, antingen får han alldeles hålla sej härifrån, eller också ska han stanna jämt.»

De stodo på backen utanför byggningen. Solen sken, och i rönnen vid gaveln kvittrade några fåglar. Joel såg bort till ladugården, som han dagarna förut rödfärgat, och han sade sig, att mycket återstod, innan gården var sådan den borde och skulle vara.

»Då ä' det väl så gott jag stannar», mumlade han förlägen och med en mörk rodnad över ansiktet.

»Tack för det!» kom hennes svar snabbt och vän-19 ön.290

ligt. Hon räckte honom sin stora, arbetsvana hand, och han lade sin hårda näve däri. Därmed voro de överens. Hon var tio år äldre än han, men en så värk-bruten och ledstyv karl fanns icke på ön, det kunde ungefär kvitta.

De togo genast ut lysning, ty ingendera hade något att vänta på, och en månad senare stod bröllopet. Det var omedelbart efter vigseln Joel ytterligare ökade sitt anseende som en väldig kämpe för den rätta tron. Komministern, som vigde dem, var känd för supande och ett oordentligt levnadssätt; han satte ett gott matbord högre än något annat och var mer förtrogen med kortleken än med sin egen handbok. Han var omtyckt av många, men de troende betraktade honom med oblida ögon och hade mycket att anmärka mot hans leverne. Ifall en annan präst funnits att tillgå, skulle Joel vänt sig till honom för vigselförrättningen. Att en sådan förkunnare som Joel Nord ej skulle underlåta att pricka den världslige Herrens tjänare, vilkens tjänst han tvingats anlita, var under dessa förhållanden otänkbart. Han visste, att bruden själv och hennes släktingar fordrade det av honom, och han svek ej deras förväntningar. Under det bröllopsföljet redde sig till uppbrott, gick han fram till pastorn, och knackade honom hårt på bröstet med käppen, utan vilken han hade svårt att flytta sig.

»Säj mej nu, har han verkligen Jesus i sitt hjärta?» frågade Joel myndigt.

Komministern var eljes en snarfyndig man, men291

denna gång blev han överraskad och hans kvicka tunga svek honom.

»Det är allt som det kan med den saken, har jag hört», fortsatte Joel ogillande. »Han lever, som om var dag vore den sista, å tänker inte på Herrens tillkommelse. Men det ska' han göra!» Käppen knackade åter mot komministerns bröst och Joel tillade bestraffande: »Läs skriften och förkunna ordet! Därtill ä' han förordnad, å för det har han sin dryga betalning, men inte för att äta å supa å pläga umgänge med bespottare och skörlevnadsmän.»

Komministern var blodröd i ansiktet, och hans händer knöto sig ofrivilligt, medan han sökte ord, lämpliga att krossa denne nackstyve bonde. Joel såg, att han var ursinnig, och förekom ett utbrott.

»Jag begär inget svar», sade han. »Jag ger honom ett råd. Följ det, å han ska nog vinna frid med sig själv. Följ det inte, å han går rakt mot avgrunden, rätt så präst han ä'. Å nu får jag säja tack för mej å mitt!»

Brudföljet gick värdigt och långsamt mot båtarna vid stranden. För brudgummen själv liksom för alla åhörarna till hans förmaningstal hade detta varit en verklig uppbyggelsestund, minst så lärorik och väckande som en förkunnelse i kapellet på ön, dit aldrig någon präst kom. Joel var mer styv och rak än någonsin. Han märkte, att hans ord gjort intryck på alla; till och med handelsman Bolén och hans son sågo292

med skygg beundran på den, som vågat angripa själva prästen.

Lika nackstyv, som han visat sig vid detta tillfälle, förblev Joel Nord hela livet igenom. Men mycket av den nimbus, varav han förut omgivits, bleknade bort. Giftermålet ändrade hans ställning och kom öborna att betrakta honom med andra ögon. Så länge han levde ensam i sin lilla avsides belägna stuga fanns hos honom något hemlighetsfullt, som eggade nyfikenheten, gav fantasien flykt och tungorna fart. Då han blev gårdsbrukare som många andra och flyttade till ett ställe, där hans görande och låtande var lätt att kontrollera, försvann allt detta. Ingenting egendomligt var att se hos honom, ingenting annat än hans kärva uttryckssätt och den stelhet, som hindrade hans rörelser.

Joels rödkantade ögon iakttogo uppmärksamt allt och deras ägare lät intet av vad som hände undgå sig. Själv hade han blott ett långdraget hm! att säga eller gav med en tvär nick tillkänna, att han sett och hört. De närmaste åren efter bröllopet talade han som förut i bönhuset, men den forna kraften låg ej längre i hans föredrag. Gårdens skötsel tog hans tid i anspråk, så att han ej hann grubbla över de eviga tingen; den dagliga beröringen med omgivningen riktade hans blickar mot andra mål, och han slog utan att närmare tänka däröver av på sina fordringar. Och som han utan att röra ett finger därför verkligen fått det bättre och blivit en besutten man, såg han också det hela i en293

ny och ljusare dager. Det myndiga och tvärsäkra i sitt sätt behöll han dock och stod hårdnackat fast vid en uttalad mening, även om han överbevisades om dess oriktighet.

När Joel omsider funnit, att man vid bönemötena lyssnade till honom utan tårar och ångest, upphörde han med förkunnandet. Han offrade några timmar på grubbel över anledningen till, att hans ord väckte så ringa gensvar hos åhörarna, sedan avgjorde han saken på sitt raska sätt.

»Vår herre har tagit gåvan från mig.»

»Bevare oss väl, Joel, tror du... ?» Hustrun, till vilken han vänt sig, såg ängsligt på honom.

»Han menar något därmed», förklarade mannen, »å mot hans vilja går det inte att sätta sej opp. Nu slutar jag.»

Han slutade lika tvärt som han börjat, men tog icke sin hand från den lilla församlingen. Dess menighet var fåtalig och vacklande, världens barn gycklade med de troende, hotade dem till och med ibland, och ett föredöme behövdes. Ett sådant blev Joel Nord ända till sin levnads slut. Han vek ej en tum från vad han ansåg vara den rätta vägen, han prutade icke och dagtin-gade aldrig. Vid hans sida stod hustrun, trofast och hjälpande.

Med sitt blida och eftergivna sinnelag begärde hon icke mycket av livet. När hon vunnit en man, till vilken hon tilläts se upp, var hon nöjd. Joel såg hennes varma blickar, och ehuru han föraktade pjunk, var294

han tacksam för det hon gav. De båda människorna, som åldrades vid varandras sida, läto lugnt tiden gå, och för

att använda Joels egna ord, kunde de liknas vid två båtar bundna vid samma påle. De kommo ingenstädes, och det var ej heller deras avsikt. Han tyckte själv, att liknelsen var träffande och använde den ofta.

Men fastän de inrättat sitt liv på bästa sätt hade de många prövningar att genomgå. Först slogs hustrun med lamhet i fötterna och förmådde efter tio års äktenskap endast med stor svårighet flytta sig från ett ställe till ett annat. Så blev Joel plötsligt nästan döv och särskilt under regniga och våta vintrar var det honom omöjligt att höra ett ljud. Dessutom pinades han av en olidlig värk, vilken isynnerhet före väderleksombyten drog hans lemmar i de underligaste ställningar. Efteråt rätade han ut sig till den stela och kantiga figur han var, men under plågorna frestades han ofta att banna över sitt hårda öde. Hans starka tro vann dock alltid seger, och sade han något, innehöllo orden en tacksägelse till den, som fann honom värd dessa lidanden och luttrade hans vrånga och motspänstiga natur med sin tuktan. Ty bakom allt detta vinkade en stor och härlig nåd — det trodde han och därav hämtade han tröst. Och så hade han ju sjön.

Havet ägde alltjämt hans kärlek. Blåste det, så att andra Djupnäsbor sökte lä eller kröpo undan i stugorna, linkade Joel Nord ned till sin rankiga båtbrygga och tog plats i den grönmålade sumpen. När han satt295

till rors i den, och vattnet porlade kring stäven, glömde han allt annat och njöt av livet. Därför var också vintern med dess tvungna innesittande hans svåraste tid. Ute på sjön hade han allt, vad han begärde. Vinden, som ven kring honom, och skumstänken, vilka piskade hans ansikte, födde tankar. Dessa formades utan hans åtgörande till ord. Under det han ensam flög fram över fjärdarna, predikade han med hög röst, vittnade om sin tro för ilande vindar och vräkande vågor. Och alltid kände han sig underbart styrkt efter en dylik färd.

Så gingo fyrtio år under tungt arbete och regelbundet återkommande sjukdomsfall. Joel Nord och hans hustru voro gamla. Men där borta vid havet, där ett helt århundrade ej förmår ändra något i människornas sätt att se och tänka, var allt sig likt. Ett nytt släkte hade väl vuxit upp och tagit arv efter fädren, men det vandrade i de dödas fotspår, tänkte deras tankar och visste icke ens att andra vägar funnos.

Bland de troende intog Joel en gammal patriarks ställning. Numera förkunnade han endast sällan, däremot skötte han delvis församlingens praktiska angelägenheter. Han drev därvid alltid sin vilja igenom, och de gamla följde honom, ty de mindes med glädje och tacksamhet, vad han en gång varit. Men bland de yngre mötte han en ogillande opposition. Handlanden Bolén, som efter sin far ärvt både boden och nämndemansbefattningen, var motståndets ledare. Han höll på, att friska krafter skulle in i församlingen,296

samt talade om det nödvändiga i, att man befattade sig med politik och kommunala angelägenheter. Alla de där nymodigheterna voro Joel en styggelse, och han ivrade mot deras indragande i det lugna livet. Bolén orerade om skatter, väghållning och riksdagsmannaval och vann många medhållare. Joel Nord svarade blott med en föraktfull fnysning, och de äldre, särskilt kvinnorna, flockade sig kring honom.

De troende voro sålunda delade i tvenne partier, vilka bekämpade varandra. Till en öppen brytning vågade emellertid ej Bolén driva det, han böjde sig tills vidare och bidade tiden. Joel Nord såg på minerna, att man retade sig över hans många och alltid obevekliga nej, men det blev för honom endast en ytterligare anledning att stå fast.

»Guds rena, oförfalskade ord å ingenting mera», var hans ultimatum. Och därvid stannade det.

Nämndemannen-handlanden vek smidigt undan, men han lovade sig att inte glömma motståndarnas ledare. Dessutom hade han en särskild orsak att betrakta Joel med mindre blida ögon. På långt håll var han släkt med dennes hustru, och ifall hon ej gift om sig, skulle han vid hennes frånfälle fått ärva en del i gården.

»Visste en bara ifall de gjort inbördes testamente, skulle en ...» Han hejdade sig mitt i meningen, ty oförsiktigt nog var det till gubben Österman han vänt sig med förtroendet.

Österman tillhörde ej »läsarna», men troddes det oaktat vara Joels vän. Nämndemannen bet sig upp-29 7

repade gånger i underläppen och sneglade misstänksamt på åhöraren. I den gamle lotsens rynkiga ansikte lästes ingenting, och han lämnade snart handelsboden utan att låta märka något. Men nästa dag satt han i Hällans sal

och röt i Joels öra:

»Ni ska göra inbördes testamente, du och hustru din.»

»Äh!» fnös Joel föraktfullt.

»Jo, dör hon före dej — å hon ä tio år äldre — tar släkten halva gården. Å dör du först, så går det ut över henne.»

»Äh!» upprepade Joel ånyo.

Något testamente skrevs icke och Österman gick, förargad över, att hans välvilja ej blivit förstådd.

»Han hör ju inte, va en säjer. Å hör han, så begriper han inte ens sitt eget bästa.»

Det blev efter hand tomt kring Joel Nord. Han förstod, att nämndeman Bolén bearbetat meningsfränderna, men öppnade aldrig munnen till ett försvar.

»Ä' det något ni vill, så säj det rätt i synen», sade Joel. »På struntprat bak ens rygg, gitter en karl inte svara.»

Men pratet fortsatte ihärdigt och medförde verkan. Joel log brett men ringaktande däråt. Hans dövhet hindrade honom att taga rätt på vad som sades, kanske också hans med envishet nära besläktade stolthet, men hans misstro väcktes småningom.

»Vill man inte höra på mej, så inte trugar jag mitt298

på någon.» När han sagt det, vände Joel ryggen till och gick stelare och styvare än någonsin.

Från den dagen voro han och hustrun så gott som ensamma. Det medförde blott, att Joel tillbringade varje ledig stund på sjön.

»Mister du ett, har du tack vare den nåderika försynen genast något bättre i stället», förklarade han.

Hustrun nickade bifall till allt vad han yttrade.

Hon var numera fullständigt lam i fötterna, men lika litet som mannen klagade hon över krämpor och sjukdom. Hon låg till sängs dygnet om, och som ersättning för lidandet hade hon sin tro på de svagas och eländigas gud och sitt fasta hopp om omätlig salighet. Lyckligast kände hon sig, då Joel om kvällen tog fram bibeln och läste ett kapitel därur. För att själv höra något, röt han, så att fönsterrutorna skall-rade. Hände det stundom, att han hoppade över en eller ett par sidor i boken, vars av ålder och flitigt begagnande smutsiga blad klibbat vid varandra, märkte ingendera något. Det var alltid guds ord och ständigt lika hugsvalande för deras törstande sinnen.

En åhörarinna hade han utom den sjuka, nämligen Elfrida, pigan. Som gården var för liten att giva något överskott, ifall skulder och räntor skulle betalas, hade drängen måst flytta, varefter Joel med frejdigt mod åtagit sig att själv sköta det hela. Han gjorde det, men allt blev blott till en fruktlös kamp mot rost och mal. Det oaktat fortsatte han, Joel Nord böjde sig aldrig.299

Och så inträffade, då Joel var gammal, det, som handlöst slungade honom från hans ställning och gjorde honom hart när till en biltog man.

Det var sent på hösten. Fisket hade varit dåligt hela sommaren, och ingen vid Djupnäs hade sitt vinterförråd av strömming fyllt. Det gällde därför att taga skadan igen under oktober och november, ty sedan kom isen och då var det för sent. En av de ivrigaste fiskarne den hösten var Joel Nord. Han fick sitt lyst-mäte av att ligga på sjön, och varje rynka i hans brun-barkade ansikte sken av belåtenhet. Elfrida följde honom troget, ty någon måste ro båten, medan han lade ut eller tog upp skötarna.

Det var inte med glädje Elfrida halva dagarna igenom satt på sjön. Hon var visserligen född och uppfostrad på ön, men hon föredrog obetingat landbacken. Då emellertid ingen annan fanns att tillgå, blev det hennes lott att hjälpa husbonden. Hon var vid denna tid tjugufem år gammal, en platt och kantig företeelse, som saknade varje skymt av behag. De små ögonen sutto långt ifrån varandra och mellan dem gjorde sig en kort näsa bred på det

övriga ansiktets bekostnad. Om någon hy kunde man ej med skäl tala; det grova skinnet doldes av en enastående samling stora fräknar. Håret var smutsigt rödbrunt och hängde alltid oordnat fram i pannan. Men Elfrida var en duktig flicka. Hon skötte alla sysslor i huset och ladugården, biträdde husbonden vid såväl lantbruket som fisket, och hjälpte den lama matmodern efter bästa förmåga.300

Hennes moraliska vandel var fläckfri och hon berömde sig högljutt av, att öns pojkar ståndaktigt hållits på avstånd. Den lätthet, varmed detta skett ägde en naturlig förklaringsgrund, men det hade aldrig fallit Elfrida in att tänka därpå. Den egentliga anmärkningen mot henne var, att hon något för omsorgsfullt undvek beröringen med vatten. Hon kom direkt från en rengöring i ladugården till spiseln och besvärade sig sällan med ett ombyte av kläder. Hon trivdes i smörjan, och för att göra hennes karakteristik fullständig återstår endast att tillägga, vad öborna plägade säga, när det gällde att beteckna ett riktigt dumhuvud: enfaldig som Elfrida hos Nords, sade de. —

Det var en av de första dagarna i november Joel stack ut från den rankiga båtbryggan. Solen lutade mot sin nedgång och längst borta i norr hopade sig mörka molnmassor. Vinden låg in i viken och den gamla sumpen stampade svårt.

»Om vi skulle vänta tills i morron», ropade Elfrida.

Joel såg att hon rörde munnen och anade, vad hon sade.

»Prat!» mumlade han kärvt och höll stadig kurs på Betulanders kobbe. Han var fullt upptagen av att se, om båten skulle komma förbi den och genom att hålla så högt som möjligt i vinden, lyckades han verkligen däri. Det högg väl mot en sten eller två, men pojktagen gingo aldrig ur gubben, när han låg på sjön, och han skrattade gott åt stötarna. Så hade301

ingen av de andra öborna vågat segla, därtill voro de för snåla om sina båtar.

Längre ut vräkte sjöarna höga och det började stänka framme i stäven. Det lappade seglet hotade att rämna vid varje vändning, och det av olika tågstumpar hopknutna skotet frestades svårt men höll. Joel flinade belåtet, det artade sig till en de de seglatser, han älskade. Elfrida däremot var missnöjd. Hon stirrade på molnen norrut och på solen, som snart skulle ha gått ned.

»Vi få inte ut några skotar i dag», skrek hon.

Joel nickade lugnande och log.

»Jag tycker, att vi ska vända», ropade Elfrida hårdare än förut.

»Jaa, vi håller rätt söderut», sade han.

Elfrida muttrade något om gamla dövnickar och ångrade, att hon låtit förmå sig till färden.

»Om en nu varit hemma i stället, hade man kunnat få en rejäl kopp kaffe å sluppit sitta här å frysa», knotade hon.

»Jaa», sade gubben nytert, »om en halvtimme ä' vi framme.»

De hade kommit ut ur viken och slörade rakt söderut. Framför dem höjde sig Brunskär likt en strandad val, långt borta sjönk solen. Elfrida stirrade mot den, tills hennes ögon bländades, och hon måste se åt andra sidan. Ådkobben låg rätt i deras väg, och Joel höll upp i vinden för att sin vana trogen gå ovanför den.302

Det ryckte oväntat till i seglet och det sköra skotet brast. Elfrida skrek högt, när seglet började slå.

»Ä' du rädd, va'?» fnyste Joel föraktfullt.

Rädda för sjön voro varken män, kvinnor eller barn därute på ön, och Elfrida hämtade sig genast. Hon fångade seglet, fick tag i skotet och räckte det åt husbonden. Nu var han förargad, emedan båten drivit ett långt stycke, och med rynkade ögonbryn föresatte han sig att trots allt taga Ådkobben på läsidan. Han vände för att göra slag. Det ryckte till i seglet och lä reling låg under vattnet, som skvalade in i båten.

»Jesses, så han styr», väsnades Elfrida.

Joel släckte ej på skotet utan höll rak kurs mot havet. Vinden pressade hårt, men Joel log bistert och tog spjärn med fötterna, då seglet hotade att slitas från honom. Han satt högst uppe på lovarts reling, bakåtlutad med ena handen fast kring rorkulten och skotet i den andra. Det stripiga skägget stod vågrätt ut från hakan, den tandlösa munnen höll han halvöppen, liksom för att skratta. Det var något för en gammal värkbruten gubbe att slåss med vind och vågor och besegra dem. Elfrida klängde sig fast i lovart och gnällde. Hon visste ännu inte, huruvida hon skulle vara rädd eller blott förargad.

Då brast skotet för andra gången och nu tätt invid seglet. Båten girade och började driva. Innan Elfrida på nytt fångat seglet och fått en skötlina fastknuten vid ringen däri, hade båten flutit tillbaka mot Ådkobben, som de passerat för en kort stund sedan.303

»Jag tror, det ä' förgjort», knotade Elfrida, »men så har jag också mångfaldiga gånger sagt honom, att endera da'n sker en olycka med hans ruttna grejor.»

Joel såg betänksamt bort mot solen, som nyss försvunnit bakom skogen på näset.

»Nu dröjer det inte länge, förrän vi ligga i lä på andra sidan Brunskär», sade han.

»Den som väl vore hemma igen», fräste Elfrida. Hon satt med vattnet över fötterna och frös, så att tänderna skallrade.

Det var ingen konst för husbonden att avläsa hennes tankar, och han funderade verkligen ett ögonblick att vända. Han visste, att vid denna tid på året ökade vinden i styrka efter solnedgången. Det skulle bli svårt, kanske omöjligt, att få ut skötarna... Med ett förgrymmat mummel avbröt han sin tankegång, och stoltheten segrade. Vände han om nu, kom hela Djupnäs att flina åt honom. Det var förstås dumt att giva sig åstad i sådant väder, det medgav han, men när det en gång skett och... Ja nu, just nu skulle skötarna ut. Den nordliga vinden satte strömmingen i rörelse, och han ämnade visa de där stugsittarna kring viken, att han trots år och krämpor gjorde, vad de ej vågade. Han höll rätt på Brunskärs östra udde.

En stund senare var den passerad och de lade i land på läsidan för att taga ned masten och ordna redskapen. Elfrida var för slö att knota och dessutom hoppades hon snart få ro sig varm igen. Hennes förhoppning blev uppfylld, och som sjön gick hög endast några304

kabellängder söder om skäret lades skötarna nära detsamma. Joel skakade sitt huvud däråt men nödgades finna sig.

Just som den sista vakaren kastats ut dånade det till i luften. Ett par snöflingor träffade vågrätt Elfri-das ansikte, men hon hann ej reflektera däröver, innan stormbyn var över dem. Runt omkring piskades vattnet som av miljoner osynliga spön. Slagen föllo tätt och utan uppehåll. Det kokade och fräste som i en gryta och en stund hördes ingenting annat än ett dovt surrande ljud.

Joel hade genast klart för sig, vad som skulle ske.

»Hugg i å ro!» skrek han.

Elfrida lydde strax och de årtag, med vilka hon drev båten närmare skäret, räddade dem. När de befunno sig ett par famnar från stranden, bröt orkanen lös på fullt allvar. Vattnet, vars yta först piskats till ett fräsande skum, blev plötsligt knottrigt, som om det stelnat med en mängd små hårda knoppar på ytan. Nästa sekund vräkte vågorna om varandra. Elfrida och Joel arbetade bägge, jagade av en oklar ångestkänsla. När kölen skrapade mot stenarna i botten, kastade Joel sig, vig som en ung pojke, ur båten och släpade den ett långt stycke uppåt land.

»Seså», pustade han andfådd. »Den här gången slapp vi undan.»

Kring dem dånade orkanen. Ett fräsande virrvarr av mörka böljor med vita kammar jagade förbi och försvunno. Andra kommo i stället och ett ändlöst tåg305

av vilda vågor brusade vidare. På vindsidan dånade det mot klippan som under slag av släggor, dem flitiga händer outtröttligt förde.

»Ett tag till!» sade Joel.

Elfrida förstod att de borde draga båten högre upp. Hon darrade av skrämsel och orkade knappt något, men Joel, som tycktes ha fått igen sin ungdoms styrka, släpade båten efter sig, så att den snart helt och hållet låg på det torra. När det gjorts, gick han uppåt skäret för att undersöka, hur det såg ut på dess andra sida. Han tvangs att stå framåtlutad där uppe ty vinden hotade att eljes slunga omkull honom. Det fanns ingenting att se. Mörkret låg tjockt och ogenomträngligt, men därur dånade släggslagen, och runt omkring röt blåsten med långt utdragna mistlurstoner. Joel vände om och gick ned i lä igen.

»Hm, hm», hostade han torrt. »Det ser ut, som fick vi stanna här natten över.»

Det blev för mycket för Elfrida. Hon brast i gråt. Förargelsen hade förut hållit henne uppe, men nu kände hon sig fullständigt nedbruten.

»Va' skulle vi ute å göra!» klagade hon. »Det ä' väl inte så fasligt noga med di fattiga strömmingsnackarna heller!»

Joel hörde henne ej. Från föregående besök på skäret visste han, att det bland klipporna fanns en skreva, som lämnade skydd mot blåsten. Han hade redan insett, att de måste stanna kvar över natten.

Han fann skrevan och trevade sig in däri. Det var

20 Ön.306

god plats för ett par personer, och han ropade på Elfrida. Han hörde henne ej svara något, men kände snart en främmande kropp röra vid sig.

»Nu ä' det bäst, att vi krypa så tätt intill varann' som görligt ä', så håller vi oss nog varma», sade han vänligt. — Inte var det här något märkvärdigt, men det var kanske litet korttänkt att ge sig av så sent på dagen. Flickstackaren kanske rent utav förkylde sig. »Kom närmare, Elfrida!» uppmanade han. »Det var nog galet att vi gav oss ut, när vi inte kan ta' oss hem igen, men nu ä' det gjort.» Han strök henne över ansiktet med sin knotiga hand och märkte därvid att hon grät. »Inte ä' du väl rädd, flicka?» frågade han. »Det blåser, förstås. Det ska' ju göra så emellanåt. Lägg ditt huvud på min arm här, så slipper du ha det mot stenen. Inte ä' armen stort mjukare, men fullt så kall ä' den väl ändå inte. Ja, ja, kryp du till mej, den smula värme jag har kvar får du gärna, eftersom jag dragit dej hit ut.»

Han kände, att Elfrida darrade, och knäppte upp kavajen för att hölja litet därav över henne. Hon makade sig närmare honom och lade sin våta kind mot hans ansikte.

»Ja, ja», småpratade han ut i mörkret, »gör som du vill. Å försök nu sova! Stormen bedarrar kanske, så vi kan ge oss ut igen...»

Elfrida skrek häftigt till, som om hon blivit skrämd.

»Nå, nå», lugnade han, »vi ä' inte där än. Å spår inte jag orätt, få vi allt dröja här te' morgonen. Sen307

blir det alltid någon råd.» Han kände en behaglig värme sprida sig i kroppen, endast fötterna, som så länge hållits i vatten, voro stela och känslolösa.

Elfrida tryckte sig intill honom. Hon andades häftigt och hennes andedräkt hettade mot hans kind. Plötsligt lindade hon, liksom givande vika för sitt behov att finna skydd och hjälp, armarna kring hans nacke. Han såg en mängd stjärnor och solar lysa, märkte att blodet forsade genom ådrorna och visste med ens, att han var ung och kraftig igen. En besynnerlig dimma hindrade honom att se in i framtiden, fastän han samtidigt hade en förnimmelse av, att just nu var det hans skyldighet att skarpare än någonsin göra det. Men känslor, vilka förut aldrig funnits i hans liv, kommo sällsamma och mäktiga emellan, grumlade tankarna och fyllde hans sinne med

något nytt, oanat och starkt, som verkade likt ett rus, på en gång livande och förlamande. Han drogs oemotståndligt mot det, som nu måste komma. Häftigt besvarade han Elfri-das omfamning och pressade henne hårt mot sitt bröst.

Vinterns första flingor veno pilsnabbt genom luften. Runt omkring larmade stormen, och vågsvallets slag dunkade mot berghällarna, så att de skälvde under angreppen. Det låg jubel och trots däri, och gamle Joel glömde sig själv och allt annat för det nya och okända, som kommit med upproret inom och utanför honom. —

Följande dag framemot ett-tiden vågade pojkarna österman och öman sig ut i den senares stora skötbåt.308

Kursen ställdes åt Brunskär till, ty man antog, att de sökta skulle finnas där, ifall de lyckats rädda sig. När seglarna kommit tillräckligt nära, upptäckte de en mager gestalt på klippans högsta punkt.

»Gubben ä' i livet», sade Bernhard Österman och drog en suck av lättnad.

»Nu ska Bolén och käringens andra släktingar bli förbannade», flinade Öman.

Så fort skötbåten lagt till i lä om skäret, stultade gamle Joel ned mot stranden. Han föreföll mindre stel än vanligt och undvek de andras blickar, medan han tackade för deras hjälp. Elfrida kröp fram ur skrevan, tankspridd ordnande sitt sträva hår.

»Nu blåser det inte värre, än att man gott kan ta' upp skötarna», menade Joel.

»Dom får allt ligga lcvar, där dom ligger», sade Öman, som ansåg sig ha gjort mer än nog, då han seglat ända hit.

»Skräp!» inföll Joel. »Ä' ni här, kan ni nog hjälpa mej med dem ock.»

Bröderna tänkte på blåsten och gjorde sura miner, men hellre än de tilläto, att en gammal gubbe trodde dem vara rädda, stego de i båten och rodde ut. Öman och Elfrida stannade på skäret och åsågo deras bemödanden.

Då första sköten togs upp blänkte och glittrade det i varje maska. Åskådarna sågo Alexander byta plats med gamle Joel, ty denne orkade ej draga skötarna ombord.309

»Jag har då aldrig sett maken!» utbrast öman, där han stod.

Nästa sköte halades upp, och det glänste som silver om den.

»Det var då en oförskämd tur!» knotade öman. »Nu har gubbtjuven strömming för två vintrar.»

Sumpen låg mycket djupt, när den äntligen tog land. Öman sneglade under lugg på Joel, vilkens ansikte dock ej visade någon större tillfredsställelse.

»Den fångsten var väl värd en natts frysande», sade Joel stillsamt.

Elfrida nickade, men hennes min var skuldmedveten och blicken skygg.

öman kisade med ögonen och försökte se satirisk ut, men bröderna voro allvarliga och befattade sig ej med annat än den ovanligt rika fångsten. Sumpen bands efter skötbåten, i vilken alla togo plats, och hemfärden anträddes.

Den vintern gick som alla andra på Hällan. Det enda, värt att lägga märke till, var väl, att Elfridas lynne blivit synnerligen ojämnt. Hon snäste sitt husbondfolk ibland och grät stundom med huvudet gömt i förklädet. Mor Betulander gjorde sig ofta ärenden över till henne, vädrade i vråarna och snodde i kök och ladugård. Resultatet av hennes besök blev en oväntat intim vänskap med gummorna på ön, mycket kaffedrickande och många hemlighetsfulla antydningar. Elfrida var dock hårdnackad i sin tystnad och först fram på sommaren erhöllo de nyfikna den visshet, de310

sökt. Då lyckades Elfrida ej längre dölja sitt tillstånd, och pratet tog fart.

»Nu skulle öns sladderkäringar kunna driva alla skärgårdens kvaritar med sitt munväder», sade Alexander österman.

»Bevare oss väl, att gamle Joel... oj, oj, oj», ljöd det överallt. En storm av förtrytelse och harm brusade över ön.

De väckta höllo täta sammankomster för att tänka ut ett straff, nog stort åt denne förvillade broder, vilkens skuld ingen betvivlade. De världsligt sinnade njöto av villervallan i motståndarnas läger och eggade upp raseriet genom försåtliga anmärkningar och elaka infall. De troende förstodo, att deras anseende stod på spel, och bestämde sig för att göra något, men visste ännu ej vad. Till en början koncentrerade de sina ansträngningar på gumman Nord. Var dag i flera månaders tid nötte äldre och yngre kvinnor Hällans trappsteg. De öste hela sjöar av deltagande över den gamla, klagade och gräto. Men de mötte oväntat mothugg och gingo slutligen med snopna miner.

»Han har inte sagt ett ord åt mej ännu», svarade gumman Nord oföränderligt på utgjutelserna. »Å förrän jag hört det ur Joels egen mun, tror jag inte ett ord, om så hela världen stod här i kammaren å sa' det.»

Inför en sådan envishet var intet att göra, och man beslöt att bida sin tid.311

I augusti föddes barnet och gumman Nord vakade själv vid moderns bädd.

»Kära hjärtandes», viskade hon och lade sin skrumpna hand vänligt på Elfridas feberheta panna. »Ett kvinnfolk råkar lätt i olycka. Det ä' nu en gång så. Gråt inte, Frida, å tänk inte på, va' folk pratar! Jag har aldrig frågat dig efter fadern, å vem han än ä', får du stanna hos oss.»

Dörren knarrade på sina osmorda gångjärn, och Joel Nord trädde över tröskeln. Hustrun såg stort mot honom, ty han var rakare i ryggen än han varit på länge, och blicken i de varkantade ögonen hade en trotsig glans.

»Det ä' jag som ä' far till barnet», sade han med sin skrällande röst. »Att orda om, hur det gått till, nyttar inte, för nu ä' det så å därmed jämt. Har du något att säja, hustru, så säj!» Han kastade huvudet utmanande bakåt, och kvinnan, som stått vid hans sida alla dessa år, kände igen botpredikanten, vilkens ord en gång gripit henne med sällsam makt. Det var hela det forna trotset och den kärva, frånstötande stoltheten hos honom. Och när hon betraktade mannen, märkte hon, att han bar sina helgdagskläder, som om han varit beredd att gå, ifall hon önskat det. Då började tårarna rinna utför hennes kinder.

»Gubben min», sade hon vänligt, »under många år har jag tyst bett vår herre ge oss ett barn. Nu har han bönhört mej, för ä' den lilla din, så ä' hon väl också min, eftersom vi tu äro ett efter skriften. Ska'312

jag då annat än tacka och prisa den, som skänkt mej, va' jag åstundat!»

Styv och stel kom Joel Nord längre in i rummet. Vad han i detta ögonblick kände, visade han ej. Han endast räckte fram sin hårda näve och hustrun lade sin hand däri.

»Ja, ja, Joel», sade hon, »herren väljer vägarna, å syns dom oss aldrig så underliga, ha vi ändå bara att tacka å prisa hans namn. Nu ska' du läsa kapitlet om tjänstekvinnan Hagar.»

Joel tog bibeln och sökte rätt på det omnämnda stället. Strax efteråt började han läsa, så att fönsterrutorna skallrade i sina ramar.

»Och Sara, Abrahams hustru, födde honom intet barn, men hon hade en egyptisk tjänstekvinna, som hette Hagar.»

Hustrun nickade i takt till orden och log mot Elfrida, som låg med den lilla'vid bröstet.

När Joel läst: »Och då hon såg, att hon var havande, blev hennes fru ringa i hennes ögon», lade hustrun sin hand i boken och avbröt därigenom läsningen.

»Nu vet ni», sade hon. »Akta er för det!»

Joel nickade.

»Å när ni vet, ska det väl inte bli svårt, att göra som rätt ä'», fortsatte hon.

Elfrida grät sakta, och Joel nickade på nytt.

»Så blir allt som förut», sade Joel och reste sig. Han hade förstått hustrun och givit sitt löfte för fram-313

tiden. Som han kommit lämnade han rummet, men innan dörren stängdes bakom honom, frågade han över skuldran:

»Ä' det en gosse eller en flicka?»

»En flicka.»

»Så var det inte riktigt efter skriften.»

»Joo», invände hustrun tillräckligt högt, för att mannen skulle höra det, »ett barn ä' alltid ett barn.»

Joel log brett, på det hade han ej tänkt. Därmed gick han att byta kläder och genast gripa sig an med det, som närmast borde uträttas.

Han tyckte det vara lättare att andas nu, sedan han haft sin uppgörelse med hustrun, och han, som flera månader undvikit människors blickar, visste med ens, att han åter vågade se mötande in i ögonen.

Ryktet om den fullständiga enigheten mellan makarna spreds snart och väckte undran. Hos de troende framkallade den förtrytelse. Särskilt utmärkte sig nämndeman Bolén för den hetsighet, varmed han talade om syndaren Joel Nord. I sin trilla kuskade han runt ön och språkade i enrum vid alla meningsfränder. På hans inrådan beslöts att ställa Joel till rätta inför församlingens ledare och kräva, att han förnekade barnet. När han övertygat alla om det riktiga häri, gnuggade Bolén händerna och slog sig till ro för att låta tid och omständigheter verka.

Men Andersson och tvenne andra av de förmögnare bröderna gingo en söndagsmorgon till Hällan för att kungöra det allmänna beslutet.314

»Du ä' kallad att stå till svars», trumpetade Andersson i Joels ena öra.

»Å om jag inte kommer då?» Joel klippte med ögonen och såg allt annat än skuldmedveten ut.

»Törs du inte, va'?»

Det var att beröra den rätta strängen, ty Joels rygg blev genast rak.

»Jag ska' komma», lovade han.

Med det beskedet fingo de andra nöja sig.

»Du kan ju alltid neka för faderskapet», menade Andersson, som rådplägat med nämndeman Bolén. »Det har styvare karlar än du gjort före dej.»

Joel låtsade ej höra honom, och de tre gingo.

Joel stod en stund och såg efter dem. Så skrattade han gäckande och linkade in till hustrun. Hon hade genom det öppna fönstret åhört samtalet.

»Du tänker väl aldrig neka för det, som sant ä'?» började hon.

»Gjort ä' gjort, hur det nu kom sej», svarade Joel lugnt. »Å de ä' skräp till karl, som inte vågar stå för egen gärning.»

Precis samma ord upprepade han följande söndag i bönhuset. Hela församlingen hade ögonen riktade mot honom och han mötte de många fientliga blickarna med kall överlägsenhet.

»Syndare!» susade det utefter bänkarna.

»Det ä' vi väl lite var, inte annat jag vet. Å inte blir det bättre, om vi aldrig så många gånger neka för va' sant ä'. Men eftersom man bett mej komma315

hit å stå till svars, som det kallats, vill jag i så många vittnens närvaro som möjligt säja ifrån, att flickan ä' min, å att hon ska ärva gården efter mej.»

»Förstockade, du hädar!» röt nämndeman Bolén.

»Han hädar!» sorlade menigheten.

Joel krökte handen bakom örat för att höra bättre. Så snart han uppfattat ordet »hädare», log han och frågade:

»Ä' det någe' mer ni vill veta?»

»Gå, å kom aldrig tillbaka!» Bolén pekade mot dörren.

»Gå, gå!» stämde församlingen in.

Joel dröjde en stund liksom för att inprägla alla dessa vredesgnistrande ögon i minnet. När han sett tillräckligt, vände han om och gick. Att han icke böjde huvudet i dörren ökade förtrytelsen, och efter den dagen nämndes han sällan av sina forna meningsfränder vid annat namn än »den förstockade».

Joel Nord insåg, att man ej skulle nöja sig med denna hämnd, som till på köpet höjde honom i ögonen på världens barn, vilkas bifall han dock ej begärde. Men han hade icke väntat, att man skulle bearbeta Elfrida. Det var emellertid vad som skedde. Genom mor Betulander, vilken vid detta tillfälle visade sig synnerligen lämplig, intalade man henne, att hon fallit offer för en fruktansvärd orättvisa.

Det dröjde länge, innan Elfrida begrep något, ty hon hade från början visat sig nöjd med, att barnet erkänts av sin far. Men när det en tid outtröttligt316

upprepats, att hon blivi illa behandlad, ändrade hon sätt. Hon snäste husbondfolket och försummade sina sysslor för att springa omkring i gårdarna och bli beklagad vid en kaffekopp.

I den mån deltagandet för Elfrida växte, stegrades oviljan mot Joel. Han bemöttes med misstro eller öppet visad ringaktning, och man spelade honom fula spratt. När han, för att kunna segla till kyrkan och låta döpa barnet, ville låna Ömans skötbåt, erhöll han den ej. Öman befann sig i penningförlägenhet och var följaktligen andligt sinnad denna höst. Att även mot betalning neka Joel Nord båten var bästa sättet att visa sig äga den rätta tron. Ömans nej väckte också enhälligt gillande, och Bolén gav honom ett halft löfte om ett mindre lån fram på vintern.

Barnet blev likväl döpt, ty bröderna Österman forslade föräldrar och faddrar till bestämmelseorten och tack vare dem antecknades Joel i kyrkboken som far till flickan, vilken erhöll namnet Hildegard.

Även på andra sätt visade man Joel Nord, att han blivit den sten, på vilken många ansågo det som en plikt att spotta. Men han log därvid, ty han visste sig vara en stor syndare inför gud och människor och tacksamt mottog han sitt välförtjänta straff. Och just det, att alla voro emot honom och sökte göra honom ont, skänkte det säkra hoppet om belöning i en annan värld. Denna hans trosvisshet upprättade honom småningom i egna ögon och gav modet att möta grannarnas och forna vänners ögonkast med något av det317

gamla utmanande trotset. Slutligen nådde han likväl den punkt, då han icke längre ville finna sig i dessa oavlåtliga straffdomar, och därmed var han åter den forne Joel Nord.

Hela våren och ett stycke in på sommaren hade han stillatigande åsett, hur Öman lade sina skotar på Hällans vatten, men en dag tröt honom tålamodet.

Mycket var det icke han sade, då han uppsökte Öman i dennes bostad, men det var mycket nog för att komma familjen öman att gå anfallsvis till väga. Ungefär en minut senare for Joel Nord huvudstupa utför trappan och hamnade på gårdsplanen. Efter kom Öman högröd i ansiktet och med händerna knutna. Gamle Joel hade knappt mer än hunnit tänka på att resa sig, förrän den andre kastade sig över honom. Krafterna voro ojämt fördelade, men när bröderna Österman och ytterligare några Djupnäsbor anlänt till platsen och skilt de stridande åt, var gubben Joel dock minst tilltufsad. Öman haltade betänkligt och ena ögat var fullständigt igensvullet. Joel föreföll däremot kry ©ch pigg och hoppade omkring, beredd att när som helst börja på nytt.

»Där ser du», sade han till antagonisten. »Gammal ä' jag, å mycke' utav krafterna finns inte i behåll. Men gäller det att tukta fähundar, så står herren alltid på den rätta sidan. Kom ihåg det!»

Det var med en segrares hållning och hälsad av de kringståendes bifall, Joel Nord återvände till Hällan. Hemkommen tog han fram bibeln och läste två hela318

kapitel i sträck. Hans blod strömmade livligt och hett genom ådrorna, och hans stämma dundrade, så att de små färgskiftande rutorna skallrade. Han kände sig ung och dådkraftig.

I sängen låg hustrun med sammanknäppta händer. Hennes ögon lyste och den tandlösa munnen log.

När Joel slutat läsningen, lade han ihop boken, stödde båda nävarna därpå och riktade blicken mot taket. Hans läppar rörde sig till en tyst bön, som dock avslutades med en fråga.

»Ska' inte fähundar alltid ha på käften, säj, herre?» Han höll blicken oavvänt mot höjden och väntade svaret. Så log han brett och nickade. »Jo, det ska' dom, säjer rösten i mitt hjärta. Tack för det, herre i himmelen ! Du är en rättfärdig gud, å kommer Öman inom räckhåll, nyper jag till. Amen!» Därpå vände han sig mot hustrun och fortsatte. »Nu vet jag, sir du. En ska' inte smyga å humla, en ska' stå för sina gärningar.»

Från den dagen var Joel Nord en annan. Han mötte glad och trotsig varje ögonkast, svarade med ett knipslugt blinkande eller en spefull anmärkning, då han såg att något sades till honom. Den forna misstron, huvudsakligen alstrad av hans dövhet, var försvunnen, och fastän han sällan hörde, vad man yttrade, skrattade han gott åt allt.

»Det betyder så litet, vad folk säger», upplyste han. »Jag har vunnit frid med mej själv, å här inne hör jag en röst, som svarar på alla frågor.» Han lade näven på bröstet och blinkade och log. Den knotiga,319

värkbrutna gestalten växte, han bar sitt huvud högre än någonsin och gick med spänstigare steg.

Den förändring Joel undergått på gamla dagar medförde även yttre fördelar. Den icke minsta bland dessa var, att han hyrde ut sin stuga till sommargäster och själv flyttade till sjöboden. Ute på ön, där varje krona ägde mångdubbelt värde, var en dylik inkomst icke blott välkommen utan gav även anseende. Joel Nords ålderdom blev med ens ljusare och gladare, och han var åter mannen, till vilken man lyssnade.

Men de väckta knorrade och lutade sina huvuden samman. Att allt gick Joel Nord väl i händer blev en förolämpning mot dem. Särskilt var nämndeman Bolén förbittrad.

»Vänta bara tills gumman vänder näsan i vädret», sade han litet emellan. »Då ska man få höra av mej.»

Hur han pratade och hotade, nådde talet även gumman Nords öron. Hon grubblade länge därpå och sände slutligen bud på bröderna österman.

»Far eran talade en gång för länge sedan med Joel å mej om testamente å slikt», sade hon, när de kommit och sutto vid sängen. »Nu ä' det just inte värt att säja något åt Joel om'et, för han ä' ju sten döv, vet jag. Å fattar han, vill han ändå inte höra på det örat. Därför tänkte jag nu spörja er, om ni kunde ställa papperet i ordning åt mej. En vet aldrig htir lång ens tid blir, å de ä' nog bäst att ha allt ordnat efter sej.»320

Alexander, som redan skött flera förtroendeuppdrag åt andra öbor, nickade lugnt och svarade:

»Ä' det så, att moster vill, ska' jag sköta den saken.»

»Jag visste väl jag, att ni både kunde å ville. Gud välsigne er, pojkar.»

Alexander höll ord och samma höst uppsattes ett fullt lagligt testamente, som bröderna bevittnade. Nu, sedan Joel Nord bibringats en ny syn på livet och företeelserna däri, gjorde han inga invändningar utan ritade en klumpig namnteckning på papperet.

»Det är nog så, att en ska' ha ordning å reda i stort som smått», sade han. »Annars står en te slut som en lort inför både gud och människor.»

Bröderna nickade högtidligt och med det allvar stundens vikt krävde, skrevo de i sin ordning under som vittnen.

»Si så där ja», utbrast gumman Nord. »Ropa nu hit Elfrida å flickan!» När de båda kommit in i rummet fortfor hon. »Läs kapitlet om tjänstekvinnan Hagar!»

Kapitlet lästes, och alldeles som en gång förut avbröts Joel vid femte versen.

»Tänk nu på, att gården kan bli flickans», sade den gamla till Elfrida. »Men tänk också på, att du alltid ska' vara en rättskaffens å trogen tjänarinna, så länge jag ä' i livet. För ä' du inte det, Elfrida, kastar jag testamentet på elden, å då får du å flickan ingenting!»

Joel nickade bekräftande, ehuru han ej hört orden;321

och bröderna blickade allvarligt framför sig. Elfrida gömde sitt ansikte i förklädet och grät.

»Jag ska' aldrig glömma, hur goa ni varit mot mej!» lovade hon.

»Då ska' vi också tiga med det här», menade Alexander. »Tids nog får Bolén och släktingarna veta det, å då ska' ni få höra ett himla väsen.»

»Va' sa' han?» frågade gamle Joel.

»Att vi ska' tiga.»

»Det ä' ringa konst för den, som ingenting har att säja.»

»För den ä' det nog största konsten», sköt Alexander in.

Det visade sig snart, att han hade rätt, ty redan en vecka senare var nämndeman Bolén på Hällan och predikade. Han talade dock för döva öron.

»Vet du inte att hustrun ska' ärva mannen, liksom mannen hustrun?» frågade Joel kärvt.

»Jo, det är ju rätt och billigt», medgav besökaren.

»Å så vet du väl, att flickan ä' mitt barn?»

»Nä, hur ska' jag veta det?»

»Jag har sagt'et...»

»En säjer så mycke' så. Men när det gäller affärer...»

»Det här ä' ingen affär», avbröt gumman Nord otåligt.

Med det beskedet nödgades nämndemannen avlägsna sig. Men han återvände inom kort och upprepade 21 ön.322

outtröttligt sina skäl. Under vinterns lopp förnyade han gång på gång sitt besök och fortsatte därmed även fram på våren. Bolén var ihärdig, då något stod att vinna. Men en förmiddag i april, när han återigen satt och talade om släktens missräkning och det goda namn, det är var och ens skyldighet att lämna efter sig, utbrast gumman.

»Nu är jag trött på det här.»

»Vad säjer du?» frågade gamle Joel med handen bakom örat.

»Han tröttar rakt ut mej», ropade hustrun.

Gamle Joel gick lugnt fram till Bolén, som bred och trygg satt vid salsbordet.

»Hon ä' trött, hör du», sade han.

»Asch, hon ska' få höra mycke' mer än.»

»Det ska' hon inte.» Gamle Joel spottade omstän-digt i nävarna och grep sedan nämndemannen i kragen. »Nu ger Bolén sej av å kommer inte igen.»

»Kör ni ut mej ... ?»

»Vi gör så. Går du godvilligt eller ska' jag sätta fötter under dej?»

Bolén reste sig och gick långsamt mot dörren.

»Akta er!» skrek han, utom sig av förbittring.

»Åh, fattigt heller!» Gamle Joel stultade bort efter sin enpåk och med den i handen kom han emot Bolén. »Ä' du inte ute, innan, jag räknat te' fem, så smäller det.»

Nämndemannen gick litet hastigare än han från början ämnat.323

»Det här ska' jag evigt minnas», mumlade han.

»Jag hör inte vad du säjer», upplyste Joel, »å det ä' väl inte stort att höra, kan jag tro. Nu ger du dej av å kommer inte igen.»

De stodo ute på förstugubron och mätte varandra med lågande ögon. Nämndemannen såg först bort.

»Kvicka dej!» befallde Joel Nord kort.

Bolén slungade en av vrede gnistrande blick på gubben. Därefter gick han.

När Joel vände om in, låg hustrun och bad.

»Du slog'en väl inte?» frågade hon, då hon slutat.

»Inte den här gången. Men nästa går det därhän.»

»Akta dej, Joel, det ä' kanske inte rätt.»

»Jag hör inte vad du säger, gumman, men här inne ropar en röst. Lyder jag den, går det illa för Bolén.»

»Jag vet inte, va' jag ska' tro, Joel, du ä' inte mer sådan du varit, å jag ä' så trött, så jag inte orkar tänka.»

Inte heller nu hörde mannen hennes ord. Och som han alltid plägade i tvistiga fall, tog han fram bibeln och började läsa för att hämta styrka och vägledning därur. Då han läst ett kapitel vände han sig mot hustrun. Hon låg med slutna ögon och händerna hopknäppta över det insjunkna bröstet. Hon var blekare än vanligt och tycktes sova. Joel gick ut i solskenet på backen, han ville ej störa henne.

Vid middagstiden upptäckte Elfrida att matmodern var död. Den gamla hade slumrat in i en lugn, drömlös sömn, varur hon aldrig skulle vakna. Ett vänligt324

leende låg över de skrumpna dragen, där rynkorna vindlade sig i alla riktningar. Så snart gamle Joel förstått vad som hänt, grep han åter till bibeln. Hela eftermiddagen läste han högt därur.

Då Elfrida senare kom för att giva honom kvällsmåltiden, vinkade han åt henne att gå. Hon lydde och Joel läste vidare. När det var sängdags lade sig Elfrida och flickan. Mitt i natten vaknade de och hörde gubben fortfarande läsa högt. Hans stämma var klangfull och kraftig, och orden strömmade i jämn följd över hans läppar. När Elfrida lyssnat en stund, somnade hon igen. I vanlig tid på morgonen steg hon upp. Det första hon därvid hörde var Joel Nord, han läste alltjämt.

Längre fram på dagen seglade han till kyrkan och vid återkomsten började han genast på nytt läsa.

»Ska' han inte äta en bit?» ropade Elfrida i Joels öra.

»Nä, jag har inte tid.» Förklarande tillade han: »det bästa hon visste var ordet.» Han läste vidare, men fram på natten tog tröttheten ut sin rätt, och han somnade över den bok, Joel Nord ansåg innehålla det största och bästa, som fanns i världen.

Elfrida steg upp och väckte husbonden för att förmå honom gå till sängs. Så snart han vaknat, sade han åter och pekade på den döda:

»Ordet var det bästa, hon visste.»

Begravningen blev mycket enkel. Några få hade följt på färden, och en del nyfikna kommo och stån-325

nåde vid graven. Inför kända och okända steg Joel fram och vittnade om hustrun, sedan jordfästningen förrättats.

Det lär ha varit en ståtlig syn, då åttioåringen, ledbruten och knotig, steg upp på jordhögen och talade. Det långa, isgrå håret och skägget fladdrade kring hans huvud, och den magra gestalten darrade, men orden sprungo lättfotade och klangfulla över hans läppar. Det var den forne Joel Nord, som vaknat efter många års dvala. Sist av allt sade han, pekande på Elfridas flicka:

>Å nu gör jag för alla veterligt, att hon, som här står, ä' min dotter. Gud hjälpe mig sedan för vad ont å oriktigt jag gjort!»

Under hemfärden vände gamle Joel sig till Bernhard österman och sade:

»Jag kommer inte att vila i vigd jord, jag.»

»Hå hå, varför det då ? Vi ska' väl alla ...»

»Nä', jag hör till sjön jag. Det var en gång för länge sedan, den höll på att ta mej. Rösten här inne säger allt emellan: dit hör du, dit ska du. Å nu vet jag. Sir du, gosse, det ä' gott att veta sin väg. Då blir allting lättare.»

»Akta sej för sjön, vet jag», inföll Bernhard. Han satt och tänkte på det vackra i att två gamla människor varit så innerligt fästade vid varandra, att den ene av sorg över den andras bortgång talade dylika ord, som de han nyss hört.

Gamle Joel log inåtvänt och fortfor:326

»Sir du, gosse, vi som hör sjön till, vi bli inte lika andra. Vårt liv, hå hå, ja ja... vårt liv, va' ä' nu det?» Han strök sina flata händer mot varandra för att tydliggöra, vad han ansåg det värt. En kort stund senare återtog han hemlighetsfullt: »Det var en gång för länge sedan en, som hette Ejderman. På mer än femtio år har det namnet inte gått över mina läppar, men nu har jag kommit att tänka på'n. Funnes karl'n i livet, skulle jag räcka honom handen och tacka för vad han gjort mej. För sir du, allt blir annorlunda med åren. Å det, som fordom var orätt, det ä' ofta nog rätt numera. Så står det te' med den saken.»

Bernhard satt och såg mot norr. Där borta lågo andra öar och till en av dem hade han en sommar varit på väg för att fråga en flicka, om hon ville bli hans. En stor obestämd längtan steg upp inom honom och hans blick blev simmig. Han funderade länge, ifall det ännu var för sent att hämta lyckan där borta. Sedan glömde han det, ty annat kom emellan.

»Jag minns, att far min talade om Ejderman någon gång», sade han förstrött.

»Tänk att I, som ä' unga, minns så långt tillbaka.»

Bernhard såg från sidan på gamle Joel och undrade, vad han menade.

Joel Nord spratt plötsligt till och blev med ens en annan.

»Det ä' konstigt», utbrast han, »jag hör vart ord du säjer.»327

Det fann även Bernhard besynnerligt, och hans ögon blevo stora.

»Ja, nu ä' det ingenting mer», sade Joel tomt och blev igen den han länge varit. Han mumlade något för sig, att så länge det var öppet vatten, hände det ej, — »men en får si, hur det går, innan det fryser te' vintern.»

Vad han syftade på, förstod Bernhard ej. Vid hemkomsten till ön stod han och såg efter gamle Joel, som linkade bortåt vägen, ledande Hildegard vid handen, medan Elfrida gråtande gick bakom dem.

»Stort följe fick gumman då inte», sade Alexander, under det han ordnade i båten.

»Hon sover lika gott för det», svarade brodern. Efter en stund fortfor han: »Något sån't, som gubben sa' mej, har jag aldrig hört förr.»

»Va' sa' han då?»

Bernhard nödgades tänka en stund, innan han svarade:

»Nu vet jag vägen, sa' han», kom det slutligen. »Det var ackurat, som om gubben sett slutet.»

»Han gör kanske det», menade Alexander svävande på målföret.

»Då tänker ja', att vi gå över te' Hällan emellanåt för att titta efter, hur han har det. Elfrida blir nog inte go' att tas med nu, när hon ska' styra å ställa ensam.»

»Vi göra väl det», sade Alexander.328

Bröderna höllo som alltid sitt ord, och under sommarens lopp gingo de ofta över till Hällan.

Gamle Joel log vänligt, när han såg dem, men hans dövhet hade tilltagit, så att ett samtal blev omöjligt. Det hördes över hela viken, då Bernhard i Joels öra skrek sin vanliga fråga om hans befinnande.

»Det nyttar inte, att du skriker aldrig så, för nu ä' jag sten döv», sade Joel Nord en julidag. »Å inte ä' det stort lönt, att du springer hit över heller, för det som ska' ske, det sker, om än aldrig så många sätta sig emot'et.»

Bröderna bytte en lång blick.

»Nä' nä'», menade Alexander, »det ä' nog så rätt det.»

Gamle Joel log och tuggade med sina tandlösa käkar. Det syntes, att alla hans tankar koncentrerade sig kring en enda punkt. Vad, som ej angick den hemlighet, han omsorgsfullt dolde inom sig, fanns ej för honom. Fogligt gick han ur vägen, när någon kom i hans närhet, och mumlade blott en rad obegripliga ord.

»Han ä' rakt som ett lite' barn», sade Elfrida, då man frågade henne.

Joel Nord märkte själv, att hans krafter minskades snabbt. Mot sommarens slut gick han var dag ned till stranden och tog plats på samma sten. Han såg alltid mot öster, där vågorna ibland gingo höga. Hände det att vinden låg in i viken, så att sjön vräkte mot stränderna, satte han händerna som lurar bakom öro-329

nen och lyssnade. Det är inte troligt, att han hörde något, men han inbillade sig utan tvivel göra det och skrattade litet emellan högt och belåtet åt de ljud, som föddes kring honom.

»Snart fryser det», sade han en dag till Bernhard Österman, som uppsökt honom.

»Hålen heller, vi ä' ju inte mer än i september än.»

»Vintern kommer tidigt i år», fortsatte Joel utan att ha hört svaret. »Jag känner det i mina ben. Å så högt som det ropar inom mej nu, har det aldrig gjort.»

Fastän Bernhard visste att det inte tjänade till något, varnade han gubben för att gräva ned sig i dessa funderingar.

»Människan ä' som vädret», sade den gamle högtidligt. »Ingen vet, vadan det kommer eller vart det går. Därför ä' det bra att omsider få veta sin väg. Men mest liknar människan havet. Det ä' storm å stiltje å oro å buller å stillhet å tystnad å allt som kan vara.» Hans småpratande övergick i ett entonigt mummel, och han stirrade envist framför sig utan att se något.

Bernhard stod en stund och väntade. Till slut tröttnade han och gick. När han råkade brodern sade han missmodigt till denne.

»Gubben Nord går i barndom. Gud vet, hur det slutar.»

»Vi vet just ingenting annat än att det ska' sluta», sade Alexander.

Bernhard stod en stund och stirrade ut i rymden.330

Sedan började han, som fått en droppe av en poets blod i ådrorna, att berätta.

»Jag har hört på honom, där han sitter hela dagarna å pratar om allt möjligt emellan himmel å jord. Mest ä' det om sjön han pratar. Så här har han sagt. — Det ä' förstås mina egna ord å inte hans, jag brukar. 'Havet, det ä' ingenting, å det ä' allt. Det kan ligga orörligt å sova månader igenom å ungdomen står vid stranden å säger: det ä'

ju det vanliga. Men blir en gammal och grå å sir tillbaka på det som varit, så sir en nog, att just den sovande orörligheten ändå ä' allt. Stormarna å böljegången ä' händelser å tillfällen men heller inte mer. Havet det ä' livet. Å den som hör havet till, han ska' dit igen ... igen ...»

Vintern kom ovanligt tidigt det året. En novembermorgon låg is utefter stränderna. Då Joel Nord gått ned till sin vanliga plats på stenen och såg det, nickade han kort. Under förmiddagens lopp ömsade han till Elfridas förvåning kläder och tog på sig sin bästa dräkt efter att först med stort besvär ha rakat sig.

»Tänker han gå nå'nstans?» frågade Elfrida.

Gubben märkte, att hennes läppar rörde sig, och log vackert.

»Han var ackurat som en hel karl igen», berättade Elfrida efteråt.

»Nu ä' allt mitt i ordning», sade Joel Nord till henne. »Papperen, som du å flickan behöver, ligger i min byrå, översta lådan till höger. Här har du nye-331

keln. Å ojäviga vittnen finns det många nog. Skulle det bli krångel av, så vänd dej till pojkarna österman ! Alexander har liksom ärvt far sins sätt att styra och ställa för andra. Nu ä' det ingenting mer.»

Elfrida stoppade nyckeln i kjortelfickan och gick till sina sysslor. Hela dagen satt Joel Nord på en stol vid sängen, där hans hustru legat många år. Han strök emellanåt varsamt över täcket, som om han smekte någon, och varje gång nickade han stillsamt och blitt. På eftermiddagen stultade han ned till båtbryggan, ordnade litet i sumpen och plockade med en del grejor. Sedan gick han hem igen och bad om en kopp kaffe.

Elfrida gav honom det begärda och han drack.

»Ja tack nu för mej!» sade han därpå och reste sig. En stund stod han och såg sig omkring, sedan nickade han och mumlade: »Ja, ja, jag kommer, jag kommer.»

Både Elfrida och dottern funno, att över gubben vilade något sällsamt, som de aldrig förr sett och icke heller förmådde tyda. Hans rörelser voro bestämda, hans röst ljöd klar och lugn. En tryckande känsla av att något ovanligt förestod smög sig på dem och Elfrida började gråta. När flickan såg det, följde hon moderns exempel.

Gamle Joel betraktade dem och log vänligt.

»Ni får det bättre nu», sade han. Omedelbart därpå vände han sig mot dörren, liksom för att svara någon, som kallat honom. »Jag kommer, har jag sagt», ropade332

han med något av sin forna skärpa i rösten. Efter ännu en kort nick åt de båda, som undrande och försagda följde hans rörelser med ögonen, gick han. I dörren hörde Elfrida honom yttra: »Alla de här åren har bara varit ett lån. Det är gott för den, som kan betala igen.»

»Va' tänker han nu ta sej till, han, som varken hör eller sir?» sade Elfrida ängsligt.

»Åh, han kommer väl snart tebaks», mumlade flickan sömnigt.

Joel gick raka vägen ned till den gamla halvruttna sumpen, reste masten och hissade seglet. När han gjort loss fånglinan, och båten gled ut ur viken, sade han högt: »Jag kommer, jag kommer.»

Himlen välvde sig svart och hotande över honom. Vinden låg rätt från land, och vinterns första vilsekomna flingor flögo genom luften. Långt borta till havs i en liten remna mellan snömolnen blinkade en ensam stjärna. Joel Nord grep hårt kring rorkulten och styrde rätt mot den. Nu hade han bättre don än en gång för länge sedan.

Vågorna drevo tunga och höga och han var snart ute ur viken. I söder inbillade han sig se Brunskär som en strandad jätteval och han höll ned mot dess ostliga udde. Utanför låg havet fritt, och oändligt långt borta lyste stjärnan, mot vilken han styrde. Med vinden i nacken, alldeles som en gång för länge sedan, satte gamle Joel stadig kurs mot stjärnan, som vinkade och vägledde.